

2007–2013 m. ES struktūrinės paramos poveikio užimtumui ir kitiems Lietuvos ūkio makroekonominiams rodikliams vertinimas

Galutinė ataskaita

2016 m. liepos 25 d.

Kuriame
Lietuvos ateitį

2014–2020 metų
Europos Sąjungos
fondų investicijų
veiksmų programa

Vertinimas atliktas pagal 2015 m. lapkričio 4 d. paslaugų teikimo sutartį Nr. 14P-64 tarp Lietuvos Respublikos finansų ministerijos ir ūkio subjektų grupės UAB „ESTEP Vilnius“ ir VšĮ „Europos socialiniai, teisiniai ir ekonominiai projektai“. Vertinimo ataskaitą suredavo lietuvių kalbos redaktorė Jurgita Dambrauskaitė.

TURINYS

SANTRAUKA	6
SUMMARY	9
ĮVADAS	12
1 VERTINIMO PRISTATYMAS	13
2 ES STRUKTŪRINĖS PARAMOS POVEIKIO LIETUVOS MAKROEKONOMINIAMS RODIKLIAMS	
VERTINIMAS	18
2.1 ES STRUKTŪRINIŲ FONDŲ PARAMOS POVEIKIO EKONOMIKAI VERTINIMO METODOLOGINĖ PRIEIGA	18
2.2 LIETUVOS ŪKIO RAIDOS 2007–2015 M. APŽVALGA IR ES STRUKTŪRINĖS PARAMOS POVEIKIO ŠALIES MAKROEKONOMINIŲ RODIKLIŲ POKYČIAMS ANALIZĖ	21
2.3 ES STRUKTŪRINĖS PARAMOS POVEIKIS ATSKIRIEMS ŪKIO SEKTORIAMS	36
2.3.1 Lietuvos ūkio sektorių raidos tendencijos 2007–2015 m. laikotarpiu	36
2.3.2 ES struktūrinės paramos sektoriniai pasiskirstymo duomenys	38
2.3.3 ES struktūrinės paramos poveikis sektorių plėtrai	40
2.2.3.1. Poveikis statybų sektoriaus plėtrai	40
2.2.3.2. Poveikis pramonės sektoriaus plėtrai	41
2.2.3.3. Poveikis energetikos ir atliekų tvarkymo sektorių plėtrai	42
2.2.3.4. Poveikis privačiųjų paslaugų sektoriaus plėtrai	43
2.4 ES STRUKTŪRINĖS PARAMOS POVEIKIS LIETUVOS REGIONŲ PLĖTRAI	45
2.4.1 Lietuvos regionų socialinės ir ekonominės situacijos 2007–2015 m. laikotarpiu apžvalga	45
2.4.2. ES struktūrinės paramos regioninis pasiskirstymas	48
2.4.3. ES struktūrinės paramos poveikis Lietuvos apskričių pridėtinės vertės ir užimtumo rodikliams ..	48
3 2007–2013 M. ES STRUKTŪRINĖS PARAMOS POVEIKIO DARBO VIETŲ KŪRIMUI IR IŠSAUGOJIMUI	
ANALIZĖ	51
3.1 STRUKTŪRINIŲ FONDŲ INTERVENCIJŲ UŽIMTUMO SRITYJE LOGIKA	51
3.2 GRYNOJO PARAMOS POVEIKIO SAMRATA IR NETIESIOGINIŲ PARAMOS EFEKTŲ KOEFICIENTAI	53
3.3 DARBO VIETŲ KŪRIMO RODIKLIŲ PASIEKIMO ANALIZĖ	56
3.3.1 ESF intervencijų indėlis į darbo vietų kūrimą	59
3.3.2 ERPF intervencijų indėlis į darbo vietų kūrimą	61
3.3.3 Sukurtų darbo vietų kainos analizė	63
3.4 2007–2013 M. ES STRUKTŪRINĖS PARAMOS INTERVENCIJŲ, SKIRTŲ PLĖTOTI AUKŠČIAUSIOS KVALIFIKACIJOS DARBO JĖGĄ, ANALIZĖ	66
3.4.1 Intervencinė logika	67
3.4.2 Rezultatyvumo vertinimas	71
3.4.3 Bendrojo poveikio vertinimas	72
3.4.4 Grynojo paramos poveikio vertinimas: priemonių „Intelektas LT“ ir „Intelektas LT+“ kontrafaktinio poveikio analizė	75
4 SUKURTŲ DARBO VIETŲ KOKYBĖS ANALIZĖ	79
4.1 DARBO VIETOS KOKYBĖS APIBRĖŽIMAI IR MATAVIMO METODAI	79
4.2 SUKURTŲ IR IŠSAUGOTŲ DARBO VIETŲ KOKYBĖ	82
4.3 ESAMŲ DARBO VIETŲ KOKYBĖS PAGERINIMAS	83
5 VERTINIMO IŠVADOS	85
6 STRATEGINIAI SIŪLYMAI IR REKOMENDACIJOS	92
7 NAUDOTOS LITERATŪROS IR KITŲ INFORMACIJOS ŠALTINIŲ SĄRAŠAS	97
1 PRIEDAS. TAIKYTO EKONOMETRINIO MODELIO PRISTATYMAS IR REZULTATAI	99
2 PRIEDAS. MIKRO LYGMENS ANALIZĖS OBJEKTO APIMTIS IR UŽIMTUMO RODIKLIŲ SĄRAŠAS	114
3 PRIEDAS. PRIEMONĖSE SUKURTŲ DARBO VIETŲ S PALYGINIMAS PAGAL DARBO VIETOS KAINĄ	120
4 AUKŠČIAUSIOS KVALIFIKACIJOS PLĖTRĄ SKATINUSIŲ PRIEMONIŲ REZULTATYVUMAS	127
5 PRIEDAS. KONTRAFAKTINIO POVEIKIO VERTINIMO METODOLOGIJA IR EIGA	130
6 PRIEDAS. DARBO VIETŲ KOKYBĖS ĮVERTINIMO DUOMENYS	133
7 PRIEDAS. ANTRIKRIZINIŲ PRIEMONIŲ ATVEJO STUDIJA	136
8 PRIEDAS. VERTINIMO METU ATLIKTŲ INTERVIU SĄRAŠAS	140
9 PRIEDAS. EKSPERTINĖS DISKUSIJOS PROGRAMA IR APIBENDRINIMAS	141

LENTELĖS:

1 lentelė. Vertinimo loginė struktūra: uždavinių, klausimų, metodų ir rezultatų tarpusavio sąsajos.....	16
2 lentelė. Pagrindinių Lietuvos makroekonominių rodiklių dinamika, 2007–2015 m.	22
3 lentelė. 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos poveikis pagrindiniams šalies makroekonominiams rodikliams (1 rodiklių sąrašas).....	23
4 lentelė. 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos poveikis pagrindiniams šalies makroekonominiams rodikliams (2 rodiklių sąrašas).....	24
5 lentelė. 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos poveikis Lietuvos konvergencijai su ES-28 vidurkiu	35
6 lentelė. Ūkio sektorių raida 2008–2014 m. laikotarpiu	36
7 lentelė. 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos lėšų pasiskirstymas pagal ekonomikos sektorius (subsidijų suma, 6.691.297.133 EUR)	38
8 lentelė. 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos lėšų pasiskirstymas pagal ekonomikos sektorius (finansų inžinerijos priemonių suma, 741 898 112 EUR)	39
9 lentelė. 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos poveikis statybų sektoriui	41
10 lentelė. 2007–2013 m. ES struktūrinės apdirbamosios paramos poveikis pramonės sektoriui.....	42
11 lentelė. Finansų inžinerijos priemonių poveikis apdirbamosios pramonės sektoriui	42
12 lentelė. 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos poveikis energetikos sektoriui	43
13 lentelė. 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos poveikis privačiųjų paslaugų sektoriui	43
14 lentelė. Finansų inžinerijos priemonių poveikis privačiųjų paslaugų sektoriui	44
15 lentelė. 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos poveikis viešųjų paslaugų sektoriui	44
16 lentelė. 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos poveikis žemės ūkio ir maisto pramonės sektoriui	45
17 lentelė. 2007–2015 m. vidutinis metinis nedarbo lygis Lietuvos apskrityse	46
18 lentelė. 2007 – 2015 m. vidutinis metinis bruto darbo užmokestis Lietuvos apskrityse	46
19 lentelė. 2007-2013 m. ES struktūrinės paramos pasiskirstymas tarp Lietuvos apskričių.....	48
20 lentelė. Vidutinis ES paramos poveikis 2007–2015 m. nominalios regioninės pridėtinės vertės augimui, proc.	49
21 lentelė. 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos efektyvumo koeficientai	49
22 lentelė. 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos poveikis sukurtai regioninei pridėtinei vertei, mln. EUR	50
23 lentelė. 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos poveikis užimtumui Lietuvos regionuose, tūkst. žm.	50
24 lentelė. 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos poveikis nedarbo lygiui Lietuvos regionuose, proc.....	50
25 lentelė. Vertinime taikyti netiesioginių paramos efektų koeficientai	54
26 lentelė. Tiesioginės sukurtos ar išlaikytos darbo vietos pagal veiksmų programas ir darbo vietos tipą	57
27 lentelė. Skirtingas VP priemonių indėlis į darbo vietų kūrimą ir išsaugojimą	58
28 lentelė. 2007–2013 metų ES struktūrinės paramos priemonės, patenkančios į atvejo studijos objektą.....	67
28 lentelė. Veiklų grupių ir priemonių sąsajos	69
30 lentelė. Į Strategiją įtrauktų konteksto rodiklių dinamika.....	73
31 lentelė. 2008–2014 metų statistika apie MTEP srityje dirbančius asmenis	73
32 lentelė. Panašiausių atvejų analizės apibendrinimas.....	77
33 lentelė. Panašiausių atvejų analizės rezultatų palyginimas su rezultatais, gautais derinant panašiausių atvejų analizę su skirtumu tarp skirtumų metodu	77
34 lentelė. Sukurtų darbo vietų kokybės įvertinimo apibendrinimas	83
35 lentelė. Esamų darbo vietų kokybės pagerinimo įvertinimo apibendrinimas.....	84
36 lentelė. Strateginio konteksto rodiklių pokyčiai ir 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos poveikis jiems.....	86
36 lentelė. Užimtumo rodiklių, kurių analizė atlikta vertinime, sąrašas	114
37 lentelė. VP priemonės, kuriomis siekta sukurti geresnes darbo vietas, keliant darbuotojų kvalifikaciją	118

PAVEIKSLAI:

1 paveikslas. ES struktūrinės paramos impulsų ir antrinių ekonominių efektų iliustracija.....	19
2 paveikslas. Baltijos šalių BVP augimo pokyčio palyginimas su ES-28 vidurkiu 2007–2014 m., proc.....	21
3 paveikslas. Lietuvos BVP ir jo komponentų, skaičiuojant išlaidų metodu, pokyčiai 2007–2015 m., proc.	25
4 paveikslas. BVP ir jo komponentų, skaičiuojant išlaidų metodu, pokyčiai ES-28 ir Baltijos šalyse, proc.	25
5 paveikslas. ES paramos dalis Valstybės investicijų programoje 2007–2015 m.	27
6 paveikslas. Materialinių investicijų struktūros dinamika 2007–2015 m.	28
7 paveikslas. TUI dinamika Baltijos šalyse, viso (mln. EUR) ir dalis, tenkanti vienam gyventojui	28
8 paveikslas. Baltijos valstybių darbo našumo rodiklių palyginimas su ES vidurkiu.	29
9 paveikslas. Vidutinio metinio realaus bruto darbo užmokesčio Lietuvoje santykis su VKI, proc.	31

10 paveikslas. Pagrindinių darbo rinkos rodiklių dinamika Baltijos valstybėse ir palyginimas su ES vidurkiu.	33
11 paveikslas. Vidutinio realaus bruto darbo užmokesčio kitimas Baltijos šalyse, EUR/mėnesiui	34
12 paveikslas. Baltijos šalių konvergencijos su ES-28 vidurkiu dinamika pagal BVP, tenkantį vienam gyventojui ir išreikštą PGS	35
13 paveikslas. Tradicinės pramonės šakų ir AVAT sektorių sukuriamos pridėtinės vertės dalis šalies BPV, proc.	37
14 paveikslas. Pažangiųjų ir vidutiniškai pažangiųjų technologijų gamybos sektoriuose dirbančiųjų skaičiaus ir santykio su visais pramonės sektoriaus dirbančiais dinamika Lietuvoje.	37
15 paveikslas. Lietuvos apskričių konvergencija su šalies vidurkiu.....	47
16 paveikslas. Lietuvos apskričių konvergencija su ES-28 vidurkiu.....	47
17 paveikslas. ES struktūrinės paramos suma, tekusi vienam gyventojui apskrityje, EUR.	48
18 paveikslas. ES struktūrinės paramos poveikis Lietuvos apskričių BPV augimui, EUR	49
19 paveikslas. Struktūrinių fondų intervencijų užimtumo srityje logika 2007– 2013 m.....	53
20 paveikslas. Užimtumo rodiklių pasiekimas (n=265 675).	57
21 paveikslas. Nuolatinių darbo vietų sukūrimo efektyvumo palyginimas pagal vieneto kainą (n=23 033).....	63
22 paveikslas. Tyrėjų darbo vietų sukūrimo efektyvumo palyginimas pagal vieneto kainą (n=2887)	65
23 paveikslas. Verslo produktyvumą skatinusių intervencijų palyginimas pagal sukurtų nuolatinių darbo vietų kainą (n=12 721)	65
24 paveikslas. Turizmo sektoriaus plėtrą skatinusių intervencijų palyginimas pagal sukurtų nuolatinių darbo vietų kainą (n=1268).....	66
25 paveikslas. Aukščiausios kokybės darbo vietų kūrimui skirtų intervencijų kaitos teorija	70
26 paveikslas. Priemonių „VP2 1.3-ŪM-02-K Intelektas LT“ ir „VP2-1.3-ŪM-03-K Intelektas LT +“ grynasis poveikis tyrėjų skaičiui	76
27 paveikslas. Priemonių „VP2 1.3-ŪM-02-K Intelektas LT“ ir „VP2-1.3-ŪM-03-K Intelektas LT +“ grynasis poveikis MTEP darbuotojų skaičiui	76
28 paveikslas. Priemonių „VP2 1.3-ŪM-02-K Intelektas LT“ ir „VP2-1.3-ŪM-03-K Intelektas LT +“ grynasis poveikis MTEP darbuotojų darbo užmokesčiui	76
29 paveikslas. Eurofound darbo vietos kokybės matavimo modelis	80
30 paveikslas. ES lėšomis išlaikytų ir sukurtų tiesioginių darbo vietų pasiskirstymas pagal atskiras ūkio šakas (n = 32 549)	82

SANTRUMPOS

ADRP	– Aktyvi darbo rinkos politika
AVAT	– Aukštos ir vidutiniškai aukštos technologijos
BPV	– Bendroji pridėtinė vertė
BVP	– Bendrasis vidaus produktas
DK	– Darbo kodeksas
EAVP	– 2007–2013 m. Ekonomikos augimo veiksmų programa
ERPF	– Europos regioninės plėtros fondas
ESF	– Europos socialinis fondas
EK	– Europos Komisija
ESTEP	– Europos socialiniai, teisiniai ir ekonominiai projektai
EUR	– Eurais
EUROFOUND	– ES agentūra, teikianti socialinei ir užimtumo politikai kurti reikalingas žinias
EUROSTAT	– Europos Sąjungos statistikos tarnyba
EVRK 2 red.	– Ekonominės veiklos rūšių klasifikatorius (2 redakcija)
GKI	– Gyvenimo kokybės indeksas
LDB	– Lietuvos darbo birža
LPK	– Lietuvos profesijų klasifikatorius
LSD	– Lietuvos statistikos departamentas
MTEP	– Moksliniai tyrimai ir eksperimentinė plėtra
MTTP	– Moksliniai tyrimai ir technologinė plėtra
PGS	– Perkamosios galios standartas
RBDU	– Vidutinis metinis realus bruto darbo užmokestis
SADM	– Socialinės apsaugos ir darbo ministerija
Strategija	– Lietuvos 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos panaudojimo strategija
SFMIS	– ES struktūrinės paramos kompiuterinė informacinė valdymo ir priežiūros sistema
SSGG	– Stiprybių, silpnybių, galimybių ir grėsmių analizė
SSVP	– 2007–2013 m. Sanglaudos skatinimo veiksmų programa
SVV	– Smulkus ir vidutinis verslas
ŠMM	– Švietimo ir mokslo ministerija
TGPV	– Teorija grįstas poveikio vertinimas
TI	– Tiesioginės užsienio investicijos
ŪM	– Ūkio ministerija
VEE	– Viso etato ekvivalentas
VKI	– Vidutinis kainų indeksas
VMNL	– Vidutinis metinis nedarbo lygis
VMBDU	– Vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis
VP	– Veiksmų programa
ŽIPVP	– 2007–2013 m. Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programa

SANTRAUKA

Vertinimo tikslas, uždaviniai ir objektas

Pagrindinis vertinimo tikslas buvo nustatyti 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos veiksmų programų poveikį užimtumui ir kitiems Lietuvos ūkio makroekonominiams rodikliams. Siekdami šio tikslo vertintojai įgyvendino du vertinimo uždavinius: 1) įvertino ES struktūrinės paramos poveikį makroekonominiams rodikliams; 2) įvertino ES struktūrinės paramos poveikį darbo vietų kūrimui.

Vertinimo analizė buvo vykdoma makrolygmeniu ir mikrolygmeniu. Makrolygmeniu buvo nagrinėjamas ES struktūrinės paramos poveikis šalies, ūkio sektorių ir apskričių makroekonominiams rodikliams. Šios analizės vertinimo objektas buvo Lietuvos 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos panaudojimo strategija ir ją įgyvendinančios keturios veiksmų programos. Pagrindinis makrolygmeniu taikytas vertinimo metodas buvo ekonometrinio modeliavimo analizė.

Mikrolygmens analizė apėmė tiesioginį ES struktūrinės paramos poveikį darbo vietų kūrimui ir išsaugojimui. Šios analizės vertinimo objektas buvo veiksmų programų priemonės, kurių stebėsenai 2007–2013 m. programavimo laikotarpiu buvo pasirinkti darbo vietų kūrimo ir (ar) išsaugojimo rodikliai (tokių priemonių buvo 34) bei darbo vietos kokybės didinimo rodikliai (iš viso – 13 priemonių). Tarp mikrolygmeniu taikytų vertinimo metodų buvo kontrafaktinis poveikio vertinimas, daugiakriterinė analizė, sąnaudų–efektyvumo analizė, antrinių šaltinių analizė, interviu ir ekspertinis vertinimas.

ES struktūrinės paramos poveikio Lietuvos makroekonominiams rodikliams vertinimas

Vertinime atlikus ekonometrinio modeliavimo analizę buvo nustatytas reikšmingas teigiamas ES struktūrinės paramos poveikis daugeliui nagrinėtų šalies makroekonominių rodiklių. Lyginant faktinį ekonomikos vystymąsi 2007–2015 m. laikotarpiu su hipotetiniu scenarijumi, kuomet į šalies ekonomiką nebūtų įsiliejusios 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos lėšos, buvo apskaičiuota, kad parama vidutiniškai penktadaliu didino metinį nominalaus BVP augimą. Didžiausią impulsą BVP augimui ES struktūrinių fondų parama padarė per bendrojo kapitalo investicijų dalies padidinimą ir vidaus vartojimo paskatinimą. Lyginant skirtingas paramos teikimo formas pagal jų poveikį papildomai sukurtam BVP buvo nustatytas šiek tiek didesnis finansų inžinerijos priemonių (lengvatinių paskolų, garantijų, rizikos kapitalo formomis) efektyvumas, lyginant su parama, teikiama subsidijų forma.

Vertinimo metu buvo apskaičiuota, kad dėl 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos išlaidos bendrojo kapitalo formavimui (materialinės investicijos) buvo 17 proc. didesnės, TUI – 16,5 proc., namų ūkio vartojimo išlaidos – 3,2 proc., darbo našumas – 2 proc., importas – 4 proc., eksportas – 1 proc. Įvertintas ES paramos poveikis kainoms yra mažas: ekonometrinio modeliavimo rezultatai rodo, kad dėl paramos sąlygotų antrinių efektų BVP defliatoriaus ir vartotojų kainų indeksas augo gana nesmarkiai, apie 0,1 proc. punkto.

Teigiamas ES struktūrinių fondų paramos efektas BVP augimui ir neutralus poveikis infliacijai paskatino spartesnę šalies ekonominę konvergenciją su ES vidurkiu. Remiantis Eurostato duomenimis, 2014 m. vienam Lietuvos gyventojui tenkantis BVP (išreikštas perkamosios galios standartais) sudarė 75 proc. ES-28 vidurkio. Be 2007–2013 m. ES struktūrinių fondų paramos šis rodiklis būtų 3,8 proc. punktais mažesnis ir siektų 71 proc. Kita vertus, parama neturėjo teigiamos įtakos regionų ekonominei konvergencijai šalies viduje, nes daugiausia papildomo BVP buvo sukurta pirmaujančiose Vilniaus, Kauno ir Klaipėdos apskrityse.

Ekonometrinio modeliavimo rezultatai rodo, kad ūkio sektorių lygmeniu pagrindiniai ilgalaikės naudos gavėjai (matuojant pagal paramos investuotų lėšų grąžą) yra pramonės ir privačiųjų paslaugų sektoriai, kuriuose pridėtinės vertės kūrimo, darbo vietų išsaugojimo, investicijų pritraukimo bei prekių ir paslaugų eksporto apimčių augimo nauda pasireiškė daugiausia. Tiek pramonės, tiek privačiųjų paslaugų sektoriuje ES struktūrinės paramos efektyvumo koeficientas 2007–2015 m. laikotarpiu yra dvigubai didesnis, lyginant su gauta ES struktūrinių fondų lėšų suma. Trumpalaikėje perspektyvoje (tol, kol buvo finansuojami didieji infrastruktūriniai projektai) ES struktūrinės paramos naudą labiausiai pajautė statybų sektorius: 2012–

2015 m. apie 15–17 proc. visų darbo vietų statybų sektoriuje buvo sukurta ar išlaikyta netiesiogiai ES struktūrinių fondų lėšomis, o vidutinis darbo užmokestis paaugo apie 14 proc. (90,5 EUR).

ES struktūrinės paramos poveikis užimtumui

Vertinime pritaikius ekonometrinio modeliavimo metodą buvo nustatyta, kad grynasis ES struktūrinės paramos poveikis darbo vietų kūrimui ir išlaikymui 2015 m. sudarė 33 tūkst. papildomų sąlyginių darbo vietų. Tai lėmė apie 1,4 proc. didesnį užimtumo lygį tarp 15–64 metų gyventojų ir vidutiniškai 2,3 proc. mažesnę nedarbo lygį 2015 m.

ES struktūrinės paramos stebėsenos duomenys rodo, kad finansuotuose projektuose per 2007–2015 m. laikotarpį buvo sukurta beveik 266 tūkst. darbo vietų. Absoliuti dauguma (beveik 246 tūkst. darbo vietų) buvo sukurta įgyvendinant ŽIPVP finansuotas intervencijas. Prie aukštų sukurtų darbo vietų pasiekimų stipriai prisidėjo tai, kad dėl 2009–2010 m. išaugusio nedarbo lygio Lietuvoje buvo perskirstytos ESF lėšos ir ADRP priemonių įgyvendinimui paskirtas 2,5 karto didesnis finansavimas nei buvo planuota. Įgyvendinus EAVP finansuotas priemones buvo sukurta 18 tūkst. darbo vietų, iš jų 65 proc. įmonėse, kurių pagrindinė veikla priskiriama AVAT sektoriams. Mažiausiai tiesioginių darbo vietų (1,8 tūkst.) buvo sukurta pagal SSVP priemones.

Sukurtų darbo vietų skaičiaus skirtumą tarp stebėsenos duomenų ir ekonometrinės analizės rezultatų paaiškina dvi priežastys. Pirma, daugiau nei pusė (53 proc.) visų sukurtų darbo vietų buvo laikinos – sukurtos tik projekto įgyvendinimo metu. Antra, trūkstant kvalifikuotos darbo jėgos naujų darbo vietų sukūrimas atskirose įmonėse beveik nedidino bendro užimtųjų skaičiaus ekonomikoje, t. y. ES struktūrinės paramos lėšomis sukurtos ar išlaikytos darbo vietos dažniausiai pakeitė ar išstūmė kitas darbo vietas ekonomikoje.

Atsižvelgiant į Lietuvos demografines tendencijas ir darbo rinkos poreikius, įgyvendinant 2014–2020 m. ES fondų investicijų programos prioritetą, skirtą kokybiško užimtumo ir dalyvavimo darbo rinkoje skatinimui, rekomenduojama užtikrinti sąsajas su nacionaline žmogiškųjų išteklių stebėsenos sistema, kuri vykdoma pagal LR Vyriausybės 2016 m. vasario 18 d. nutarimą Nr. 162. Nauju programavimo laikotarpiu ypatingas dėmesys turi būti kreipiamas kvalifikuotų darbuotojų sumanios specializacijos kryptyse pasiūlai skatinti bei formaliojo ir neformaliojo švietimo iniciatyvoms, didinančioms mokinių susidomėjimą gamtos mokslais, technologijomis, inžinerija ir matematika.

Darbo vietų kūrimo ES struktūrinių fondų lėšomis sąnaudų analizė

Vertinime atlikta 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos lėšomis sukurtų darbo vietos sąnaudų analizė rodo, kad vienos tiesioginės darbo vietos sukūrimo kaina labai skirtinga: nuo 1 317 EUR, įgyvendinant ADRP priemones, iki 500 945 EUR, pritaikant viešuosius nekilnojamo kultūros paveldo objektus turizmo reikmėms. Vidutinė vienos tiesioginės nuolatinės darbo vietos sukūrimo ES struktūrinės paramos lėšomis kaina buvo 66 204 EUR, o laikinos – 13 840 EUR.

Palyginus nuolatinių darbo vietų sukūrimo sąnaudas buvo nustatyta, kad daugiausia ir pigiausiai darbo vietų sukurta pagal tas priemones, kurių pagrindinis intervencijos tikslas buvo geresnio įsidarbinimo galimybių sudarymas (ADRP priemonės) ir aukštos kvalifikacijos darbo vietų kūrimo skatinimas (verslumą, produktyvumą ir MTEP plėtrą remiančios intervencijos). Lyginant su kitose ES šalyse 2007–2013 m. programavimo laikotarpiu pasiektais rezultatais pagal nuolatinių darbo vietų kūrimo sąnaudas labai gerų rezultatų Lietuvoje pavyko pasiekti: lengvatinių paskolų ir subsidijų darbo užmokesčiui forma skatinant (1) savarankišką užimtumą, (2) skiriant paramą tiesioginėms užsienio ir vidaus investicijoms, nukreiptoms į didelės pridėtinės vertės gamybos ir paslaugų pradžią ar plėtrą Lietuvoje ir kuriančioms naujas ilgalaikes aukščiausios kvalifikacijos reikalaujančias darbo vietas, (3) remiant MTEP veiklas ir geresnį tyrėjų įdarbinimą viešajame bei privačiajame sektoriuose.

2014–2020 m. programavimo laikotarpiu įvykus didesnio masto socialiniams bei ekonominiams pokyčiams ir blogėjant užimtumo rodikliams, turėtų būti naudojamos 2007–2013 m. laikotarpiu pasiteisinusios priemonės. Be tradicinių ADRP priemonių (įdarbinimo subsidijuojant, perkvalifikavimo, rotacijos) galėtų būti taikomos vienkartinės įsidarbinimo išmokos greitai (ne vėliau kaip per 2 mėnesius) įsidarbinusiems

bedarbiams, išmokos darbo paieškos išlaidoms kompensuoti, lengvatinės paskolos savarankiškam užimtumui ir verslumui skatinti.

Sukurtų darbo vietų kokybės analizė

Vienas iš trijų pagrindinių 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos panaudojimo tikslų buvo sukurti daugiau geresnių darbo vietų Lietuvoje. Remiantis programinių dokumentų logika, „geresnė darbo vieta“ suvokiama kaip aukštesnės kvalifikacijos reikalaujanti, didesnę pridėtinę vertę kurianti ir didesnę tikimybę išlikti ilgesniuojau laikotarpiu turinti darbo vieta. Vertinimo metu buvo išanalizuota 32,5 tūkst. ES struktūrinių fondų lėšomis sukurtų darbo vietų kokybė. Nustatyta, kad daugiau nei pusė (61 proc.) yra aukštos ir labai aukštos kokybės. Daugiausia kokybiškų darbo vietų buvo sukurta pagal šias priemones: VP1-1.1-SADM-04-K „Šeimos ir darbo įsipareigojimų derinimas“, VP2-1.3-ŪM-02-K „Intelektas LT“, VP2-1.3-ŪM-03-K „Intelektas LT+“, VP2-2.1-ŪM-05-V „Invest LT+“, VP3-2.4-SADM-01-R „Paslaugas, tarp jų profesinės rehabilitacijos, neįgaliesiems teikiančių įstaigų plėtra“. Žemos kokybės darbo vietų grupei priskirta tik 3 proc. visų išanalizuotų darbo vietų. Jos buvo sukurtos pagal priemones Nr. VP1-1.1-SADM-08-K „Verslumo skatinimas“ ir Nr. VP2-2.1-ŪM-02-K „E-verslas LT“.

Kontrafaktinis ES struktūrinės paramos poveikio tyrėjų darbo vietoms vertinimas

Kontrafaktinio priemonių Nr. VP2-1.3-ŪM-02-K „Intelektas LT“ ir Nr. VP2-1.3-ŪM-03-K „Intelektas LT+“ poveikio vertinimo tikslas buvo įvertinti šių ES struktūrinės paramos priemonių poveikį tyrėjų skaičiui, MTEP darbuotojų skaičiui ir MTEP darbuotojų darbo užmokesčiui paramą gavusiose įmonėse pasibaigus projektų įgyvendinimui. Pagrindinis analizės metodas buvo panašiausių atvejų analizė, kurios metu į tikslinę ir kontrolinę grupes patekusios įmonės buvo lyginamos pagal įvardytus poveikio parametrus. Tikslinę grupę sudarė įmonės, gavusios paramą pagal priemonę Nr. VP2-1.3-ŪM-02-K „Intelektas LT“ ir / arba Nr. VP2-1.3-ŪM-03-K „Intelektas LT +“. Dėl mažo atvejų skaičiaus vertintojai neturėjo galimybių atskirai nustatyti ir palyginti priemonių Nr. VP2-1.3-ŪM-02-K „Intelektas LT“ ir Nr. VP2-1.3-ŪM-03-K „Intelektas LT +“ poveikio dydžių. Kontrolinę grupę sudarė pagal ekonominės veiklos pobūdį, darbuotojų skaičių, apyvartą, eksporto apimtį ir veiklos trukmę į tikslinę grupę panašios, bet paramos negavusios įmonės.

Kontrafaktinė poveikio analizė parodė, kad paramą gavusiose įmonėse pasibaigus projektų įgyvendinimui vidutiniškai dirbo 7,1 tyrėjas – tai yra 2,5 karto daugiau nei būtų dirbę hipotetiniame scenarijuje be paramos. Tačiau buvo nustatyta, kad dalyvavimas priemonėse Nr. VP2-1.3-ŪM-02-K „Intelektas LT“ ir Nr. VP2-1.3-ŪM-03-K „Intelektas LT +“ neturėjo įtakos bendram MTEP darbuotojų (į kurių įskaičiuojami ir tyrėjai) skaičiui paremtose įmonėse. Tai leido vertinime daryti išvadą, kad dalis paramą gavusių įmonių tyrėjais įdarbino toje pačioje įmonėje dirbusius ir MTEP statusą jau turėjusius asmenis (tokiu būdu pasireiškė paramos pakeitimo efektas) arba tyrėjų skaičių padidinusios ir su išaugusiais darbo jėgos išlaikymo kaštais susidūrusios įmonės mažino kitų MTEP darbuotojų skaičių (pasireiškė išstūmimo efektas). Kontrafaktinio poveikio vertinimo metu taip pat buvo nustatytas statistiškai reikšmingas priemonių poveikis metiniam darbo užmokesčiui, tenkančiam vienam sąlyginiam MTEP darbuotojui. Paramą gavusios įmonės vienam sąlyginiam MTEP darbuotojui per metus vidutiniškai skyrė 13 079,8 EUR daugiau nei būtų skyrusios tuo atveju, jei nebūtų gavusios paramos pagal vertinamas priemones. Šis rezultatas patvirtino prielaidą, kad paramą gavusiose ir daugiau tyrėjų samdančiose įmonėse atlyginimų lygis yra aukštesnis.

2014–2020 m. programavimo laikotarpiu rekomenduojama daugiau dėmesio skirti nuolatinių tyrėjų darbo vietų kūrimui. Remiantis užsienio praktika, tyrėjų skaičiaus augimas privačiame sektoriuje galėtų būti skatinamas įteisinant ir 2014–2020 m. ES struktūrinių fondų lėšomis remiant pramoninę doktorantūrą. Vertinimo rekomendacijose siūloma atsakingoms institucijoms apsvarstyti galimybę suformuoti pramoninės doktorantūros priemonę, skirtą skatinti taikomuosius mokslinius tyrimus aktualiomis verslui temomis ir sustiprinti mokslo bei studijų institucijų ir įmonių bendradarbiavimą.

SUMMARY

The goal, tasks and object of evaluation

The main goal of evaluation was to assess the impact of 2007–2013 Operational Programmes funded by EU Structural Funds on employment and other macroeconomic indicators in Lithuania. Two evaluation tasks were implemented in the course of evaluation: 1) the impact of EU structural assistance on macroeconomic indicators was estimated; 2) the effect of EU structural assistance on creation of new jobs was assessed.

Evaluation analysis was carried out on both macro and micro levels. On a macro level, the effect of EU structural assistance on national, sectoral, and county-wide macroeconomic indicators was assessed. The object of this analysis was the Lithuanian Strategy for the Use of EU Structural Assistance for 2007-2013 and four Operational Programmes (OPs) that were designed to implement it. The primary method employed in macro level evaluation was econometric modeling.

Micro-level analysis was used for estimating the direct effect of EU structural assistance on creation and preservation of jobs. The object of this analysis involved selected measures of the four OPs. 34 OP measures with job creation and (or) preservation indicators and 13 measures with indicators measuring the improvement of the quality of jobs were selected. Micro-level evaluation methods included counterfactual impact evaluation, multiple criteria analysis, cost-effectiveness analysis, analysis of secondary sources, interviews and expert evaluation.

Evaluating the impact of EU structural assistance on macroeconomic indicators

Significant positive impact of EU structural assistance on many of the country's macroeconomic indicators was identified after performing econometric modeling. It was estimated that factual economic development in the period of 2007-2015 has benefited from on average 22% higher nominal GDP growth thanks to EU structural assistance. This finding was arrived to after comparing the factual situation with hypothetical scenario where EU structural funds did not reach Lithuania's economy. The effect of EU structural assistance on GDP growth was mainly felt through capital investment increases and stimulation of domestic consumption. Comparison of the contributions that different forms of EU structural support made to additional GDP growth revealed that financial engineering measures (i.e., preferential loans, guarantees, and risk capital) were slightly more effective than the assistance rendered in the form of subsidies.

Evaluation concluded that due to 2007–2013 EU structural support expenditure on capital formation (material investment) was higher by 17%, foreign direct investment – by 16.5 %, household expenditure on consumption – by 3.2%, productivity – by 2%, import – by 4%, and export – by 1%. Evaluation results indicate that the effect of EU structural assistance on prices was marginal. According to econometric modeling, secondary effects generated by the EU structural assistance caused only a minor increase (0,1 percentage points) in the GDP deflator and consumer price index (CPI).

The positive effect that EU structural assistance had on the GDP growth as well as its neutral impact on inflation spurred Lithuania's economic convergence with the EU average. According to EUROSTAT data, in 2014 Lithuania's GDP per capita based on purchasing power parity (PPP) amounted to 75 % of the EU-28 average. Without EU structural assistance the latter figure would have been 3.8 percentage points lower and would have made for 71 %. However, EU structural assistance had no positive effect on county-wide economic convergence within the country itself as the largest amounts of additional GDP were created in economically leading counties of Vilnius, Kaunas and Klaipėda.

At the level of economic sectors, the main long-term beneficiaries (measured according to investment payoffs) were industrial and private services sectors. Econometric modeling revealed that the gains associated with growth in value-added, preservation of jobs, attraction of investment and export of goods and services have been most significant in these sectors. In 2007–2015, EU structural funds investment payoffs in both industrial and private services sectors as measured by the effectiveness coefficient were twice as high as investments made. In the short run (so long as the largest infrastructural projects were financed), construction sector was the biggest beneficiary of the EU structural assistance. In the period of 2012-2015, around 15-17 % of all jobs in construction sector were indirectly created or preserved by EU

Structural Funds. Furthermore, in 2014 the average wage in construction sector rose by 14 % (90.5 EUR) as a result of EU structural support.

The impact of EU structural support on employment

Based on the findings of econometric modeling, the net impact of EU structural support on job creation in 2015 amounted to 33 thousand additional jobs. As a result, employment level in 15-64 age group was higher by around 1.4 percentage points in 2015 while the unemployment level was lower by on average 2.3 percentage points.

Based on the monitoring data, almost 266,000 jobs were created due to the projects financed from EU Structural Funds in 2007–2015. Most jobs (almost 246,000) were created by the interventions funded from ESF under the Human Resources Development Operational Programme. Substantial achievements in the creation of new jobs were largely influenced by the increase of unemployment level in Lithuania in 2009-2010 and the subsequent reallocation of ESF funds. As part of this reallocation, active labour market policies received 2.5 times higher funding than originally planned. Around 18,000 jobs were created due to implementation of the measures financed from ERDF under the Economic Growth Operational Programme. 65 per cent of those jobs were created in firms attributed to high and medium-high technology sectors. The smallest number of jobs (1,800) were created under the measures financed from Cohesion Promotion Operational Programme.

Differences between the findings of econometric modeling and monitoring data in terms of jobs created can be explained by two factors. First, more than half (53 per cent) of all created jobs were temporary – they were in place during the implementation of a project only. Second, the shortage of qualified workforce meant that the creation of jobs in individual firms has hardly increased the total number of people employed in the economy as new jobs often substituted or displaced other jobs in the economy.

In consideration of Lithuania's demographic tendencies and labour market needs, it is recommended to ensure that the implementation of promotion of quality employment and participation in the labour market priority set at Operational Programme for the European Union Funds' Investments in 2014-2020 is linked with National human resources monitoring system, which is implemented according to Lithuanian government decision No. 162 in February 18, 2016. In the new programming period, particular emphasis must be placed on stimulating the supply of qualified workforce in smart specialization areas as well as encouraging both formal and informal educational initiatives that increase pupils' interest in natural sciences, technologies, engineering and mathematics.

Cost analysis of jobs created by EU Structural Funds

Cost analysis of jobs created by EU Structural Funds in 2007-2013 shows that the costs of creating a new job vary from 1,317 EUR in the case of active labour market policies to 500,945 EUR estimated for the measures aimed at adjusting public cultural heritage objects for touristic purposes. The mean price of creating one permanent job with EU funding stood at 66,204 EUR, while the average price of creating a temporary job was 13,840 EUR.

The lowest costs associated with creating permanent jobs were shown by the measures which were aimed at allowing better opportunities for employment (active labour market policies) and promotion of highly qualified workforce (actions supporting entrepreneurship, productivity and Scientific Research and Experimental Development (SR&ED)). Compared to other EU countries, Lithuania achieved very good results in the creation of low-cost jobs in the following areas: (1) stimulating self-employment with the help of preferential loans and wage subsidies; (2) awarding support for FDI and domestic investment aimed at launching or developing high value-added services and production, thus creating new highly qualified long-term jobs; (3) better employment of researchers in both private and public sectors – via support for SR&ED activities.

The quality of created jobs

One of the main goals set for the use of 2007-2013 EU structural assistance was to create more and better jobs in Lithuania. According to the logic of the programming documents, "better job" is perceived as a job that requires higher qualification and creates more value-added. In the course of this evaluation the quality

of 32,500 jobs that were created by virtue of EU Structural Funds was assessed. It was estimated that more than half of created jobs (61 per cent) are of high or very high quality. Most high quality jobs were created under the following measures: “Reconciliation of Work and Family Life”, “Intellect LT”, “Intellect LT+”, “Invest LT+”, “Development of Institutions Providing Services to the Disabled (Including Occupational Rehabilitation Services)”. Only 3 per cent of newly created jobs that were analyzed in this evaluation were of the low quality. These low quality jobs were created under measures “Promoting Entrepreneurship” and “E-business LT”.

Counterfactual analysis of the impact of EU structural assistance on research jobs

The aim of counterfactual impact evaluation was to evaluate the effect of EU structural support measures “Intellect LT” and “Intellect LT+” on the number of people employed as researchers and SR&ED employees as well as their salaries after the end of project implementation period. Propensity score matching was used for comparing treatment and control groups according to various impact parameters. The treatment group was composed of companies that received financial assistance under the measure(s) “Intellect LT” and/or “Intellect LT+”. Due to small sample size, evaluators were unable to estimate the impact of “Intellect LT” and “Intellect LT+” separately. Control group was comprised of companies that did not receive EU funding under the measures “Intellect LT” and “Intellect LT+”, but were similar to the treatment group according to their economic activity, number of employees, turnover, export volume, and duration of operation.

Counterfactual analysis showed that after EU-funded projects came to an end, recipient companies had on average 7.1 researchers – that is 2.5 times more than they would have had in a hypothetical scenario without the EU assistance. However, it was estimated that participation in the projects implemented under measures “Intellect LT” and “Intellect LT+” had no impact on the total number of SR&ED employees (this figure includes researchers too) in recipient companies. This finding led to the conclusion that a share of beneficiary companies augmented the number of research jobs in two ways: (1) by re-employing people who were already employees at that certain company and enjoyed SR&ED status (substitution effect); or (2) by reducing the number of other SR&ED employees so as to counter rising labour costs related to the arrival of additional researchers (displacement effect). Counterfactual impact analysis also showed that EU programme measures had a statistically significant effect on the annual salary per full-time SR&ED employee. Beneficiary companies paid SR&ED employee on average 13,080 EUR a year more than they would have paid in case EU assistance was absent. This result confirmed the assumption that wages are higher in companies which receive EU financial support and employ more researchers.

It is recommended to put more emphasis on creating permanent research jobs during the 2014-2020 programming period. Building on best practice from other countries, the rise in the number of researchers in private sector could be stimulated once industrial PhD is legalized and supported by 2014-2020 EU Structural Funds. Evaluation recommends responsible institutions to consider the opportunity of forming an industrial PhD measure which would promote applied business-oriented R&D as well as strengthen the cooperation between scientific and educational institutions and private enterprises.

ĮVADAS

ES struktūrinės paramos poveikio užimtumui ir kitiems Lietuvos ūkio makroekonominiais rodikliams vertinimo ataskaita parengta įgyvendinant 2015 m. lapkričio 4 d. paslaugų teikimo sutartį Nr. 14P-64 tarp Lietuvos Respublikos finansų ministerijos ir ūkio subjektų grupės UAB „ESTEP Vilnius“ ir VŠĮ „Europos socialiniai, teisiniai ir ekonominiai projektai“. Ataskaitą sudaro 7 dalys ir priedai:

- 1) Pirmoje ataskaitos dalyje trumpai pristatoma vertinimo esmė: tikslas, uždaviniai, vertinimo klausimai ir metodai;
- 2) Antroje ataskaitos dalyje pateikiama 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos poveikio makroekonominiais rodikliams analizė ir atsakymai į pirmojo vertinimo uždavinio klausimus;
- 3) Trečioje dalyje pateikta 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos poveikio darbo vietų kūrimui ir išsaugojimui analizė, įskaitant aukščiausios kvalifikacijos darbo jėgos plėtrą skatinusių intervencijų atvejo studiją;
- 4) Ketvirtoje ataskaitos dalyje išanalizuota ES struktūrinės paramos lėšomis sukurtų darbo vietų kokybė;
- 5) Penktoje ataskaitos dalyje pateikiamos vertinimo išvados – atsakymai į vertinimo klausimus;
- 6) Šeštoje ataskaitos dalyje yra suformuluoti pagrindiniai siūlymai dėl veiksmingesnio 2014–2020 m. ES struktūrinių fondų investicijų, skirtų darbo vietų kūrimui, panaudojimo bei paramos lėšomis kuriamų darbo vietų stebėsenos ir vertinimo;
- 7) Ataskaitos prieduose pateikiami paaiškinimai dėl taikytų kiekybinių metodų (ekonometrinio modeliavimo ir kontrafaktinės poveikio analizės) metodologijos, analizuotų užimtumo rodiklių sąrašas, detalūs duomenys apie atskirose priemonėse sukurtas darbo vietas, jų kainą ir kokybę.

1 VERTINIMO PRISTATYMAS

Europos Sąjungos (toliau – ES) struktūrinių fondų parama Lietuvai 2007–2013 m. programavimo laikotarpiu buvo skirta pagal konvergencijos tikslą, kuriuo siekiama paspartinti mažiausiai išsivysčiusių valstybių narių ir regionų konvergenciją gerinant augimo ir užimtumo sąlygas, t. y. didinant investicijas į fizinį bei žmogiškąjį kapitalą ir gerinant jų kokybę, kuriant naujoves ir žinių visuomenę, gerinant galimybes prisitaikyti prie ekonominių ir socialinių pokyčių, saugant ir gerinant aplinką bei administracinį efektyvumą¹. Struktūrinės paramos panaudojimo Lietuvoje tikslai ir kryptys buvo nustatytos Lietuvos 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos panaudojimo strategijoje² (toliau – Strategija) ir ją įgyvendinančiose keturiuose veiksmų programose³. Pagrindinis Strategijoje nustatytas investavimo tikslas buvo sparčiai gerinti sąlygas investuoti, dirbti ir gyventi Lietuvoje, kad ūkio augimo teikiama nauda pasiektų visus Lietuvos gyventojus. Siekiant nustatyto tikslo Strategijoje buvo numatyti 3 plėtros tikslai: spartinti ūkio augimą ilguoju laikotarpiu, kurti daugiau geresnių darbo vietų, plėtoti socialinę sanglaudą. Šioms prioritetinėms Strategijos kryptims įgyvendinti buvo skirta daugiau nei 7,4 mlrd. EUR Europos socialinio fondo (toliau – ESF), Europos regioninės plėtros fondo (toliau – ERPF), Sanglaudos fondo ir bendrojo finansavimo lėšų. Iš viso buvo įgyvendinta daugiau nei 8300 projektų.

Šio vertinimo tikslas – nustatyti 2007–2013 m. veiksmų programų poveikį užimtumui ir kitiems Lietuvos ūkio makroekonominiais rodikliams, siekiant kokybiškai atsiskaityti už 2007–2013 m. ES struktūrinę paramą ir pagerinti ES fondų investicijų panaudojimą 2014–2020 m. laikotarpiu. Vertinimo tikslui pasiekti techninėje specifikacijoje buvo išskelti du vertinimo uždaviniai:

1. Įvertinti ES struktūrinės paramos poveikį makroekonominiais rodikliams (užimtumui, nedarbo lygiui, darbo užmokesčiui, BVP (įskaitant BVP komponentes: namų ūkių vartojimo išlaidas, bendrąjį kapitalo formavimą ir užsienio prekybą), valdžios sektoriaus pajamoms (pagal pajamų rūšį), tiesioginėms užsienio investicijoms ir kt.) šalies, ekonominių veiklų ir regionų lygiais;
2. Įvertinti ES struktūrinės paramos poveikį darbo vietų kūrimui.

Vertinimo analizė apėmė makrolygmenį ir mikrolygmenį. Makrolygmeniu buvo nagrinėjamas ES struktūrinės paramos poveikis šalies, ūkio sektorių ir apskričių makroekonominiais rodikliams. Šios analizės vertinimo objektas buvo Lietuvos 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos panaudojimo strategija ir ją įgyvendinančios keturios veiksmų programos. Analizės rezultatai pateikti šios ataskaitos 2 dalyje.

Mikrolygmens analizė apėmė tiesioginį ES struktūrinės paramos poveikį darbo vietų kūrimui ir išsaugojimui. Šios analizės vertinimo objektas buvo veiksmų programų priemonės, kurių stebėsenai 2007–2013 m. programavimo laikotarpiu buvo pasirinkti darbo vietų kūrimo ir (ar) išsaugojimo rodikliai (tokių priemonių buvo 34) bei darbo vietos kokybės didinimo rodikliai (iš viso – 13 priemonių). Analizės rezultatai pristatomi ataskaitos 3 ir 4 dalyse.

Atsižvelgiant į vertinimo objekto apimtį ir vertinimo tipą (tai baigiamasis poveikio vertinimas), atliekant analizę buvo vadovaujama mišraus poveikio vertinimo požiūriu, t. y. sudėtingi kiekybinės analizės metodai (ekonometrinis modeliavimas, sąnaudų-efektyvumo analizė, kontrafaktinis poveikio vertinimas) buvo derinami su teorija grįšto poveikio vertinimo (toliau – TGPV) metodais. 1 lentelėje bendrai nurodoma, kokie vertinimo analizės metodai buvo taikomi atliekant vertinimą ir analizuojant kiekvieną techninės

¹ 2006 m. liepos 11 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1083/2006, nustatantis bendrąsias nuostatas dėl Europos regioninės plėtros fondo, Europos socialinio fondo ir Sanglaudos fondo bei panaikinantis Reglamentą (EB) N. 1260/1999.

² Nacionalinė bendroji strategija: Lietuvos 2007–2013 m. Europos Sąjungos struktūrinės paramos panaudojimo strategija konvergencijos tikslui įgyvendinti, patvirtinta 2007 m. kovo 30 d. ir redaguota 2012 m. rugsėjo 25 d.

³ Pagal Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programą (toliau – ŽIPVP), patvirtintą Europos Komisijos (toliau – EK) 2007 m. rugsėjo 24 d. sprendimu Nr. K(2007)4475 (aktuali redakcija nuo 2013 m. rugsėjo 26 d.; EK sprendimas Nr. K(2013) 6262), projektams buvo skirta 15,8 proc. visos 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos; pagal Ekonomikos augimo veiksmų programą (toliau – EAVP), patvirtintą 2007 m. liepos 30 d. EK sprendimu Nr. K(2007)3740 (aktuali redakcija EK sprendimas Nr. K(2014) 3643, 2014 m. birželio 2 d.), projektams teko 43,3 proc. visos paramos; pagal Sanglaudos skatinimo veiksmų programą (toliau – SSVP), patvirtintą 2007 m. liepos 30 d. EK sprendimu Nr. K(2007)3738 (aktuali redakcija EK sprendimas Nr. K(2014) 3476, 2014 m. gegužės 26 d.), buvo skirta 39,8 proc. visos paramos; pagal Techninės paramos veiksmų programą (toliau – TPVP), patvirtintą 2007 m. lapkričio 22 d. EK sprendimu Nr. K(2007)6717 (aktuali redakcija EK sprendimas Nr. K(2013) 6269, 2013 m. spalio 1 d.), skirta 1,1 proc. visų lėšų.

užduoties klausimą. Šioje lentelėje taip pat išskiriamas vertinimo lygmuo, t. y. nurodoma, ar vertinimo klausimas buvo nagrinėjamas tik Strategijos ir veiksmų programos lygmeniu (makrolygmens analizė), ar kartu ir priemonių lygmeniu (mikrolygmens analizė). Vertinime taikytų sudėtingų kiekybinių metodų (ekonometrinės analizės ir kontrafaktinės poveikio analizės) metodologija ir jos taikymo eiga pateikti ataskaitos prieduose.

Vertinime naudojamos šios pagrindinės sąvokos ir apibrėžimai:

Bedarbis – nedirbantis 15–64 metų amžiaus asmuo, kuris aktyviai ieško darbo (per paskutines keturias savaites) ir per apibrėžtą laikotarpį (dvi savaites) gali pradėti dirbti.

Bendrasis produktyvumas apima darbą, kapitalą ir kitus veiksnius, turinčius įtakos gamybos apimčiai.

Bendrasis poveikis užimtumui apima tiesiogiai projektuose arba po jų įgyvendinimo sukurtų darbo vietų skaičių.

Bendroji (visuminė) paklausa – visos visuomenės išlaidos šalyje per tam tikrą laikotarpį galutinėms prekėms ir paslaugoms įsigyti.

Bendroji (visuminė) pasiūla – prekių ir paslaugų visuma, kuri gali būti pateikta rinkai.

Darbo jėga – visi dirbantys ar norintys dirbti (ieškantys darbo) gyventojai nepaisant jų amžiaus.

Darbo jėgos aktyvumo lygis – 15–64 m. amžiaus ekonomiškai aktyvių gyventojų (darbo jėgos) ir tos pačios amžiaus grupės gyventojų santykis.

Darbo našumas – per metus vieno darbuotojo sukurta pridėtinė vertė arba produkcijos apimtis.

Darbo paklausa – darbo kiekis, kurį įmonės nori naudoti gamyboje.

Darbo pasiūla – darbo jėga, norinti ir galinti dirbti.

Darbo vieta šiame vertinime suprantama kaip tam tikrų darbinių pareigų vienetas – etatas. Vertinime vartojamos kelios darbo vietų pobūdį ir ES struktūrinių fondų intervencijų poveikį šių darbo vietų kūrimui nusakančios sąvokos:

Sukurtos / išlaikytos / persikirstytos darbo vietos

Sukurtos darbo vietos – tai naujos darbo vietos, sukurtos kaip tiesioginis konkretaus ES struktūrinių fondų projekto rezultatas.

Išsaugotos esamos darbo vietos – esamos darbo vietos, kurios būtų prarastos, jeigu nebūtų atlikta ES struktūrinių fondų intervencija.

Persikirstytos darbo vietos – sąvoka, vartojama apibūdinti situacijai, kai ekonomikoje darbo vietų skaičius nepadidėja, tačiau įmonių ar individų lygiu įvyksta darbo vietos pakeitimas. Pavyzdžiui, paramą gavusios įmonės gali mokėti aukštesnį darbo užmokestį ir įdarbinti kitoje įmonėje dirbantį specialistą. Nors persikirstytos darbo vietos nepadidina bendro darbo vietų skaičius ekonomikoje, tačiau dėl didesnio darbo užmokesčio ar geresnių įsidarbinimo sąlygų sudarymo turi teigiamą poveikį darbo vietų kokybei.

Laikinos / nuolatinės darbo vietos

Laikinos darbo vietos – tai trumpalaikės darbo vietos, kurios buvo sukurtos ar išlaikytos tik ES struktūrinės paramos intervencijos laikotarpiu.

Nuolatinės darbo vietos – tai darbo vietos, sukurtos projekto įgyvendinimo metu ir liekančios po projekto pabaigos, bei darbo vietos, tiesiogiai sukurtos dėl ES struktūrinių fondų intervencijos po projekto įgyvendinimo.

Tiesioginės / netiesioginės darbo vietos

Tiesioginės darbo vietos – tai darbo vietos, kurios buvo planuotos kaip tiesioginė ES struktūrinės paramos intervencijų įgyvendinimo pasekmė. Informacija apie tiesiogiai projektuose sukurtas ar išlaikytas darbo vietas buvo renkama, vykdant 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos projektų stebėseną.

Netiesioginės darbo vietos – tai papildomai dėl ES struktūrinių fondų intervencijų sukeltų antrinių efektų

sukurtos darbo vietos. Pavyzdžiui, įgyvendinant ES struktūrinių fondų lėšomis finansuotus infrastruktūrinius projektus buvo sukurta daug netiesioginių laikinų darbo vietų statybų sektoriuje.

Ekonomikos augimas – pastovus ūkio gamybinio pajėgumo kilimas, pasireiškiantis nacionalinio produkto (pajamų) apimties didėjimu.

Grynasis poveikis užimtumui parodo grynąjį paramos poveikį bendram užimtųjų skaičiui ekonomikoje.

Ilgalaikis bedarbis – bedarbis, ieškantis darbo vienus metus ar ilgiau.

Natūralusis nedarbas – padėtis, kuomet darbo išteklių kiekio paklausa atitinka darbo išteklių kiekio pasiūlą. Paprastai sudaro apie 5 proc.

Nedarbo lygis – nedirbančių asmenų, kurie galėtų ir norėtų dirbti (bedarbių), tačiau neturi tokios galimybės, santykis su visais darbingais asmenimis, išreikštas procentais.

Struktūrinis nedarbas – ilgalaikio nedarbo rūšis, egzistuojanti net ir tada, kai yra laisvų darbo vietų rinkoje, tačiau darbą praradusių asmenų gebėjimai ir profesinis pasirėngimas neatitinka kvalifikacinių reikalavimų. Struktūrinis nedarbas rodo darbo paklausos ir pasiūlos neatitikimą rinkoje.

Užimtumas – dirbančių darbingo amžiaus žmonių skaičiaus santykis, palyginti su visa darbo jėga.

Užimtumo lygis – užimtų 15–64 m. amžiaus gyventojų ir tos pačios amžiaus grupės gyventojų santykis.

Vidutinis sąlyginis darbuotojų skaičius – tai perskaičiuotas darbuotojų skaičius į dirbančius visą mėnesį visą darbo dieną.

1 lentelė. Vertinimo loginė struktūra: uždavinių, klausimų, metodų ir rezultatų tarpusavio sąsajos

Uždavinys	Klausimai	Analizės lygmuo	Duomenų rinkimo ir analizės metodai	Rezultatai, pateikti ataskaitos dalyje
1. Įvertinti ES struktūrinės paramos poveikį makroekonominiais rodikliams (užimtumui, nedarbo lygiui, darbo užmokesčiui, BVP (įskaitant BVP komponentes: namų ūkių vartojimo išlaidas, bendrąjį kapitalo formavimą ir užsienio prekybą), valdžios sektoriaus pajamoms (pagal pajamų rūšį), tiesioginėms užsienio investicijoms ir kt.) šalies, ekonominių veiklų ir regionų lygiais	Papildomas vertinimo klausimas: Kaip kito pagrindiniai Lietuvos makroekonominiai ir strateginiai konteksto rodikliai Strategijos įgyvendinimo metu?	Makrolyg mens analizė	Ekonometrinis modeliavimas, statistinių duomenų analizė, antrinių informacijos šaltinių analizė	2.2
	TS 9.1.1.: Kiek 2007–2013 m. ES struktūrinė parama prisidėjo prie makroekonominių rodiklių pokyčių? Prie kokių pokyčių ir kodėl ES struktūrinė parama prisidėjo daugiausiai / mažiausiai (šalies, ekonominių veiklų ir regionų mastu)?	Makrolyg mens analizė	Ekonometrinis modeliavimas, atvejo studija, statistinių ir finansinių duomenų analizė, antrinių informacijos šaltinių analizė	2.2, 2.3
	TS 9.1.2.: Koks ES struktūrinės paramos poveikio makroekonominiais rodikliams tvarumas (šalies, ekonominių veiklų ir regionų mastu)? Paaiškinti priežastis.	Makrolyg mens analizė		2.2
2. Įvertinti ES struktūrinės paramos poveikį darbo vietų kūrimu	TS 9.2.1.: Ar pasiekti Strategijoje išskelti tikslai užimtumo srityje ir kodėl?	Makrolyg mens ir mikrolyg mens analizė	Ekonometrinis modeliavimas, kontrafaktinis poveikio vertinimas, TGPV, stebėsenos rodiklių analizė, statistinių duomenų analizė, ekspertinė diskusija, antrinių šaltinių (aktualių vertinimo ataskaitų) analizė	2.2
	TS 9.2.2.: Kiek planuotų ir neplanuotų darbo vietų** sukurta dėl ES struktūrinės paramos (pagal kiekvieną veiksmų programą atskirai)? Kiek sukurta trumpalaikių, kiek ilgalaikių darbo vietų?	Makrolyg mens ir mikrolyg mens analizė		3.3
	TS 9.2.6.: Kokios priemonės daugiausiai / mažiausiai prisidėjo prie sukurtų darbo vietų ir kodėl?	Mikrolyg mens analizė	Stebėsenos duomenų analizė, antrinių šaltinių (aktualių vertinimo ataskaitų) analizė, interviu su administruojančių institucijų atstovais; ekspertinė diskusija	3.3
	TS 9.2.5.: Kokia sukurtų darbo vietų kokybė? Koks sukurtų darbo vietų efektyvumas / kaina? Ar galima buvo pasiekti geresnių rezultatų tomis pačiomis sąnaudomis?	Makrolyg mens ir mikrolyg mens analizė	Sąnaudų-efektyvumo analizė, lyginamoji analizė, daugiakriterinė analizė, kontrafaktinis poveikio vertinimas, stebėsenos duomenų analizė, ekonometrinis modeliavimas, TGPV, atvejo studija	2.1, 3.3.3, 4
	TS 9.2.8.: Ar pakankamai Lietuvoje išnaudojamos ES struktūrinių fondų investicijų teikiamos galimybės sprendžiant geresnių darbo vietų kūrimą Lietuvoje? Kaip padidinti kuriamų darbo vietų kokybę ateityje?		Kontrafaktinis poveikio vertinimas, antrinių šaltinių (aktualių vertinimo ataskaitų) analizė, interviu su administruojančių institucijų atstovais; ekspertinė diskusija; aptarimas su pagrindinėmis suinteresuotomis pusėmis	3.4
	TS 9.2.3.: Kiek tiesiogiai ir kiek netiesiogiai ES struktūrinė parama prisidėjo prie darbo vietų kūrimo?	Makrolyg mens ir mikrolyg mens analizė	Ekonometrinis modeliavimas, stebėsenos duomenų analizė, TGPV, ekspertinė diskusija, antrinių šaltinių (aktualių vertinimo ataskaitų) analizė	2.2, 2.3, 3.3
	TS 9.2.4.: Kiek ir kokiose ūkio šakose darbo vietų sukurta daugiausiai / mažiausiai panaudojant ES struktūrinę paramą ir kodėl?			2.3, 4.2
TS 9.2.2.: Koks sukurtų darbo vietų tvarumas?			2.2, 2.3., 3.4	

Uždavinys	Klausimai	Analizės lygmuo	Duomenų rinkimo ir analizės metodai	Rezultatai, pateikti ataskaitos dalyje
	<p>TS 9.2.7.: Kaip skiriasi ES struktūrinės paramos poveikis darbo vietų kūrimui mikrolygmeniu ir makrolygmeniu?</p>	<p>Makrolygmens ir mikrolygmens analizė</p>	<p>Ekonometrinis modeliavimas, kontrafaktinis poveikio vertinimas, TGPV, antrinių šaltinių (aktualių vertinimo ir tyrimų ataskaitų) analizė</p>	<p>5</p>
	<p>TS 9.2.6.: Kokios priemonės tinkamiausios kuriant darbo vietas ateityje?</p>	<p>Mikrolygmens analizė</p>	<p>Sąnaudų-efektyvumo analizė, kontrafaktinis poveikio vertinimas, atvejo studija, antrinių šaltinių (aktualių vertinimo ataskaitų) analizė, interviu su administruojančių institucijų atstovais; ekspertinė diskusija</p>	<p>5, 6</p>

2 ES STRUKTŪRINĖS PARAMOS POVEIKIO LIETUVOS MAKROEKONOMINIAMS RODIKLIAMS VERTINIMAS

Šioje ataskaitos dalyje nagrinėjami vertinimo klausimai:

- **Papildomas vertinimo klausimas:** Kaip kito pagrindiniai Lietuvos makroekonominiai ir strateginiai konteksto rodikliai Strategijos įgyvendinimo metu?
- **TS 9.1.1.:** Kiek 2007–2013 m. ES struktūrinė parama prisidėjo prie makroekonominių rodiklių pokyčių? Prie kokių pokyčių ir kodėl ES struktūrinė parama prisidėjo daugiausiai / mažiausiai (šalies, ekonominių veiklų ir regionų mastu)?
- **TS 9.1.2.:** Koks ES struktūrinės paramos poveikio makroekonominiais rodikliais tvarumas (šalies, ekonominių veiklų ir regionų mastu)? Paašškinti priežastis.
- **TS 9.2.2.:** Koks sukurtų darbo vietų tvarumas?
- **TS 9.2.3.:** Kiek tiesiogiai ir kiek netiesiogiai ES struktūrinė parama prisidėjo prie darbo vietų kūrimo?
- **TS 9.2.4.:** Kiek ir kokiose ūkio šakose darbo vietų sukurta daugiausiai / mažiausiai panaudojant ES struktūrinę paramą ir kodėl?
- **TS 9.2.7.:** Kaip skiriasi ES struktūrinės paramos poveikis darbo vietų kūrimui mikrolygmeniu ir makrolygmeniu?

2.1 ES STRUKTŪRINIŲ FONDŲ PARAMOS POVEIKIO EKONOMIKAI VERTINIMO METODOLOGINĖ PRIEIGA

Siekiant įvertinti, kokį poveikį Lietuvos ūkio plėtrai turėjo 2007–2013 m. ES struktūrinių fondų lėšomis finansuoti projektai, buvo atliktas ES struktūrinės paramos poveikio ekonometrinis modeliavimas. Ekonometrinė analizė, palygindama du scenarijus (faktinį su ES struktūrinių fondų parama ir hipotetinį be ES struktūrinės paramos), leidžia nustatyti grynąjį paramos poveikį modeliuojamiems kintamiesiems. Šiame vertinime buvo taikytas Harodo-Domaro ekonomikos augimo teorija pagrįstas bendrosios pusiausvyros ekonometrinis modelis. Nagrinėjant teorinį ekonominio augimo aspektą skiriami trys pagrindiniai ekonomikos augimo šaltiniai: technologijos pažanga, užtikrinanti naujus geresnius prekių gamybos metodus, kapitalo padidėjimas (kapitalo kaupimas) ir dirbančiųjų skaičius. Ilgalaikį nuolatinį ekonomikos augimą lemia gamybos veiksnių (darbo, kapitalo, žemės) apimtys ir jų produktyvumo augimas. Visi minėtieji veiksniai daro įtaką ekonominiam augimui, tačiau skirtingų ekonominių mokyklų atstovai akcentuoja skirtingą šių veiksnių įtaką. Nagrinėdami ekonominio augimo priežastis daugelis autorių prieina prie išvados, jog investicijos, o tiksliau investicijų sukelta technologijų pažanga ir iš jos kylantis produktyvumo augimas, yra pagrindinė ilgalaikio ekonominio augimo priežastis. Pavyzdžiui, P. Klenow ir A. Rodríguez-Clare⁴ (1997), remdamiesi keliais savo atliktais tyrimais, tvirtina, kad šalių ekonominio augimo skirtumus daugiau lemia jų produktyvumo augimas negu gamybos veiksnių kaupimas. R. Hall ir I. Jones⁵ (1999) taip pat teigia, kad šalių skirtumus lyginant pagal pagaminamos produkcijos kiekį vienam darbuotojui daugiau lemia tai, kaip produktyviai yra naudojami gamybos veiksniai, o ne pačių veiksnių kiekis. Be to, šie autoriai didelę svarbą aiškinant produktyvumo skirtumus tarp šalių skiria vyriausybės vykdomai politikai.⁶ Šiuos empirinius tyrinėjimus atitinka Harodo-Domaro ekonomikos augimo modelyje daromos teorinės prielaidos. Modelyje yra išskiriamos dvi investicijų funkcijos – bendrosios paklausos ir bendrosios pasiūlos didinimas.

⁴ Klenow P., Rodríguez-Clare A. (1997) The Neoclassical Revival in Growth Economics: Has It Gone Too Far? // NBER Macroeconomics Annual, p. 73 – 114.

⁵ Hall, R. E., and Jones, C. I. (1999). Why Do Some Countries Produce So Much More Output per Worker than Others? // Quarterly Journal of Economics.

⁶ Ši jų išvada grindžiama 127 šalių regresine analize, kurios metu buvo tikrinami priežastiniai ryšiai tarp produkcijos kiekio, tenkančio vienam darbuotojui, ir vyriausybės vykdomos politikos. Tyrime daroma išvada, kad darbo našumas didesnis tose šalyse, kuriose vyriausybės vykdoma politika orientuota į fizinio kapitalo akumuliaciją, žinių įgijimą, inovacijas ir technologijų perdavimą.

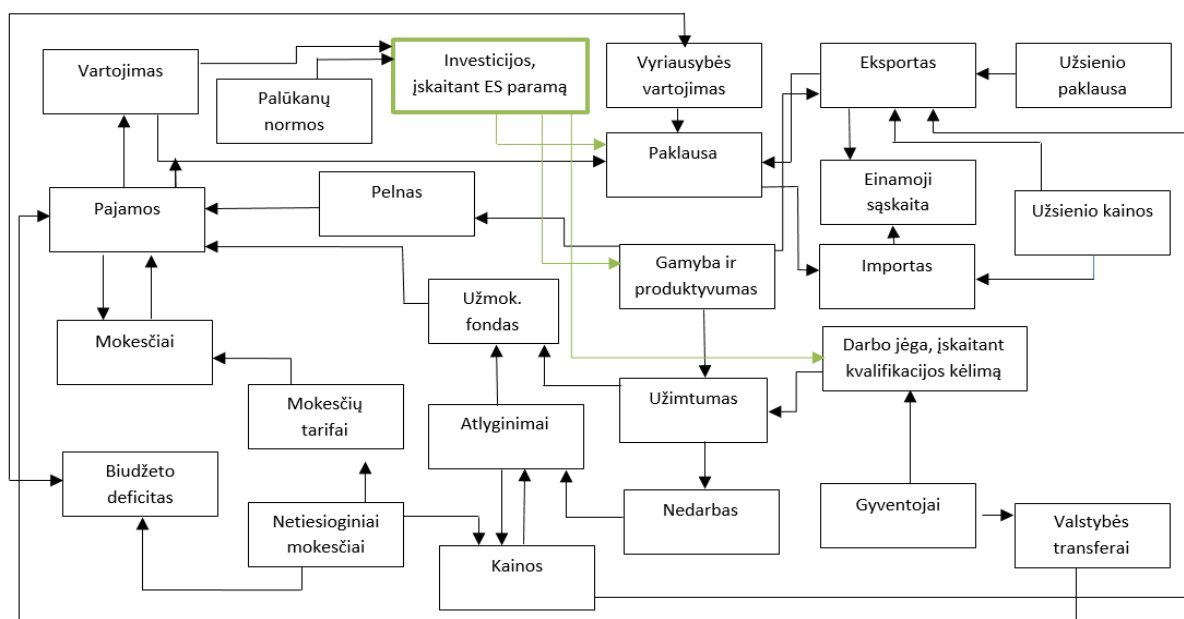
Bendrosios paklausos (pajamų) lygtyje yra atsižvelgiama į investicijų prieaugį, o bendrosios pasiūlos lygtyje – į mokslo ir technologijos pažangą, užimtumą ir gamtos išteklius.

Šiame vertinime taikytame ekonometriniame modelyje ES struktūrinių fondų lėšos buvo laikomos egzogeniniu kintamuoju, veikiančiu tiek visuminę paklausą, tiek pasiūlą (daugiausia kaip papildomos investicijos). Šis poveikis modelyje atspindėtas ekonometrikos lygtimis, kurių parametrai įvertinti statistiniais metodais. Atliekant ekonometrinę analizę buvo remiamasi prielaida, kad ekonomikos augimas trumpalaikėje perspektyvoje yra pagrįstas visuminės (bendrosios) paklausos stimuliavimu – jį atspindi investicijų, darbo užmokesčio ir užimtumo priklausomybė modelyje (tiesioginė ir netiesioginė) nuo paramos. Svarbiausias ES paramos poveikio veiksnys yra investicijos, kurios dėl multiplikatoriaus poveikio padidina pajamas ir kartu skatina vidaus vartojimą. Auganti paklausa didina gamybos apimtį, o tai teigiamai veikia užimtumą ir pajamas. Ilgalakis ekonomikos augimas taikytame ekonometriniame modelyje yra susietas su pasiūlos skatinimu – jis atspindėtas pridėtinės vertės ir eksporto priklausomybėse nuo paramos (netiesiogiai – per priklausomybę nuo investicijų). Investicijos į įrenginius, infrastruktūrą ir žmogiškąjį kapitalą didina ekonomikos produktyvumą ir užtikrina vis didesnę sukuriamos produkcijos vertę. Didesnis užimtumas suvokiamas kaip geresnis žmogiškųjų išteklių panaudojimas, kuris ne tik užtikrina didesnę sukuriamą pridėtinę vertę, tačiau per generuojamas papildomas pajamas skatina vartojimą, kuris didina bendrąją paklausą, o tai teigiamai veikia ekonomikos plėtrą. Taigi, modelyje pasiūlos pusės efektus dėl ES struktūrinių fondų paramos iš esmės nusako eksporto ir pridėtinės vertės priklausomybės nuo investicijų.

ES struktūrinės paramos įsiliejimas į šalies ekonomiką ir jos poveikis buvo modeliuojamas per atskirų ekonomikos sektorių gautus finansinės paramos srautus, sektorių tarpusavio sąryšius ir jų bendrą įtaką Lietuvos šalies ūkiui. Buvo atsižvelgta į antrinius paramos impulsus ekonomikai, kylančius dėl paramos persiliejiemo efektų (angl. *spillover effect*). Ekonometrinės analizės metu buvo vertinamas paramos poveikis šiems makroekonominiams rodikliams: bendrasis vidaus produktas, materialinės investicijos, namų ūkių vartojimas, vyriausybės vartojimas, importas, eksportas, darbo našumas, tiesioginės užsienio investicijos, kainų indeksas, užimtųjų skaičius, vidutinis metinis realus bruto atlyginimas, nedarbo lygis. Paramos poveikio dydis buvo apibrėžtas kaip skirtumas tarp faktinio Lietuvos ūkio ar jo sektoriaus raidos scenarijaus 2007–2015 m. laikotarpiu ir hipotetinio scenarijaus, eliminuojant ES struktūrinių fondų investicijų srautus.

Išsamus ES struktūrinės paramos poveikio analizei taikyto ekonometrinio modelio aprašymas pateiktas šios ataskaitos 1 priede, o 1 paveiksle grafiškai pavaizduoti pirminiai ES struktūrinės paramos ekonominiai impulsai ir makroekonominių kintamųjų tarpusavio priklausomybės.

1 paveikslas. ES struktūrinės paramos impulsų ir antrinių ekonominių efektų iliustracija

Šaltinis: sudaryta vertintojų.

Pastabos: žaliomis rodyklėmis pažymėti pirminiai ES struktūrinės paramos impulsai ekonomikai, o juodomis – antriniai efektai.

Ekonometrinio modeliavimo metu gauti paramos poveikio įvertinimai leidžia daryti išvadas ir dėl ES struktūrinės paramos panaudojimo efektyvumo. Naudojant investicijų gražos rodiklį ir lyginant, kiek vienas investuotas euras sukuria papildomo BVP, galima spręsti apie paramos efektyvumą skirtinguose ūkio sektoriuose arba lyginti skirtingų programavimo laikotarpių ES struktūrinės paramos efektyvumą. Pažymėtina, kad šiame vertinime gauti ES struktūrinės paramos efektyvumo įvertinimai atitinka ankstesnių 2007–2013 m. ES finansinės paramos poveikio Lietuvos makroekonominiams rodikliams vertinimų, naudojant ekonometrinio modeliavimo metodą, rezultatus⁷. Tačiau bandant lyginti skirtingų programavimo laikotarpių paramos efektyvumą svarbu žinoti, kad ekonomikos lygiui kylant materialinių investicijų (t. y. pagrindinio paramos impulso ekonomikai) poveikio BVP koeficientas mažėja. Vadinasi, kitoms sąlygoms nekintant, kylant Lietuvos ekonomikai ir taikant panašias ES struktūrinės paramos investavimo strategijas, paramos efektyvumas mažėja. Be to, gamybos pajėgumus didinančių investicijų trumpalaikis poveikis ekonomikai yra mažesnis tais laikotarpiais, kai paklausos augimas gamintojų pagrindinėse rinkose (Lietuvos atveju – Rusijos ir ES) menkas. Ši aplinkybė dėl 2014–2015 m. taikytų prekybos su Rusija sankcijų buvo aktuali vertinant 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos investicijų poveikį.

Apskritai iki šiol ES atlikti empiriniai tyrimai, nagrinėjantys regioninę konvergenciją Europos Sąjungoje, pateikia skirtingas išvadas dėl struktūrinių fondų paramos įtakos regionų ekonomikos augimui ir šios paramos efektyvumo. Pavyzdžiui, Boldrin ir Canova (2003) teigia⁸, kad struktūrinių fondų parama neturėjo jokio pastebimo poveikio ilgalaikiam regioniniam augimui bei ekonominei konvergencijai valstybių narių viduje. Jų teiginys remiasi teorinėmis prielaidomis, kad ES lėšų paramos pasiūla sukuria paklausą, kuri nebūtų atsiradusi rinkoje, todėl iškraipo ekonominę motyvaciją ir lemia neoptimalų darbo jėgos ir kapitalo pasiskirstymą. Šios prielaidos pagrindžiamos empiriniais ES struktūrinės paramos panaudojimo Pietų Europos valstybėse tyrimais. Pozityviau ES struktūrinių fondų įtaką vertinantys analitikai (pavyzdžiui, Cappelen, Kutan, Bachler) daro išvadą, kad ES struktūriniai fondai turi teigiamą poveikį regionų ekonominiam augimui, tačiau nėra svarbiausias veiksnys. Didžiausią vaidmenį atlieka šalies fiskalinė ir mokesčių politika, sąlygos verslui ir investicijoms bei kiti vidaus ekonominės politikos veiksniai. Teigiama, jog ES struktūrinė parama gali prisidėti prie šalies ekonominio augimo ir išsivystymo skirtumų sumažėjimo tada, kai jų panaudojimas papildo protingą ir augimą orientuotą ekonominę politiką. Cappelen ir kt. (2003) daro išvadą⁹, kad regionų augimą ir ES finansinės paramos efektyvumą atsiliekančiuose regionuose stabdo augimui netinkama ūkio struktūra, kurioje dominuoja žemės ūkis ir trūksta investicijų ir mokslinius tyrimus bei plėtrą, todėl finansinės paramos programų įgyvendinimas turi būti siejamas su struktūrinėmis reformomis ir inovacijų plėtra. Kutan ir kt. (2007) savo tyrimo¹⁰ išvadose patvirtina statistiškai reikšmingą ES struktūrinių fondų paramos poveikį šalių ekonominiam augimui ir konvergencijai, bet kartu akcentuoja technologijų kaitos, žmogiškojo kapitalo, tarptautinio konkurencingumo, masto ekonomijos ir institucinio efektyvumo svarbą. Mohl ir Hagen (2008), atlikę ekonometrinę 1995–2005 m. laikotarpiu NUTS-1 ir NUTS-2 regionams skirtos ES struktūrinės paramos poveikio analizę¹¹, daro išvadą, kad ES struktūrinės paramos lėšos, skirtos pagal 1 tikslą¹², turėjo reikšmingą poveikį regionų konvergencijai, tačiau pagal 2 ir 3 tikslą

⁷ Ankstesniuose ES struktūrinės paramos vertinimuose, kuriuose buvo atlikta panašiomis teorinėmis prielaidomis pagrįsta ekonometrinė analizė, buvo nustatyta, kad 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos efektyvumo koeficientas ilguoju laikotarpiu (2007–2020 m.) yra apie 2, t. y. investuotas 1 euras ilguoju laikotarpiu duoda 2 EUR gražos. Pavyzdžiui, tokie rezultatai buvo gauti 2011 m. Ūkio ministerijos užsakymu atliktame „Ūkio ministerijos kompetencijai priskirtų bendrai finansuojamų iš ES struktūrinių fondų lėšų ekonomikos sektorių būklės pokyčių vertinime“ (naudotas HERLIT ekonometrinis modelis) ir 2015 m. Finansų ministerijos užsakymais atliktuose „ES struktūrinės paramos poveikio žmogiškųjų išteklių plėtrai vertinime“ (HERLIT modelis) ir „ES struktūrinės paramos poveikio Lietuvos konkurencingumui vertinime“ (adaptuotas LEMAM modelis).

⁸ Boldrin, M., Canova, F. *Regional Policies and EU Enlargement* // Funck, B., Pizzati, L. (eds.) (2003) *European Integration, Regional Policy, and Growth*, Washington, D. C.: World Bank, P. 33-95.

⁹ Cappelen et al. „The Impact of Regional Support on Growth and Convergence in the European Union“, *Journal of Common Market Studies* 41 (4), 2003, p. 621-644.

¹⁰ Kutan et al (2007) „European integration, productivity growth and real convergence“, *European Economic Review*. Volume 51, Issue 6, 2007, p. 1370-1395.

¹¹ Mohl P, Hagen T. Does EU Cohesion Policy Promote Growth? Evidence from Regional Data and Alternative Econometric Approaches?, 2008

¹² 2000–2006 m. ES struktūrinių fondų parama pagal 1 tikslą buvo skiriama silpniau išsivysčiusiems regionams, kurių BVP vienam gyventojui nesiekia 75 proc. ES vidurkio; pagal 2 tikslą – regionams, turintiems struktūrinių ekonomikos problemų, kurie negali gauti paramos pagal 1 tikslą; o pagal 3 tikslą – parama žmogiškųjų išteklių plėtros srityje regionams, kurie negali gauti paramos pagal 1 tikslą.

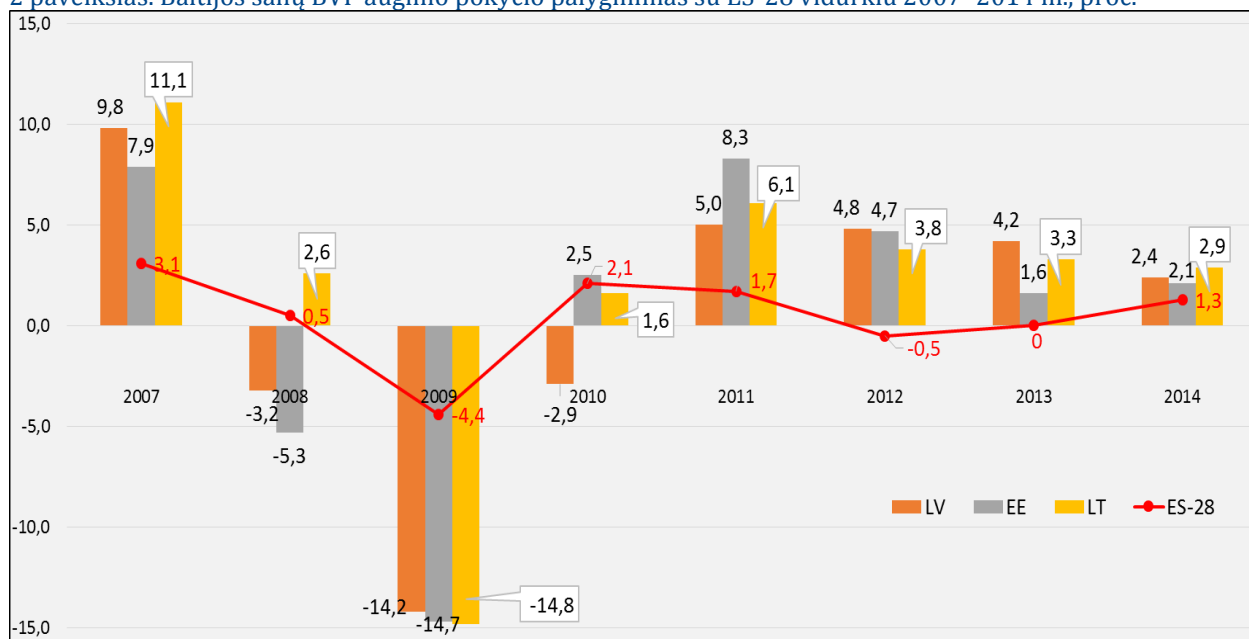
skirta ES struktūrinė parama neigiamai paveikė regionų ekonominio augimo rodiklius. Autoriai taip pat nurodo, kad ES struktūrinės paramos poveikis pasireiškia su tam tikru vėlavimu ir stipriausias yra praėjus 2–3 metams po intervencijos. Bachler ir kt. (2013)¹³, išanalizavę ilgalaikį ES struktūrinių fondų poveikį 15 ES regionų konvergencijai, apibendrina, kad sanglaudos politika turi teigiamą poveikį šalių socialinei-ekonominei transformacijai, tačiau poveikio mastas priklauso nuo įvairių vidaus ir išorės veiksnių bei institucinių gebėjimų.

Reziumuojant ES struktūrinių fondų paramos efektyvumą ir poveikį regionų ekonominiam augimui nagrinėjusių tyrimų išvadas, galima teigti, kad ES struktūrinės paramos ekonominis poveikis ūkiui yra daug stipresnis išsivysčiusioje aplinkoje, todėl yra būtinos tam tikros makroekonominės, struktūrinės ir institucinės sąlygos siekiant maksimizuoti ES struktūrinės paramos efektyvumą ir poveikį ekonomikai. ES struktūrinių fondų investicijų veiksmų programų įgyvendinimo makroekonominio ir institucinio konteksto svarba pripažįstama ir naujame 2014–2020 m. ES struktūrinės paramos planavimo ir įgyvendinimo reglamentavime.

2.2 LIETUVOS ŪKIO RAIDOS 2007–2015 M. APŽVALGA IR ES STRUKTŪRINĖS PARAMOS POVEIKIO ŠALIES MAKROEKONOMINIŲ RODIKLIŲ POKYČIAMS ANALIZĖ

2007–2015 m. laikotarpiu Lietuvos ekonomikoje įvyko daug kiekybinių ir struktūrinių ūkio pasikeitimų. Iki 2008 m. antrojo pusmečio vyravusią augimo fazę staigiai pakeitė ekonomikos nuosmukis, tačiau jau 2010 m. prasidėjo stabilus ūkio atsigavimas, kuris 2012 m. Lietuvą sugrąžino į sparčiausiai augančių ES šalių trejetuką. 2 paveiksle pateiktas Baltijos šalių BVP dinamikos palyginimas su ES-28 BVP pokyčiais 2007–2014 m. laikotarpiu gerai iliustruoja Baltijos šalių ekonomikų jautrumą išorės veiksniams. Visgi faktas, kad 2015 m. Lietuva prisijungė prie euro zonos, rodo, jog šalies institucijos daug pasiekė stabilizuodamos makroekonomiką. Suvaldyti neigiamus krizės padarinius ūkiui ir stabilizuoti ekonomiką padėjo struktūrinės reformos (stiprinamas fiskalinis valdymas, valstybės įmonių pertvarka), perorientuotas eksportas, auganti vidaus paklausa ir, žinoma, 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos investicijos.

2 paveikslas. Baltijos šalių BVP augimo pokyčio palyginimas su ES-28 vidurkiu 2007–2014 m., proc.

Šaltinis: parengė vertintojai pagal Eurostato duomenų bazes.

¹³ Bachtler J., Begg I., Polverari L., Charles D. Evaluation of the main achievements of Cohesion policy programmes and projects over the longer term in 15 selected regions, 2013.

Pagrindinių Lietuvos makroekonominių rodiklių dinamika 2007–2015 m. laikotarpiu yra pateikta 2 lentelėje. Vertinimo metu atliktas ekonometrinis modeliavimas leido apskaičiuoti, kokią poveikį ES struktūrinių fondų lėšomis finansuoti projektai turėjo Lietuvos ūkio atsigavimui ir ekonomikos augimui. Kadangi viena iš svarbių reagavimo į krizę priemonių, numatytų 2009 m. parengtame ir patvirtintame Ekonomikos skatinimo plane, buvo verslo finansavimo galimybių išplėtimas ir platesnis finansų inžinerijos priemonių (paskolų, rizikos kapitalo, garantijų) naudojimas, ekonometrinio modeliavimo metu atskirai buvo skaičiuotas šių priemonių¹⁴ poveikis Lietuvos makroekonominiams rodikliams. Tačiau lyginant paramos, teiktos subsidijų ir finansų inžinerijos priemonių, poveikį svarbu atkreipti dėmesį į ekonometrinio modeliavimo metu darytas prielaidas dėl skirtingų paramos formų. Matuojant subsidijų poveikį buvo lyginami du scenarijai: „su parama“ ir „be paramos“, o gautas skirtumas laikomas paramos poveikiu. Modeliuojant finansų inžinerijos priemonių poveikį pirmajame (baziniame) scenarijuje buvo nagrinėjama ekonomikos raida tuo atveju, kuomet yra gaunama visa per finansų inžinerijos priemones skirta ES parama, o antrajame scenarijuje buvo imituojama hipotetinė tiriamos dinaminės sistemos elgsena, eliminuojant ne visą, o dalį (nuo 27 iki 55 proc. priklausomai nuo sektoriaus) suteiktų paskolų srauto. Prielaidos dėl galimybių savarankiškai gauti paskolas ar garantijas pagrįstos 2011 m. vykdytos SVV apklausos rezultatais¹⁵. Pagrindiniai ekonometrinės analizės rezultatai apibendrinti 3 ir 4 lentelėse ir toliau šioje ataskaitos dalyje pristatomi analizuojant atskirų makroekonominių rodiklių dinamiką 2007–2015 m. laikotarpiu.

2 lentelė. Pagrindinių Lietuvos makroekonominių rodiklių dinamika, 2007–2015 m.

Rodiklis / metai	Strategijoje nustatytas uždavinys 2015 m.	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Nominalus BVP, mlrd. EUR	-	29,04	32,70	26,94	28,00	31,25	33,34	34,96	36,31	36,71
Realus BVP augimas, proc.	-	11,1	2,6	-14,8	1,6	6,1	3,8	3,3	2,9	1,6
BVP, apskaičiuojamo išlaidų metodu, komponentės:										
• Namų ūkio vartojimo išlaidos, proc. nuo BVP	-	63,6	65,0	68,1	64,0	62,5	62,6	62,9	62,8	63,8
• Valdžios sektoriaus vartojimo išlaidos, proc. nuo BVP	-	17,2	18,4	21,0	19,6	18,1	17,3	16,8	16,9	17,7
• Investicijų į pagrindinio kapitalo formavimą dalis BVP struktūroje, proc. nuo BVP	30	32,3	28,1	12,6	18,2	21,9	19,2	19,1	18,3	18,6
• Prekių ir paslaugų eksportas, proc. nuo BVP	60	50,4	57,1	51,9	65,3	75,0	81,7	84,1	81,2	77,3

¹⁴ Atskirai vertinime buvo modeliuota ES struktūrinių fondų parama, skirta pagal keturias 2007–2013 m. veiksmų programų priemones: VP1-1.1-SADM-08-K „Verslumo skatinimas“, VP2-2.3-ŪM-01-K „Kontroliuojantieji fondai“, VP2-2.3-ŪM-03-V „Garantijų fondas“, VP3-1.1-AM-01-V „JESSICA kontroliuojantysis fondas“. Bendra modeliuotos paramos, skirtos finansų inžinerijos būdu, suma sudarė 741 632 279 EUR (apie 10 proc. visos šiame vertinime nagrinėjamos paramos). Svarbu pažymėti, kad, atsižvelgiant į tinkamų išlaidų įgyvendinant finansų inžinerijos priemones deklaravimo Europos Komisijai specifiką, vertinime buvo nagrinėjamos ne tinkamomis finansuoti pripažintos išlaidos (t. y. mokėjimai kontroliuojantiems fondams ar finansiniams tarpininkams), o faktiniai mokėjimai galutiniams naudos gavėjams, t. y. realus ES finansinės paramos įsiliejimas į ekonomiką. Dėl šio metodinio sprendimo intervencijos, įgyvendinant JESSICA kontroliuojančio fondo priemonę Nr. VP3-1.1-AM-01-V, dydis sumažėjo nuo 227 000 000 EUR iki 112 865 549 EUR, tačiau net 8 kartus padidėjo priemonės Nr. VP2-2.3-ŪM-03-V „Garantijų fondas“ apimtis (nuo 37 360 982 EUR iki 302 452 549 EUR), nes į analizę įtraukiamas Garantijų fondo lėšomis užgautų paskolų vertė. Informacija apie faktinius mokėjimus, įgyvendinant finansų inžinerijos priemones, buvo surinkta iš finansų inžinerijos priemonių valdytojų.

¹⁵ Ūkio ministerijos užsakymu atliktas Lietuvos teisinės ir finansinės sistemos tinkamumo SVV plėtrai skirtų finansinės inžinerijos priemonių, finansuojamų iš ES struktūrinių fondų lėšų, steigimui ir įgyvendinimui vertinimas.

Rodiklis / metai	Strategijoje nustatytas uždavinys 2015 m.	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
• Prekių ir paslaugų importas, proc. nuo BVP	-	63,5	68,7	53,6	67,2	77,6	80,8	82,8	79,3	77,4
TUI įplaukų augimas, proc.	-	5,2	4,1	0,2	2,1	3,4	2	1,2	0,8	1,5
Valdžios sektoriaus bendroji skola, proc. nuo BVP	-	15,9	14,6	29	36,2	37,2	39,8	38,8	40,7	43
Darbo našumas, EUR/val.	-	9,0	10,0	9,1	10,6	12,0	12,6	13,3	13,6	13,4
Darbo našumas, PGS/val. (proc. nuo ES-15 vidurkio)	65	46,4	47,4	45,0	52,8	57,0	58,2	59,1	n. d.	n. d.
Užimtumo ir darbo rinkos rodikliai:										
• Nedarbo lygis, proc.	-	4,2	5,8	13,8	17,8	15,4	13,4	11,8	10,7	9,6
• Jaunimo (15–25 m.) nedarbo lygis, proc.	-	8,4	13,3	29,6	35,7	32,6	26,7	21,9	19,3	19,9
• Darbo jėgos (15–65 m.) aktyvumo lygis, proc.	73,5	67,9	68,4	69,6	70,2	71,4	71,8	72,4	73,7	74,1
• Bendras (15–64 m.) gyventojų užimtumo lygis, proc.	70	65	64,4	59,9	57,6	60,2	62	63,7	65,7	67,2
• Pagyvenusių asmenų (55–64 m.) užimtumo lygis	52	53,2	53	51,2	48,3	50,2	51,7	53,4	56,2	60,4
• Vidutinis metinis realus bruto atlyginimo augimas, proc.	-	18,5	13	-8,7	0,2	2,5	2,6	4,8	5,4	4,2

Šaltinis: parengta vertintojų pagal duomenis, surinktus iš Eurostato, Statistikos departamento ir Lietuvos banko skelbiamų Lietuvos makroekonomikos apžvalgų.

3 lentelė. 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos poveikis pagrindiniams šalies makroekonominiais rodikliams (1 rodiklių sąrašas)

Metai	Poveikis (to meto kainomis)							
	BVP, mln. EUR	Bendram kapitalo formavimui, mln. EUR	Namų ūkių vartojimui, mln. EUR	Vyriausybės vartojimui, mln. EUR	Eksportui, mln. EUR	Importui, mln. EUR	BPV, mln. EUR	Valdžios pajamoms, mln. EUR
2007	1,3	2,7	0,3	0,0	0,4	2,1	1,2	0,2
2008	27,0	23,7	11,7	1,7	3,6	13,7	24,1	6,8
2009	337,0	595,8	144,3	23,5	13,3	440,0	301,0	84,7
2010	987,4	1 258,6	487,0	87,1	46,1	891,4	881,9	280,7
2011	1 620,0	1 718,1	866,6	153,4	125,6	1 243,7	1 446,9	491,5
2012	1 841,2	1 804,4	1 066,8	204,5	219,7	1 454,2	1 644,5	599,6
2013	1 762,0	1 761,2	1 064,5	225,7	305,6	1 595,0	1 573,8	599,5
2014	1 907,4	1 803,2	1 119,2	260,0	332,4	1 607,3	1 703,6	642,7
2015	1 793,6	1 545,0	1 105,2	293,7	332,7	1 482,9	1 602,0	646,3
Suminis 2007–2015 m. laikotarpio poveikis	10 276,8	10 512,7	5 865,5	1 249,6	1 379,3	8 730,3	9 179,0	3 352,1
Suminis 2007–2020 m. laikotarpio poveikis	12 033,2	11 123,3	6 908,5	1 952,7	2 111,3	10 062,7	10 747,7	4 149,4

Šaltinis: apskaičiuota vertintojų, taikant ekonometrinio modeliavimo metodą.

Pastabos: lentelėje pateikti paramos poveikio įvertinimai rodo, kiek konkretus makroekonominis rodiklis buvo didesnis tam tikrais metais dėl 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos. Pavyzdžiui, 2007 m. BVP buvo 1,3 mln. EUR didesnis lyginant su scenarijumi „be paramos“.

4 lentelė. 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos poveikis pagrindiniams šalies makroekonominiais rodikliais (2 rodiklių sąrašas)

Metai	Poveikis							
	Darbo užmokesčiai, EUR	Užimtumui, tūkst. žm.	Užimtumo lygis (15–64 amžiaus gyv.), proc.	Nedarbo lygis, proc.	Vartotojų kainų indeksui, proc.	BVP defliatoriui, proc.	TUI, palyginti su BVP, proc.	Darbo našumui, EUR
2007	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
2008	0,2	0,4	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0
2009	3,4	4,7	0,1	-0,3	0,0	0,0	3,2	0,1
2010	9,0	18,2	0,6	-1,2	0,0	0,1	6,5	0,2
2011	14,9	33,3	1,3	-2,2	0,0	0,1	9,0	0,3
2012	20,0	40,2	1,7	-2,7	0,0	0,1	11,5	0,3
2013	23,7	38,1	1,6	-2,6	0,0	0,0	14,3	0,3
2014	29,3	36,4	1,5	-2,5	0,0	0,1	16,2	0,3
2015	34,4	33,2	1,4	-2,3	0,0	0,1	16,5	0,3
2007–2015 m. laikotarpio poveikis paskutiniiais vertinamo laikotarpio metais	34,4	33,2	1,4	-2,3	0,0	0,1	16,5	0,3
2007–2020 m. laikotarpio poveikis paskutiniiais vertinamo laikotarpio metais	7,9	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	15,0	0,1

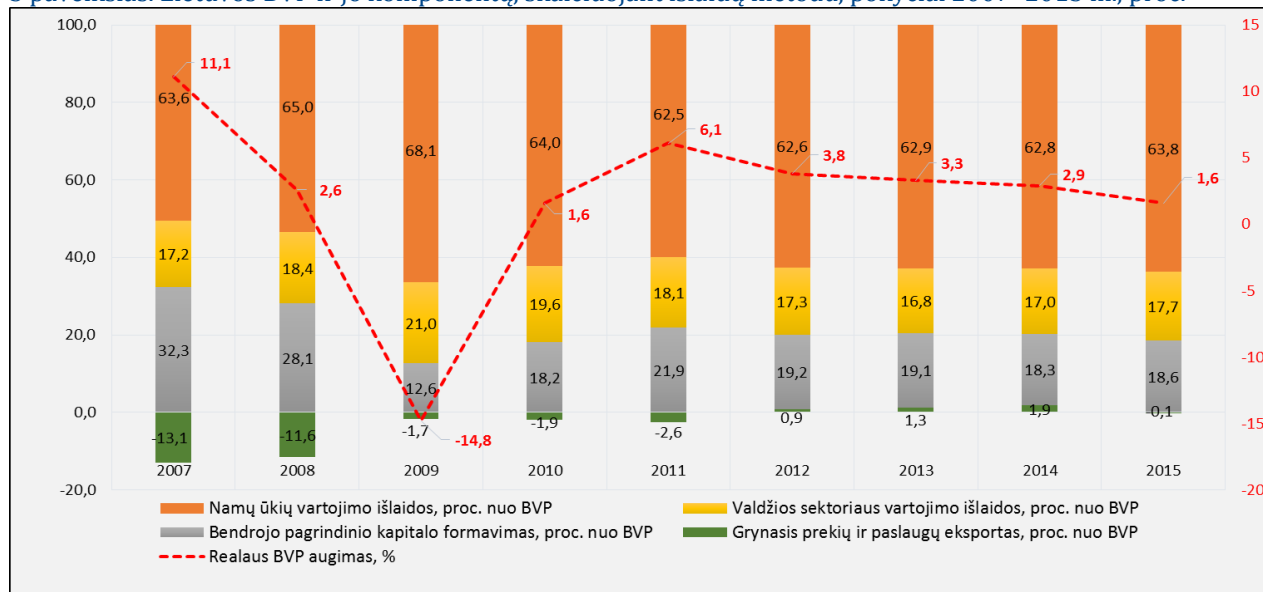
Šaltinis: apskaičiuota vertintojų, taikant ekonometrinių modeliavimo metodą.

Pastabos: lentelėje pateikti paramos poveikio įvertinimai rodo, kiek konkretus makroekonominis rodiklis buvo didesnis arba mažesnis (taikytina tik nedarbo lygio rodikliui) tam tikrais metais dėl 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos. Pavyzdžiui, 2012 m. nedarbo lygis dėl ES struktūrinės paramos intervencijų buvo 2,7 proc. mažesnis lyginant su scenarijumi „be paramos“.

2.2.1. Bendrasis vidaus produktas

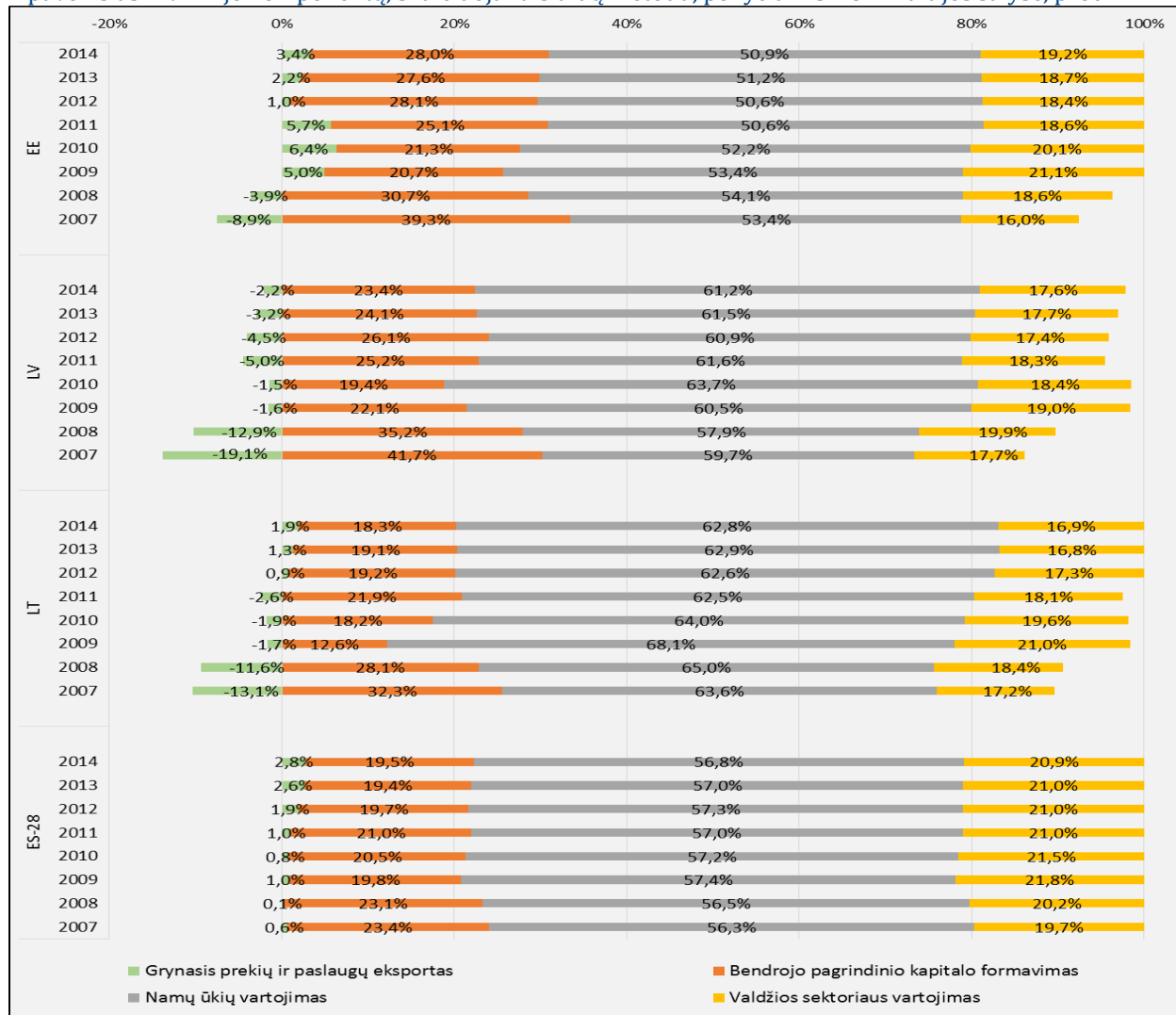
Geriausiai Lietuvos ūkio raidos tendencijas atspindi BVP ir jo komponentų pokyčių kreivė, pavaizduota 3 pav. Kaip matyti iš paveikslo, 2007–2008 m. Lietuvos ekonomika augo ypač sparčiai, tačiau paveikta pasaulinės krizės per 2009 m. susitraukė 14,8 proc. ir pagal nominalų BVP grįžo į 2006 m. lygį. Suvaldžius krizės padarinius nuo 2010 m. Lietuvoje prasidėjo santykinai (lyginant su kitomis ES šalimis) spartus ekonomikos augimas. Ūkio atsigavimą ir augimą iki 2013 m. iš esmės užtikrino eksportuojantys sektoriai, o nuo 2013 m. BVP augimą labiau nei ankstesniais metais pradėjo skatinti vidaus paklausos veiksniai: visų pirma, padidėjusios namų ūkio vartojimo išlaidos, kurias skatino sparčiai pradėjęs augti darbo užmokestis, smukusi infliacija, itin žemos palūkanų normos, ir, antra, išaugęs bendrojo pagrindinio kapitalo formavimas. Panaši BVP struktūros dinamika 2007–2015 m. laikotarpiu vyko ir kitose Baltijos šalyse (3 pav.).

3 paveikslas. Lietuvos BVP ir jo komponentų, skaičiuojant išlaidų metodu, pokyčiai 2007–2015 m., proc.

Šaltinis: parengė vertintojai pagal Statistikos departamento duomenų bazes.

4 paveikslas. BVP ir jo komponentų, skaičiuojant išlaidų metodu, pokyčiai ES-28 ir Baltijos šalyse, proc.

Šaltinis: parengė vertintojai pagal Eurostato duomenų bazes.

Ekonometrinio modeliavimo rezultatai leidžia teigti, kad analizuojamu laikotarpiu ES struktūrinių fondų parama reikšmingai prisidėjo prie šalies BVP augimo – vidutiniškai padidino jį penktadaliu. Suminis viso laikotarpio ES struktūrinių fondų paramos poveikis nominalaus BVP augimui sudaro 6,2 proc. punktus,

o tai yra 22 proc. viso 2007–2015 m. suminio nominalaus Lietuvos BVP¹⁶. Bendras paramos poveikis BVP 2007–2015 m. laikotarpiu lėmė 0,63 proc. punkto didesnę nominalaus BVP vidutinį metinį augimą nei būtų be paramos. Subsidijų forma skirta parama nominalaus BVP augimą vidutiniškai per metus paskatino 0,55 proc. punktu, o parama, skirta per finansų inžinerijos priemones, pridėjo dar 0,08 proc. punkto.

Ekonometrinės analizės rezultatai rodo, kad per 2007–2015 m. laikotarpį dėl ES struktūrinių fondų investicijų buvo sukurta daugiau nei 10,3 mlrd. EUR papildomo BVP nominaliaja išraiška, todėl paramos efektyvumas sudarė 1,38, t. y. kiekvienas investuotas euras atnešė 1,38 EUR nominalaus BVP grąžos. Pratešus poveikio vertinimą iki 2020 m., suminis paramos tiesioginio poveikio efektas BVP per 2007–2020 m. sudarys per 12 mlrd. EUR, o efektyvumo koeficiento įvertis pasieks 1,6. Didžiausią impulsą BVP augimui ES struktūrinių fondų parama padarė per bendrojo kapitalo investicijų dalies padidinimą ir vidaus vartojimo paskatinimą.

Pažymėtina, kad atskirai vertinant finansų inžinerijos priemonių poveikį BVP buvo nustatytas didesnis paramos efektyvumo koeficientas. Ekonometrinio modeliavimo rezultatai rodo, kad per 2007–2015 m. laikotarpį per finansų inžinerijos priemones skyrus 740 mln. EUR paramos buvo sukurta 1,1 mlrd. EUR papildomo nominalaus BVP, todėl integruota grąža šiuo laikotarpiu siekė 1,5. Skaičiuojant kartu su prognozuojamais pavėlintais multiplikatyviais ir ilgalaikiais poveikiais iki 2020 m., finansų inžinerijos priemonių efektyvumas pakyla iki 1,84, o dėl šios paramos sukurtas papildomas BVP 2007–2020 m. laikotarpiu sudaro 1,4 mlrd. EUR.

2.2.2. Išlaidos bendrojo pagrindinio kapitalo formavimui

Nagrinėjant trijų Baltijos šalių BVP komponentes galima pastebėti vieną reikšmingą skirtumą: Latvijos, ir ypač Estijos, BVP struktūroje didesnę dalį, lyginant su Lietuvos BVP, sudaro išlaidos bendrojo kapitalo formavimui. 2014 m. Latvijoje jis buvo didesnis 5 proc. punktais, o Estijoje beveik 10 proc. punktų (žr. 4 pav.). Remiantis klasikine ekonomine teorija, šis rodiklis makroekonominio požiūriu yra laikomas svarbia ekonomikos augimo prielaida, nes koreliuoja su darbo našumo rodikliu ir skatina kapitalui imlių verslo sektorių / įmonių lyginamosios dalies augimą ekonomikoje, o tai lemia aukštesnę BVP vienam gyventojui kūrimą. Tačiau svarbu tai, kad ne visos materialinės investicijos, o tik „produktyviosios“ (t. y. materialinės investicijos į įrenginius, mašinas ir transporto priemones) skatina darbo našumą ir turi įtakos konkurencingumui ir ekonominiam augimui.

Rengiant 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos panaudojimo strategiją, pagrindinio kapitalo trūkumas (nepakankamas fizinio kapitalo vienam darbuotojui lygis) buvo įvardytas kaip Lietuvos ūkio augimą ribojanti priežastis¹⁷. Tikintis, kad ES struktūrinių fondų parama turės teigiamos įtakos rodiklio augimui, nes didžioji dalis paramos lėšų į ekonomiką įsilieja būtent per viešojo ir privataus sektoriaus materialines investicijas, buvo nustatytas atitinkamas strateginio konteksto rodiklis, prognozuojant, kad 2015 m. išlaidos bendrojo kapitalo formavimui sudarys 30 proc. nuo BVP.

Analizuojant 2007–2013 m. laikotarpio ES struktūrinės paramos struktūrą pagal fondų išlaidų kategorijas matyti, kad beveik 5,5 mlrd. EUR (daugiau nei 75 proc. visos analizuojamos paramos) teko materialinėms investicijoms. Palyginimui – ši suma sudaro beveik 90 proc. vidutinių metinių analizuojamo laikotarpio investicijų į pagrindinio kapitalo formavimą. Be to, svarbu paminėti, kad krizės laikotarpiu ES struktūrinių fondų parama tapo pagrindiniu valstybės investicijų programos (toliau – VIP) finansavimo šaltiniu (5 pav.) ir vidutiniškai sudarė apie 70 proc. valstybės kapitalo investicijų vertės. Reaguojant į akademikų, tyrinėjančių ES struktūrinių fondų efektyvumą ir poveikį ekonomikai, dažnai kaip kritiką naudojamą privačių investicijų išstūmimo ar pakeitimo argumentą¹⁸, verta pastebėti, kad šis argumentas ekonominio nuosmukio laikotarpiu negalioja, nes alternatyvaus finansavimo Lietuvoje krizės laikotarpiu praktiškai nebuvo.

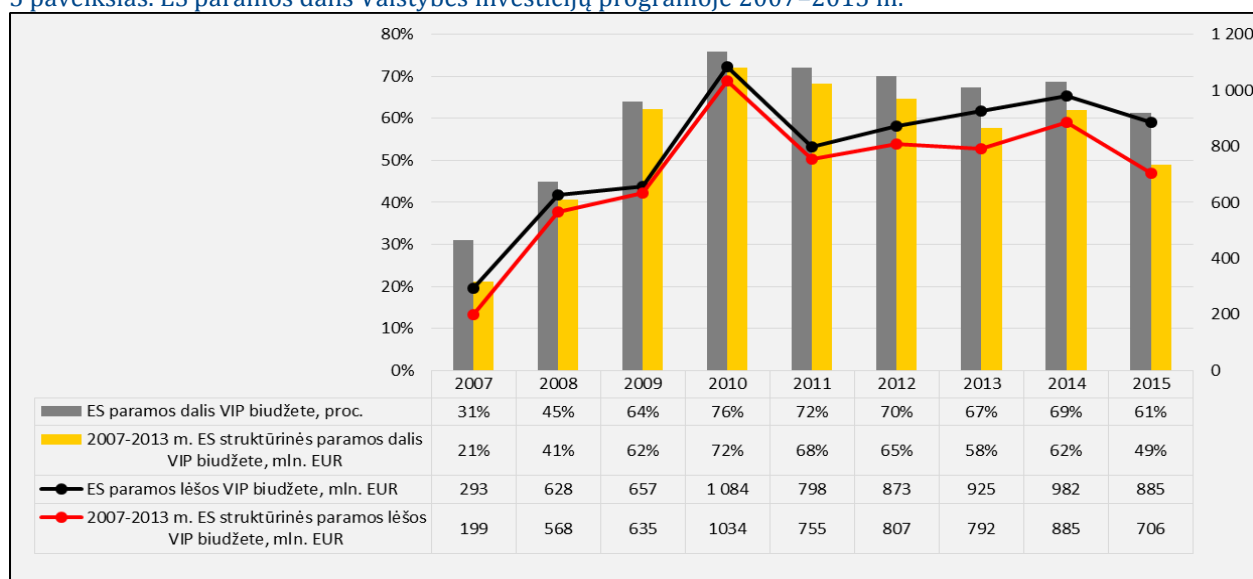
¹⁶ Nuo 2007 iki 2015 nominalus BVP išaugo 28,1 proc.

¹⁷ Lietuvos 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos panaudojimo strategija konvergencijos tikslui įgyvendinti. P. 11.

¹⁸ Pavyzdžiui, Midelfart-Knarvik, Karen Helen and Henry G. Overman (2002). Delocation and European Integration: Is Structural Spending Justified?, *Economic Policy*. 17: 323–359.

Ekonometrinės analizės rezultatai patvirtina, kad 2007–2013 m. ES struktūrinių fondų parama didžiausią poveikį ekonomikai darė per bendrojo pagrindinio kapitalo formavimą. 2007–2015 m. laikotarpiu investicijos į pagrindinio kapitalo formavimą buvo 10,5 mlrd. EUR didesnės nei būtų buvusios be paramos. Ši suma sudaro 17 proc. viso nagrinėjamo laikotarpio išlaidų bendrojo kapitalo formavimui. Pratęsus poveikio vertinimą iki 2020 m., ekonometrinis modelis leidžia prognozuoti, kad iš viso per 2007–2020 m. laikotarpį dėl ES struktūrinės paramos intervencijų bendrajam kapitalui formuoti bus skirta 11,1 mlrd. EUR. Vertinant šių investicijų poveikį ekonomikai svarbu atkreipti dėmesį į materialinių investicijų struktūrą: 80 proc. jų sudarė išlaidos statyboms ir tik 20 proc. – produktyvioms investicijoms. Vadinas, pirminis impulsas ekonomikai buvo stiprus, bet jis trumpalaikis ir tik penktadalis investicijų tiesiogiai ilguoju laikotarpiu gerins šalies darbo našumo ir konkurencingumo rodiklius. Tą rodo ir ankstesniame poskyryje aptarti ekonometrinio modeliavimo rezultatai dėl gerokai sumažėjusios paramos įtakos BVP augimui po 2015 m.

5 paveikslas. ES paramos dalis Valstybės investicijų programoje 2007–2015 m.

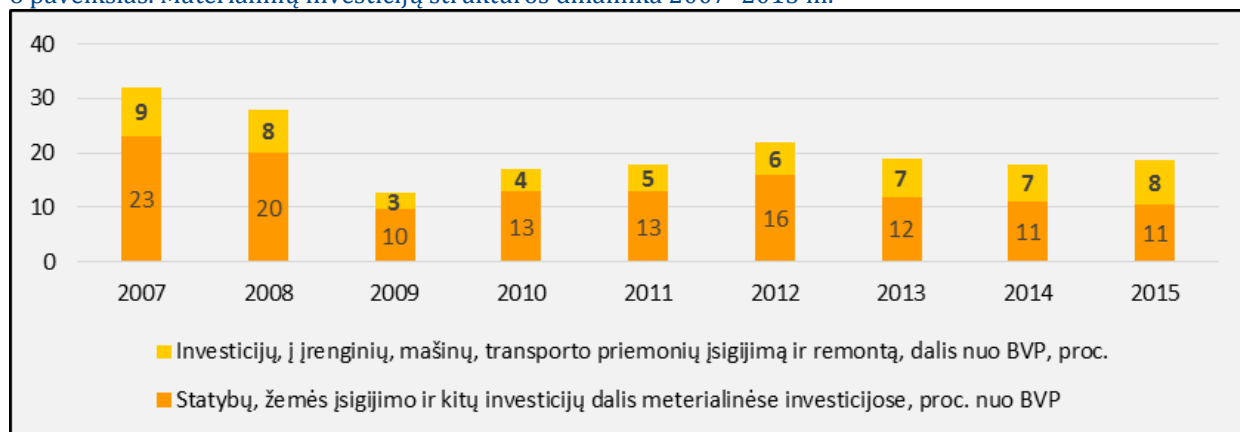

Šaltinis: parengė vertintojai pagal Vyriausybės nutarimus dėl metinių valstybės investicijų programose numatytų kapitalo investicijų paskirstymų.

Nors ES struktūrinių fondų investicijų svarba materialinių investicijų dinamikai 2007–2015 m. akivaizdi, tačiau grįžtant prie strateginio konteksto rodiklio tenka konstatuoti, kad prognozuota reikšmė nepasiekta. Ekonominis nuosmukis, lėmęs nemažą statybų sektoriaus susitraukimą ir skolinimosi iš bankų sąlygų suvaržymą, buvo pagrindinis veiksnys, lėmęs išlaidų bendro kapitalo formavimui dinamiką. Kaip matyti iš 2 lentelėje pateiktos statistikos ir 6 paveikslas, per visą Strategijos įgyvendinimo laikotarpį materialinių investicijų dalis BVP nepasiekė prieškrizinio lygio: 2007 m. investicijų į pagrindinio kapitalo formavimą dalis BVP struktūroje sudarė 32,3 proc. nuo BVP, o 2015 m. – 18,6 proc.¹⁹ Tačiau pozityviai reikėtų vertinti tolygią produktyvių investicijų santykio su BVP augimo tendenciją, kuri 2015 m. jau buvo artima prieškrizinei situacijai. Apskritai reikia konstatuoti, kad Strategijoje pateiktos Lietuvos ūkio prognozės ne tik dėl šio strateginio konteksto rodiklio, bet ir dėl kitų, susijusių su makroekonominė šalies ar sektorių raida, rėmėsi baziniu augimo scenarijumi, kuris dėl 2008 m. prasidėjusios krizės visiškai nepasiteisino.

¹⁹ Tiesa, ir Latvijoje, ir Estijoje dabartinė išlaidų bendrojo kapitalo formavimui dalis BVP struktūroje taip pat yra gerokai mažesnė nei prieš krizę.

6 paveikslas. Materialinių investicijų struktūros dinamika 2007–2015 m.

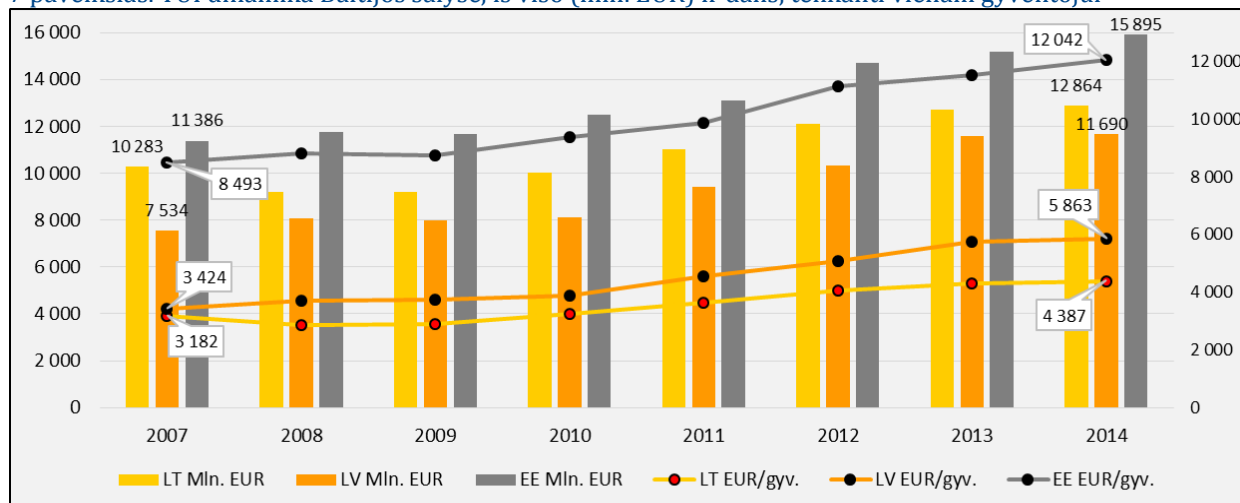
Šaltinis: parengė vertintojai pagal Statistikos departamento duomenų bases.

2.2.3. Tiesioginės užsienio investicijos

Tiesioginės užsienio investicijos (toliau – TUI) yra svarbus kapitalo šaltinis, papildantis vidaus investicijas. TUI skatina naujų darbo vietų kūrimą, darbo jėgos kvalifikacijos tobulinimą, modernių technologijų perdavimą ir eksporto didinimą. Užsienio investicijų pritraukimą lemia kvalifikuota darbo jėga, rinkų ir klientų artumas, infrastruktūra ir logistika, vietinės rinkos augimas, taip pat reguliacinė ir mokesčių sistema. Kaip matyti iš 2 lentelės ir 7 paveikslo, analizuojamu laikotarpiu TUI srautų augimas Lietuvoje smarkiai krito 2009 m. ir po truputį pradėjo augti nuo 2011 m., tačiau nepakankamai. Pagrindinės lėtesnio augimo ekonominio atsigavimo laikotarpiu priežastys dvi: pirma, dėl regione tvyrančios geopolitinės įtampos (Ukrainos konflikto, silpnos Rusijos ekonomikos) užsienio kapitalo įmonės atsargiau vertino savo plėtrą Lietuvoje. Antra, vis labiau stiprėja kvalifikuotos darbo jėgos trūkumas, kurį labiausiai veikia tiek besitęsianti emigracija, tiek darbo rinkos poreikių neatitinkanti švietimo ir mokslo sistema.

2007–2013 m. ES struktūrinės paramos panaudojimo strategijoje buvo konstatuota, kad pagal sukauptas TUI vienam gyventojui Lietuva tarp visų ES valstybių užima paskutinę vietą. Strategijoje nurodoma, kad tokios situacijos priežastys yra investicinės aplinkos trūkumai, taip pat aiškios bendros TUI pritraukimo politikos nepakankamumas bei investicijoms pritraukti skirtų teritorijų (pramoninių zonų, plyno lauko teritorijų ir kitų) trūkumas.²⁰ TUI srautų dinamika 2007–2013 m. veiksmų programų įgyvendinimo laikotarpiu pateikiama 7 paveiksle. Pagal Baltijos šalių bendrus TUI srautus regione tebepermauja Estija, antra yra Lietuva. Tačiau perskaičius TUI, tenkančias vienam gyventojui, Lietuva beveik trigubai atsilieka nuo Estijos, o Latvijoje šis rodiklis taip pat ketvirtadaliu didesnis.

7 paveikslas. TUI dinamika Baltijos šalyse, iš viso (mln. EUR) ir dalis, tenkanti vienam gyventojui

Šaltinis: parengė vertintojai pagal Eurostato ir nacionalines Lietuvos, Latvijos ir Estijos statistikos duomenų bases.

²⁰ Lietuvos 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos panaudojimo strategija konvergencijos tikslui įgyvendinti. P. 11.

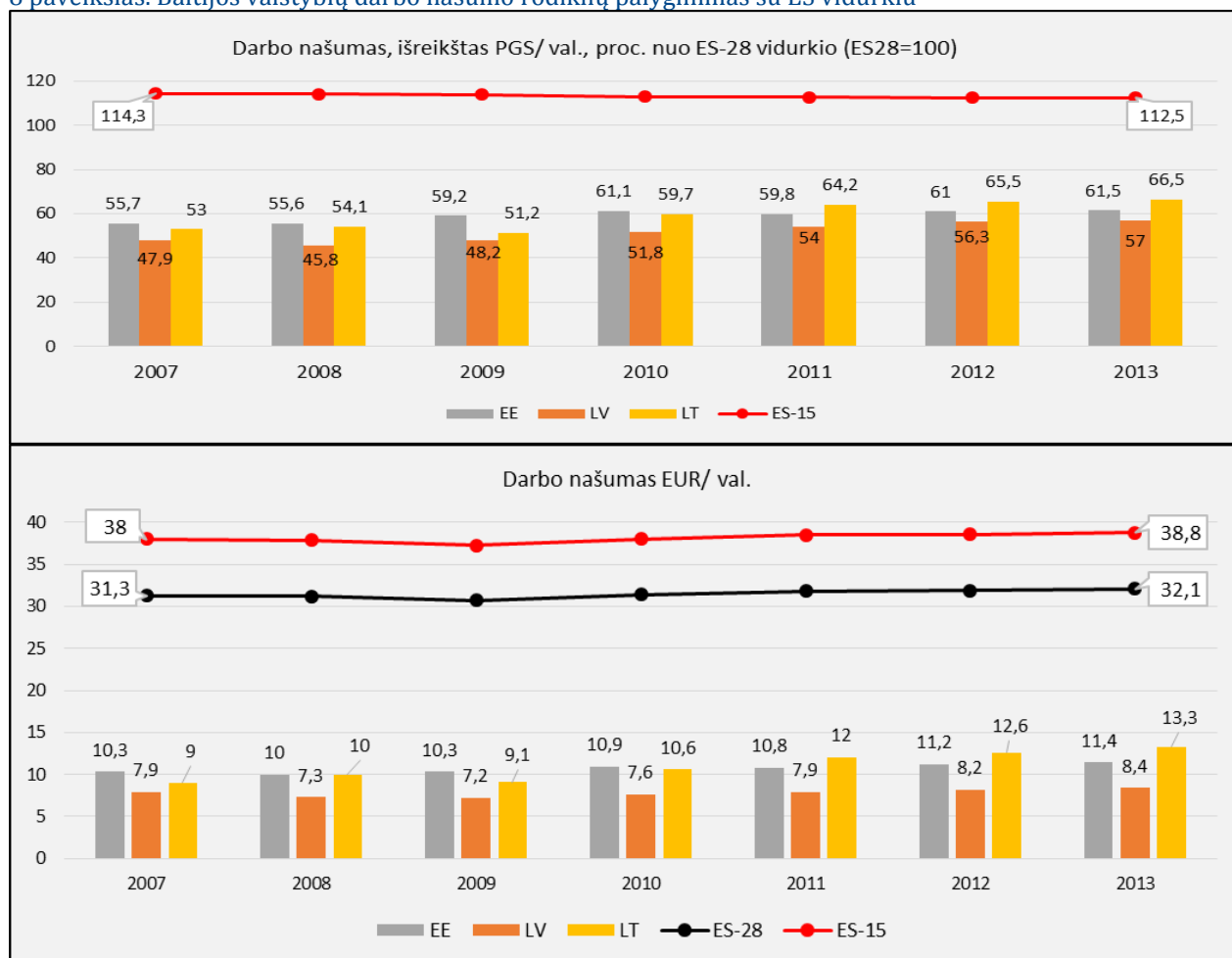
TUI pritraukimui 2007–2013 m. programavimo laikotarpiu buvo naudota ES struktūrinių fondų parama pagal priemones Nr. VP2-2.4-ŪM-01-V „Invest LT“ (remiant infrastruktūros plėtra), Nr. VP2-2.1-ŪM-05-V „Invest LT+“ (teikiant subsidijas užsienio įmonių investicijoms Lietuvoje į gamybos įrenginius) ir Nr. VP1-1.1-SADM-11-V „Žmogiškieji ištekliai Invest LT+“ (subsidijuojant užsienio įmonių, investuojančių į gamybą ir (ar) paslaugas, darbuotojų mokymą ir kvalifikacijos tobulinimą). Svarbu paminėti, kad ir kitos ES struktūrinių fondų intervencijos, ypač infrastruktūrinės, teigiamai prisidėjo prie TUI apimčių augimo.

Vertinimo metu atlikta ekonometrinė analizė rodo, kad ES struktūrinių fondų lėšos nemažai prisidėjo prie TUI pritraukimo proceso ir 2007–2015 m. laikotarpiu lėmė 16,5 proc didesnę TUI su BVP santykį, lyginant su scenarijumi be paramos. Reikšmingą paramos poveikį TUI augimui ekonometrinis modelis nustatė dėl bendro paramos poveikio BVP augimui – ekonomikos lygiui kylant, TUI apimtys didėja. Vertinant paramos tvarumą, matyti, kad paramos poveikis TUI silpnėja nedaug ir 2020 m. sudaro 15 proc. punktų nuo BVP.

2.2.4. Darbo našumas

Rengiant 2007–2013 m. veiksmų programas, buvo nustatytas strateginio konteksto rodiklis „Darbo našumas per darbo valandą (proc. nuo ES-15 vidurkio)“, planuojant iki 2015 m. pasiekti 65 proc. Vertinimo ataskaitos rengimo metu naujaisi Eurostato duomenys pateikiami už laikotarpį iki 2013 m., kuomet Lietuvoje šis rodiklis sudarė 66,5 proc. ES-28 vidurkio ir 59 proc. ES-15 vidurkio (žr. 2 lentelę ir 8 pav.). Nors prognozuota reikšmė nepasiekta (o tam daugiausia įtakos turėjo 2.2.2. ataskaitos poskyryje aptartos nepakankamos produktyviosios materialinės investicijos, vis dar žemas inovacijų taikymo lygis, nepakankama kvalifikuotos darbo jėgos pasiūla), darbo našumo augimas Lietuvoje yra vienas sparčiausių ES ir didžiausias lyginant su kitomis Baltijos šalimis.

8 paveikslas. Baltijos valstybių darbo našumo rodiklių palyginimas su ES vidurkiu

Šaltinis: parengė vertintojai pagal Eurostato duomenų bazes.

Analizuojamu laikotarpiu darbo našumo rodiklį teigiamai veikė ES struktūrinės paramos intervencijos. Didžiausią įtaką šio rodiklio gerėjimui darė tiesiogiai į verslo produktyvumo didinimą orientuotos priemonės („Lyderis LT“, „Procesas LT“, „Invest LT-2“). Naudojant ekonometrinių modelių įvertinti ES struktūrinių fondų lėšų poveikiai šalies bendrajai pridėtinei vertei (toliau – BPV) ir užimtumui tiesiogiai nusako paramos įtaką darbo našumui, kuri iki 2015 m. pasireiškė iki 2 proc. (arba 0,30 EUR/val.) didesniu darbo našumu, lyginant su scenarijumi be paramos. Nagrinėjant poveikio tęstinumą, pastebėtina, kad ES struktūrinės paramos poveikis darbo našumui tęsis ir pasibaigus paramos lėšų mokėjimui. Pratęsus poveikio vertinimą iki 2020 m., matyti, kad darbo našumas šalyje dėl ES struktūrinių fondų paramos bus 0,10 EUR didesnis, lyginant su scenarijumi be paramos.

2.2.5. Grynasis prekių ir paslaugų eksportas

Lietuvos statistikos departamento duomenimis, bendras Lietuvos prekių ir paslaugų eksportas 2007–2015 m. vidutiniškai kasmet augo po 10 proc. Pagal šį rodiklį Lietuva užima pirmą vietą ES, antroje vietoje yra Latvija, kurios eksportas vidutiniškai kasmet padidėjo po 8 proc., trečioje vietoje lieka Estija (7,5 proc.). Būtent stipriai augęs eksportas 2010–2013 m. leido Lietuvos ekonomikai greičiau atsigausti po pasaulinės krizės, tačiau 2014 m. susiklosčiusi ir tebesitęsianti geopolitinė situacija ir dėl to reikšmingai sumažėjęs eksportas į Rusiją sumažino eksporto apimtį ir, atitinkamai, BVP augimo tempus. Analizuojamu laikotarpiu Lietuvos eksporto rinkoje dominavo žemės ūkio ir maisto pramonė, Mažeikių naftos produkcija ir prekių (daugiausia mašinų, mechaninių įrenginių ir transporto priemonių) reeksportas, transporto paslaugos. Tuo tarpu pažangiomis technologijomis grindžiamų prekių eksportas tebėra santykinai mažas – tik 5,6 proc. viso eksporto, kai ES vidurkis siekia 15,4 proc.

Vienas iš 2007–2013 m. veiksmų programų strateginio konteksto rodiklių yra susijęs su eksporto skatinimu. Rengiant Strategiją ir programas buvo prognozuojama, kad lietuviškos kilmės prekių eksportas, išskyrus rafinuotus naftos produktus, išaugs nuo 51,8 proc. 2005 m. iki 60 proc. 2015 m. Šis rodiklis buvo pasiektas jau 2010 m. ir panaši reikšmė išsilaikė iki 2015 m. Kelios 2007–2013 m. veiksmų programų priemonės, susijusios su įmonių produktyvumo didinimu („Lyderis LT“, „E-verslas LT“, „Procesas LT“), verslumo skatinimu ir investicijų pritraukimu („Naujos galimybės“, „Invest LT-2“, „Asistentas-1“, „Asistentas-3“) bei inovacijų sklaidos ir tinklų veiklos skatinimu („Inoklaster LT“), tiesiogiai prisidėjo prie lietuviškų prekių ir paslaugų eksporto didinimo. Visgi ekonometrinių analizės rezultatai rodo tik nedidelį paramos poveikį eksporto apimtims. Dėl ES struktūrinės paramos 2007–2015 m. Lietuvos eksportas buvo 1,38 mlrd. EUR didesnis, lyginant su situacija be paramos. Tai sudaro maždaug 1 proc. viso analizuojamo laikotarpio eksporto apimčių. Eksportą stipriau nei investicijas veikė paklausos pokyčiai užsienio rinkose (ypač Rusijos ir Vokietijos importo dinamika).

Didesnį poveikį ES struktūrinių fondų parama, skatindama vidaus vartojimą ir materialinių investicijų paklausą, turėjo prekių ir paslaugų importui, kuris yra esminis galutinio vartojimo ir investicinių prekių pasiūlos padidėjimo šaltinis. Ekonominio modeliavimo rezultatai parodė, kad dėl ES struktūrinės paramos 2007–2015 m. laikotarpiu importas (to meto kainomis) papildomai augo 8,73 mlrd. EUR ir sudarė 4 proc. viso laikotarpio importo apimčių. Kadangi poveikis eksportui per tą patį laikotarpį siekė 1,38 mlrd. EUR, bendras paramos poveikis Lietuvos prekybos balansui buvo neigiamas.

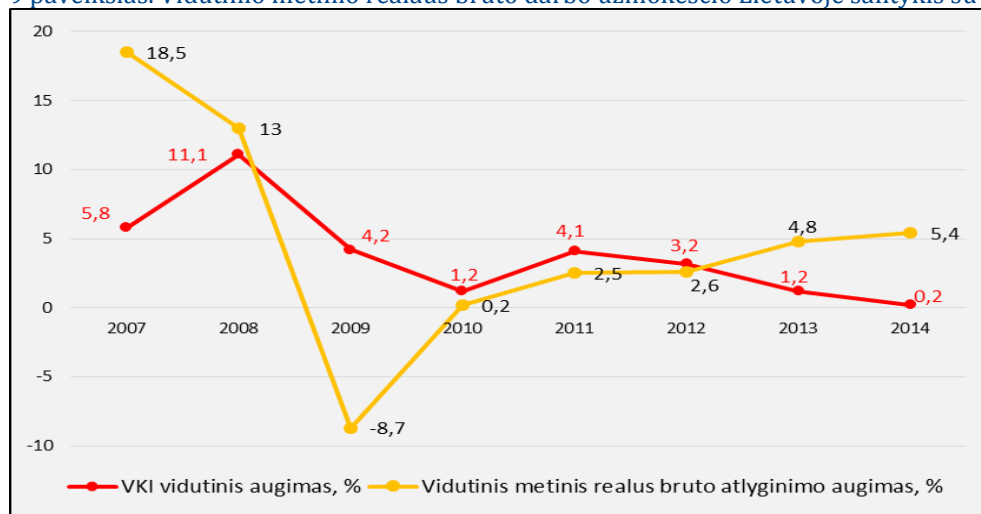
Nagrinėjant poveikio tvarumą, pastebėtina, kad ilguoju laikotarpiu pirminiai (daugiausia paklausos pusės sukelti) paramos poveikiai ims silpnėti, o kiekybinis materialinių investicijų augimas ilguoju laikotarpiu padidins šalies eksporto galimybes užsienio rinkose, todėl mažės neigiamas paramos poveikis prekybos balansui. ES struktūrinių fondų intervencijų poveikis eksportui per 2007–2020 m. laikotarpį sudarys 2,1 mlrd. EUR, o importui – 10,1 mlrd. EUR.

2.2.6. Vidaus vartojimas: namų ūkių išlaidos

Nuo 2014 m. šalies BVP augimą pradėjo stipriau veikti vidaus paklausa, ypač privatus vartojimas. Dėl mažesnių infliacijos tempų, lyginant su vidutinio darbo užmokesčio augimu, stiprėjo gyventojų perkamoji galia (žr. 9 pav.), o tai skatino didesnę vidaus vartojimą. Be to, ir 2007–2013 m. ES struktūrinė parama, mažindama nedarbą ir didindama darbo užmokestį, gerokai prisidėjo prie namų ūkių vartojimo augimo. Ekonominio modeliavimo rezultatai rodo, kad dėl paramos sukeltų antrinių efektų namų ūkių išlaidos 2007–2015 m. didėjo 5,2 mlrd. EUR (nominaliąja išraiška), o remiantis Statistikos

departamento duomenimis tai sudaro 3,2 proc. viso laikotarpio rodiklio reikšmės. Pasibaigus 2007–2013 m. intervencijoms, paramos poveikis namų ūkių vartojimui bus juntamas iki 2020 m. ir iš viso sudarys 6,1 mlrd. EUR.

9 paveikslas. Vidutinio metinio realaus bruto darbo užmokesčio Lietuvoje santykis su VKI, proc.

Šaltinis: parengė vertintojai pagal Statistikos departamento duomenų bases.

2.2.7. Vidaus vartojimas: valdžios sektoriaus išlaidos

2007–2015 m. laikotarpiu nuo 2010 m. stebimą valdžios sektoriaus išlaidų mažėjimą (žr. 2 lentelėje pateiktus statistinius duomenis), ribojant valstybės investicijas, mažinant tarnautojų atlyginimus ir socialines išmokas, lėmė ekonominė krizė. Ekonomikai tolygiai atsigauvant ir augant, paskutiniams analizuojamo laikotarpio metais stebimas vėl prasidedantis valdžios sektoriaus išlaidų didėjimas. Jį skatina sprendimai kompensuoti krizės metu sumažintas senatvės ir netekto darbingumo pensijas, valstybės tarnautojų darbo užmokesčio dalies kompensavimo išlaidos, įvairių socialinių išmokų (pavyzdžiui, ligos pašalpų) didinimas ir ūgtelėjusios valstybės investicijos. Nors valdžios sektoriaus investicijos dabar auga, tačiau santykinai joms skiriama mažiau lėšų nei kitose Baltijos valstybėse. Eurostato duomenimis, Lietuvos valdžios sektoriaus investicijų dalis, palyginti su BVP, 2014 m. buvo šiek tiek didesnė nei ES ir euro zonos vidurkis, bet viena mažiausių tarp naujų ES narių (mažesnė tik Kipro). Viena iš priežasčių gali būti susijusi su naujų stambių infrastruktūrinių projektų, suplanuotų finansuoti iš 2014–2020 m. ES investicijų veiksmų programos, vėlavimas. Lyginant 2010–2013 m. valstybės investicijų struktūrą tarp trijų Baltijos šalių, matyti, kad Lietuvoje aktyviau investuojama į aplinkos apsaugą, Estijoje – į bendrąsias paslaugas visuomenei, o Latvijoje – į švietimą, sveikatos ir socialinę apsaugą²¹.

Nagrinėjant 2007–2013 m. laikotarpio ES struktūrinės paramos lėšų pasiskirstymą pagal ekonomikos sektorius, dominuoja viešasis sektorius, kuriam atiteko 85 proc. visų lėšų. 42,2 proc. visos paramos teko viešojo administravimo sektoriaus, 12,5 proc. – švietimo, 11,5 proc. – vandentvarkos bei atliekų, 9 proc. – transporto ir 7,3 proc. – sveikatos priežiūros ir socialinio darbo projektams. Tačiau viešajame sektoriuje ES struktūrinių fondų parama buvo nukreipta ne į papildomos pridėtinės vertės kūrimą, o į efektyvesnę (energetinę, išteklių panaudojimo prasme) bei kokybiškesnę esamų paslaugų teikimą. Ilgalaikėje perspektyvoje tai duoda reikšmingos naudos, nes užtikrina kvalifikuotos, našiai dirbančios darbo jėgos pritraukimą ir išsaugojimą, tačiau vidutinės trukmės perspektyvoje paramos poveikis vyriausybės vartojimo išlaidoms nedidelis. Ekonometrinio modeliavimo rezultatai rodo, kad ES struktūrinės paramos poveikis valdžios sektoriaus vartojimui iki 2015 m. sudaro 1,3 mlrd. EUR (arba 2,4 proc. viso nagrinėjamo laikotarpio rodiklio reikšmės), o per 2007–2020 m. dėl ES struktūrinių fondų paramos valdžios sektoriaus vartojimas padidės 2 mlrd. EUR. Didžiąją dalį šios sumos sudaro išlaidos projektų bendrajam finansavimui²² ir sukurtos infrastruktūros palaikymo sąnaudoms. Pakankamai mažas

²¹ Lietuvos bankas. Lietuvos ekonomikos apžvalga. 2015 m. gruodis. – P. 23.

²² Pagal 2016 m. balandžio mėn. skelbiamą 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos panaudojimo statistiką, išlaidos bendrajam finansavimui sudarė 630,9 mln. EUR.

poveikis valdžios sektoriaus išlaidoms analizuojamu laikotarpiu neturėjo neigiamos įtakos valdžios sektoriaus balansui.

2.2.8. Vidutinis kainų indeksas

Analizuojant kitus Lietuvos makroekonominis rodiklius matyti, kad iki kriziniu laikotarpiu vidutinis kainų indeksas (toliau – VKI) augo ypač sparčiai, o augimo piką pasiekė 2008 m., t. y. didėjo – 11,1 proc. per metus. Pastaruosius keletą metų ilgalaikis VKI augimo vidurkis buvo 3,2 proc., o 2015 m. buvo užfiksuota defliacija. Dabartinė neigiama infliacija yra įvairių veiksnių, slopinusių kainų kilimą arba skatinusių jų kritimą, rezultatas. Lietuvos bankas svarbiausiais dabartinę infliaciją lemiančiais veiksniais laiko išorinius: mažą infliaciją euro zonoje, kuri veikia kainas Lietuvoje, ir kritusias pasaulinės žaliavų kainas²³. Kita vertus, VKI svyravimai priklauso ir nuo vidaus veiksnių: darbo sąnaudų, pelno ir mokesčių. Laikotarpiu nuo 2011 m., įsivyravus tvaresniam ekonomikos augimui, vienetinių darbo sąnaudų ir vienetinio pelno didinamoji įtaka BVP defliatoriui²⁴ buvo mažesnė nei iki krizės, todėl tai taip pat lėmė mažesnę VKI augimą.

ES struktūrinės paramos poveikis infliacijai yra dvejopas. Viena vertus, jis pasireiškia per atlyginimų augimą, kuris brangina paslaugas. Kita vertus, investicijos didina darbo našumą ir mažina gamybos sąnaudas, o tai turi kainas mažinantį poveikį. Atsižvelgiant į tai, ekonometrinio modeliavimo rezultatai rodo, kad dėl ES struktūrinių fondų investicijų BVP defliatoriaus ir vartotojų kainų indeksas augo gana nesmarkiai ir iki 2015 m. lėmė vidutiniškai iki 0,1 proc. punkto didesnę infliaciją lyginant su situacija be paramos, o iki 2020 m. efektas apskritai išnyksta.

2.2.9. Užimtumo rodikliai

2007–2008 m. **nedarbo lygis** Lietuvoje, kaip ir kitose Baltijos šalyse, buvo itin žemas (apie 5 proc.). Tačiau ekonomikos krizė turėjo didelį poveikį nedarbo lygio rodiklio šuoliui, kuris 2010 m. pasiekė piką ir sudarydamas 17,8 proc. beveik dvigubai viršijo ES-28 vidurkį. Krizė neigiamai paveikė ir **ilgalaikio nedarbo rodiklį**, kuris nuo 1,4 proc. 2007 m. šoktelėjo iki 8 proc. 2011 m. Dėl padidėjusio nedarbo bendras 15–64 metų amžiaus Lietuvos gyventojų užimtumo lygis, stabiliai augęs 2004–2007 m. laikotarpiu, 2010 m. krito 7,4 proc. punkto, lyginant su pradine situacija 2007 m. Šis kritimas būtų buvęs dar didesnis, tačiau bendrą Lietuvos užimtumo lygį, apskaičiuojamą kaip užimtų gyventojų dalį nuo bendro gyventojų skaičiaus, koregavo rekordiški emigracijos srautai 2010 m. ir 2011 m.²⁵

Atsigaunant Lietuvos ekonomikai, nedarbas atitinkamai pradėjo mažėti ir 2014–2015 m. tapo artimas natūraliojo nedarbo įverčiams (sudarė apie 10 proc.). Taip pat ėmė augti **bendras 15–64 metų amžiaus gyventojų užimtumas**, kuris 2014 m. pasiekė 2007 m. lygį, o 2015 m. sudarė 66,3 proc. Tačiau dėl neigiamų krizės padarinių ES struktūrinės paramos programavimo laikotarpiu planuota strateginio konteksto rodiklio reikšmė dėl 70 proc. bendro užimtumo lygio 2015 m. nepasiekta. Lyginant Baltijos valstybių bendro užimtumo lygio rodiklius, matyti, kad 2014 m. Estija beveik pasiekė 70 proc. užimtumą, tačiau šios šalies užimtumo rodikliai per visą analizuojamą laikotarpį buvo aukštesni lyginant su Lietuvos ir Latvijos situacija.

Nagrinėjant gyventojų užimtumą pagal skirtingas amžiaus grupes, galima konstatuoti, kad labiausiai ekonominė krizė paveikė jaunimą. **Jaunimo nedarbo lygis** Lietuvoje 2010 m. buvo išaugęs daugiau nei 4 kartus lyginant su 2007 m. Panašios jaunimo nedarbo tendencijos vyko ir kitose dviejose Baltijos valstybėse (žr. 10 pav.). Analizuojamo laikotarpio pabaigoje jaunimo iki 25 m. nedarbo lygis Lietuvoje smarkiai sumažėjo ir siekia 19 proc., tačiau vis dar yra dvigubai aukštesnis nei 2007 m. Jaunimo integracijos į darbo rinką problemos aktyviai buvo sprendžiamos įgyvendinant įvairias 2007–2013 m. ES struktūrinių fondų intervencijas. Pavyzdžiui, 2010 m. buvo parengta nauja ilgalaikė jaunimo politikos

²³ Lietuvos bankas. Lietuvos ekonomikos apžvalga. 2015 m. gruodis. – P. 16.

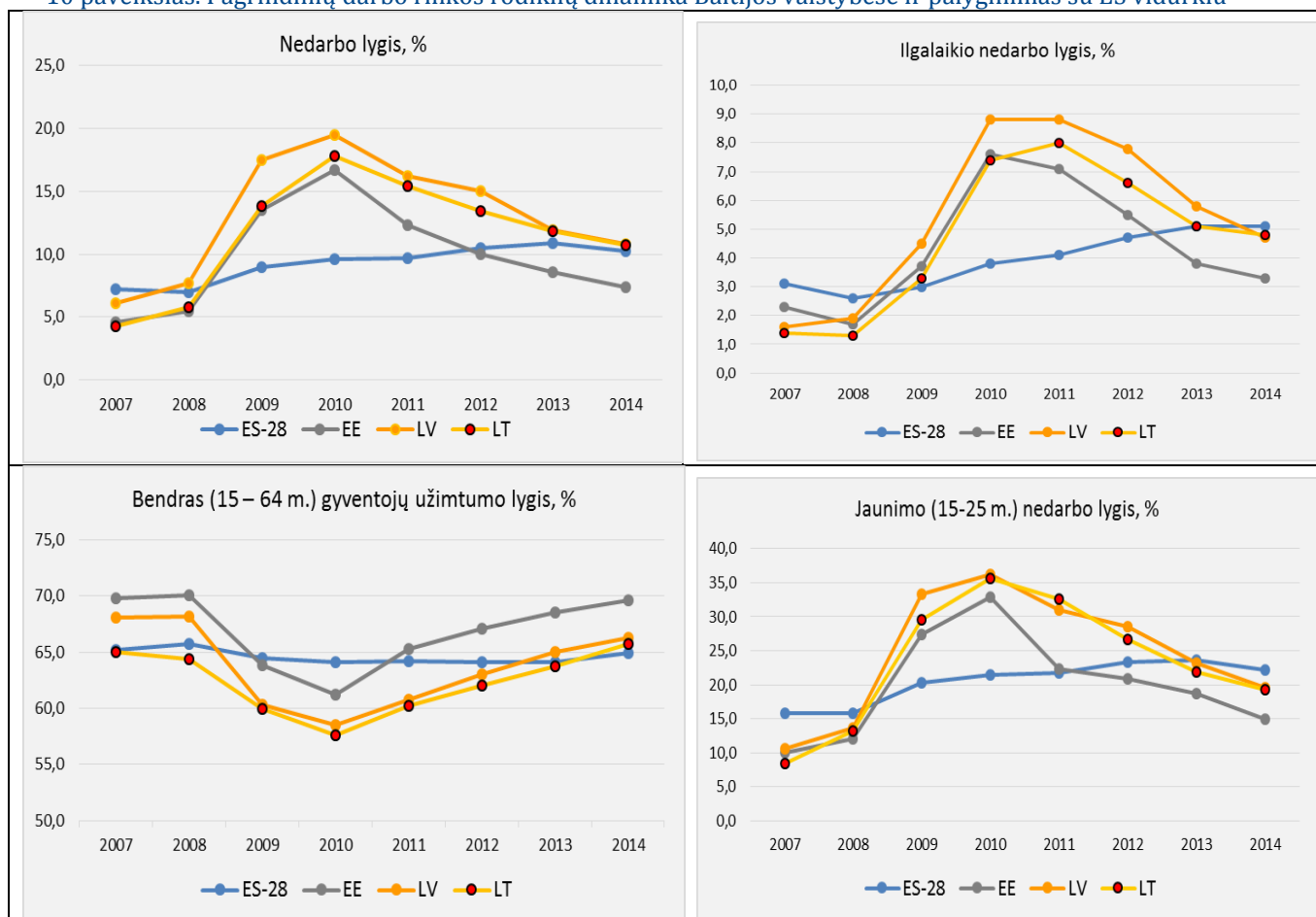
²⁴ BVP defliatorius yra nominaliojo BVP (pagamintos produkcijos vertės) ir realiojo BVP (pagamintos produkcijos apimties) santykis, taigi galima sakyti, kad jis parodo produkcijos vieneto kainą. Ją galima išskaidyti į darbo sąnaudas, pelną ir mokesčius – vidaus veiksnius, lemiančius kainų kaitą.

²⁵ Statistikos departamento duomenimis per nurodytą laikotarpį iš Lietuvos emigravo 136 720 gyventojų: 2010 m. – 83 157, 2011 m. – 53 863.

strategija, įmonėms suteiktos lengvatos mokesčiams samdant ką tik studijas baigusiuosius, investuojama į su jaunimu dirbančių specialistų tobulinimą. Taip pat pradėtas skatinti jaunimo verslumo ugdymas, o Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos duomenimis²⁶ labiausiai paramos pagal priemonę Nr. VP1-1.1-SADM-08-K „Verslumo skatinimas“ galimybėmis pasinaudojusi tikslinė grupė buvo jaunimas.

Pagyvenusių asmenų (55–64 m.) užimtumo lygio svyravimai 2007–2015 m. laikotarpiu buvo mažesni. Žemiausias šios gyventojų grupės užimtumo lygis Lietuvoje buvo pasiektas 2010 m., kuomet sudarė 48,3 proc. ir buvo beveik 5 proc. punktais mažesnis lyginant su 2007 m. rodikliu. Vėlesniais metais pagyvenusių asmenų rodiklis tolygiai augo ir 2015 m. pasiekė 60,4 proc. Rengiant 2007–2013 m. veiksmų programas buvo prognozuojama, kad 2015 m. pagyvenusių asmenų (55–64 m.) užimtumo lygis bus 52 proc. Ši strateginio konteksto rodiklio reikšmė pasiekta ir viršyta. Pagrindinė šio rodiklio pokyčio (didėjimo) priežastis yra reguliacinė aplinka. Nuo 2001 m. Lietuvoje buvo pradėta vykdyti pensijų reforma, skatinanti gyventojus ilgiau pasilikti darbo rinkoje. 2011 m. birželio 9 d. priimtu valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo pakeitimu pensijos amžius moterims ir vyrams buvo padidintas ir suvienodintas: nuo 2012 m. sausio 1 d. kasmet pensijos amžius moterims yra ilginamas 4 mėn., vyrams – 2 mėn., kol pasieks 65 m. tikslą.

10 paveikslas. Pagrindinių darbo rinkos rodiklių dinamika Baltijos valstybėse ir palyginimas su ES vidurkiu

Šaltinis: parengė vertintojai pagal Eurostato duomenų bazes.

Darbo jėgos aktyvumo lygis 2007–2015 m. laikotarpiu tolygiai augo (žr. 2 lentelę): 2010 m. pasiekė ir viršijo ES-28 vidurkį, o 2015 m. Strategijoje suplanuota konteksto rodiklio reikšmė (73,5 proc.) buvo pasiekta ir šiek tiek viršyta (74,1 proc.). Aktyvumo lygio augimui įtakos turėjo išaugęs bedarbių skaičius – dėl įvairių priežasčių, tokių kaip ekonomikos krizė, prievolės mokėti privalomąjį sveikatos draudimo mokesį, suaktyvėjo bedarbių registracija darbo biržoje²⁷.

²⁶ 2015 m. lapkričio 25 d. Europos Sąjungos 2007–2013 m. veiksmų programų metinės apžvalgos renginyje pristatyta informacija. Verslumo skatinimo priemonės parama verslui pradėti pasinaudojo 468 jaunuoliai.

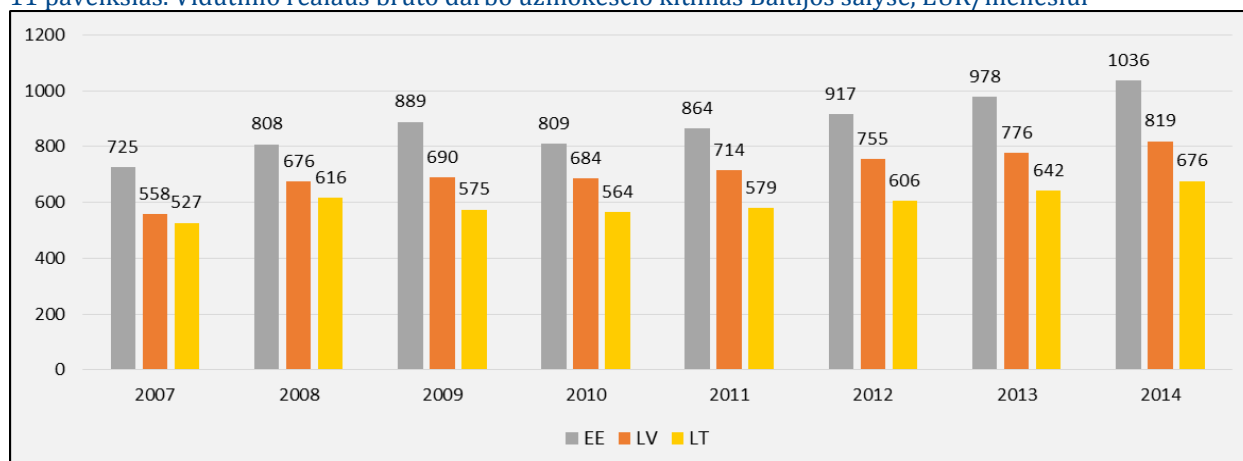
²⁷ Europos Sąjungos struktūrinės paramos poveikio žmoniškųjų išteklių plėtrai vertinimas. – P. 97.

ES struktūrinių fondų paramos lėšos analizuojamu laikotarpiu darė reikšmingą poveikį užimtumo situacijai šalyje. Siekdama trumpuoju laikotarpiu stimuliuoti visuminę paklausą ir sumažinti krizės laikotarpiu dramatiškai išaugusį nedarbą, Vyriausybė vykdė keinsistinė ekonomine logika paremtas intervencijas: ES struktūrinių fondų lėšomis išplėtė aktyvios darbo rinkos politikos (toliau – ADRP) priemones ir daugiabučių namų modernizavimo programą²⁸. Paramos poveikį užimtumo augimui ir nedarbo mažėjimui patvirtina ekonometrinio modeliavimo rezultatai. 4 lentelėje pateikti poveikio įverčiai rodo, kad didžiausią įtaką užimtumo rodikliams 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos intervencijos turėjo 2012 m., kuomet papildomai sukurtų ir išsaugotų darbo vietų skaičius siekė 40,2 tūkst. (iš jų 3,7 tūkst. lėmė finansų inžinerijos būdu įgyvendintos priemonės). Tai 1,7 proc. padidino užimtumo lygį tarp 15–64 metų gyventojų ir 2,7 proc. sumažino nedarbo lygį šalyje. Ekonometrinio modeliavimo skaičiavimai rodo, kad, mažėjant finansavimo apimtims, poveikis užimtumui silpnėja, o tai leidžia daryti išvadą, jog daugiau buvo kuriama laikinų, o ne nuolatinių darbo vietų. Ekonomikos analitikai²⁹ pabrėžia ir kitą, svarbesnę priežastį. Dėl su darbo jėgos paklausa nesuderintos švietimo ir mokslo sistemos jau dabar Lietuvoje yra ryškus struktūrinis darbas, todėl trūkstant kvalifikuotos darbo jėgos naujų darbo vietų sukūrimas atskirose įmonėse beveik nedidina bendro užimtųjų skaičiaus ekonomikoje.

Nors paramos poveikis darbo rinkai yra nuosaikus, nes užimtųjų pagausėjimas daugiausia sietinas su papildomai sukurtomis laikinomis darbo vietomis (ypač statybų sektoriuje), bet kartu jis sąlygoja nemenką darbo užmokesčio prieaugį. Vidutinio metinio realaus bruto darbo užmokesčio (toliau – RBDU) augimo tendencijos 2007–2015 m. laikotarpiu atspindi jau apžvelgtų makroekonominių rodiklių dinamiką. 2007–2008 m. Lietuvoje RBDU augo vidutiniškai 16 proc. per metus, tačiau prasidėjus krizei 2009 m. sumažėjo 9 proc. Pastaraisiais metais RBDU auga vidutiniškai 3–4 proc. per metus, o jo augimą lemia ne tik nuosaikus ekonomikos augimas, bet ir mažėjanti kvalifikuotų darbuotojų pasiūla. Palyginimui reikia paminėti, kad, atsigauant ekonomikoms, Baltijos šalyse atlyginimų augimas vyko skirtingu tempu: Estijoje darbo užmokestis 2011–2014 m. didėjo vidutiniškai po 6,2 proc. kasmet, Latvijoje – 4,9 proc., Lietuvoje – 3,6 proc. Kaip matyti iš 11 pav., Lietuvoje RBDU išlieka mažiausiu tarp Baltijos valstybių.

Ekonometrinio modeliavimo rezultatai rodo, kad ES struktūrinių fondų parama darė teigiamą poveikį darbo užmokesčio augimui šalyje. Per visą programavimo laikotarpį paramos poveikis šiam rodikliui tolygiai stiprėjo ir 2015 m. sudarė 34,4 EUR lyginant su scenarijumi be paramos. Kadangi pagal Statistikos departamento skelbiamus išankstinius duomenis 2015 m. RBDU buvo 712 EUR, galima teigti, kad ES struktūrinių fondų parama lėmė 4 proc. didesnę rodiklį.

11 paveikslas. Vidutinio realaus bruto darbo užmokesčio kitimas Baltijos šalyse, EUR/mėnesiui

Saltinis: parengė vertintojai pagal Eurostato duomenų bazes.

²⁸ Reaguojant į besikeičiančią ekonominę-socialinę situaciją iki 2011 m. pabaigos buvo atlikti trys Žmogiškųjų išteklių plėtros VP (toliau – ŽIPVP) pakeitimai, du – Ekonomikos augimo VP (toliau – EAVP), keturi – Sanglaudos skatinimo VP (toliau – SSSVP) ir vienas Techninės paramos VP (toliau – TPVP) pakeitimas. ŽIPVP pakeitimais buvo didinamos lėšos ekonominio sunkmečio laikotarpiu aktualioms užimtumo didinimo priemonėms, taip pat numatyta galimybė finansuoti finansų inžinerijos priemones, kuriomis galėtų pasinaudoti mažos įmonės ir individualūs asmenys verslui pradėti bei socialinės įmonės verslui plėtoti.

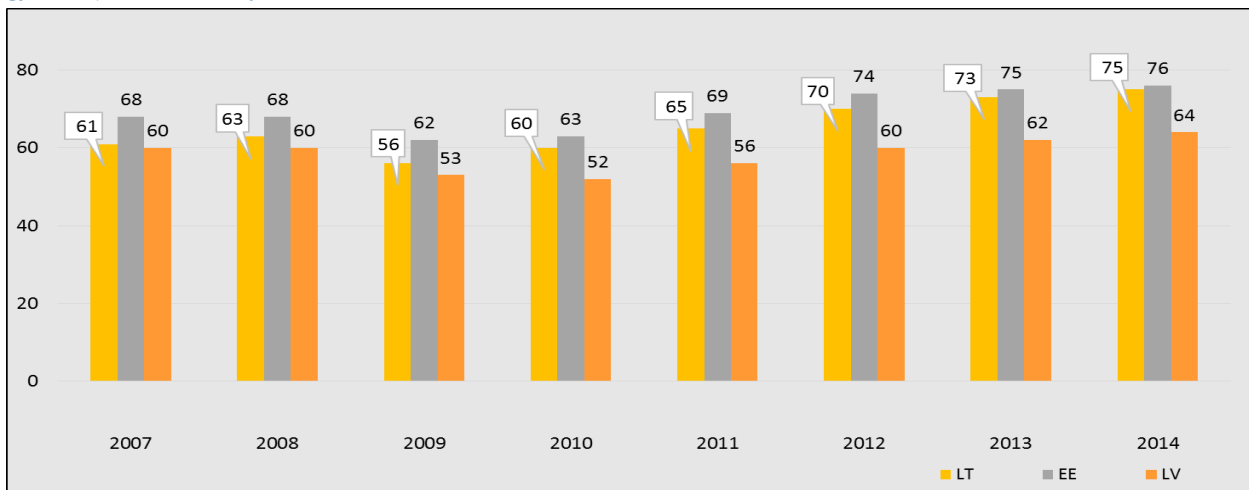
²⁹ Interviu su dr. Rimantu Rudzkiu, 2016 04 21.

RBDU augimas tiesiogiai veikė namų ūkių vartojimo išlaidas ir didino valdžios sektoriaus pajamas iš socialinių įmokų bei tiesioginių mokesčių. Tačiau jei augant ekonomikai nedarbo lygis Lietuvoje mažės toliau, tai gali skatinti spartesnę RBDU augimą, o ilgainiui darbo užmokesčio sąnaudų konkurencingumo veiksnys gali įgyti panašų užmojį kaip 2006–2007 m. ir tokiu atveju neigiamai paveikti eksportuojamų prekių konkurencingumą ir visos ekonomikos augimą.

2.2.10. Makroekonominių tendencijų apibendrinimas: konvergencija su ES vidurkiu

Apibendrinant 2007–2015 m. makroekonominės tendencijas galima teigti, kad gilią recesiją patyrusi Lietuva sugebėjo su ja susitvarkyti, grįžti prie spartaus ekonomikos augimo ir šiuo metu yra sparčiausiai iš ES naujokių artėjanti prie ES vidurkio, lyginant pagal BVP, tenkantį vienam gyventojui (žr. 12 pav.). Remiantis Eurostato duomenimis³⁰, per visą analizuojamą laikotarpį konvergencijos laipteliais Lietuva palypėjo net 14 proc. punktų: nuo 61 proc. 2007 m. iki 75 proc.³¹ 2014 m.

12 paveikslas. Baltijos šalių konvergencijos su ES-28 vidurkiu dinamika pagal BVP, tenkantį vienam gyventojui ir išreikštą PGS

Šaltinis: parengė vertintojai pagal Eurostato duomenų bazes.

Vidutiniškai penktadaliu didindama metinį šalies BVP augimą, prie spartaus konvergencijos tempo prisidėjo ir 2007–2013 m. ES struktūrinių fondų parama. Kaip rodo ekonometrinės analizės rezultatai (žr. 5 lentelę), dėl 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos 2014 m. Lietuvos ekonominės konvergencijos rezultatas buvo beveik 4 proc. punktais geresnis. Kita vertus, faktas, kad didžioji ES struktūrinių fondų investicijų dalis buvo nukreipta į neproduktyvias investicijas, verčia daryti išvadą, kad šios investicijos nesukūrė pakankamų prielaidų tolesniam produktyvumo augimui ir technologinei pažangai.

5 lentelė. 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos poveikis Lietuvos konvergencijai su ES-28 vidurkiu

Metai	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Vienam gyventojui tenkančio BVP (išreikšto PGS), dalis nuo ES-28 vidurkio	61 %	63 %	56 %	60 %	65 %	70 %	73 %	75 %
2007–2013 m. ES struktūrinės paramos poveikis konvergencijai	0,0 %	0,1 %	0,7 %	2,1 %	3,3 %	3,8 %	3,6 %	3,8 %

Šaltinis: apskaičiuota vertintojų, remiantis Eurostato skelbiamais duomenimis ir šiame vertinime atliktais ekonometrinės analizės rezultatais dėl 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos poveikio BVP ir kainų indeksui.

³⁰ GDP per capita in PPS Index (EU28 = 100),

<http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tec00114&plugin=1>

³¹ Atkreiptinas dėmesys, kad Lietuvos konvergencijos rodikliui įtakos turėjo ne tik geri ekonomikos augimo tempai, bet ir statistinis efektas. Pirma, stiprioje recesijoje esančios Pietų Europos valstybės (ypač Graikija) analizuojamu laikotarpiu blogino bendrą ES rodiklį. Jį sumažino ir prie ES 2013 m. prisijungusi Kroatija. Antra, 2011 m. atlikus visuotinį gyventojų surašymą Lietuvoje beveik dešimtadaliu sumažėjo gyventojų skaičius, o tai statiškai lėmė aukštesnį Lietuvos konvergencijos rodiklį.

2.3 ES STRUKTŪRINĖS PARAMOS POVEIKIS ATSKIRIEMS ŪKIO SEKTORIAMS

2.3.1 Lietuvos ūkio sektorių raidos tendencijos 2007–2015 m. laikotarpiu

Bendros Lietuvos makroekonominės tendencijos atsispindėjo ir atskirų ekonominių veiklų rezultatuose (žr. 6 lentelę). Per visą analizuojamą laikotarpį pagal sukuriamą pridėtinę vertę svarbiausiais ūkio sektoriais išliko apdirbamoji pramonė bei didmeninė ir mažmeninė prekyba, kurių kuriamos pridėtinės vertės dalis šalies BPV struktūroje per laikotarpį išaugo po 2 proc. punktus (nuo 17 proc. 2008 m. iki 19 proc. 2014 m.) ir transporto sektorius, kuris ūgtelėjo 3 proc. punktais (nuo 9 proc. iki 12 proc.). Santykinė šių sektorių kuriama pridėtinė vertė Lietuvoje augo greičiau nei visoje ES. Didžiausią sukrėtimą dėl ekonominės krizės patyrusio statybos sektoriaus atsigavimas prasidėjo 2011 m., tačiau 2014 m. tesiekė 73 proc. 2008 m. sukurtos BPV dydžio.

Lyginant pagal užimtųjų skaičių vis dar reikšmingu išlieka žemės ūkio sektorius, kuriame dirba dvigubai didesnę dalis visų užimtųjų nei ES. Teigiamai vertintina tai, kad per analizuojamą laikotarpį 2 proc. punktais sumažėjo užimtųjų skaičius pramonėje, kai sukuriamą pridėtinę vertę augo. Tai leidžia daryti išvadą apie didėjantį sektoriaus produktyvumą. Didžiausi darbuotojų skaičiaus svyravimai pastebimi statybos sektoriuje. Iki krizės jame dirbo net 11 proc. visų užimtųjų, ekonominio nuosmukio metu šis skaičius buvo sumažėjęs 4 proc. punktais, o ekonomikai atsigaunant pakilo iki 8 proc. Analizuojamu laikotarpiu pastebimas tolygus užimtųjų skaičiaus augimas transporto sektoriuje, kuris nuo 6 proc. 2008 m. pakilo iki 8 proc. 2014 m.

6 lentelė. Ūkio sektorių raida 2008–2014 m. laikotarpiu

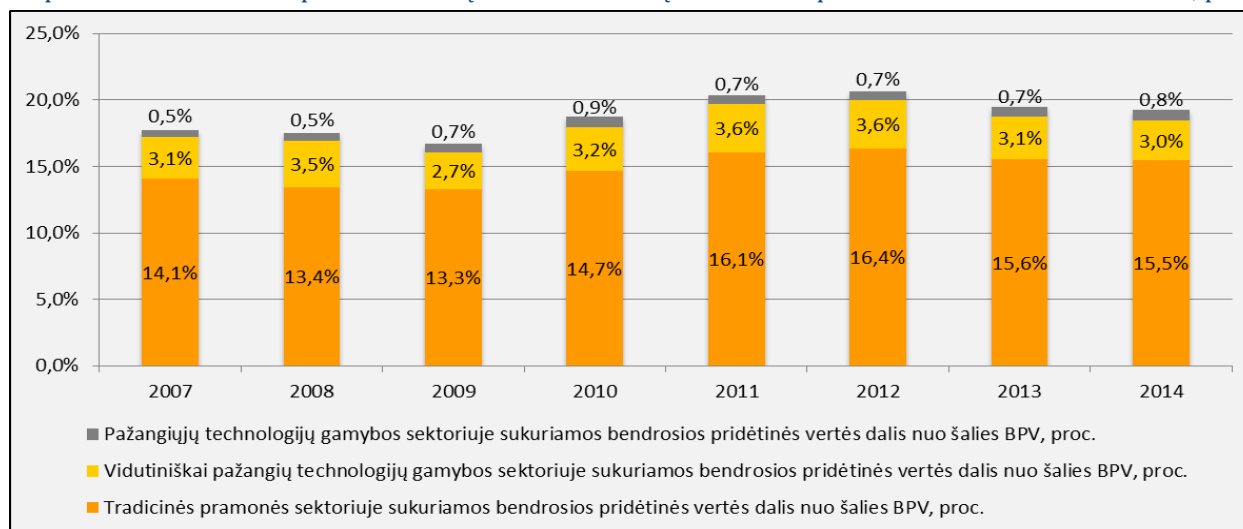
Sektorius	Sektoriaus BPV dalis šalies BPV struktūroje								Užimtų gyventojų pasiskirstymas						
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	
A Žemės ūkis, miškininkystė ir žuvininkystė	4 %	3 %	3 %	4 %	4 %	4 %	3 %	8 %	9 %	9 %	8 %	9 %	8 %	9 %	
B Kasyba ir karjerų eksploatavimas	0,4 %	0,3 %	0,4 %	0,4 %	0,4 %	0,4 %	0,4 %	0,2 %	0,2 %	0,2 %	0,2 %	0,2 %	0,3 %	0,3 %	
C Apdirbamoji gamyba	17 %	17 %	19 %	20 %	21 %	19 %	19 %	17 %	16 %	15 %	16 %	16 %	15 %	15 %	
D Elektros, dujų, garo tiekimas ir oro kondicionavimas	3 %	3 %	3 %	3 %	3 %	3 %	2 %	1 %	1 %	1 %	1 %	1 %	1 %	1 %	
E Vandens tiekimas, nuotekų valymas, atliekų tvarkymas ir regeneravimas	1 %	1 %	1 %	1 %	1 %	1 %	1 %	1 %	1 %	1 %	1 %	1 %	1 %	1 %	
F Statyba	11 %	7 %	6 %	6 %	6 %	7 %	8 %	11 %	9 %	7 %	7 %	7 %	8 %	8 %	
G Didmeninė ir mažmeninė prekyba	17 %	17 %	18 %	18 %	18 %	18 %	19 %	18 %	18 %	18 %	18 %	18 %	18 %	18 %	
H Transportas ir saugojimas	9 %	11 %	12 %	12 %	12 %	13 %	12 %	6 %	6 %	7 %	7 %	7 %	7 %	8 %	
I Apgyvadinimo ir maitinimo paslaugų veikla	1 %	1 %	1 %	1 %	1 %	1 %	1 %	3 %	2 %	3 %	3 %	3 %	3 %	3 %	
J Informacija ir ryšiai	3 %	4 %	4 %	3 %	3 %	3 %	3 %	2 %	2 %	2 %	2 %	2 %	2 %	2 %	
K Finansinė ir draudimo veikla	3 %	3 %	3 %	3 %	2 %	2 %	2 %	1 %	2 %	2 %	1 %	1 %	1 %	1 %	
L Nekilnojamojo turto operacijos	7 %	8 %	7 %	6 %	6 %	6 %	7 %	1 %	1 %	1 %	1 %	1 %	1 %	1 %	
M Profesinė, mokslinė ir techninė veikla	4 %	4 %	4 %	4 %	4 %	4 %	4 %	3 %	3 %	4 %	4 %	4 %	4 %	4 %	
N Administracinė ir aptarnavimo veikla	2 %	2 %	2 %	2 %	2 %	2 %	2 %	2 %	3 %	3 %	3 %	3 %	3 %	3 %	
O Viešasis valdymas ir gynyba	7 %	7 %	7 %	6 %	6 %	6 %	6 %	5 %	6 %	6 %	6 %	6 %	6 %	6 %	
P Švietimas	5 %	6 %	5 %	5 %	5 %	5 %	4 %	10 %	11 %	11 %	11 %	11 %	10 %	10 %	
Q Žmonių sveikatos priežiūra ir socialinis darbas	3 %	4 %	4 %	3 %	3 %	3 %	4 %	6 %	7 %	7 %	7 %	7 %	7 %	6 %	

Sektorius	Sektoriaus BPV dalis šalies BPV struktūroje								Užimtų gyventojų pasiskirstymas						
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	
R Meninė, pramoginė ir poilsio organizavimo veikla	1 %	1 %	1 %	1 %	1 %	1 %	1 %	1 %	1 %	2 %	2 %	2 %	2 %	2 %	2 %
S Kita aptarnavimo veikla	1 %	1 %	1 %	1 %	1 %	1 %	1 %	1 %	2 %	2 %	2 %	2 %	2 %	2 %	2 %

Šaltinis: parengė vertintojai pagal Statistikos departamento duomenų bazes.

Atskirai reikėtų panagrinėti apdirbamosios pramonės, kurios įmonėms tenka didžioji dalis šalies eksporto ir todėl nuo padėties šiame sektoriuje iš esmės priklauso viso Lietuvos ūkio ilgalaikės perspektyvos, struktūrą. Apdirbamoji gamyba 2010–2012 m. buvo vienas iš pagrindinių ir stabiliausių šalies ūkio augimo variklių. Gerus sektoriaus gamybos apimčių augimo rezultatus lėmė sumažėjusios gamybos sąnaudos (tiek dėl našumo didėjimo, tiek dėl darbo užmokesčio mažėjimo krizės metu) ir dėl to sustiprėjęs konkurencingumas užsienio rinkose. Tačiau darbo našumas apdirbamosios pramonės sektoriuje vis dar gerokai mažesnis už ES. Nepatenkinamą darbo našumą iš dalies lemia maža aukštųjų ir vidutiniškai aukštųjų technologijų sektorių (toliau – AVAT) sukuriama produkto dalis visoje šalies pramonėje. Atsižvelgiant į šią problemą, kuri buvo įvardyta ir EAVP SSGG analizėje,³² Ūkio ministerija buvo nustačiusi 2007–2013 m. finansavimo laikotarpiu prioritetą teikti įmonių, kurių veikla priskiriama AVAT, gamybos plėtros ir modernizavimo projektams. Visgi Statistikos departamento skelbiami duomenys rodo, kad analizuojamu laikotarpiu proveržio AVAT kuriamoje pridėtinėje vertėje nepavyko pasiekti (žr. 13 pav.), o apdirbamosios pramonės augimą lėmė tradicinių pramonės sektorių augimas. Be to, analizuojamu laikotarpiu sumažėjo dirbančiųjų skaičius tiek pažangiųjų, tiek vidutiniškai pažangiųjų sektorių įmonėse (žr. 14 pav.).

13 paveikslas. Tradicinės pramonės šakų ir AVAT sektorių sukuriama pridėtinės vertės dalis šalies BPV, proc.

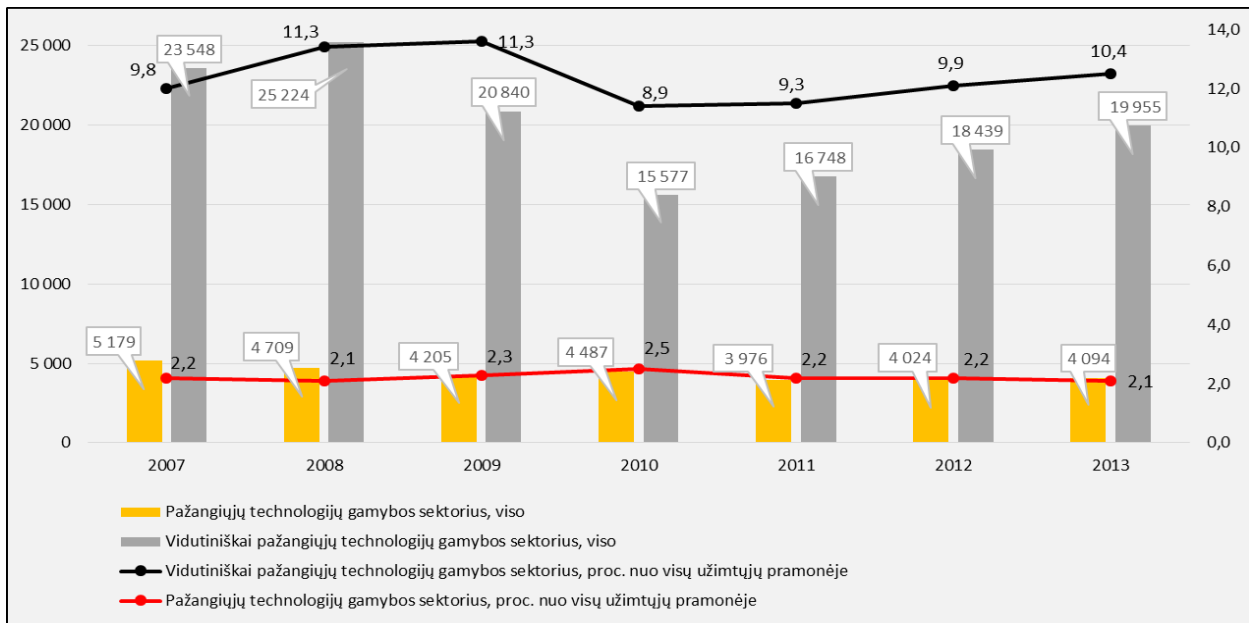

Šaltinis: parengė vertintojai pagal Statistikos departamento duomenų bazes.

Pastaba: remiantis Statistikos departamento naudojama klasifikacija, pažangiųjų technologijų gamybos sektoriui pagal EVRK 2 redakciją priskirtos 3 ekonominės veiklos rūšys: C.21 „Pagrindinių vaistų pramonės gaminių ir farmacinių preparatų gamyba“, C.26 „Kompiuterinių, elektroninių ir optinių gaminių gamyba“ ir C.30.3 „Orlaivių ir erdvėlaivių bei susijusios įrangos gamyba“, o vidutiniškai pažangių technologijų gamybos sektoriui – C.20 „Chemikalų ir chemijos produktų gamyba“, C.25.4 „Ginklų ir šaudmenų gamyba“, C.27 „Elektros įrangos gamyba“, C.28 „Niekur kitur nepriskirtų mašinų ir įrangos gamyba“, C.29 „Variklinių transporto priemonių, priekabų ir puspriekabių gamyba“ ir C.30 „Kitų transporto priemonių ir įrangos gamyba“ (išskyrus „Įvairių tipų laivų statyba“ ir „Orlaivių ir erdvėlaivių bei susijusios įrangos gamyba“).

14 paveikslas. Pažangiųjų ir vidutiniškai pažangiųjų technologijų gamybos sektoriuose dirbančiųjų skaičiaus ir santykio su visais pramonės sektoriaus dirbančiais dinamika Lietuvoje

³² EAVP. 57 psl.

Šaltinis: parengė vertintojai pagal Eurostato duomenų bazes.

2.3.2 ES struktūrinės paramos sektoriniai pasiskirstymo duomenys

Nagrinėjant 2007–2013 m. laikotarpio ES struktūrinės paramos lėšų (be FI priemonių) pasiskirstymą, pagal ekonomikos sektorius (7 lentelė) matyti, kad daugiausia paramos buvo skirta projektams, įgyvendintiems viešojo administravimo (42,2 proc.), švietimo (12,5 proc.) ir vandentvarkos bei atliekų (11,5 proc.) sektoriuose. Nagrinėjant pagal tiekėjus, t. y. tuos ūkio subjektus, kurie projektų įgyvendinimo metu teikė paslaugas, vykdė darbus arba tiekė prekes, aiškiai išsiskiria statybos sektorius, kuriam atiteko daugiau nei pusė visos ES struktūrinės paramos (56,4 proc.). Atsižvelgiant į tai, kad didelė dalis 2007–2013 m. ES finansuotų projektų buvo skirta infrastruktūrai sukurti ar gerinti, o pagrindinis šių paslaugų teikėjas yra statybų sektorius, toks paramos lėšų pasiskirstymas atrodo natūralus. Galima pastebėti, kad pagal 2007–2013 m. veiksmų programas paramos praktiškai negavo žemės ūkio sektorius: finansinės paramos, skirtos projektų vykdytojams, veikiantiems A sektoriuje (žemės ūkis, miškininkystė ir žuvininkystė) ir C10-C12 sektoriuje (maisto pramonė), dalis sudaro 0,2 proc. (15 700 331 EUR³³) visos ES struktūrinės paramos. Šio sektoriaus plėtrai ES finansinė parama buvo skiriama per 2007–2013 m. Kaimo plėtros programą.

7 lentelė. 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos lėšų pasiskirstymas pagal ekonomikos sektorius (subsidijų suma, 6 691 297 133 EUR)

Sektorius		Pasiskirstymas pagal paramos gavėjus		Pasiskirstymas pagal tiekėjus	
		EUR	Proc.	EUR	Proc.
N/A	-	292 437	0,0 %	1 111 894 088	16,6 %
A	žemės ūkis, miškininkystė, žuvininkystė	1 210 972	0,0 %	3 516 593	0,1 %
B	kasyba	5 055 974	0,1 %	786 891	0,0 %
C	apdirbamoji gamyba	241 723 638	3,6 %	132 754 879	2,0 %
D	elektra, dujos	202 129 123	3,0 %	26 156 738	0,4 %
E	vandens tiekimas, nuotekos, atliekos, regeneracija	769 841 283	11,5 %	53 034 832	0,8 %
F	statyba	14 777 290	0,2 %	3 772 141 727	56,4 %
G	didmeninė ir mažmeninė prekyba	27 274 677	0,4 %	597 585 105	8,9 %
H	transportas	628 044 237	9,4 %	3 642 985	0,1 %
I	apgyvendinimo paslaugos	22 545 689	0,3 %	7 337 249	0,1 %

³³ Maisto pramonei atitekusios paramos suma apskaičiuota remiantis informacija, pateikta 2014 m. EVAP įgyvendinimo ataskaitos 4 lentelėje.

Sektorius		Pasiskirstymas pagal paramos gavėjus		Pasiskirstymas pagal tiekėjus	
		EUR	Proc.	EUR	Proc.
J	informacija ir ryšiai	48 816 221	0,7 %	239 220 320	3,6 %
K	finansinė ir draudimo veikla	45 345 469	0,7 %	1.396 650	0,0 %
L	nekilnojamojo turto operacijos	32 574 759	0,5 %	21 485 633	0,3 %
M	profesinė, mokslinė ir techninė veikla	263 794 360	3,9 %	366 362 713	5,5 %
N	administracinė ir aptarnavimo veikla	12 708 256	0,2 %	58 708 473	0,9 %
O	viešasis valdymas ir gynyba	2 822 872 536	42,2 %	9 724 664	0,1 %
P	švietimas	834 917 931	12,5 %	195 782 670	2,9 %
Q	sveikatos priežiūra ir socialinis darbas	486 972 104	7,3 %	20 256 862	0,3 %
R	meninė, pramoginė ir poilsio organizavimo veikla	100 434 033	1,5 %	14 379 779	0,2 %
S	kita aptarnavimo veikla	124 931 853	1,9 %	23 435 914	0,4 %
užsienio	-	5 034 291	0,1 %	31 692 096	0,5 %

Šaltinis: sudaryta vertintojų pagal SFMIS ataskaitas.

Įgyvendinant finansų inžinerijos priemones (8 lentelė), daugiausia paramos teko mažmeninės ir didmeninės prekybos (30 proc.), apdirbamosios pramonės bei statybos (po 23 proc.) sektoriams. Pastarasis sektorius daugiausia paramos gavo įgyvendinant priemonę VP3-1.1-AM-01-V („JESSICA kontroliuojantysis fondas“), kuri finansavo daugiabučių renovacijos projektus.

8 lentelė. 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos lėšų pasiskirstymas pagal ekonomikos sektorius (finansų inžinerijos priemonių suma, 741 898 112 EUR)

Sektorius pagal EVRK		Iš viso	Pasiskirstymas pagal galutinius naudos gavėjus
A	žemės ūkis, miškininkystė, žuvininkystė	5 144 928	1 %
B	kasyba	3 941 956	1 %
C	apdirbamoji gamyba	170 383 161	23 %
D	elektra, dujos	5 884 269	1 %
E	vandens tiekimas, nuotekos, atliekos, regeneracija	8 337 684	1 %
F	statyba	170 755 978	23 %
G	didmeninė ir mažmeninė prekyba	221 049 156	30 %
H	transportas	28 097 490	4 %
I	apgyvendinimo paslaugos	20 116 827	3 %
J	informacija ir ryšiai	37 417 268	5 %
K	finansinė ir draudimo veikla	552 316	0 %
L	nekilnojamojo turto operacijos	4 111 055	1 %
M	profesinė, mokslinė ir techninė veikla	30 467 881	4 %
N	administracinė ir aptarnavimo veikla	8 629 734	1 %
O	viešasis valdymas ir gynyba	0	0 %
P	švietimas	4 185 931	1 %
Q	sveikatos priežiūra ir socialinis darbas	12 544 150	2 %
R	meninė, pramoginė ir poilsio organizavimo veikla	3 200 620	0,4 %
S	kita aptarnavimo veikla	6 977 701	1 %

Šaltinis: sudaryta vertintojų pagal finansų inžinerijos priemonių valdytojų pateiktą informaciją.

Paramos pasiskirstymas tarp projektų vykdytojų ir paslaugų teikėjų yra svarbus nagrinėjant paramos poveikio atskiriems ūkio sektoriams mastą. Projekto vykdytojams ES struktūrinės paramos poveikis yra tiesioginis ir ilgalaikis, daugiausia pasireiškiantis per materialinių investicijų didinimą ir darbo našumo

augimą, o paslaugų teikėjams šis poveikis – netiesioginis ir trumpalaikis, pasireiškiantis per pridėtinės vertės, darbuotojų skaičiaus ir darbo užmokesčio pokyčius konkrečiame sektoriuje.

2.3.3 ES struktūrinės paramos poveikis sektorių plėtrai

Vertinimo metu taikant ekonometrinių modeliavimą atskirai buvo apskaičiuotas 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos poveikis šiems ūkio sektoriams ir jų grupėms:

- *Pramonės* (B, C sektoriai pagal EVRK 2 red., kurie apima šias ekonominės veiklos rūšis: kasyba ir karjerų eksploatavimas; apdirbamoji gamyba be maisto pramonės);
- *Energetikos ir atliekų tvarkymo* (D, E sektoriai pagal EVRK 2 red., kurie apima šias ekonominės veiklos rūšis: elektros, dujų, garo tiekimas ir oro kondicionavimas; vandens tiekimas, nuotekų valymas, atliekų tvarkymas ir regeneravimas);
- *Statybos* (F sektorius pagal EVRK 2 red., kuris apima statybą);
- *Privačiųjų paslaugų* (G – L sektoriai pagal EVRK 2 red., kurie apima šias ekonominės veiklos rūšis: didmeninė ir mažmeninė prekyba; variklinių transporto priemonių ir motociklų remontas; transportas ir saugojimas; apgyvendinimo ir maitinimo paslaugų veikla; informacija ir ryšiai; finansinė ir draudimo veikla; nekilnojamojo turto operacijos);
- *Viešųjų paslaugų* (M – U sektoriai pagal EVRK 2 red., kurie apima šias ekonominės veiklos rūšis: profesinė, mokslinė ir techninė veikla; administracinė ir aptarnavimo veikla; viešasis valdymas ir gynyba; švietimas; sveikatos priežiūra ir socialinis darbas; meninė, pramoginė ir poilsio organizavimo veikla).

Ekonometrinio modeliavimo rezultatai rodo, kad sektorių lygmeniu pagrindiniai ilgalaikės naudos gavėjai (matuojant pagal paramos efektyvumo koeficientą) yra pramonės ir privačiųjų paslaugų sektoriai, kuriuose pridėtinės vertės kūrimo, darbo vietų išsaugojimo, investicijų pritraukimo bei prekių ir paslaugų eksporto apimčių augimo nauda pasireiškė daugiausia. Kadangi reikšminga (daugiau nei 50 proc.) ES struktūrinių fondų paramos, skirtos projektams įgyvendinti, dalis atiteko statyboms, šis sektorius patyrė didžiausią trumpalaikį paramos poveikį, kuris persiduoda šalies BVP augimui. Dėl santykinai didelės paramos, tekusios per finansų inžinerijos priemones, privačiųjų paslaugų (įskaitant prekybos, transporto, apgyvendinimo paslaugų, informacijos ir ryšių) bei apdirbamosios gamybos sektoriams ekonometrinio modeliavimo būdu atskirai buvo apskaičiuotas finansų inžinerijos priemonių poveikis plėtrai.

2.2.3.1. Poveikis statybų sektoriaus plėtrai

Kaip rodo 7 ir 8 lentelėse pateikti ES finansinės paramos pasiskirstymo pagal ūkio sektorius duomenys, statybų įmonės tiesiogiai kaip projektų vykdytojai gavo tik 14,8 mln. EUR, t. y. 0,2 proc. visos 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos. Tačiau šio sektoriaus įmonės buvo pagrindiniai paslaugų teikėjai Sanglaudos fondo ir ERPF finansuotuose kelių, aplinkosaugos, energetikos, turizmo, socialinės bei švietimo paslaugų infrastruktūros plėtros ir modernizavimo projektuose. Remiantis SFMIS pateikiamomis tinkamų finansuoti projektų išlaidų ataskaitomis, statybos, rekonstravimo ir remonto darbams atlikti iš viso buvo skirta 3,94 mlrd. EUR. Taigi nors parama statybų sektoriui teko netiesiogiai, tačiau dėl apimties masto poveikis statybų sektoriaus plėtrai analizuojamu laikotarpiu buvo labai reikšmingas. 9 lentelėje pateikiami vertinimo metu atliktos ekonometrinės analizės rezultatai rodo, kad per 2007–2015 m. vykdytos ES struktūrinės paramos investicijos papildomai sukūrė beveik 4,2 mlrd. EUR statybų sektoriaus bendrosios pridėtinės vertės (toliau – BPV) to meto kainomis, todėl paramos efektyvumo koeficientas buvo 1,1. Pratęsus poveikio vertinimą iki 2020 m., suminis efektas statybų sektoriaus kuriamai pridėtinei vertei per 2007–2020 m. sudaro apie 4,5 mlrd. EUR, o efektyvumo koeficiento įvertis pasiekia 1,2. Pasibaigus pagrindinių infrastruktūrinių projektų, finansuojamų ES struktūrinės paramos lėšomis, įgyvendinimui, poveikis statybos sektoriaus BPV išnyksta. Taigi vertinant pagal papildomai sukuriama BPV rodiklį ES struktūrinės paramos poveikis statybų sektoriui yra trumpalaikis, o efektyvumas – žemas. Tačiau socialinis paramos efektas statybų sektoriui ryškus vertinant tiek pagal poveikį darbo vietų kūrimui ir (ar) išsaugojimui, tiek pagal darbo užmokesčių. Ekonometrinio modeliavimo rezultatai rodo, kad analizuojamu laikotarpiu parama didžiausią poveikį užimtumo rodikliams turėjo būtent statybų sektoriuje. Didžiausias poveikis užimtumui stebimas 2011–2014 m., kuomet dėl ES struktūrinių fondų lėšomis finansuojamų infrastruktūrinių projektų statybų

įmonėse papildomai buvo įdarbinta 13–15 tūkst. sąlyginių darbuotojų³⁴. Lyginant 2012 m. bendrą užimtųjų skaičių statybų sektoriuje (89 500 dirbančiųjų)³⁵ su ekonometrinio modeliavimo nustatyta paramos poveikiu užimtumui (15 270 dirbančiųjų) galima konstatuoti, kad 17 proc. visų darbo vietų statybų sektoriuje šiais metais buvo sukurta ir (ar) išlaikyta ES struktūrinių fondų lėšomis. Dėl ES struktūrinės paramos taip pat nemažai padidėjo darbo užmokestis statybų sektoriuje. Didžiausias poveikis šiam rodikliui nustatytas 2014 m., kuomet pasiekė 90,5 EUR ir, remiantis Statistikos departamento duomenimis, 14 proc. padidino vidutinį mėnesinį darbo užmokestį statybų sektoriuje.

9 lentelė. 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos poveikis statybų sektoriui

Metai	Poveikis statybos sektoriaus rodikliams			
	Sukurtai pridėtinei vertei, mln. EUR	Materialinės investicijos, mln. EUR	Užimtumui, žm.	Darbo užmokesčiui, EUR
2007	0	0	0	0
2008	0	0	0	0
2009	168,1	0,3	3 038	16,9
2010	428,4	3,1	9 165	44,8
2011	693,6	7,9	14 695	74,0
2012	749,0	12,8	15 270	84,4
2013	709,4	15,5	13 510	83,9
2014	757,7	16,6	13 439	90,5
2015	648,8	17,1	10 888	82,5
2007–2015	4 154,9	73,3	10 888*	82,5*
2007–2020	4 502,0	107,0	0	2,7*

Šaltinis: apskaičiuota vertintojų, taikant ekonometrinių modeliavimą.

* pateikiamas ES struktūrinės paramos poveikis rodikliui paskutiniais vertinamo laikotarpio metais.

2.2.3.2. Poveikis pramonės sektoriaus plėtrai

Per 2007–2013 m. programinį laikotarpį Lietuvos apdirbamosios pramonės įmonių projektams buvo skirta per 241 mln. EUR paramos subsidijų forma ir dar per 170 mln. EUR paramos šio sektoriaus įmonės gavo lengvatinių paskolų, rizikos kapitalo ar garantijų forma. Šios paramos poveikis sektoriaus kuriamai pridėtinei vertei yra ilgalaikis ir daugiausia siejamas su reikšminga paramos įtaka sektoriaus produktyviųjų investicijų didinimui. Ekonometrinio modeliavimo rezultatai (žr. 10 lentelę) rodo, kad iki 2015 m. dėl ES struktūrinių fondų paramos materialinės investicijos apdirbamosios pramonės sektoriaus įmonėse išaugo beveik 1 mlrd. EUR ir buvo sukurta beveik 777 mln. EUR papildomos nominalios pridėtinės vertės. Pratęsus poveikio matavimo laikotarpį iki 2020 m., paramos poveikis papildomos pridėtinės vertės kūrimui padidėja iki beveik 927 mln. EUR. ES struktūrinių fondų parama reikšmingai prisidėjo ir prie pramonės sektoriaus eksporto augimo: per 2007–2015 m. laikotarpį eksportas papildomai išaugo 701 mln. EUR, o iki 2020 m. – iki 1,2 mlrd. EUR.

Šie paramos poveikio skaičiavimai leidžia teigti apie aukštą paramos, skirtos pramonės sektoriui, efektyvumo koeficientą. 2007–2015 m. laikotarpiu šis koeficientas yra 1,9, o skaičiuojant kartu su prognozuojamais pavėlintais multiplikatyviais ir ilgalaikiais poveikiais iki 2020 m., rodiklis pakyla iki 2,5.

ES struktūrinių fondų parama turėjo poveikį ir pramonės sektoriaus užimtumo rodikliams: dėl subsidijų forma suteiktos paramos 2015 m. papildomai pramonės sektoriaus įmonėse dirbo 6164 sąlyginiai darbuotojai, o dėl paramos, skirtos per finansų inžinerijos priemones, – 1551 sąlyginis darbuotojas. Tai sudaro apie 4 proc. visų dirbančiųjų pramonės sektoriuje skaičiaus. Parama darė poveikį ir darbo užmokesčio augimui, kuris 2015 m. buvo 4,6 proc. didesnis (33 EUR) lyginant su situacija be paramos.

³⁴ Vidutinis sąlyginis darbuotojų skaičius – tai vidutinio visą darbo laiką dirbančių darbuotojų ir ne visą darbo laiką dirbančių darbuotojų, perskaičiuotų į dirbančius visą darbo laiką, skaičiaus suma.

³⁵ Statistikos departamentas. Lietuvos statistikos metraštis 2015. – P. 167.

10 lentelė. 2007–2013 m. ES struktūrinės apdirbamosios paramos poveikis pramonės sektoriui

Metai	Poveikis pramonės sektoriaus rodikliams				
	Sukurtai pridėtinei vertei, (mln. EUR)	Materialinės investicijos, mln. EUR	Užimtumui, žm.	Darbo užmokesčiui, EUR	Prekių eksportui, mln. EUR
2007	0,9	0,9	26	0,0	0
2008	7,9	4,2	234	0,3	0,1
2009	21,7	39,5	1 036	2,5	2,0
2010	75,2	112,2	3 870	8,8	10,9
2011	113,3	164,1	6 569	14,6	61,9
2012	142,3	176,2	8 285	20,4	118,3
2013	132,5	154,2	8 009	23,4	167,3
2014	141,4	172,0	7 862	27,8	169,2
2015	141,3	176,2	7 715	33,0	171,3
2007–2015	776,7	999,6	7 715*	33,0*	700,9
2007–2020	926,8	1 092,3	0	7,6*	1 149,9

Šaltinis: apskaičiuota vertintojų, taikant ekonometrinių modeliavimą.

* pateikiamas ES struktūrinės paramos poveikis rodikliui paskutiniaisiais vertinamo laikotarpio metais.

11 lentelė. Finansų inžinerijos priemonių poveikis apdirbamosios pramonės sektoriui

Metai	Paramos, skirtos per finansų inžinerijos priemones (iš viso 170,4 mln. EUR), poveikis apdirbamosios pramonės sektoriaus rodikliams				
	Sukurtai pridėtinei vertei, (mln. EUR)	Materialinės investicijos, mln. EUR	Užimtumui, žm.	Darbo užmokesčiui, EUR	Prekių eksportui, mln. EUR
2007	0,9	0,9	26	0	0
2008	7,9	4,2	234	0,3	0,1
2009	10,3	5,3	412	0,7	2,0
2010	23,7	10,9	847	1,3	3,6
2011	32,0	14,4	1 077	2,0	7,5
2012	36,6	14,0	1 250	2,7	11,3
2013	36,7	13,9	1 286	3,1	14,3
2014	39,1	15,7	1 379	3,4	14,5
2015	40,2	14,4	1 551	4,0	15,0
2007–2015	227,5	93,7	1 551*	4,0*	68,1
2007–2020	258,7	96,5	0	0,8*	101,9

Šaltinis: apskaičiuota vertintojų, taikant ekonometrinių modeliavimą.

* pateikiamas ES struktūrinės paramos poveikis rodikliui paskutiniaisiais vertinamo laikotarpio metais.

2.2.3.3. Poveikis energetikos ir atliekų tvarkymo sektorių plėtrai

Energetikos ir atliekų tvarkymo sektoriuose įgyvendintiems projektams atiteko 972 mln. EUR, t. y. 14,5 proc. visos 2007–2013 m. ES struktūrinių fondų paramos. Didžiąją dalį (770 mln. EUR) sudarė vandentvarkos ir atliekų sektoriaus infrastruktūros finansavimas, todėl paramos poveikis bendrame šalies kontekste stebimas per statybų sektoriaus plėtrą, o tiesioginis paramos poveikis sektorių rodikliams yra nedidelis, pasireiškęs per materialinių investicijų srautų prieaugį. Daug ES investicijų buvo skirta energetiniam saugumui didinti ir žalios energetikos plėtrai. Tačiau, vyraujant žemoms aplinkinių rinkų kainoms, importuoti energiją yra pigiau nei gaminti patiems, todėl kol kas atliktų investicijų poveikis sukuriama energetikos sektoriaus pridėtinei vertei – menkas. Tikėtina, kad situacija pasikeis, prasidėjus naujam naftos ir dujų brangimo ciklui. Ekonometrinės analizės rezultatai rodo, kad per 2007–2015 m. dėl ES struktūrinės paramos analizuojamuose sektoriuose papildomai buvo sukurta tik apie 60 mln. EUR pridėtinės vertės nominaliųjų išraiška, kas lemia apie 0,06 paramos efektyvumo koeficiento reikšmę. Pratęsus poveikio matavimo laikotarpį iki 2020 m., paramos poveikis papildomos pridėtinės vertės kūrimui padidėja iki beveik 120 mln. EUR, o efektyvumo koeficientas pakyla iki 0,12. Per antrinius efektus investicijos į energetikos ir atliekų tvarkymo sektorius veikė ir vidaus vartojimą, tačiau investicijos turėjo skirtingą poveikį (pavyzdžiui, investicijos į pastatų energetinį efektyvumą ilguoju laikotarpiu mažina išlaidas vartotojams, o investicijos į mechaninių-biologinių įrenginių statybą didina gyventojų mokamas rinkliavas už atliekų tvarkymą).

Ekonometrinės analizės rezultatai rodo, kad ES struktūrinės paramos investicijos į energetikos ir atliekų tvarkymo sektorius turėjo nedidelį teigiamą poveikį šio sektoriaus užimtumo rodikliams. Kaip matyti iš

12 lentelės, dėl ES struktūrinės paramos 2015 m. šiuose sektoriuose buvo sukurta ir (ar) išsaugota papildomai beveik 300 sąlyginių darbo vietų.

12 lentelė. 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos poveikis energetikos sektoriui

Metai	Poveikis energetikos sektoriaus rodikliams			
	Sukurtai pridėtinei vertei, (mln. EUR)	Materialinės investicijos, mln. EUR	Užimtumui, žm.	Darbo užmokesčiui, EUR
2007	0	0	0	0
2008	0	0	0	0
2009	0,4	5,2	22	1,5
2010	2,9	21,2	132	6,2
2011	6,2	34,9	285	10,4
2012	9,5	40,1	371	14,5
2013	11,8	39,9	363	17,1
2014	14,1	43,9	338	21,0
2015	16,6	45,3	298	25,8
2007–2015	61,4	230,4	298*	25,8*
2007–2020	118,0	322,3	0	7,5

Šaltinis: apskaičiuota vertintojų, taikant ekonometrinių modeliavimą.

* pateikiamas ES struktūrinės paramos poveikis rodikliui paskutiniais vertinamo laikotarpio metais.

2.2.3.4. Poveikis privačiųjų paslaugų sektoriaus plėtrai

Ekonometrinio modeliavimo rezultatai leidžia teigti, kad 2007–2013 m. ES struktūrinių fondų investicijos stipriausią impulsą turėjo privačiųjų paslaugų sektoriaus plėtrai. Tiek dėl tiesioginių, tiek dėl netiesioginių antrinių paramos efektų ES struktūrinių fondų parama turėjo stiprų teigiamą poveikį privačiųjų paslaugų sektoriaus pridėtinės vertės kūrimui, materialinių investicijų ir paslaugų eksporto apimčių didėjimui bei darbo vietų rodikliams. Poveikio analizės rezultatai pateikti 13 ir 14 lentelėse.

Igyvendinant 2007–2013 m. veiksmų programas, privačiųjų paslaugų sektoriui teko daugiau nei 1,1 mlrd. EUR paramos, iš kurių 311 mln. EUR buvo skirta per finansų inžinerijos priemones. Dėl nagrinėjamos ES struktūrinės paramos iki 2015 m. privačiųjų paslaugų sektoriuje buvo sukurta papildomai 2,4 mlrd. EUR nominalios pridėtinės vertės, o iki 2020 m. ši suma išaugs iki 2,8 mlrd. EUR. Todėl ES struktūrinės paramos, tekusios privačiųjų paslaugų sektoriui, efektyvumo koeficientai yra aukščiausi: 2007–2015 m. laikotarpiu koeficientas lygus 2,1, o skaičiuojant kartu su prognozuojamais ilgalaikiais poveikiais iki 2020 metų, šis rodiklis pakyla iki beveik 2,5. Didžiausią poveikį sektorius materialinių investicijų ir paslaugų eksporto srityje pajuto 2013–2015 m., kai investicijų ir eksporto apimtis padidėjo atitinkamai vidutiniškai 7 proc. ir 2 proc., lyginant su scenarijumi be paramos.

Vertinant paramos socialinį efektą atlikti skaičiavimai rodo, kad iš viso per 2007–2015 m. laikotarpį buvo naujai sukurta ir išsaugota beveik 12 tūkst. sąlyginių darbo vietų, o didžiausias poveikis užimtumui buvo juntamas 2012 m., kuomet buvo sukurta ir išsaugota daugiau nei 14 tūkst. sąlyginių darbo vietų. Parama turėjo teigiamą poveikį ir darbo užmokesčio augimui, kuris laikotarpio pabaigoje buvo beveik 29 EUR aukštesnis lyginant su hipotetiniu scenarijumi be paramos.

13 lentelė. 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos poveikis privačiųjų paslaugų sektoriui

Metai	Poveikis privačiųjų paslaugų sektoriaus rodikliams				
	Sukurtai pridėtinei vertei, (mln. EUR)	Materialinės investicijos, mln. EUR	Užimtumui, žm.	Darbo užmokesčiui, EUR	Paslaugų eksportui, mln. EUR
2007	0,1	1,4	1	0	0,4
2008	6,1	12	94	0,2	3,5
2009	71,9	34,4	914	2,5	11,3
2010	235,8	102,2	5 369	7,7	34,5
2011	388	148,9	11 143	11,2	60,8
2012	428,7	187,7	14 237	14,3	91,4
2013	395,5	220,2	13 696	17,2	120
2014	440,8	235,3	12 662	23	138
2015	422,6	212,9	11 890	28,8	135,2

Metai	Poveikis privačiųjų paslaugų sektoriaus rodikliams				
	Sukurtai pridėtinei vertei, (mln. EUR)	Materialinės investicijos, mln. EUR	Užimtumui, žm.	Darbo užmokesčiui, EUR	Paslaugų eksportui, mln. EUR
2007–2015	2 389,5	1 155	11 890*	28,8*	595,1
2007–2020	2 775,5	1 310,9	0	8,7*	806,5

Šaltinis: apskaičiuota vertintojų, taikant ekonometrinių modeliavimą.

* pateikiamas ES struktūrinės paramos poveikis rodikliui paskutiniais vertinamo laikotarpio metais.

14 lentelė. Finansų inžinerijos priemonių poveikis privačiųjų paslaugų sektoriui

Metai	Paramos, skirtos per finansų inžinerijos priemones (iš viso 311,3 mln. EUR), poveikis privačiųjų paslaugų sektoriaus rodikliams				
	Sukurtai pridėtinei vertei, (mln. EUR)	Materialinės investicijos, mln. EUR	Užimtumui, žm.	Darbo užmokesčiui, EUR	Paslaugų eksportui, mln. EUR
2007	0,1	1,4	1	0	0,4
2008	6,1	12,0	94	0,2	3,5
2009	12,9	12,1	330	0,5	5,2
2010	26,1	37,2	594	0,8	13,2
2011	40,8	45,1	1 074	1,2	18,7
2012	53,4	50,4	1 370	1,7	23,0
2013	52,6	51,0	1 422	2,0	24,2
2014	56,2	55,7	1 395	2,4	25,6
2015	66,0	55,9	1 531	3,1	26,8
2007–2015	314,2	320,9	1 531*	3,1*	140,5
2007–2020	388,3	350,5	0	0,9*	167,2

Šaltinis: apskaičiuota vertintojų, taikant ekonometrinių modeliavimą.

* pateikiamas ES struktūrinės paramos poveikis rodikliui paskutiniais vertinamo laikotarpio metais.

2.2.3.5. Poveikis viešųjų paslaugų sektoriaus plėtrai

Kaip jau buvo minėta, didžioji dalis 2007–2013 m. laikotarpio ES struktūrinės paramos buvo skirta projektams, įgyvendintiems viešųjų paslaugų sektoriuje, kuriame paramos lėšos daugiausia buvo nukreiptos į esamų darbo vietų išsaugojimą ir teikiamų paslaugų kokybės gerinimą. Dėl sektoriaus specifikos tiesioginis ES struktūrinės paramos poveikis daugiausia juntamas per materialinių investicijų srautų prieaugį. 15 lentelėje pateikti atliktos ekonometrinės analizės rezultatai rodo, kad didžiausias materialinių investicijų prieaugis buvo pasiektas 2011–2014 m., kai sudarė daugiau nei 80 proc. lyginant su scenarijumi be paramos.

Nominaliosios pridėtinės vertės viešųjų paslaugų sektoriuje iki 2015 m. buvo sukurta 1,1 mlrd. EUR, o kartu su prognoze iki 2020 m. – 1,6 mlrd. EUR daugiau lyginant su situacija be paramos. Todėl paramos efektyvumo koeficientas per 2007–2015 m. laikotarpį sudaro 0,24, o skaičiuojant kartu su prognozuojamais poveikiais iki 2020 m., rodiklis pakyla iki beveik 0,35.

Ekonometrinio modeliavimo rezultatai rodo, kad analizuojamu laikotarpiu ES struktūrinių fondų parama viešajame sektoriuje sukūrė ir (ar) išlaikė gana daug darbo vietų (didžiausias poveikis matomas 2012 m., kai siekia beveik 6 tūkst. sąlyginių darbo vietų) ir 4 proc. padidino darbo užmokesčių.

15 lentelė. 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos poveikis viešųjų paslaugų sektoriui

Metai	Poveikis viešųjų paslaugų sektoriaus rodikliams			
	Sukurtai pridėtinei vertei, (mln. EUR)	Materialinės investicijos, mln. EUR	Užimtumui, žm.	Darbo užmokesčiui, EUR
2007	0	0	0	0
2008	0	0,1	0	0
2009	9,9	417,4	323	1,6
2010	69,9	806,3	2 055	6,7
2011	145,2	1 067,1	4 538	11,7
2012	203,6	1 076,6	5 974	17,0
2013	218,3	1 032,3	5 851	20,3
2014	229,5	1 019,9	5 405	24,5

Metai	Poveikis viešųjų paslaugų sektoriaus rodikliams			
	Sukurtai pridėtinei vertei, (mln. EUR)	Materialinės investicijos, mln. EUR	Užimtumui, žm.	Darbo užmokesčiui, EUR
2015	244,9	806,4	4 791	29,4
2007–2015	1 121,2	6 226,0	4 791*	29,4*
2007–2020	1 623,0	6 339,2	0	7,3*

Šaltinis: apskaičiuota vertintojų, taikant ekonometrinio modeliavimo metodą.

* pateikiamas ES struktūrinės paramos poveikis rodikliui paskutiniais vertinamo laikotarpio metais.

2.2.3.6. Poveikis žemės ūkio ir maisto pramonės sektoriaus plėtrai

Igyvendinant 2007–2013 m. veiksmų programas žemės ūkio ir maisto pramonės sektoriaus įmonėms teko 0,2 proc. visos paramos, todėl lyginant su kitais sektoriais analizuojamos paramos poveikis nedidelis, pasireiškęs netiesiogiai, per kitų sektorių plėtros įtaką žemės ūkiui. Ekonometrinio modeliavimo rezultatai rodo, kad dėl antrinių kitų sektorių ir šalies ūkio paramos efektų žemės ūkio ir maisto pramonės sektoriuje iki 2015 m. buvo papildomai sukurta 226 mln. EUR nominalios pridėtinės vertės. Taip pat stebimas trumpalaikis teigiamas poveikis užimtumui, kuris labiausiai pasireiškė 2012–2014 m. (iki 1,3 tūkst. sąlyginių darbo vietų), tačiau po 2015 m. greitai išnyksta. Antriniai paramos efektai skatino ir darbo užmokesčio kilimą, kuris 2015 m. buvo beveik 25 EUR (arba 4 proc.) aukštesnis lyginant su hipotetiniu scenarijumi be paramos.

16 lentelė. 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos poveikis žemės ūkio ir maisto pramonės sektoriui

Metai	Poveikis žemės ūkio sektoriaus rodikliams				
	Sukurtai pridėtinei vertei, (mln. EUR)	Materialinės investicijos, mln. EUR	Užimtumui, žm.	Darbo užmokesčiui, EUR	Prekių eksportui, mln. EUR
2007	0	0	0	0	0
2008	0	0	0	0	0
2009	12,3	13,9	96	1,6	0,1
2010	29,2	31,4	522	6,3	1,1
2011	42,8	46,9	1 104	11,0	4,9
2012	39,1	45,9	1 418	15,1	13,7
2013	32,4	40,9	1 380	17,5	24,1
2014	39,2	45,2	1 300	21,0	31,5
2015	31,5	36,2	1 159	24,7	32,4
2007–2015	226,5	260,3	1 159*	24,7*	107,8
2007–2020	227,8	264,2	0	6,1*	194,0

Šaltinis: apskaičiuota vertintojų, taikant ekonometrinį modeliavimą.

* pateikiamas ES struktūrinės paramos poveikis rodikliui paskutiniais vertinamo laikotarpio metais.

2.4 ES STRUKTŪRINĖS PARAMOS POVEIKIS LIETUVOS REGIONŲ PLĖTRAI

2.4.1 Lietuvos regionų socialinės ir ekonominės situacijos 2007–2015 m. laikotarpiu apžvalga

Siekiant sumažinti gyvenimo kokybės skirtumus šalies teritorijoje, didinti didesnių miestų ir aplinkinių teritorijų integraciją ir tuo pačiu skatinti teritorinę sanglaudą šalies viduje, 2007–2013 m. laikotarpiu buvo įgyvendinama Lietuvos regioninės politikos iki 2013 m. strategija³⁶. Joje pagrindiniu Lietuvos regioninės politikos tikslu buvo įvardijamas siekis padidinti teritorinę socialinę sanglaudą šalyje. Šios strategijos nuostatos buvo įgyvendinamos per Lietuvos 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos panaudojimo strategiją ir veiksmų programas, o į projektų planavimą ir atranką buvo įtrauktos regionų plėtros tarybos, tikėtina, geriau išmanančios konkrečiau regiono poreikius ir specifiką, todėl galinčios suplanuoti labiausiai regionui reikalingus projektus. Regioninei projektų atrankai buvo skirtos 23

³⁶ Patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. gegužės 23 d. nutarimu Nr. 575 „Dėl Lietuvos regioninės politikos iki 2013 metų strategijos“ (Žin., 2005, 66-2370).

veiksmų programų priemonės, kurioms teko apie 0,7 mlrd. EUR, t. y. apie 12,5 proc. visos ES struktūrinių fondų paramos.

Remiantis Lietuvos regioninės politikos iki 2013 m. strategija, **teritorinės socialinės sanglaudos** tendencijas padeda įvertinti dviejų rodiklių – vidutinio metinio nedarbo lygio (toliau – VMNL) ir vidutinio mėnesinio bruto darbo užmokesčio (toliau – VMBDU) – teritorinių netolygumų šalies viduje dinamika. Nagrinėjant šių rodiklių pokyčius (žr. 17 ir 18 lenteles) matyti, kad 2007–2015 m. laikotarpiu nedarbo lygio netolygumai tarp apskričių išaugo. 2007 m. Lietuvos apskričių VMNL reikšmės iš esmės buvo panašios. Tik Panevėžio apskritis išsiskyrė reikšmingai didesniu VMNL, kuris buvo 6,4 proc., o Marijampolės apskrityje jis buvo mažiausias – tik 1,6 proc. Prasidėjus ekonominei krizei VMNL stipriai išaugo ir daugumoje apskričių 2009–2010 m. pasiekė piką. Šios tendencijos atspindėjo bendrą nedarbo situaciją šalyje. Tačiau vertinant VMNL reikšmes analizuojamo laikotarpio pabaigoje pastebėtina didelė variacija tarp apskričių: 2015 m. Alytaus, Utenos, Marijampolės ir Šiaulių apskrityse VMNL šalies vidurkį viršija 2–3 kartus.

17 lentelė. 2007–2015 m. vidutinis metinis nedarbo lygis Lietuvos apskrityse

Apskritys	Vidutinis metinis nedarbo lygis, proc.				
	2007	2009	2015	Pokytis 2007–2015	Pokytis lyginant su LT vidurkiu, proc. p.*
LT vidurkis	4,2	13,8	9,1	4,9	0
Alytaus	3,3	15,6	15,4	12,1	7,2
Kauno	4,2	13,2	7,2	3	-1,9
Klaipėdos	3,9	14,2	6	2,1	-2,8
Marijampolės	1,6	10,5	10,4	8,8	3,9
Panevėžio	6,4	14,5	12	5,6	0,7
Šiaulių	4,5	14,5	13	8,5	3,6
Tauragės	2,7	11,5	9,1	6,4	1,5
Telšių	4,5	16,8	10,3	5,8	0,9
Utenos	4,4	10,1	14	9,6	4,7
Vilniaus	4,5	14,2	7,6	3,1	-1,8

* Jei neigiamas, reiškia, kad VMNL regione išaugo mažiau nei vidutiniškai Lietuvoje.

Šaltinis: Statistikos departamentas.

Kita vertus, Lietuvos teritorinė socialinė sanglauda pagal VMBDU rodiklį didėjo. 2007 m. mažiausias VMBDU buvo Tauragės apskrityje (416 EUR), didžiausias – Vilniaus apskrityje (618 EUR). Visose apskrityse (išskyrus Vilniaus apskritį) vidutinis metinis bruto darbo užmokestis buvo mažesnis nei šalies vidurkis. VMBDU 2007–2015 m. laikotarpiu šalyje išaugo nuo 548 EUR iki 726 EUR, t. y. 33 proc. 18 lentelėje pateikti duomenys rodo³⁷, kad 5 apskrityse VMBDU artėjo link Lietuvos vidurkio, 4 apskrityse išliko panašus, o tik Telšių apskrityje – tolo.

18 lentelė. 2007–2015 m. vidutinis metinis bruto darbo užmokestis Lietuvos apskrityse

Apskritys	Vidutinis metinis bruto darbo užmokestis, EUR			
	2007	2015	Pokytis 2007–2015, proc.	Pokytis lyginant su LT vidurkiu, proc. p.*
LT vidurkis	548	726	33 %	0 %
Alytaus	478	629	31 %	-1 %
Kauno	521	713	37 %	4 %
Klaipėdos	548	718	31 %	-2 %
Marijampolės	444	605	36 %	4 %
Panevėžio	463	646	39 %	7 %
Šiaulių	468	624	33 %	1 %
Tauragės	416	593	43 %	10 %
Telšių	531	657	24 %	-9 %
Utenos	486	637	31 %	-2 %
Vilniaus	618	729	18 %	-15 %

*Jei neigiamas, reiškia, kad VMBDU regione išaugo mažiau nei vidutiniškai Lietuvoje.

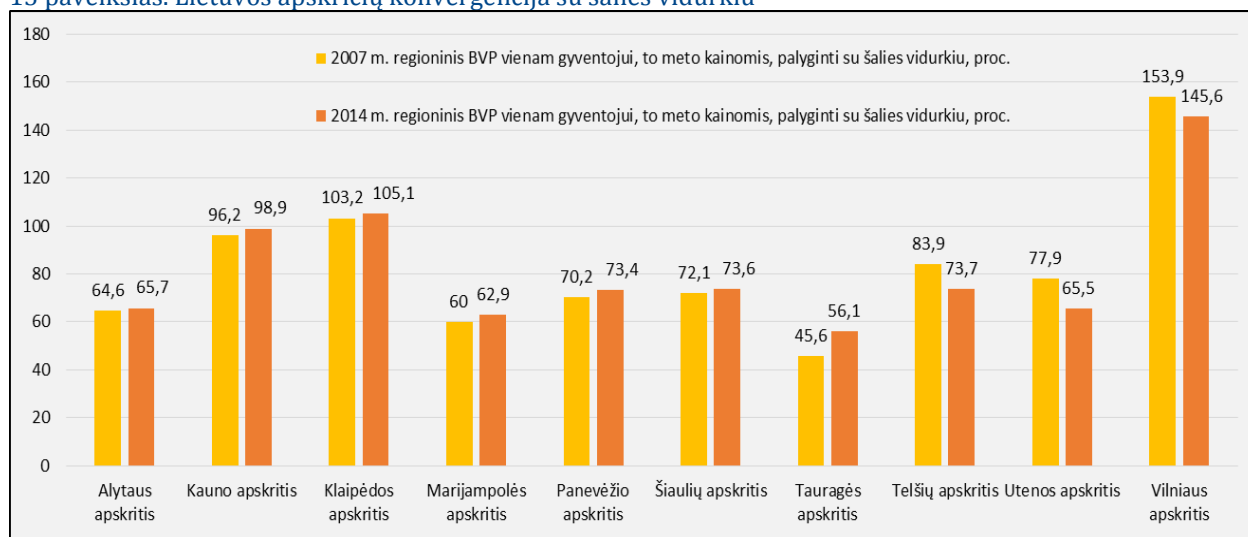
Šaltinis: Statistikos departamentas.

³⁷ Jeigu VMBDU apskrityje augo greičiau nei Lietuvos vidurkis, tada laikoma, kad konvergencija pagal darbo užmokesčio rodiklį vyko. Priešingu atveju, jei apskrityje VMBDU augo lėčiau nei Lietuvos vidurkis, vyko divergencija. Vilniaus apskrities atveju naudojama atvirkštinė logika, kadangi analizuojamas rodiklis Vilniaus apskrityje buvo didesnis nei Lietuvos vidurkis.

Įvertinus VMNL ir VMBDU rodiklių pokyčius apskričių lygiu, negalima daryti vienareikšmiškos išvados dėl teritorinės socialinės sanglaudos Lietuvoje. Viena vertus, išaugęs nedarbo lygio teritorinis netolygumas šalies viduje rodo prastėjančią situaciją. Tik didmiesčių apskrityse nedarbo lygis mažėja, o kitose apskrityse išlieka panašus 2009 m. nedarbo lygiui. Kita vertus, VMBDU skirtumai tarp apskričių mažėja. Taigi ne didžiųjų miestų apskrityse dirba mažesnė dalis gyventojų, lyginant su 2007 m. situacija, tačiau jų VMBDU yra mažiau nutolęs nuo šalies vidurkio.

Teritorinė ekonominė sanglauda vertinama pagal BVP vienam gyventojui rodiklį apskrityse, palygintu su vidutiniu valstybės BVP vienam gyventojui rodikliu. Lietuvos apskričių konvergencija su šalies vidurkiu 2007–2014 m. laikotarpiu vyko 7 iš 10 apskričių (žr. 15 pav.). Pagal BVP/gyventojui rodiklį galima aiškiai išskirti dominuojančias Vilniaus ir Klaipėdos apskritis, ir atsiliekančias apskritis – tai Marijampolės ir Tauragės apskritis, kuriose BVP/gyventojui 2014 m. sudarė apie 60 proc. šalies vidurkio, taip pat Telšių apskritį, kurioje santykinai aukštą BVP/gyventojui rodiklį užtikrina AB „Mažeikių nafta“, bet bendras ekonominis aktyvumas yra nedidelis, ir Utenos apskritį, kuri susiduria su ekonominėmis problemomis, susijusiomis su Ignalinos atominės elektrinės uždarymu.

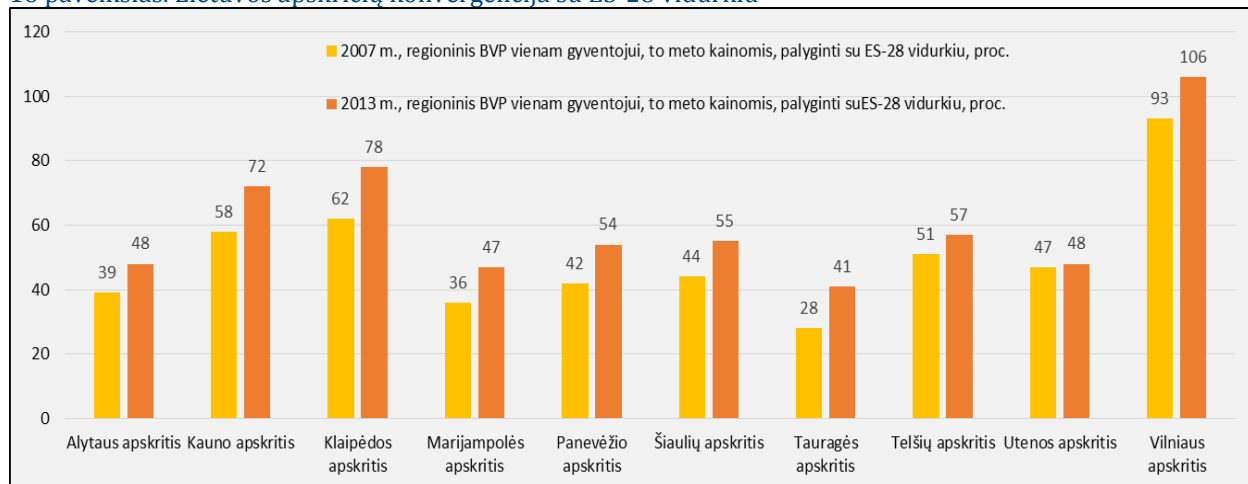
15 paveikslas. Lietuvos apskričių konvergencija su šalies vidurkiu

Šaltinis: sudaryta vertintojų pagal Statistikos departamento duomenų bazes.

16 paveiksle pateikiama Lietuvos apskričių konvergencija su ES-28 vidurkiu rodo, kad visos apskritis analizuojamu laikotarpiu artėjo prie ES vidurkio, o Vilniaus apskritis ES vidurkį aplenkė. Nepaisant spartaus augimo, Tauragės apskritis išliko labiausiai nuo ES-28 vidurkio atsiliekanti apskritis Lietuvoje. Konvergencijos su ES-28 vidurkiu lėčiausi tempai buvo Utenos apskrityje.

16 paveikslas. Lietuvos apskričių konvergencija su ES-28 vidurkiu

Šaltinis: sudaryta vertintojų pagal Eurostato ir Statistikos departamento duomenų bazes.

2.4.2. ES struktūrinės paramos regioninis pasiskirstymas

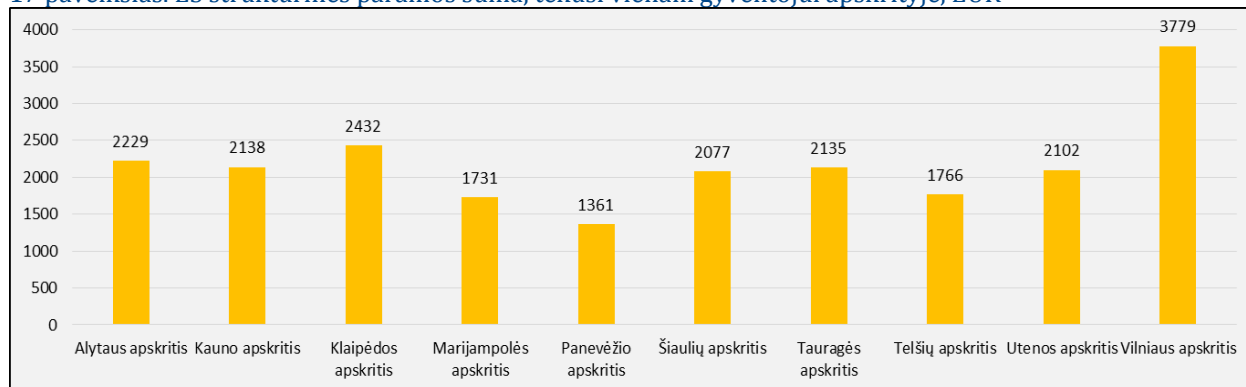
Vertinant 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos paskirstymo pagal Lietuvos apskritis statistiką (19 lentelė), matyti, kad didžioji lėšų dalis atiteko Vilniaus, Kauno ir Klaipėdos apskrityse įgyvendinamiems projektams. Mažiausiai paramos lėšų teko Tauragės, Telšių ir Marijampolės apskritims. Perskaičiavus ES struktūrinės paramos pasiskirstymą pagal lėšų dalį, tekusią vienam gyventojui (17 pav.), apskričių paramos rodikliai pasikeičia. Pirmaujančia išlieka Vilniaus apskritis (3779,25 EUR/gyv.), šešiose apskrityse (Klaipėdos, Alytaus, Kauno, Tauragės, Utenos ir Šiaulių) paramos pasiskirstymo rodikliai gana tolygūs (nuo 2432 EUR/gyv. Klaipėdos apskrityje iki 2077 EUR/gyv. Šiaulių apskrityje). Mažiausia paramos dalis, tekusi vienam gyventojui, yra Panevėžio apskrityje (1361 EUR/gyv.).

19 lentelė. 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos pasiskirstymas tarp Lietuvos apskričių

Metai	Regionai										Iš viso, mln. EUR
	Alytaus apskritis	Kauno apskritis	Klaipėdos apskritis	Marijampolės apskritis	Panevėžio apskritis	Šiaulių apskritis	Tauragės apskritis	Telšių apskritis	Utenos apskritis	Vilniaus apskritis	
Subsidijos:											
2007	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
2008	0	7,1	8,9	1,0	17,1	39,6	0	6,5	9,0	13,3	102,5
2009	32,7	100,1	59,3	13,4	31,8	40,7	5,4	19,2	40,6	190,9	534,0
2010	79,3	122,2	107,3	32,4	50,6	80,9	33,5	29,5	29,1	446,4	1011,3
2011	54,0	176,1	113,6	35,1	43,5	86,1	43,1	40,7	37,2	485,8	1115,1
2012	40,6	183,8	126,1	40,4	47,2	86,7	41,0	41,5	46,6	474,3	1128,2
2013	36,4	198,2	167,0	46,8	41,5	63,1	49,7	30,1	38,2	467,1	1138,0
2014	31,3	202,9	76,6	41,2	31,5	69,7	20,5	32,6	36,6	423,5	966,4
2015	20,6	139,7	56,9	28,7	23,4	68,3	5,4	24,3	24,0	274,1	665,5
2007–2015	294,8	1130,0	715,7	239,0	286,6	535,1	198,7	224,3	261,3	2775,6	6660,9
Finansų inžinerijos priemonės:											
2007–2015	38,3	126,1	84,7	27,7	38,4	58,6	24,8	32,7	38,4	272,0	741,9
IŠ VISO:											
2007–2015	333,1	1256,1	800,4	266,7	325,0	593,7	223,5	257	299,7	3047,6	7402,8

Šaltinis: SFMIS, finansų inžinerijos priemonių valdytojų pateikta informacija.

17 paveikslas. ES struktūrinės paramos suma, tekusi vienam gyventojui apskrityje, EUR

Šaltinis: sudaryta vertintojų pagal SFMIS ir Statistikos departamento duomenis.

2.4.3. ES struktūrinės paramos poveikis Lietuvos apskričių pridėtinės vertės ir užimtumo rodikliams

Ekonometrinių modeliavimo rezultatai rodo, kad 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos lėšos turėjo nemažą poveikį Lietuvos apskričių makroekonominiais rodikliams. 2007–2015 m. laikotarpiu Lietuvos apskričių sukuriama vidutinė metinė pridėtinė vertė buvo 0,4–0,83 proc. punkto didesnė nei būtų buvusi be ES struktūrinių fondų paramos (žr. 20 lentelė), o bendras paramos efektyvumo koeficientas 2007–2015 m. laikotarpiu skirtingose apskrityse varijavo nuo 1,23 iki 1,33 (žr. 21 lentelė).

20 lentelė. Vidutinis ES paramos poveikis 2007–2015 m. nominalios regioninės pridėtinės vertės augimui, proc.

Parama	Alytaus apskritis	Kauno apskritis	Klaipėdos apskritis	Marijampolės apskritis	Panevėžio apskritis	Šiaulių apskritis	Tauragės apskritis	Telšių apskritis	Utenos apskritis	Vilniaus apskritis
Subsidijos	0,57 %	0,58 %	0,44 %	0,73 %	0,33 %	0,60 %	0,68 %	0,51 %	0,65 %	0,60 %
Finansų inžinerijos priemonės	0,12 %	0,07 %	0,08 %	0,09 %	0,07 %	0,09 %	0,13 %	0,09 %	0,12 %	0,07 %
Iš viso	0,69 %	0,65 %	0,52 %	0,83 %	0,40 %	0,69 %	0,82 %	0,60 %	0,78 %	0,68 %

Šaltinis: apskaičiuota vertintojų, taikant ekonometrinio modeliavimo metodą.

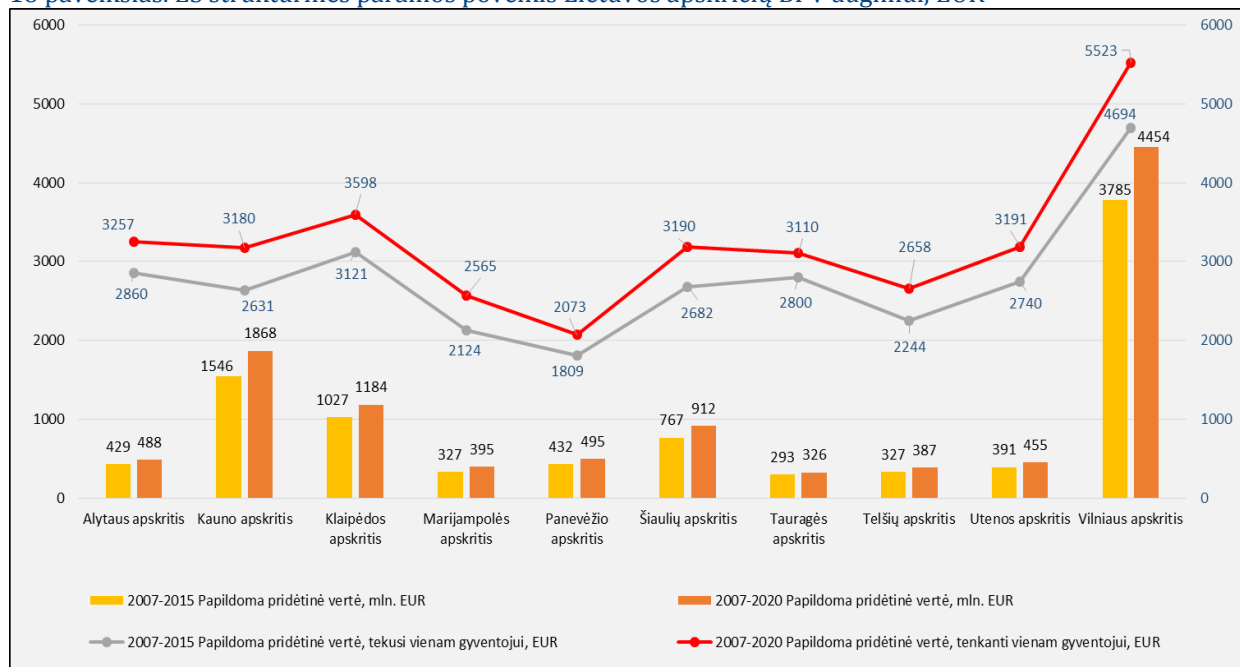
21 lentelė. 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos efektyvumo koeficientai

Laikotarpis	Alytaus apskritis	Kauno apskritis	Klaipėdos apskritis	Marijampolės apskritis	Panevėžio apskritis	Šiaulių apskritis	Tauragės apskritis	Telšių apskritis	Utenos apskritis	Vilniaus apskritis
2007–2015	1,28	1,23	1,28	1,23	1,33	1,29	1,31	1,27	1,30	1,24
2007–2020	1,46	1,49	1,48	1,48	1,52	1,54	1,46	1,51	1,52	1,46

Šaltinis: apskaičiuota vertintojų, taikant ekonometrinio modeliavimo metodą.

Tiesioginis ES struktūrinės paramos intervencijų poveikis pasireiškė per išlaidų bendrosioms investicijoms augimą, t. y. apskričių BVP struktūroje didino bendrojo pagrindinio kapitalo formavimo komponentę. Netiesioginis intervencijų poveikis stebimas per pajamų paskirstymo pusę ir antrinius efektus vidaus (namų ūkių ir valdžios institucijų) vartojimui. Kaip matyti iš 22 lentelės ir 18 paveikslas, 2007–2015 m. laikotarpiu analizuojama ES struktūrinė parama didžiausią poveikį turėjo Vilniaus, Kauno ir Klaipėdos apskričių pridėtinės vertės augimui, tačiau perskaičius šį poveikį, tenkantį vienam gyventojui, situacija šiek tiek pasikeičia. Nors smarkiai pirmaujančia apskritimi išlieka Vilnius (kur per 2007–2015 m. vienam gyventojui teko 4694 EUR papildomos pridėtinės vertės), tačiau po Klaipėdos (3121 EUR/gyv.) į trečią vietą atsistoja Alytus (2860 EUR/gyv.), toliau rikiuojasi Utena (2740 EUR/gyv.) ir Šiauliai (2682 EUR/gyv.).

18 paveikslas. ES struktūrinės paramos poveikis Lietuvos apskričių BPV augimui, EUR

Šaltinis: sudaryta vertintojų pagal ekonometrinio modeliavimo rezultatus.

Ekonometrinės analizės rezultatai rodo, kad ilgalaikėje perspektyvoje 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos investicijos toliau didins apskričių konkurencingumą. Bendras paramos efektyvumo koeficientas 2007–2020 m. apskrityse padidės iki 1,46–1,54. Suminis paramos poveikis Vilniaus apskrityje sukuriama papildomai pridėtinei vertei iki 2020 m. pasieks 4,5 mlrd. EUR (tai didžiausias poveikio rodiklis), o Tauragės apskrityje bus daugiau nei 10 kartų mažesnis ir sudarys apie 326 mln. EUR.

22 lentelė. 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos poveikis sukurtai regioninei pridėtinei vertei, mln. EUR

Metai	Alytaus apskritis	Kauno apskritis	Klaipėdos apskritis	Marijampolės apskritis	Panevėžio apskritis	Šiaulių apskritis	Tauragės apskritis	Telšių apskritis	Utenos apskritis	Vilniaus apskritis
2007	0,1	0,2	0,1	0,0	0,1	0,1	0,0	0,1	0,1	0,4
2008	1,2	4,1	2,7	0,9	1,2	1,9	0,8	1,1	1,2	8,8
2009	6,0	32,5	28,7	4,9	38,9	84,1	2,0	16,6	24,3	63,1
2010	53,1	147,4	96,3	23,7	55,5	83,1	14,3	32,7	57,8	319,1
2011	101,9	200,5	155,4	46,5	71,0	112,9	46,8	46,8	52,0	621,6
2012	83,5	261,4	175,6	54,7	69,9	129,4	62,1	61,2	60,4	710,1
2013	62,4	266,0	187,4	58,4	68,0	120,3	60,1	58,2	65,8	663,3
2014	61,7	308,9	226,1	70,1	67,4	110,6	66,9	53,5	65,2	711,6
2015	58,8	324,4	155,2	68,1	60,0	124,0	40,1	56,8	64,0	687,0
2007-2015	428,6	1 545,5	1 027,4	327,3	432,0	766,6	293,1	326,7	390,8	3 784,9
2007-2020	488,1	1 868,1	1 184,4	395,2	495,0	911,8	325,6	386,9	455,0	4 453,5

Šaltinis: apskaičiuota vertintojų, taikant ekonometrinio modeliavimo metodą.

ES struktūrinių fondų parama turėjo nevienodą poveikį apskričių užimtumo rodikliams. Daugiau nei trečdalis darbo vietų buvo sukurta ar išsaugota Vilniaus apskrityje, taip pat didesnis poveikis darbo vietoms stebimas Kauno, Klaipėdos ir Šiaulių apskrityse (žr. 23 lentelę). Vertinant ES struktūrinės paramos poveikį nedarbo lygiui apskrityse mažinti, ekonometrinio modeliavimo rezultatai rodo (žr. 24 lentelę), kad didžiausias poveikis (kuomet tam tikrais metais nedarbo lygį parama mažino 3 ir daugiau proc. punktų) buvo Vilniaus, Alytaus ir Tauragės apskrims.

23 lentelė. 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos poveikis užimtumui Lietuvos regionuose, tūkst. žm.

Metai	Alytaus apskritis	Kauno apskritis	Klaipėdos apskritis	Marijampolės apskritis	Panevėžio apskritis	Šiaulių apskritis	Tauragės apskritis	Telšių apskritis	Utenos apskritis	Vilniaus apskritis
2007	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
2008	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,2
2009	0,1	0,6	0,4	0,0	0,5	1,3	0,0	0,2	0,3	1,0
2010	1,0	2,8	1,9	0,5	1,3	2,2	0,3	0,7	1,2	6,0
2011	2,3	4,7	3,4	1,0	1,7	2,5	0,9	1,0	1,4	13,5
2012	2,2	5,8	4,0	1,2	1,6	2,9	1,4	1,4	1,3	16,8
2013	1,5	5,9	4,0	1,2	1,5	2,6	1,3	1,3	1,4	15,6
2014	1,2	6,0	4,3	1,3	1,3	2,2	1,3	1,1	1,3	14,4
2015	1,0	6,1	3,3	1,3	1,1	2,1	0,8	1,0	1,2	13,2
2007-2015	1,0	6,1	3,3	1,3	1,1	2,1	0,8	1,0	1,2	13,2

Šaltinis: apskaičiuota vertintojų, taikant ekonometrinio modeliavimo metodą.

24 lentelė. 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos poveikis nedarbo lygiui Lietuvos regionuose, proc.

Metai	Alytaus apskritis	Kauno apskritis	Klaipėdos apskritis	Marijampolės apskritis	Panevėžio apskritis	Šiaulių apskritis	Tauragės apskritis	Telšių apskritis	Utenos apskritis	Vilniaus apskritis
2007	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
2008	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
2009	-0,2	-0,2	-0,3	-0,1	-0,4	-0,8	-0,1	-0,4	-0,5	-0,3
2010	-1,2	-0,9	-1,1	-0,6	-1,1	-1,5	-0,5	-1,0	-1,6	-1,4
2011	-3,0	-1,6	-2,0	-1,5	-1,4	-1,8	-1,8	-1,6	-1,9	-3,1
2012	-3,0	-2,0	-2,4	-1,9	-1,5	-2,1	-2,7	-2,0	-1,9	-3,9
2013	-2,1	-2,0	-2,5	-1,9	-1,3	-1,9	-3,0	-1,9	-1,9	-3,6
2014	-1,7	-2,0	-2,5	-1,9	-1,2	-1,5	-2,9	-1,5	-1,8	-3,4
2015	-1,4	-2,0	-1,9	-1,8	-1,0	-1,5	-1,9	-1,5	-1,7	-3,2
2007-2015	-1,4	-2,0	-1,9	-1,8	-1,0	-1,5	-1,9	-1,5	-1,7	-3,2

Šaltinis: apskaičiuota vertintojų, taikant ekonometrinio modeliavimo metodą.

3 2007–2013 M. ES STRUKTŪRINĖS PARAMOS POVEIKIO DARBO VIETŲ KŪRIMUI IR IŠSAUGOJIMUI ANALIZĖ

Šioje ataskaitos dalyje nagrinėjami vertinimo klausimai:

- **TS 9.2.1.:** Ar pasiekti Strategijoje išskelti tikslai užimtumo srityje ir kodėl?
- **TS 9.2.2.:** Kiek planuotų ir neplanuotų darbo vietų sukurta dėl ES struktūrinės paramos (pagal kiekvieną veiksmų programą atskirai)? Kiek sukurta trumpalaikių, kiek ilgalaikių darbo vietų?
- **TS 9.2.3.:** Kiek tiesiogiai ir kiek netiesiogiai ES struktūrinė parama prisidėjo prie darbo vietų kūrimo?
- **TS 9.2.6.:** Kokios priemonės daugiausiai / mažiausiai prisidėjo prie sukurtų darbo vietų ir kodėl?
- **TS 9.2.5.:** Koks sukurtų darbo vietų efektyvumas / kaina? Ar galima buvo pasiekti geresnių rezultatų tomis pačiomis sąnaudomis?
- **TS 9.2.7.:** Kaip skiriasi ES struktūrinės paramos poveikis darbo vietų kūrimui mikrolygmeniu ir makrolygmeniu?

Vienas iš 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos panaudojimo tikslų buvo sukurti daugiau geresnių darbo vietų Lietuvoje. Ankstesnėje šios ataskaitos dalyje pateikti makroekonometrinės analizės rezultatai rodo, kad grynasis poveikis užimtumui programavimo laikotarpio pabaigoje (2015 m.) buvo 33 tūkst. sąlyginių darbo vietų. Aukščiausias paramos poveikis buvo juntamas 2012 m., kuomet siekė 40,2 tūkst. sąlyginių darbo vietų. Šioje vertinimo ataskaitos dalyje ES struktūrinės paramos poveikis užimtumui (darbo vietų skaičiui ir jų kokybei) yra analizuojamas mikrolygiu, nagrinėjant konkrečių veiksmų programų priemonių³⁸, kurių stebėsenai buvo nustatyti su darbo vietų kūrimu ir (ar) išlaikymu susiję rodikliai, indėlių į darbo vietų steigimą. Ypatingas dėmesys atliekant mikrolygmens analizę buvo skirtas ES struktūrinės paramos poveikio aukščiausios kvalifikacijos darbo vietų kūrimui.

3.1 STRUKTŪRINIŲ FONDŲ INTERVENCIJŲ UŽIMTUMO SRITYJE LOGIKA

Vertinant iš teorinės perspektyvos, ES struktūrinių fondų intervencijos užimtumui (darbo jėgos paklausai) poveikį daro dviem būdais. Pirmasis poveikio kanalas yra per privataus ir viešojo kapitalo padidėjimą šalyje ar regione. Kapitalo padidėjimas teigiamai veikia gamybos apimčių didėjimą ir, kitoms sąlygoms nekintant, lemia darbo jėgos paklausos augimą. Antrasis poveikio kanalas – technologinės pažangos skatinimas darbo jėgos paklausą gali tiek didinti, tiek mažinti. Pagal įgūdžiais grįstos technologinės kaitos hipotezę, technologinė plėtra gali prisidėti prie aukštos kvalifikacijos darbo jėgos didėjimo, tačiau tuo pačiu metu mažinti žemos kvalifikacijos darbo jėgos paklausą. Be to, produktyvumą didinančios technologijos gali lemti pakeitimo efektą (angl. *substitution effect*) ir apskritai mažinti darbo jėgos poreikį.

2007–2013 m. ES struktūrinės paramos panaudojimo Lietuvoje intervencijų užimtumo srityje logika buvo pagrįsta darbo rinkos tendencijų analize³⁹ ir Nacionalinėje Lisabonos strategijos įgyvendinimo programoje⁴⁰ nustatytais Lietuvos užimtumo politikos tikslais. ŽIPVP buvo įvardytos šios Lietuvos darbo rinkos silpnybės⁴¹, kurių sprendimui buvo siekiama nukreipti ESF intervencijas 2007–2013 m. laikotarpiu: žemas darbo jėgos našumas, darbo jėgos trūkumas ir specifiniai sunkumai, su kuriais darbo rinkoje susiduria tam tikros asmenų grupės (neįgalieji, vyresnio amžiaus žmonės, socialinės rizikos asmenys, ilgalaikiai bedarbiai). Veiksmų programoje buvo teigiama, kad žemo darbo jėgos našumo rodiklį lemia darbo jėgos kompetencijos ir kvalifikacijos neatitiktis rinkos poreikiams, žemas gyventojų bendrųjų žinių ir įgūdžių lygis, šiuolaikinių poreikių neatitinkanti profesinio mokymo ir profesinio orientavimo sistema. Be to, žemo darbo našumo problemą paaštrina darbo jėgos trūkumas. Kaip viena iš

³⁸ Priemonių sąrašas pateiktas ataskaitos 2 priede.

³⁹ 2007–2013 m. Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programa, 5–21 p.

⁴⁰ Patvirtinta 2005 m. lapkričio 22 d. LR Vyriausybės nutarimu Nr. 1270.

⁴¹ 2007–2013 m. Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programa, P.70.

darbo rinkos silpnybių buvo įvardyti ir nepakankami MTTP žmogiškieji išteklių, kurie neatitinka dabartinių ir ateities poreikių: mažas tyrėjų skaičius (ypač versle), aukštas viešojo sektoriaus tyrėjų amžiaus vidurkis, nepakankama tyrėjų kvalifikacija ir kompetencija, protų nutekėjimas, mažas tyrėjų mobilumas. Siekiant ESF lėšomis prisidėti prie įvardytų Lietuvos darbo rinkos problemų sprendimo, ŽIPVP buvo suformuotas tikslas – didinti gyventojų ekonominę aktyvumą ir užimtumą, skatinti kokybiškų darbo vietų kūrimą ir užtikrinti lygias galimybes visiems dalyvauti darbo rinkoje ir visuomenės gyvenime⁴².

Iš ESF finansuojamos ŽIPVP priemonės poveikį užimtumui darė trims kryptimis. Pirmoji intervencijų grupė buvo nukreipta į darbuotojų sukuriamos pridėtinės vertės ir darbo našumo didinimą per kvalifikacijos tobulinimą ir apėmė investicijas į mokymus, kvalifikacijos didinimą, įgūdžių įgijimą bei tobulinimą. Šio vertinimo kontekste, intervencijos kryptis, orientuota konkrečiai į darbą turinčių asmenų kompetencijos stiprinimą, tiesiogiai siejasi su kokybiškesnių darbo vietų kūrimu. Antroji intervencijų grupė apėmė ADRP priemones, t. y. bedarbių asmenų įtraukimą į įvairias profesinio mokymosi, neformalaus švietimo, remiamojo įdarbinimo programas. Tikėtasi, kad įgyvendinant ADRP priemones bedarbiai ir socialinės rizikos asmenys bus geriau integruojami į aktyvią darbo rinką (pavyzdžiui, per kvalifikacijos įgijimą), o tai padidins jų įsidarbinimo galimybes. Antrosios intervencijų krypties svarba ypač padidėjo ekonominės krizės metu. Be to, krizės laikotarpiu buvo suformuota ir trečioji ESF intervencijų kryptis – verslumo skatinimas, sudarant sąlygas labai mažoms ir mažoms įmonėms, fiziniams asmenims pradėti savo verslą, taip pat socialinėms įmonėms plėtoti savo verslą. Intervencija buvo įgyvendinama derinant finansų inžinerijos priemones (paskolų teikimą, dalinį paskolų palūkanų kompensavimą) su subsidijomis darbuotojų darbo užmokesčiui bei pradedančiųjų verslą su mokymu ir konsultavimu. Siekiant įvertinti ESF intervencijų veiksmingumą trumpuoju laikotarpiu sprendžiant per krizę paaštrėjusią nedarbo problemą Lietuvoje, vertinimo metu buvo atlikta atskira atvejo studija, kurios rezultatai pateikiami 3 ataskaitos priede.

Tuo tarpu per ERPF finansuojamas veiksmų programų priemones buvo remiami fizinės infrastruktūros projektai, teikiama parama verslumui, finansuojama technologijų ir inovacijų plėtra. Investicijos į fizinę infrastruktūrą projektų įgyvendinimo metu dažniausiai kūrė laikinas darbo vietas, o jiems pasibaigus – naujas nuolatinės darbo vietas. Pagrindinis šių intervencijų rezultato lygmens stebėsenos rodiklis buvo „sukurta nauja tiesioginė darbo vieta“, dažnai išreiškiama „viso etato ekvivalentu“ (toliau – VEE). Nors EK gairėse dėl poveikio užimtumui buvo nurodyta vengti į stebėseną traukti rodiklius dėl išsaugotų darbo vietų⁴³, tačiau kai kurių Ūkio ministerijos administruotų priemonių stebėsenoje jis naudotas (pavyzdžiui, VP2-2.2-ŪM-01-K „Asistentas-1“, VP2-2.1-ŪM-04-K „Naujos galimybės“, VP2-2.1-ŪM-02-K „E-verslas LT“). Parama verslumui tiesiogiai skatino naujų įmonių (įskaitant pradedančiąsias įmones) kūrimąsi, o tai taip pat prisidėjo prie naujų darbo vietų kūrimo. ERPF investicijos į MTTP plėtrą buvo nukreiptos į jau išsivysčiusias įmones ar organizacijas bei aukščiausios kvalifikacijos darbo vietų (ypač tyrėjų) kūrimą. Šių intervencijų rezultatyvumo analizė pateikta 3.3.2 ataskaitos skyriuje, o poveikis vertinamas 3.3.3 ir 3.3.4 skyriuose.

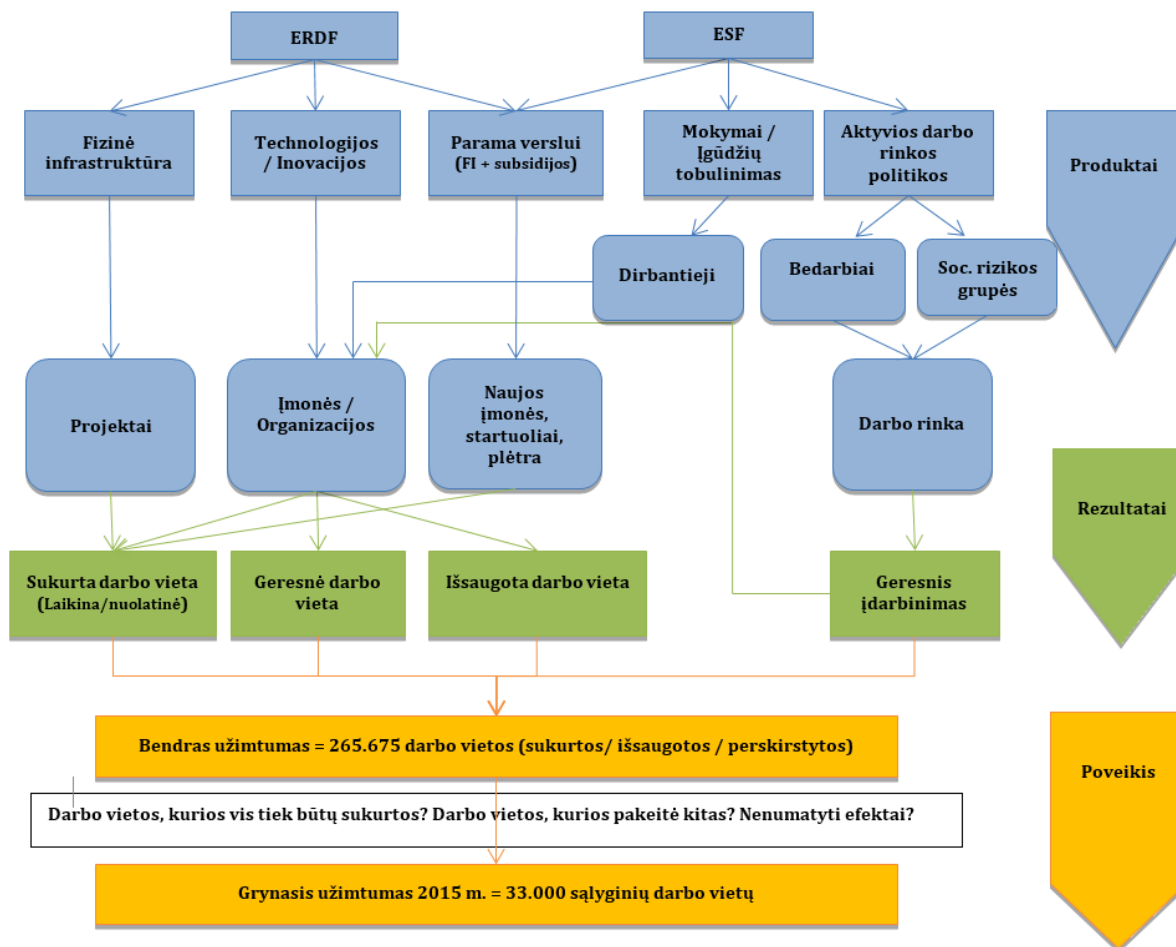
Be abejo, poveikį užimtumui darė ir Sanglaudos fondo intervencijos, ypač per laikinų darbo vietų kūrimą statybų sektoriuje (žr. 2.2.3.1 poskyryje pateiktus analizės rezultatus). Tačiau nė viena iš SSVP priemonių, finansuotų Sanglaudos fondo lėšomis, neturėjo tikslo skatinti užimtumą ir šio fondo lėšomis finansuojamų priemonių stebėsenai nebuvo nustatyta rodiklių, susijusių su darbo vietų kūrimu ir (ar) išsaugojimu. Todėl Sanglaudos fondo poveikį užimtumui galima vadinti netiesioginiu.

Aprašyta ES struktūrinių fondų intervencijų užimtumo srityje logika 2007–2013 m. programavimo laikotarpiu apibendrinta 19 paveiksle. Sprendžiant pagal VP priemonėms nustatytus stebėsenos rodiklius, darbo vietų kūrimo (išsaugojimo) tikslo siekė 34 VP priemonės, o joms įgyvendinti skirta 18 proc. visos paramos (1 332 590 446 EUR). Esamų darbo vietų kokybę, investuojant į darbuotojų kvalifikacijos tobulinimą, didino 13 VP priemonių, kurioms įgyvendinti skirta 2 proc. visos paramos (183 263 598 EUR). Detalus VP priemonių, nukreiptų į užimtumo skatinimą ir gerinimą, sąrašas pateiktas šios ataskaitos 2 priede.

⁴² Ten pat, P. 79.

⁴³ DG for Regional and Urban Policy, „Information note on Measuring Structural Funds Employment Effects“, 2007 - P. 8.

19 paveikslas. Struktūrinių fondų intervencijų užimtumo srityje logika 2007–2013 m.

Šaltinis: sudaryta vertintojų, remiantis 2007–2013 m. programiniais dokumentais ir EK gairėmis, skirtomis įvertinti ES struktūrinės paramos poveikį užimtumui. Bendrojo ir grynojo užimtumo rezultatai paremti šio vertinimo analizės išvadomis.

3.2 GRYNOJO PARAMOS POVEIKIO SAMRATA IR NETIESIOGINIŲ PARAMOS EFEKTŲ KOEFICIENTAI

ES šalyse atlikti empiriniai tyrimai, nagrinėję ES struktūrinių fondų poveikį užimtumui, nepateikia vienareikšmiškų išvadų dėl teigiamo paramos poveikio užimtumo lygio augimui. Pavyzdžiui, 1998 m. atliktas tyrimas nustatė⁴⁴, kad 1988–1993 m. laikotarpiu ERPF lėšos turėjo teigiamą poveikį užimtumo augimui ES regionuose. Tačiau naujesniuose tyrimuose konstatuojama, kad ES struktūrinių fondų paramos poveikis užimtumui priklauso nuo darbo jėgos išsilavinimo lygio šalyje. Pavyzdžiui, Europos centrinio banko tyrime, kurį atliko Mohl ir Hagen (2011), nurodoma⁴⁵, kad didesnę teigiamą poveikį užimtumui turi ESF intervencijos, nes jos investuoja į žmogiškąjį kapitalą ir didina darbo jėgos kvalifikaciją. ERPF intervencijų poveikis tiesiogiai priklauso nuo darbo jėgos struktūros šalyje. Teigiamą poveikį užimtumui ERPF intervencijos gali turėti tuomet, kai darbo jėgos pasiūla šalyje ar regione atitinka intervencijų paskatintą papildomą paklausą aukštos kvalifikacijos darbo jėgai.

⁴⁴ Busch, B., Lichtblau, K., Schnabel, C., (1998). "Kohaesionspolitik, Konvergenz und Arbeitslosigkeit in der Europaeischen Union." *Jahrbunch fuer Wirtschaftswissenschaften* 49, pp. 1-25.

⁴⁵ Mohl, P., Hagen, T., (2011). Do EU structural fundus promote regional employment? Evidence from dynamic panel data models. *European central bank*, No. 1403.

Martini ir Bondonio (2012), atlikę kontrafaktinę paramos poveikio įmonių rodikliams analizę,⁴⁶ teigia, kad ES struktūrinių fondų parama turi teigiamą poveikį užimtumui mažoms ir vidutinėms įmonėms, tačiau tokio poveikio neturi didelėms įmonėms. Be to, jie pastebi, kad stipriai skiriasi bendrasis ir grynasis paramos poveikis darbo vietų kūrimo rodikliui. Kontrafaktinės analizės rezultatai rodo, kad dėl netiesioginių paramos efektų ne daugiau nei 15 proc. visų į stebėseną įtrauktų darbo vietų galėjo būti priskirta grynajam paramos poveikiui.

Atskirai vertinti grynąjį ES struktūrinės paramos poveikį užimtumui nurodo EK gairės dėl struktūrinių fondų poveikio užimtumui matavimo.⁴⁷ Dažniausiai analizuojant paramos poveikį yra įvertinamas tik bendrasis efektas, t. y. informacija apie tiesiogiai projektuose arba po jų įgyvendinimo sukurtų darbo vietų skaičių. Tačiau tikroji ES struktūrinės paramos pridėtinė vertė atsiskleidžia nustačius, koks buvo grynasis paramos poveikis. Siekiant jį apskaičiuoti, turi būti įvertinti netiesioginiai paramos efektai: natūrali paklausa, pakeičiamumas ir išstūmimas.⁴⁸ Grynasis poveikis darbo vietų kūrimui yra apskaičiuojamas tiesiogiai paramos lėšomis sukurtų darbo vietų rezultatą sumažinant šiais netiesioginiais efektais. Gana tiksliai nustatyti grynąjį paramos poveikį galima tik taikant kontrafaktinę analizę. Šiame vertinime grynasis paramos poveikis užimtumui šalies ir sektorių mastu buvo nustatytas atlikus ekonometrinę analizę ir palyginus faktinę ir hipotetinę (be ES struktūrinės paramos) šalies ir sektorių raidos situacijas. Siekiant nustatyti grynąjį paramos poveikį užimtumui įgyvendinus konkrečias 2007–2013 m. ES struktūrinių fondų intervencijas, būtina atlikti kontrafaktinę analizę mikrolygmeniu (paramos gavėjų). Šiame vertinime buvo atlikta ES struktūrinės paramos grynojo poveikio tyrėjų darbo vietų kūrimui analizė (žr. 3.3. skyrių), o apie galimą kitų intervencijų grynąjį poveikį darbo vietų rodikliams buvo sprendžiama remiantis antriniuose šaltiniuose pateiktais įvertinimais (25 lentelė).

25 lentelė. Vertinime taikyti netiesioginių paramos efektų koeficientai

Interven- cijos sritis	Finansa- vimo forma	Netiesioginiai efektai			Šaltinis
		Natūrali paklausa	Pakei- čiamumas	Išstū- mimas	
Darbo užmokesčio subsidijos	Subsidija	60 %	25 %	5 %	Mare, D. C. Indirect Effects of Active Labour Market Policies, 2005
Viešieji darbai	Subsidija	45,5 %	50 %	-	ESF finansuojamų užimtumą skatinančių priemonių įgyvendinimo efektyvumo vertinimas (2011 m.) ⁴⁹
Parama verslui, subsidijos	Subsidija	32,5 % ⁵⁰ , (36 %) ⁵¹	36 %	24–33 %	Finansų inžinerijos priemonių vertinimas ⁵² ; B. Van der Linden, "Effets de Perte Seche et de Substitution des Formations Professionales

⁴⁶ Martini A., Bondonio D. (2012) "Counterfactual impact evaluation of Cohesion policy: Impact and cost-effectiveness of investment subsidies in Italy".

⁴⁷ DG for Regional and Urban Policy. Information note on Measuring Structural Funds Employment Effects, 2007.

⁴⁸ Jei buvo finansuojama veikla, kuri ir taip būtų įvykusi valstybei neįsikišus, tuomet pasireiškia savaimiškumo arba *natūralios paklausos efektas* (angl. *deadweight loss*). Pavyzdžiui, dalyvavimas įdarbinimo priemonėje neduoda teigiamų rezultatų užimtumo aspektu, t. y. priemonių dalyviai įsidarbintų, net jei priemonė neegzistuoja. Natūralios paklausos koeficientas parodo, kokia visų įsidarbinusių programos dalyvių dalis būtų įsidarbinę be programos įgyvendinimo. *Pakeičiamumo efektas* (angl. *substitution*) – tai toks efektas, kurį gauna tiesioginiai naudos gavėjai kitų toje įmonėje dirbančių rinkos dalyvių sąskaita, pavyzdžiui, kai priemonės dalyvis užima kito darbuotojo, kurio užimtumas nėra remiamas, vietą. Pakeičiamumo koeficientas rodo, kokia visų įsidarbinusių programos dalyvių dalis buvo įdarbinti vietoje kitų toje įmonėje dirbusių darbuotojų. *Išstūmimo efektas* (angl. *displacement*) pasireiškia įmonių tarpusavio santykiuose, kai viena įmonė, pasinaudojusi programos lengvatomis, labai pagerina savo ekonominę padėtį konkurentų atžvilgiu, kurie dėl to turi mažinti gamybos apimtį ir darbuotojų skaičių. Išstūmimo efektas gali pasireikšti ir dėl aktyvios darbo rinkos politikos (ADRP) priemonių / programų įtakos darbo užmokesčio didėjimui (poveikis darbo jėgos sąnaudoms). Išstūmimo koeficientas parodo, kokia visų įsidarbinusių programos dalyvių dalis buvo įdarbinti kitose įmonėse dirbusių darbuotojų darbo vietų sąskaita.

⁴⁹ Natūralios paklausos efektas buvo apskaičiuotas pagal įsidarbinusių asmenų apklausos duomenis. Pakeičiamumo efektą vertintojai apskaičiavo remiamo įdarbinimo priemonėms (įdarbinimas subsidijuojant ir viešieji darbai). Tikėtina, kad skaičiuojant pakeičiamumo efektą tik viešųjų darbų priemonei būtų nustatytas kitoks pakeičiamumo efekto koeficientas.

⁵⁰ Lyginant su ankstesniais programavimo laikotarpiais, natūralios paklausos efektas mažesnis dėl 2008–2009 m. ekonominės-finansinės krizės.

⁵¹ Counterfactual Impact Evaluation of Cohesion Policy: Impact and Cost-effectiveness of Investment Subsidies in Italy. Final Report to DG Regional Policy "Counterfactual Impact Evaluation of Cohesion Policy. Work Package 1: Examples from Enterprise Support", 2012, p. 8.

Interven- cijos sritis	Finansa- vimo forma	Netiesioginiai efektai			Šaltinis
		Natūrali paklausa	Pakei- čiamumas	Išstū- mimas	
					et des Aides à L'embauche: Une Evaluation Par Enquête Auprès D'Employeurs", 1995; ⁵³ The Department of Trade and Industry: Regional Grants in England. ⁵⁴
Parama verslui, finansų inžinerijos priemonės	Finansų inžinerijos priemonės	38 %	–	76 %	CEPS Special Report, The use of innovative financial instruments for financing EU policies and objectives: implications for EU and national budgets ⁵⁵ ; OECD Small and Medium Enterprise Outlook 2000 ⁵⁶ .
Parama MTEP	Subsidijos	4 %	60 %	14 %	Lietuvos mokslo ir verslo sričių bendradarbiavimo efektyvumo bei finansavimo galimybių koordinavimo vertinimas ⁵⁷ ; Sigrid Suetens, R&D subsidies and production effects of R&D personnel: evidence from the Flemish region ⁵⁸ ; Scottish Government Social Research, Evaluation of SMART: Scotland ⁵⁹ .
Parama turizmui	Subsidijos	5,36 %	–	50–75 %	Europos Sąjungos paramos poveikio Lietuvos turizmo sektoriui ir plėtros galimybių vertinimo paslaugos, 2013 m. ⁶⁰ ; Department for Culture, Media and Sport, Tourism Marketing Return on Investment: The Impact of Displacement ⁶¹ .

Šaltinis: parengta vertintųjų pagal Lietuvoje ir užsienio šalyse atliktų vertinimų ir tyrimų išvadas.

⁵² Lietuvos teisinės ir finansinės sistemos tinkamumo SVV plėtrai skirtų finansinės inžinerijos priemonių, finansuojamų iš ES struktūrinių fondų lėšų, steigimui ir įgyvendinimui vertinimas. Vertinimo metu 2010 m. buvo atlikta SVV apklausa, kurios metu klausta, kaip vertinate galimybes gauti investicinį kreditą savo projektams bankuose. 32,5 proc. respondentų nurodė manantys, kad gali gauti finansavimą iš banko.

⁵³ Belgijoje atlikta studija, kurios metu buvo apklaustos įmonės ir nustatytas pakeičiamumo efektas. Studijos rezultatai trumpai apžvelgiami Fay, R. G. (1996), "Enhancing the Effectiveness of Active Labour Market Policies: Evidence from Programme Evaluations in OECD Countries", OECD Labour Market and Social Policy Occasional Papers, No. 18, OECD Publishing. <http://dx.doi.org/10.1787/560806166428>, p. 55.

⁵⁴ National Audit Office (2003), The Department of Trade and Industry: Regional Grants in England, Report by the Comptroller and Auditor General, HC 702, Session 2002 03, London, p. 29. Dokumente apžvelgiami anksčiau atlikti vertinimai, nustatę išstūmimo efekto dydžius.

⁵⁵ CEPS Special Report, „The use of innovative financial instruments for financing EU policies and objectives: implications for EU and national budgets“. No. 68/October 2012. http://www.ab.gov.tr/files/ardb/evt/1_avrupa_birligi/1_9_politikalar/1_9_9_ekonomi/The_Use_of_Innovative_Financial_Instruments_Implications_for_EU.pdf Ataskaitoje cituojamas Europos Audito Rūmų tyrimas, kurio metu nustatytas smulkiam ir vidutiniam verslui skirtos Garantijų schemos (angl. *SME Guarantee facility*) natūralios paklausos efektas.

⁵⁶ OECD Small and Medium Enterprise Outlook 2000. OECD Publishing, 2000, p. 34. Nustatyta, kad paskolų įmonėms schema Didžiojoje Britanijoje turėjo 76–86 proc. išstūmimo efektą.

⁵⁷ Lietuvos mokslo ir verslo sričių bendradarbiavimo efektyvumo bei finansavimo galimybių koordinavimo vertinimas. Parengė VŠĮ Viešosios politikos ir vadybos institutas ir Asociacija „Žinių ekonomikos forumas“ LR ūkio ministerijos užsakyму, 2011. Tik 4 proc. apklaustų MTEP projektų vykdytojų nurodė, kad ir be paramos būtų įgyvendinę projektus tuo pačiu mastu ir smarkiai neveluodami.

⁵⁸ Sigrid Suetens, "R&D subsidies and production effects of R&D personnel: evidence from the Flemish region" <http://www.oecd.org/sti/inn/2492337.pdf>, p. 11–12. Tyrime nustatyta, kad investicijų į MTEP pakeičiamumo efektas lygus 60%.

⁵⁹ Scottish Government Social Research, "Evaluation of SMART: Scotland", 2009, p. 87. <http://www.gov.scot/Resource/Doc/286239/0087163.pdf>. Tyrime nustatyta, kad 14 proc. MTEP įmonių apyvartos padidėjimo, susijusio su įmonėms suteiktomis subsidijomis, buvo pasiekta kitų (paramos negavusių) Škotijos įmonių sąskaita.

⁶⁰ Vertinimo metu buvo atlikta projektų vykdytojų apklausa, kurios metu buvo klausiama, kokiam mažiausiam paramos intensyvumui esant projektų vykdytojai įgyvendintų analogišką projektą. 5,36 proc. viešojo sektoriaus projektų vykdytojų teigė, kad analogišką projektą įgyvendintų finansavimo intensyvumui esant iki 25 proc.

⁶¹ Department for Culture, Media and Sport, Tourism Marketing Return on Investment: The Impact of Displacement. Report Prepared for DCMS by Optimal Economics and TNS Research International, October 2012, p. 4. https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/77592/Displacement_Final_Report.pdf

Tolesniuose šios vertinimo ataskaitos skyriuose, remiantis projektų stebėsenos duomenimis, analizuojama, kokį bendrąjį ir grynąjį poveikį darbo vietų kūrimui darė skirtingos 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos intervencijos.

3.3 DARBO VIETŲ KŪRIMO RODIKLIŲ PASIEKIMO ANALIZĖ

2007–2013 m. ES struktūrinės paramos laikotarpiu projektų įgyvendinimo stebėsenos rodikliai, susiję su darbo vietų kūrimu ir (ar) išsaugojimu, buvo nustatyti ir renkami pagal 34 veiksmų programų priemones⁶², finansuotas ESF ir ERPF lėšomis (detalus priemonių ir taikytų stebėsenos rodiklių sąrašas pateikiamas ataskaitos 2 priede). Veiksmų programų įgyvendinimo stebėsenos rodiklių skaičiavimo rekomendacijose⁶³ darbo vietų kūrimo rodiklis nebuvo standartizuotas, nors toks siūlymas buvo pateiktas išankstiniame veiksmų programų vertinime. Todėl lyginant skirtingose VP priemonėse naudotus stebėsenos rodiklius skiriasi tiek rodiklio turinys (pavyzdžiui, EAVP priemonėse buvo stebimi tokie darbo vietų kūrimo rodikliai: „sukurtos arba išsaugotos darbo vietos“, „sukurtos darbo vietos“, „sukurtos ilgalaikės darbo vietos“, „sukurtos tyrėjų ir pagalbinio personalo darbo vietos“, „bendros darbo vietos mokslinių tyrimų srityje“), tiek apskaičiavimo metodika (pavyzdžiui, vienos priemonėse buvo stebimas tiesiog sukurtų darbo vietų skaičius, kitose – darbo vietų skaičius, išreikštas VEE; vienos priemonės skaičiavo tik sukurtas nuolatinės darbo vietas, kitos – nuolatinės ir laikinas darbo vietas, o dar kitos – nuolatinės ilgalaikes (išlaikomas 3 ar 5 metus po projekto užbaigimo) darbo vietas). Siekiant užtikrinti užimtumo rodiklių palyginamumą, šiame vertinime visi ES struktūrinės paramos stebėsenos rodikliai, susiję su darbo vietų kūrimu ir (ar) išlaikymu, buvo suskirstyti į 2 kategorijas pagal darbo vietas tipą:

- 1) **Laikinos darbo vietos** – tai trumpalaikės darbo vietos, kurios buvo sukurtos ar išlaikytos tik ES struktūrinės paramos intervencijos laikotarpiu. Visi ESF ir ERPF lėšomis finansuotų projektų produkto lygmens rodikliai, susiję su darbo vietų kūrimu ar išlaikymu (išskyrus pagal priemones Nr. VP1-1.1-SADM-12-V „Subsidijos verslumo skatinimui“ ir Nr. VP2-1.3-ŪM-03-K „Intelektas LT +“), šiame vertinime buvo priskirti prie laikinų darbo vietų. Pavyzdžiui, pagal priemonę Nr. VP1-1.1-SADM-14-V „Darbo ir šeimos įsipareigojimų derinimas: integralios pagalbos plėtra“ buvo įdarbinami slaugos specialistai, padedantys šeimos nariams, prižiūrintiems savo artimuosius, derinti šeimos ir darbo įsipareigojimus. Slaugos specialistų įdarbinimas buvo remiamas tik intervencijos metu, todėl su šių darbo vietų sukūrimu susijusio stebėsenos rodiklio rezultatas buvo priskirtas laikinoms darbo vietoms. Daug laikinų darbo vietų buvo kuriama įgyvendinant ADRP priemones bei MTEP intervencijų priemonėse remiant tyrėjų bei pagalbinio personalo įdarbinimą.
- 2) **Nuolatinės darbo vietos** – tai darbo vietos, sukurtos projekto veiklų įgyvendinimo metu ir liekančios po projekto pabaigos. Pavyzdžiui, projekto metu sukurtų ir po intervencijų išlikusių darbo vietų apibrėžimą atitinka priemonės Nr. VP1-1.1-SADM-04-K „Šeimos ir darbo įsipareigojimų derinimas“ rezultato lygmens rodiklis „asmenų, įsidarbinusių projekto įgyvendinimo metu ir per 6 mėnesius po projekto įgyvendinimo, dalis (iš visų vienos iš priemonės tikslinės grupės projektų dalyvių)“. Taip pat nuolatinėms darbo vietoms priskirtos tos darbo vietos, kurios tiesiogiai sukurtos dėl ES struktūrinių fondų intervencijos po projekto įgyvendinimo. Pavyzdžiui, tokios darbo vietos buvo skaičiuojamos įgyvendinant projektus, finansuotus pagal priemonę Nr. VP2-2.1-ŪM-06-K „Invest LT-2“. Šios priemonės projektų finansavimo sąlygų apraše nustatyta, kad atliekant priemonės stebėseną skaičiuojamos projekto metu sukurtos darbo vietos, įskaitant darbo vietas, sukurtas padidėjus dėl investicijų atsiradusių pajėgumų naudojimai.

⁶² Rodiklis dėl kuriamų ir išsaugomų darbo vietų buvo numatytas ir dar vienos priemonės įgyvendinimui – Ūkio ministerijos kartu su LVPA administruojamai priemonei Nr. VP2-2.2-ŪM-03-V „Asistentas-3“. Pagal priemonės finansavimo sąlygų aprašo 8.2 punktą pareiškėjui suteikiama teisė pasirinkti nors vieną rezultato rodiklį (iš 6 siūlomų), todėl įgyvendinant priemonę paaiškėjo, kad šio rodiklio, kaip savo projekto rezultato, praktiškai projektų vykdytojai nepasirinko.

⁶³ Patvirtintomis Finansų ministro 2009 m. gegužės 12 d. įsakymu Nr. 1K-159.

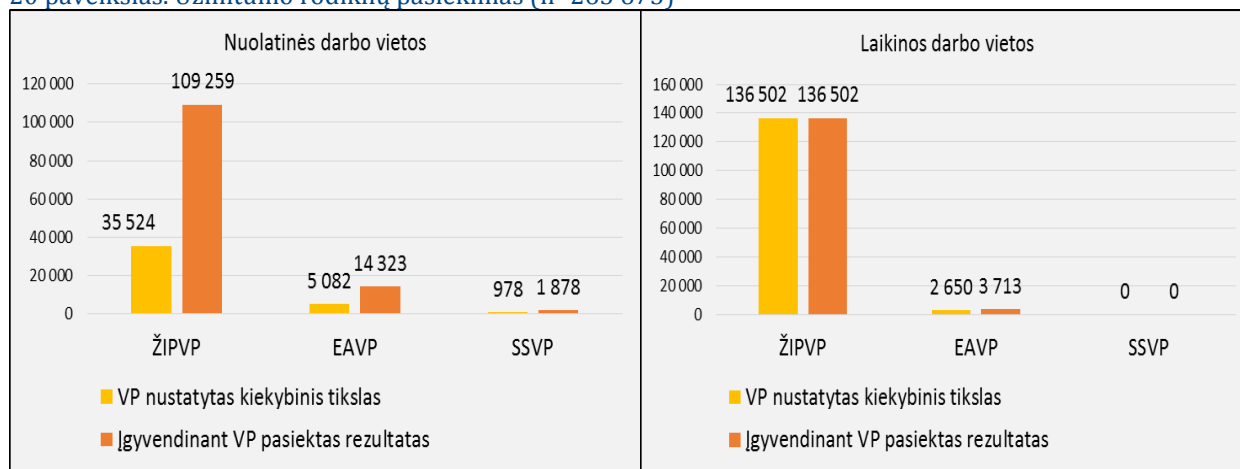
Vertinimo metu atlikta užimtumo rodiklių analizė rodo, kad tiesiogiai 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos lėšomis finansuotuose projektuose buvo sukurta beveik 266 tūkst. darbo vietų (žr. 26 lentelėje pateiktą statistiką). Šiek tiek daugiau nei pusė (53 proc.) visų sukurtų darbo vietų buvo laikinos, t. y. buvo sukurta tik projekto įgyvendinimo metu, o 47 proc. sukurtų darbo vietų buvo išlaikytos ilgiau nei metus po projekto įgyvendinimo, todėl šiame vertinime buvo priskirtos nuolatinių darbo vietų kategorijai.

26 lentelė. Tiesioginės sukurtos ar išlaikytos darbo vietos pagal veiksmų programas ir darbo vietos tipą

Veiksmų programa	Nuolatinės darbo vietos	Laikinos darbo vietos
ŽIPVP = 245 761	109 259	136 502
EAVP = 18 036	14 323	3 713
SSVP = 1 878	1 878	0
Iš viso = 265 675	125 460	140 215

Šaltinis: parengta pagal 2016 m. kovo mėn. SFMIS duomenis ir vertintojų skaičiavimus.

20 paveikslas. Užimtumo rodiklių pasiekimas (n=265 675)

Šaltinis: parengta vertintojų pagal SFMIS 2016 m. kovo mėn. duomenis.

Sprendžiant pagal priemonių įgyvendinimo stebėsenos rezultatus, pasiekti darbo vietų kūrimo ar išlaikymo rezultatai gerokai viršija VP prieduose nustatytus kiekybinius intervencijų tikslus – buvo sukurta beveik pusantro karto daugiau darbo vietų, lyginant pasiektas ir planuotas stebėsenos rodiklių reikšmes. Kaip rodo 20 paveikslas duomenys, viršplaninius rezultatus užimtumo srityje lėmė beveik 3 kartus didesnis nei prognozuota nuolatinių darbo vietų sukūrimo ar išlaikymo rezultatas. Tai galima paaiškinti keliomis priežastimis. Pirmą, pasikeitęs veiksmų programų įgyvendinimo socialinis-ekonominis kontekstas ir dėl ekonominės krizės smarkiai išaugęs nedarbas paskatino ES struktūrinę paramą administruojančias institucijas peržiūrėti paramos intervencinę logiką ir didesnes lėšas nukreipti ADRP priemonių įgyvendinimui. Dėl šalių apėmusios ekonominės krizės priemonei Nr. VP1-1.2-SADM-01-V „Ieškančių darbo asmenų integracija į darbo rinką“ numatytas finansavimas padidėjo daugiau nei du su puse karto (nuo 86,7 mln. eurų iki 228,2 mln. eurų), o programavimo laikotarpio pradžioje planuotų sukurti laikinų darbo vietų (vertinant pagal priemonės produkto rodiklį „bedarbiai, įtraukti į remiamojo įdarbinimo programas“) skaičius buvo padidintas beveik 13 kartų (nuo 14 000⁶⁴ iki 180 000⁶⁵). Taip pat keitėsi ir rezultato rodiklis dėl bedarbių, įdarbintų per 6 mėnesius po dalyvavimo profesinio mokymo ir (ar) remiamojo įdarbinimo programose, dalies. Rengiant ŽIPVP buvo planuota, kad po dalyvavimo remiamojo įdarbinimo programoje darbo rinkoje įsitvirtins 11 900 asmenų, o pasikeitus ekonominei situacijai ir išplėtus priemonės apimtį siekiama išvestinė stebėsenos rodiklio reikšmė pakilo iki 72 000. Remiantis Lietuvos darbo biržos (toliau – LDB) pateikta informacija ir vertintojų skaičiavimais⁶⁶, po dalyvavimo remiamojo įdarbinimo programoje daugiau nei vienus metus

⁶⁴ 2008 m. liepos 23 d. LRV nutarimas Nr. 789 „Dėl Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programos priedo patvirtinimo“.

⁶⁵ 2014 m. liepos 9 d. LRV nutarimas Nr. 650 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. liepos 23 d. nutarimo Nr. 789 „Dėl Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programos priedo patvirtinimo“ pakeitimo“.

⁶⁶ Šiame vertinime siekiant taikyti kiek galima labiau unifikuotą sukurtų darbo vietų skaičiavimo metodiką tik dalis priemonės VP1-1.2-SADM-01-V „Ieškančių darbo asmenų integracija į darbo rinką“ rezultato buvo priskirta nuolatinių darbo vietų kategorijai. Kaip buvo paaiškinta šio skyriaus pradžioje, tam, kad sukurta darbo vieta būtų priskirta nuolatinei, ji turi būti išlaikyta ne mažiau kaip vienus metus po intervencijos. Remiantis turimais Lietuvos darbo biržos pateiktais duomenimis apie tikslinės grupės įsitvirtinimą darbo rinkoje, buvo suskaičiuoti asmenys, dalyvavę priemonėje ir pirmus metus po intervencijos dirbę daugiau nei 240 dienų. Atliekant skaičiavimą buvo remtasi LDB duomenimis,

dirbo 89 245 tikslinės grupės dalyviai. Šis rezultatas vertinime buvo priskirtas nuolatinių darbo vietų, sukurtų įgyvendinant ŽIPVP intervencijas, kategorijai. Taigi labiausiai prognozes dėl nuolatinių darbo vietų sukūrimo įgyvendinant 2007–2013 m. veiksmų programas pakoregavo priemonės Nr. VP1-1.2-SADM-01-V „Ieškančių darbo asmenų integracija į darbo rinką“ pokyčiai.

Kita priežastis, lėmusi aukštesnį nuolatinių darbo vietų rezultatą, susijusi su pernelyg pesimistiniu arba atsargiu ES struktūrinę paramą administruojančių institucijų planavimu. Peržiūrėjus priemonių stebėsenos planus ir pasiektus rezultatus, matyti, kad kai kuriose priemonėse nuolatinių darbo vietų buvo sukurta net po kelis ar net 10 kartų daugiau lyginant su institucijų prognozėmis. Pavyzdžiui, tą galima pasakyti apie priemones Nr. VP2-2.2-ŪM-01-K „Asistentas-1“, Nr. VP2-2.1-ŪM-04-K „Naujos galimybės“, Nr. VP2-1.4-ŪM-02-K „Inoklaster LT+“, Nr. VP2-2.1-ŪM-02-K „E-verslas LT“, VP2-1.3-ŪM-02-K „Intelektas LT“, Nr. VP2-2.1-ŪM-05-V „Invest LT“, VP2-1.1-ŠMM-06-V „Nacionalinių mokslo programų ir kitų aukšto lygio mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros projektų vykdymas“, Nr. VP1-1.1-SADM-08-K „Verslumo skatinimas“, Nr. VP3-1.3-ŪM-06-K „Turizmo paslaugų (produktų) įvairovės plėtra ir turizmo paslaugų kokybės gerinimas“ ir Nr. VP3-2.4-SADM-01-R „Nestacionarių socialinių paslaugų infrastruktūros plėtra“. Detali informacija apie darbo vietas, sukurtas įgyvendinant konkrečias VP priemones, pateikta šios ataskaitos 3 priede.

Vertinant daugiausiai ir mažiausiai prie darbo vietų kūrimo prisidėjusias VP priemones, atkreiptinas dėmesys, kad priemonių tikslai, joms skirtas finansavimas, remti projektai ir sukurtos darbo vietos (tiek pagal tipą, tiek pagal reikalaujamą darbuotojo kvalifikaciją) iš esmės skyrėsi. Siekiant didesnio palyginamumo tarp skirtingų priemonių, buvo lyginamos tik su to paties prioriteto priemonėmis, atsižvelgiant į sukurtų darbo vietų tipą (nuolatinė / laikina). Tokiu būdu buvo išskirtos daugiausiai ir mažiausiai prie darbo vietų kūrimo tikslo prisidėjusios priemonės (27 lentelė).

27 lentelė. Skirtingas VP priemonių indėlis į darbo vietų kūrimą ir išsaugojimą

VP Prioritetas	VP priemonė	Indėlis	Nuolatinės darbo vietos	Laikinos darbo vietos
VP1.1. Kokybiškas užimtumas ir socialinė aprėptis	VP1-1.2-SADM-01-V „Ieškančių darbo asmenų integracija į darbo rinką“	Didžiausias	89 245	109 000
	VP1-1.3-SADM-03-V „Asmenų, sergančių priklausomybės nuo psichoaktyviųjų medžiagų ligomis, psichologinė ir socialinė reabilitacija“	Mažiausias	201	0
VP1.3. Tyrėjų gebėjimų stiprinimas	VP1-3.1-ŠMM-07-K „Parama mokslininkų ir kitų tyrėjų mokslinei veiklai (visuotinė dotacija)“	Didžiausias	619*	815**
	VP1-3.2-ŠMM-01-K „Valstybės pagalba aukštos kvalifikacijos darbuotojų įdarbinimui įmonėse“	Mažiausias	20*	27**
VP2.1. Ekonomikos augimui skirti moksliniai tyrimai ir technologinė plėtra	VP2-1.3-ŪM-02-K „Intelektas LT“	Didžiausias	1113	3712
	VP2-1.4-ŪM-02-K „Inoklaster LT+“	Mažiausias	109	-
VP2.2. Verslo produktyvumo didinimas ir verslo aplinkos gerinimas	VP2-2.1-ŪM-05-V „Invest LT+“	Didžiausias	2600	-
	VP2-2.1-ŪM-02-K „E-verslas LT“	Mažiausias	1302	-
VP3.1. Vietinė ir urbanistinė plėtra, kultūros paveldo ir gamtos išsaugojimas bei pritaikymas turizmo plėtrai (turizmo skatinimo priemonės)	VP3-1.3-ŪM-06-K „Turizmo paslaugų (produktų) įvairovės plėtra ir turizmo paslaugų kokybės gerinimas“	Didžiausias	643	-
	VP3-1.3-ŪM-05-R „Viešosios turizmo infrastruktūros ir paslaugų plėtra regionuose“	Mažiausias	72	-
VP3.2. Viešųjų paslaugų kokybė ir	VP3-2.4-SADM-01-R „Nestacionarių socialinių paslaugų infrastruktūros plėtra“	Didžiausias	702	-

gautais 2014 m. atliekant ES struktūrinės paramos poveikio gyvenimo kokybei, socialinės atskirties ir skurdo mažinimui Lietuvoje vertinimą. Minėtam vertinimui pateikti duomenys apėmė informaciją apie 57 561 tikslinės grupės atstovą ir jų statusą darbo rinkoje, praėjus vieniems metams po dalyvavimo priemonėje. Turimi duomenys buvo ekstrapoliuoti visiems tikslinės grupės atstovams, dalyvavusiems remiamo įdarbinimo programoje pagal priemonę Nr. VP1-1.2-SADM-01-V.

VP Prioritetas	VP priemonė	Indėlis	Nuolatinės darbo vietos	Laikinos darbo vietos
prieinamumas: sveikatos, švietimo ir socialinė infrastruktūra (Socialinių paslaugų infrastruktūros plėtros priemonės)	VP3-2.4-SADM-02-V „Paslaugas, tarp jų profesinės rehabilitacijos, neįgaliesiems teikiančių įstaigų plėtra“	Mažiausias	134	-

Pastabos: lentelėje pateikiamos tik daugiausiai ir mažiausiai prie sukurtų darbo vietų, lyginant su kitomis to paties prioriteto priemonėmis, prisidėjusios priemonės.

* Darbo vietos, sukurtos projekto metu ir išlaikytos praėjus 6 mėn. po projekto pabaigos.

** Darbo vietos, sukurtos projekto veikoms vykdyti.

Šaltinis: parengta vertintojų pagal SFMIS 2016 m. kovo mėn. duomenis.

3.3.1 ESF intervencijų indėlis į darbo vietų kūrimą

Igyvendinant Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programą tiesioginis poveikis geresniam įdarbinimui ir darbo vietų kūrimui buvo daromas per dviejų prioritetų – „Kokybiškas užimtumas ir socialinė aprėptis“ bei „Tyrėjų gebėjimų stiprinimas“ – priemonės.

Kokybišką užimtumą ir socialinę aprėptį didinusios priemonės reikšmingai prisidėjo tiek prie laikinų, tiek prie nuolatinių darbo vietų kūrimo. Daugiausia darbo vietų buvo sukurta pagal jau minėtą priemonę Nr. VP1-1.2-SADM-01-V „Ieškančių darbo asmenų integracija į darbo rinką“ (laikinių – 109 000, nuolatinių – 89 245). LDB siūlomose programose kasmet dalyvaudavo apie trečdalis per metus registruotų bedarbių⁶⁷, o dėl vykdytų ADRP priemonių registruoto nedarbo lygis Lietuvoje kasmet buvo apie 1 proc. punktą mažesnis.⁶⁸ Ilgalaikis ADRP priemonių poveikis užimtumui buvo du kartus vertintas⁶⁹ naudojant kontrafaktinį metodą. Nors abu vertinimai nustatė teigiamą priemonės poveikį užimtumui, skiriasi vertinimų išvados dėl atskirų ADRP priemonių. Atlikus ES struktūrinės paramos poveikio gyvenimo kokybei, socialinės atskirties ir skurdo mažinimui Lietuvoje vertinimą, buvo nustatyta, kad didžiausią grynąjį poveikį dalyvių įsidarbinimui, darbo dienų skaičiui ir pajamoms po intervencijos turėjo tos ADRP priemonės, kurios apėmė įgūdžių suteikimą arba atnaujinimą („Darbo įgūdžių įgijimo rėmimas“ ir „Profesinis mokymas“), o priemonės „Įdarbinimas subsidijuojant“ poveikis buvo labai nedidelis. Esminis minėtos priemonės trūkumas yra tas, kad pasibaigus subsidijos mokėjimo laikotarpiui darbdaviai yra linkę atleisti darbo biržos siūstus asmenis ir ieškoti naujų būdų gauti subsidiją darbo užmokesčiui. Likusios ADRP priemonės – „Darbo rotacija“ ir „Viešieji darbai“ – poveikio pasibaigus intervencijai neturėjo, nes jos orientuotos į trumpalaikį įdarbinimą.⁷⁰ Sudarydamos sąlygas laikinai įsidarbinti, minėtos priemonės suvaidino svarbų vaidmenį kovojant su neigiamomis ekonominės krizės pasekmėmis. Pačių institucijų vertinimu⁷¹, būtent viešieji darbai ir įdarbinimas subsidijuojant buvo veiksmingiausios ADRP priemonės kovojant su ekonominės krizės sukeltu nedarbu.

Remiantis antrinių šaltinių išvadomis dėl netiesioginių paramos efektų, grynasis ADRP priemonių poveikis sudaro apie 27 proc. projektuose deklaruotų rezultatų. Taikant šį šalutinių efektų koeficientą galima paskaičiuoti, kad grynasis paramos, skirtos pagal priemonę Nr. VP1-1.2-SADM-01-V „Ieškančių darbo asmenų integracija į darbo rinką“, poveikis nuolatinių darbo vietų sukūrimui dėl natūralios paklausos ir pakeičiamumo efektų buvo apie 24 tūkst. darbo vietų.

⁶⁷ ES struktūrinės paramos poveikio gyvenimo kokybei, socialinės atskirties ir skurdo mažinimui Lietuvoje vertinimas (2014 m.) - P. 116.

⁶⁸ Ten pat.

⁶⁹ ES struktūrinės paramos poveikio gyvenimo kokybei, socialinės atskirties ir skurdo mažinimui Lietuvoje vertinimas (2014 m.); ESF lėšomis Lietuvoje finansuotų ADRP priemonių kontrafaktinis poveikio vertinimas (2015 m.).

⁷⁰ 2014–2015 m. EK užsakymu atliktas ESF lėšomis Lietuvoje finansuotų ADRP priemonių kontrafaktinis poveikio vertinimas taip pat nustatė teigiamą priemonių poveikį užimtumui ir susijusiems rodikliams, tačiau gauti rezultatai skiriasi nuo 2014 m. Lietuvoje atlikto to paties projekto kontrafaktinio poveikio vertinimo rezultatų dėl nevienodos vertinimų metodologijos (skyrėsi tikslinės grupės sudarymo principai, poveikio laikotarpiai, kontroliuojamos bedarbių savybės ir kt.). Vertinime konstatuojama, kad profesinis mokymas neturėjo teigiamo poveikio programoje dalyvavusių asmenų įsidarbinimui ir pajamoms po intervencijos.

⁷¹ 2016 m. kovo 3 d. interviu su Vilija Sanajeviene, Lietuvos darbo biržos Užimtumo rėmimo skyriaus vedėja.

Nagrinėjant kokybišką užimtumą ir socialinę aprėptį skatinusias priemones, verta atskirai išskirti Verslumo skatinimo fondo indėlį į naujų darbo vietų kūrimą. Derinant lengvatines paskolas pagal priemonę Nr. VP1-1.1-SADM-08-K „Verslumo skatinimas“ ir dalinį darbo užmokesčio subsidijavimą pagal priemonę Nr. VP1-1.1-SADM-12-V „Subsidijos verslumui skatinti“ buvo pasiekta gerų rezultatų. Vietoj planuotų 1 000 darbo vietų buvo sukurta 3 555 nuolatinės darbo vietos, o šių darbo vietų kūrimo kaina, net neatsižvelgiant į pakartotinių lėšų panaudojimą⁷², buvo viena žemiausių (5 237 EUR). Vertinant pagal paramos gavėjų ekonominės veiklos sritį, daugiausia darbo vietų buvo sukurta prekybos, apdirbamosios gamybos, IT ir aptarnavimo sektoriuose. Ši priemonė efektyviausiai tenkino jaunimo (iki 29 m.) poreikius, nes šios tikslinės grupės atstovai aktyviausiai naudojosi teikiamomis paskolomis. Be to, atsižvelgiant į tai, kad parama buvo skirta ne subsidijų, o lengvatinių paskolų forma, šios priemonės netiesioginiai šalutiniai efektai yra mažesni, o grynasis poveikis užimtumui didesnis.

Mažiausią poveikį darbo vietų kūrimui turėjo priemonė Nr. VP1-1.3-SADM-03-V „Asmenų, sergančių priklausomybės nuo psichoaktyviųjų medžiagų ligomis, psichologinė ir socialinė reabilitacija“, pagal kurią buvo sukurta 201 darbo vieta. Mažas priemonės indėlis į darbo vietų kūrimą sietinas su sudėtingu tikslinės grupės integravimu į darbo rinką, pakankamai mažu priemonės biudžetu (3,9 mln. EUR) bei trumpu priemonės įgyvendinimo laikotarpiu (priemonė buvo patvirtinta ir pradėta įgyvendinti tik 2013 m.).

Tyrėjų gebėjimų stiprinimą rėmusios priemonės prisidėjo prie aukščiausios kvalifikacijos reikalaujančių darbo vietų kūrimo viešajame ir privačiajame sektoriuose, taip pat siekė susigrąžinti aukšto lygio mokslininkus iš užsienio darbu Lietuvoje. Įgyvendinant šį ŽIPVP prioritetą projektuose pagal darbo sutartis buvo įdarbinta 2 170 mokslininkų ir kitų tyrėjų (išskyrus studentus), o, remiantis stebėsenos duomenimis, praėjus 6 mėnesiams po projektų užbaigimo buvo išlaikytos 967 darbo vietos. 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos poveikio Lietuvos konkurencingumui vertinime⁷³ nurodoma, kad ES struktūrinės paramos lėšomis buvo įdarbinta apie 12 proc. visų šalyje dirbusių tyrėjų. Dėl ES investicijų viešajame sektoriuje buvo įdarbinta apie 10,5 proc. visų tame sektoriuje dirbusių tyrėjų, o privačiajame sektoriuje – apie 10,6 proc. visų verslo sektoriuje dirbusių tyrėjų. Šios intervencijos teigiamai prisidėjo prie dviejų Strategijos konteksto rodiklių – „tūkstančiui dirbančių asmenų tenkantis tyrėjų skaičius“ ir „tyrėjų dalis versle“ – planuotų reikšmių pasiekimo ir viršijimo.

Daugiausia darbo vietų (1 434, iš kurių 619 nuolatinių) buvo sukurta pagal priemonę Nr. VP1-3.1-ŠMM-07-K „Parama mokslininkų ir kitų tyrėjų mokslinei veiklai (visuotinė dotacija)“, vykdam mokslinius tyrimus mokslo ir studijų institucijose. Tiek laikinų, tiek išlaikytų darbo vietų skaičius gerokai viršija prognozę (buvo planuota projekto veikloms įdarbinti 200 tyrėjų ir 160 jų išlaikyti, pasibaigus finansavimui). Už priemonės administravimą atsakingos ŠMM atstovų teigimu⁷⁴, iš anksto įvertinti planuojamų sukurti darbo vietų skaičių buvo sudėtinga dėl finansuojamų veiklų specifikos. Įgyvendinant mokslinius tyrimus neretai paaiškėdavo, kad reikalingiems darbams atlikti reikia daugiau specialistų, nei buvo numatyta. Atsargėnis rodiklių siektinų reikšmių nustatymas yra susijęs ir su patirties MTEP priemonių administravimo srityje trūkumu.

Mažiausiai prie nuolatinių ir laikinų tyrėjų darbo vietų kūrimo prisidėjo priemonė Nr. VP1-3.2-ŠMM-01-K „Valstybės pagalba aukštos kvalifikacijos darbuotojų įdarbinimui įmonėse“. Pagal šią priemonę buvo finansuojami mokslininkų ir aukštos kvalifikacijos darbuotojų įdarbinimo mažose ir vidutinėse įmonėse kaštai. Pagrindinė priežastis, lėmusi mažą pagal priemonę sukurtų darbo vietų skaičių, buvo nepakankamas projektų srautas, kurį greičiausiai lėmė griežtos projektų finansavimo sąlygos. Priemonės finansavimo taisyklės numatė, kad 50 proc. projekto išlaidų turėjo skirti pats pareiškėjas (įmonė). Be to, dėl paramos besikreipianti įmonė turėjo pagrįsti, kad turi nustatyto dydžio apyvartą ir užsiima MTEP veikla. LR valstybės kontrolė savo 2011 m. ataskaitoje⁷⁵ pažymi, kad prieš rengiant priemonės Nr. VP1-3.2-ŠMM-01-K „Valstybės pagalba aukštos kvalifikacijos darbuotojų įdarbinimui įmonėse“ sąlygas nebuvo atlikta pakankama priemonės poreikio analizė. Be to, priemonės įgyvendinimui neigiamai galėjo atsiliiepti konkurencija su ŪM administruojamomis panašiomis

⁷² Paskolos yra gražinamos ir toliau naudojamos tiems patiems tikslams įgyvendinant analogišką priemonę 2014–2020 m. programiniu laikotarpiu.

⁷³ ES struktūrinės paramos poveikio Lietuvos konkurencingumui vertinimas, 2015.

⁷⁴ Vertintojų interviu 2016 m. sausio 19 d.

⁷⁵ 2011 m. Valstybės kontrolės valstybinio audito ataskaita „Sąveikos tarp mokslo ir verslo skatinimas“.

priemonėmis VP2-1.3-ŪM-02-K „Intelektas LT“, VP2-1.3-ŪM-03-K „Intelektas LT +“ ir VP2-1.4-ŪM-02-K „Inoklaster LT+“.

Kaip buvo parodyta 3.2 skyriuje pateiktoje lentelėje dėl netiesioginių šalutinių paramos efektų, parama tyrėjų gebėjimams stiprinti pasižymi nedideliu natūralios paklausos ir išstūmimo efektu, tačiau grynąjį poveikį užimtumui stipriai sumažina aukštas pakeičiamumo efektas (60 proc.). Išvedus bendrą netiesioginių paramos efektų koeficientą būtų gana pagrįsta projektuose deklaruotų nuolatinų darbo vietų skaičių sumažinti trečdaliu – iki 320.

3.3.2 ERPF intervencijų indėlis į darbo vietų kūrimą

ERPF lėšomis darbo vietos buvo kuriamos įgyvendinant EVAP prioritetus „Ekonomikos augimui skirti moksliniai tyrimai ir technologinė plėtra“ ir „Verslo produktyvumo didinimas ir verslo aplinkos gerinimas“ bei du SSVP prioritetus „Vietinė ir urbanistinė plėtra, kultūros paveldo ir gamtos išsaugojimas bei pritaikymas turizmo plėtrai“ ir „Viešųjų paslaugų kokybė ir prieinamumas: sveikatos, švietimo ir socialinė infrastruktūra“.

Pagal analizuojamas EVAP pirmo **prioriteto, skirto MTEP plėtrai, priemonės** buvo kuriamos tiek laikinos, tiek nuolatinės darbo vietos. Daugiausia prie darbo vietų kūrimo plečiant MTEP veiklą privačiame sektoriuje prisidėjo priemonė Nr. VP2-1.3-ŪM-02-K „Intelektas LT“. Pagal šią priemonę įmonės buvo skatinamos investuoti į inovatyviems gaminiams, paslaugoms ar procesams kurti reikalingus taikomuosius mokslinius tyrimus ir (ar) technologinę plėtrą. Remiama veikla leido finansuoti daug santykinai mažos vertės projektų (vidutinė projekto vertė apie 470 tūkst. EUR), kuriems įgyvendinti reikėjo kurti tyrėjų ir tyrėjų pagalbinio personalo darbo vietas. Platesnė šios priemonės poveikio tyrėjų darbo vietų kūrimui analizė pateikta šios ataskaitos 3.3.3–3.3.4 skyriuose. Čia galima tik paminėti, kad atliktos kontrafaktinės analizės rezultatai patvirtina aukštą pakeitimo efektą, kurį nurodo ir 3.2. skyriuje paminėti antriniai šaltiniai, analizavę šalutinius paramos efektus.

Mažiausiai nuolatinų darbo vietų, skatinant MTEP plėtrą privačiame sektoriuje, buvo sukurta pagal priemonę Nr. VP2-1.4-ŪM-02-K „Inoklaster LT+“. Pagal šią priemonę buvo kuriamos tyrėjų ir pagalbinio personalo darbo vietos įsteigtuose tyrimų centruose, tačiau investicijų pobūdis (ne į veiklą, bet į infrastruktūrą) lėmė nedidelį priemonės indėlį į naujų darbo vietų kūrimą (iš viso 109 darbo vietos). Be to, įgyvendinant šią intervenciją nuolatinės darbo vietos kaina (120 191 EUR) buvo aukščiausia, lyginant su kitomis MTEP plėtrą skatinusiomis priemonėmis.

Atsižvelgiant į šalutinį paramos sąlygotą pakeitimo efektą, grynasis paramos poveikis nuolatinų tyrėjų darbo vietų kūrimui yra apie 650 darbo vietų (t. y. trečdalis bendrojo poveikio).

Verslo produktyvumo didinimą ir verslo aplinkos gerinimą rėmusios priemonės kūrė tik nuolatinės darbo vietas. Daugiausia darbo vietų sukurta įgyvendinant intervenciją, skirtą pritraukti tiesiogines užsienio investicijas į Lietuvą pagal priemonę Nr. VP2-2.1-ŪM-05-V „Invest LT+“. Svarbu paminėti, kad pagal šią priemonę buvo kuriamos ilgalaikės darbo vietos, kurias paramos sutartimi projekto vykdytojai įsipareigojo išlaikyti ne trumpiau kaip 5 metus.⁷⁶ Toks reikalavimas dėl kuriamų darbo vietų buvo nustatytas tik projektams, finansuojamiems ERPF lėšomis pagal „Invest LT+“ ir „Invest LT-2“ priemones. Atsižvelgiant į paramą pagal šias priemones gavusių įmonių tolesnes plėtros strategijas Lietuvoje, galima neabejoti sukurtų darbo vietų tvarumu.

Mažiausiai darbo vietų, įgyvendinant verslo produktyvumo didinimo ir verslo aplinkos gerinimo prioritetą, buvo sukurta ar išlaikyta įgyvendinant priemonę Nr. VP2-2.1-ŪM-02-K „E-verslas LT“. Pagal 2016 m. kovo mėn. stebėsenos duomenis, pasiektas rezultatas – 1331 nuolatinė darbo vieta – planą viršija beveik 27 kartus (prognuzuota reikšmė – 50). Stebėsenos rodiklio apibrėžime buvo nurodyta, kad sumuojamos projekto įgyvendinimo metu sukurtos ir ne mažiau kaip metus po projekto įgyvendinimo

⁷⁶ Priemonės projektų finansavimo sąlygų aprašo, patvirtinto 2009 m. gruodžio 10 d. Ūkio ministro įsakymu Nr. 4-672, 28 punkte nustatyta, kad „investicijų projekto vykdymo metu tiesiogiai sukurtos darbo vietos atitinka reikalavimus, jei 1) darbo vietos sukurtos per trejus metus nuo investicijų pabaigos; 2) dėl investicijų projekto padidėja bendras įmonės darbuotojų skaičius, palyginti su vidutiniu darbuotojų skaičiumi per pastaruosius dvylika mėnesių nuo investicijų pabaigos; 3) sukurtos darbo vietos bus išlaikytos mažiausiai penkerius metus.“

pabaigos išlaikytos darbo vietos ir (arba) išsaugotos darbo vietos. Kadangi šios priemonės pagrindinis tikslas buvo padidinti įmonių produktyvumo lygį, diegiant informacines technologijas ir sudarant palankias sąlygas įmonių darbo našumui ir eksportui didinti, darbo vietų kūrimas apskritai prieštarauja intervencinei logikai, todėl tikėtina, kad didžiąją dalį rodiklio rezultato sudaro projektų vykdytojų deklaruotos buvusios ir „išsaugotos“ darbo vietos, tačiau tiesioginis priemonės indėlis į darbo vietų išsaugojimą kvestionuotinas.

Atsižvelgiant į netiesioginius paramos efektus, galima teigti, kad grynasis poveikis užimtumui, įgyvendinus subsidijų verslui priemones, yra 3 905 darbo vietos. Tai sudaro 30,7 proc. bendrojo poveikio. Grynasis analizuojamų priemonių poveikis yra daug mažesnis už bendrąjį, nes teikiant subsidijas verslui pasireiškia natūralios paklausos, pakeičiamumo ir išstūmimo efektai. Šių efektų dydžiai yra gana panašūs ir svyruoja nuo 24 iki 36 proc.

Remiantis stebėsenos duomenimis, įgyvendinant **turizmo infrastruktūros ir paslaugų plėtros priemones** buvo sukurtos 1 268 nuolatinės darbo vietos. Iš jų daugiausia darbo vietų buvo sukurta pagal priemonę Nr. VP3-1.3-ŪM-06-K „Turizmo paslaugų / produktų, įvairovės plėtra ir turizmo paslaugų kokybės gerinimas“ (iš viso 643, vietoj planuotų 90). Šia priemone buvo skatinamos privačių juridinių asmenų investicijos į turizmo sektorių. Pagal priemonę buvo finansuojamas turizmo ir sveikatingumo centrų kūrimas, nekilnojamųjų kultūros objektų pritaikymas turizmo paslaugoms, viešbučių paslaugų plėtra ir kt. Priemonė buvo labai populiari (pateiktos 102 paraiškos, finansuoti 27 projektai), todėl, siekiant surinkti daugiau balų paraiškos naudos ir kokybės vertinimo metu, tikėtina, finansavimą gavę projektai siūlė kurti gana daug darbo vietų⁷⁷.

Mažiausiai darbo vietų (72, nors tai 7 kartus viršija planą) buvo sukurta pagal priemonę Nr. VP3-1.3-ŪM-05-R „Viešosios turizmo infrastruktūros ir paslaugų plėtra regionuose“. Pagal šią priemonę buvo finansuota penkis kartus daugiau projektų (101) nei pagal panašią intervenciją privačiame sektoriuje vykdžiusią prieš tai aptartą priemonę. Viena iš priežasčių, lėmusių mažesnį priemonės indėlį į darbo vietų kūrimą, buvo ta, kad vykdyti daug smulkesni projektai, nekurta nauja infrastruktūra, todėl nebuvo didelio poreikio steigti naujas darbo vietas.

Atsižvelgiant į netiesioginius šalutinius paramos efektus pagal turizmo plėtrai skirtas priemones, galima teigti, kad grynasis paramos efektas – 450 nuolatinių darbo vietų. Remiantis antriniais informacijos šaltiniais, grynasis paramos poveikis užimtumui šioje intervencijų srityje sudaro 35,5 proc. bendrojo poveikio dėl aukšto išstūmimo efekto (50–75 proc.).

ERPF lėšomis finansavus **socialinių paslaugų infrastruktūros plėtros** projektus taip pat buvo sukurta nuolatinių darbo vietų (iš viso 836). Dauguma jų buvo sukurta pagal priemonę Nr. VP3-2.4-SADM-01-R „Nestacionarių socialinių paslaugų infrastruktūros plėtra“ (iš viso 702, planuota – 300). Pagrindinė priežastis yra didesnis priemonei skirtas finansavimas ir didesnė priemonės aprėptis, lyginant su priemone Nr. VP3-2.4-SADM-02-V „Paslaugas, tarp jų profesinės reabilitacijos, neįgaliesiems teikiančių įstaigų plėtra“, pagal kurią sukurtos 134 naujos darbo vietos (buvo planuota 120). Patikimų antrinių šaltinių, nagrinėjusių socialinių paslaugų infrastruktūros plėtrai skirtos paramos grynąjį poveikį užimtumui, nepavyko rasti, tačiau tikėtina, kad šalutinių efektų koeficientas yra panašus į turizmo infrastruktūros plėtrą remiančių intervencijų.

Apibendrinant atskirų ES struktūrinių fondų intervencijų poveikį užimtumui, galima išskirti šias pagrindines priežastis, lėmusias skirtingą priemonių indėlį į darbo vietų kūrimą: pagrindinis intervencijos tikslas (tos priemonės, kurių pagrindinis tikslas buvo kurti darbo vietas⁷⁸, turėjo didžiausią poveikį, išskyrus priemonę Nr. VP1-3.2-ŠMM-01-K „Valstybės pagalba aukštos kvalifikacijos

⁷⁷ Dėl planuojamos projekto įtakos regiono plėtrai, kuri buvo vertinama pagal 1) projekto įgyvendinimo vietos priskyrimą probleminei teritorijai ir 2) planuojamų sukurti darbo vietų skaičių.

⁷⁸ Iš viso tokių priemonių buvo tik 12: VP1-1.1-SADM-08-K „Verslumo skatinimas“, VP1-1.1-SADM-12-V „Subsidijos verslumui skatinti“, VP1-1.1-SADM-04-K „Šeimos ir darbo įsipareigojimų derinimas“, VP1-1.2-SADM-01-V „Ieškančių darbo asmenų integracija į darbo rinką“, VP1-1.3-SADM-02-K „Socialinės rizikos ir socialinę atskirtį patiriančių asmenų integracija į darbo rinką“, VP1-1.3-SADM-03-V „Asmenų, sergančių priklausomybės nuo psichoaktyviųjų medžiagų ligomis, psichologinė ir socialinė reabilitacija“, VP1-1.2-SADM-04-V „Parama pirmajam darbui“, VP1-1.2-SADM-05-V „Jaunimo užimtumo ir motyvacijos skatinimas“, Nr. VP1-3.2-ŠMM-01-K „Valstybės pagalba aukštos kvalifikacijos darbuotojų įdarbinimui įmonėse“, VP2-1.3-ŪM-03-K „Intelektas LT +“, VP2-2.1-ŪM-06-K „Invest LT-2“, VP2-2.1-ŪM-05-V „Invest LT+“.

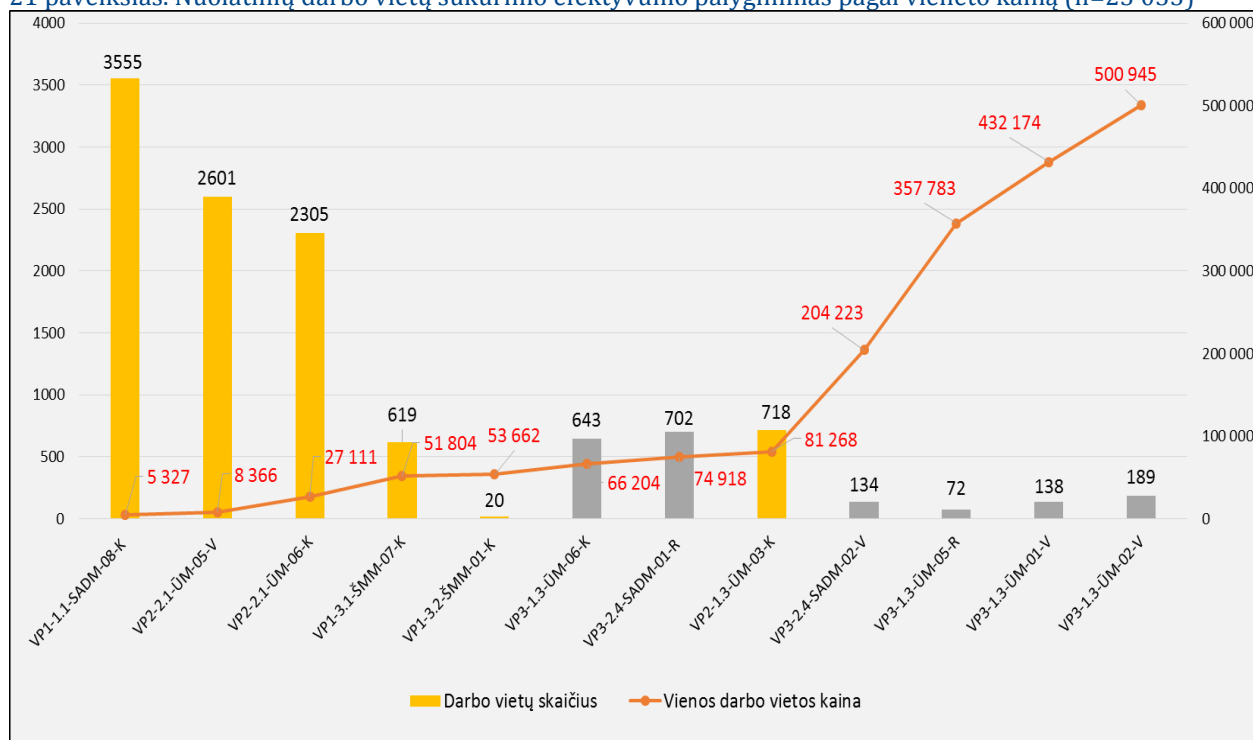
darbuotojų įdarbinimui įmonėse“); prioritetinių balų dėl kuriamų darbo vietų skyrimas, atrenkant projektus konkurso būdu; intervencijos mastas ir skirtas finansavimas; finansuojamos veiklos (priemonės, kurios investavo į veiklą, o ne infrastruktūrą, sukūrė daugiau darbo vietų). Lyginant skirtingas intervencijų grupes, šalutiniai paramos efektai yra mažesni ten, kur parama sprendžia akivaizdžius rinkos trūkumus (MTEP plėtra, SVV finansavimas lengvatinių paskolų ar kitų finansų inžinerijos priemonių formomis), o grynasis paramos poveikis – didesnis.

3.3.3 Sukurtų darbo vietų kainos analizė

Siekiant atsakyti į vertinimo klausimą, koks yra ES struktūrinių fondų lėšomis 2007–2013 m. programavimo laikotarpiu sukurtų darbo vietų efektyvumas (kaina) ir ar galima buvo pasiekti geresnių rezultatų tomis pačiomis sąnaudomis, buvo atlikta vienos darbo vietos sukūrimo kainos lyginamoji analizė. Remiantis EK rekomendacijomis, darbo vietos sukūrimo (išlaikymo) kaina (angl. *cost per job created*) skaičiuojama projekto vertė (tik ES ir bendrojo finansavimo dalį) padalinant iš sukurtų (išlaikytų) darbo vietų skaičiaus. Tokia metodika buvo naudota DG REGIO užsakymu vykdytuose vertinimuose⁷⁹, todėl šiame vertinime atliktos analizės rezultatai gali būti palyginami su kitose šalyse ES struktūrinių fondų lėšomis sukurtų darbo vietų sąnaudomis.

Išsamūs 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos lėšomis sukurtų darbo vietos sąnaudų įvertinimai pagal intervenciją (parama verslui, parama verslumui, parama MTTP, parama turizmui, parama investicijoms į socialinę infrastruktūrą, parama ADRP priemonėms įgyvendinti) ir sukurtos darbo vietos tipą (nuolatinė / laikina) pateikiami šios ataskaitos 3 priede. Analizė rodo, kad vienos tiesioginės darbo vietos sukūrimo kaina labai varijuoja: nuo 1 317 EUR, įgyvendinant ADRP priemones, iki 500 945 EUR, pritaikant viešuosius nekilnojamojo kultūros paveldo objektus turizmo reikmėms. Vidutinė vienos tiesioginės nuolatinės darbo vietos sukūrimo ES struktūrinės paramos lėšomis kaina⁸⁰ buvo 66 204 EUR, o laikinos – 13 840 EUR.

21 paveikslas. Nuolatinių darbo vietų sukūrimo efektyvumo palyginimas pagal vieneto kainą (n=23 033)

Šaltinis: apskaičiuota vertintojų pagal SFMIS duomenis.

⁷⁹ Pavyzdžiui, Associazione per lo Sviluppo della Valutazione e l'Analisi delle Politiche Pubbliche (2012). Counterfactual Impact Evaluation of Cohesion Policy: Impact and Cost-Effectiveness of Investment Subsidies in Italy; DG Regio (2013). EVALNET policy paper: Job creation as an indicator of outcomes in ERDF programmes.

⁸⁰ Vidutinė darbo vietų sukūrimo kaina šiame vertinime apskaičiuota ne pagal aritmetinį vidurkį, o pagal medianą, nes dėl itin išsiskiriančių mažiausių ir didžiausių darbo vietos sukūrimo kainų reikšmių iškreipiamas bendros situacijos vaizdas.

Pastabos: (1) dėl techninių prižasčių paveiksle nepateikiama priemonė Nr. VP1-1.2-SADM-01-V „Ieškančių darbo asmenų integracija į darbo rinką“, pagal kurią, remiantis SFMIS duomenimis, buvo sukurta daugiausia (89 245) ir už mažiausią kainą (1 317 EUR/1 darbo vietai) nuolatinių darbo vietų.

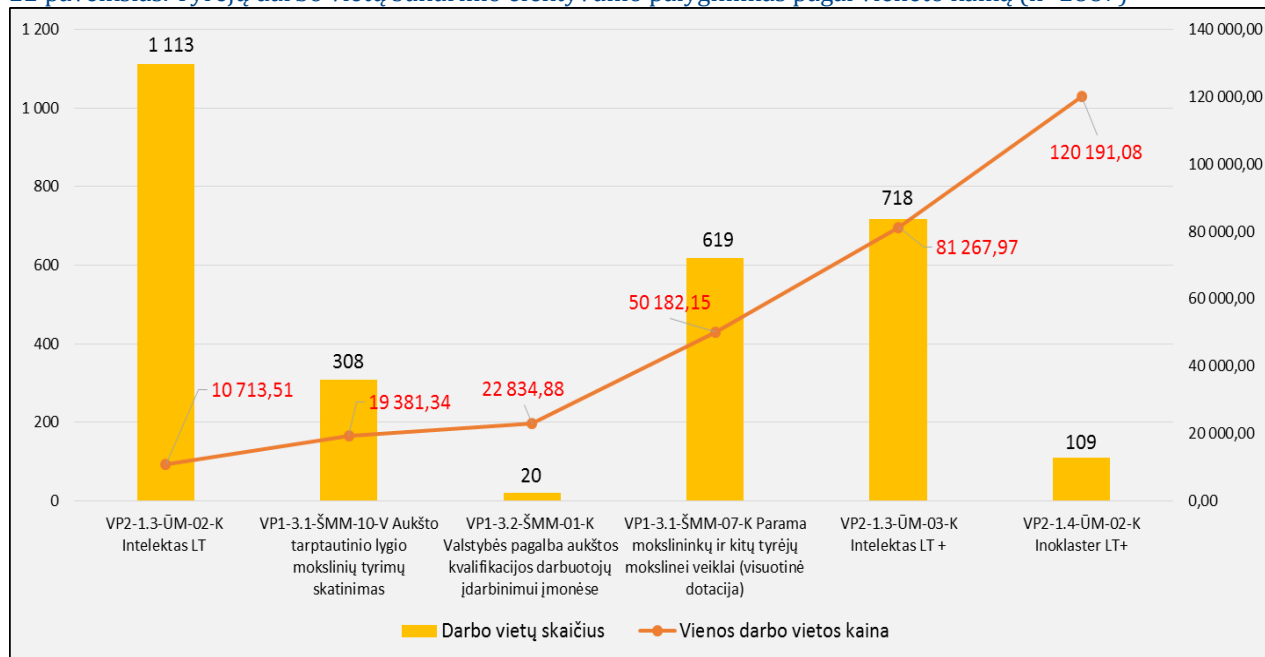
(2) Geltoni stulpeliai rodo nuolatinės darbo vietas, sukurtas VP priemonėse, kurių vienas iš pagrindinių intervencijos tikslų buvo darbo vietų kūrimas; pilki stulpeliai rodo VP priemonių, kurioms darbo vietų kūrimo tikslas buvo antraeilis, rezultatus.

Lyginant nuolatinių darbo vietų sukūrimo sąnaudas (21 pav.) matyti, kad daugiausiai ir pigiausiai darbo vietas kūrė tos priemonės, kurių pagrindinis intervencijos tikslas buvo geresnio įsidarbinimo galimybių sudarymas (ADRP priemonės) ir aukštos kvalifikacijos darbo vietų kūrimo skatinimas (verslumą, produktyvumą ir MTEP plėtrą remiančios intervencijos). Lyginant su kitose ES šalyse 2007–2013 m. programavimo laikotarpiu pasiektais rezultatais pagal nuolatinių darbo vietų kūrimo sąnaudas matyti, kad gerų rezultatų Lietuvoje pavyko pasiekti:

- Lengvatinių paskolų ir subsidijų darbo užmokesčiui forma skatinant savarankišką užimtumą (3555 EUR/darbo vietai įgyvendinant priemones Nr. VP1-1.1-SADM-08-K „Verslumo skatinimas“ ir Nr. VP1-1.1-SADM-12-V „Subsidijos verslumui skatinti“). Panašios lengvatinėmis paskolomis grįstos verslumo skatinimo schemos, taikytos Italijos Pjemonto regione, poveikis darbo vietų kūrimui buvo 6 kartus mažesnis (t. y. vienai darbo vietai sukurti reikėjo 29 594 EUR).
- Skiriant paramą tiesioginėms užsienio ir vidaus investicijoms, nukreiptoms į didelės pridėtinės vertės gamybos ir paslaugų pradžią ar plėtrą Lietuvoje ir kuriančioms naujas ilgalaikes aukščiausios kvalifikacijos reikalaujančias darbo vietas (8 366 EUR/darbo vietai pagal priemonę Nr. VP2-2.1-ŪM-05-V „Invest LT+“ ir 27 111 EUR/darbo vietai pagal priemonę Nr. VP2-2.1-ŪM-06-K „Invest LT-2“). Palyginimui – Latvijoje darbo vietos sukūrimo kaina, teikiant subsidijas investicijoms į aukštos pridėtinės vertės sektorius, buvo daugiau nei 83 114 EUR⁸¹.
- Remiant MTEP veiklas ir geresnį tyrėjų įdarbinimą viešajame bei privačiajame sektoriuose. Vidutinė tyrėjo darbo vietos, sukurtos ir išlaikytos po projekto ne mažiau kaip 6 mėn., kaina buvo 36 509 EUR. Kaip matyti iš 22 paveikslo, daugiausiai ir mažiausiomis sąnaudomis tyrėjų ir pagalbinio personalo darbo vietų buvo sukurta *finansuojant veiklą* (mokslinius tyrimus) pagal priemones Nr. VP2-1.3-ŪM-02-K „Intelektas LT“ ir VP1-3.1-ŠMM-01-K „Aukšto tarptautinio lygio mokslinių tyrimų skatinimas“. Šių intervencijų sukurtų nuolatinių darbo vietų kaina yra labai panaši į intervencijų, skirtų verslo plėtrai, rezultatus (žr. 23 pav.). Investicijų, skirtų *MTEP infrastruktūrai*, darbo vietos kaina yra daug aukštesnė. Pavyzdžiui, pagal priemonę Nr. VP2-1.3-ŪM-03-K „Intelektas LT+“ darbo vietos sukūrimo sąnaudos buvo 8 kartus aukštesnės nei pagal priemonę „Intelektas-LT“. Vis dėlto didesnės darbo vietų kūrimo sąnaudos neturėtų būti laikomos infrastruktūros stiprinimo priemonių trūkumu, nes įrengta brangi infrastruktūra buvo būtina siekiant užtikrinti ilgalaikį MTEP sektoriaus vystymąsi Lietuvoje. Sukurta infrastruktūra bus naudojama MTEP veikloms atlikti ir taps vienu iš esminių faktorių, užtikrinančiu sukuriamų MTEP darbo vietų ilgalaikiškumą.

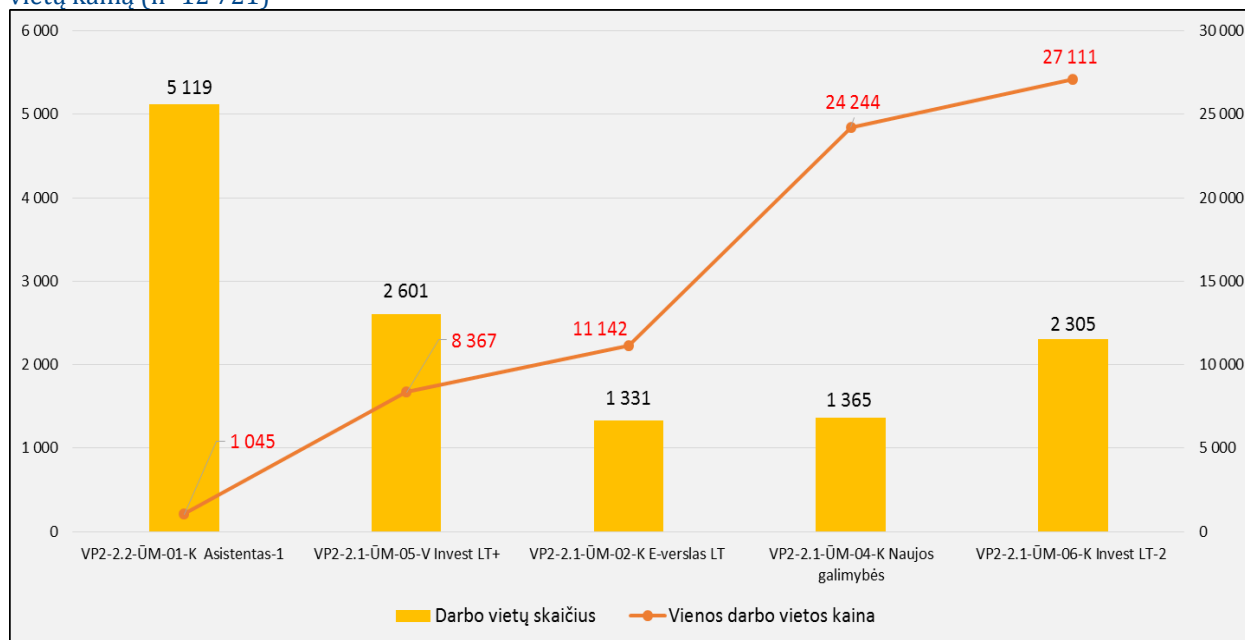
⁸¹ EVALNET. Job creation as an indicator of outcomes in ERDF programmes: Latvia, 2013 – P.7.

22 paveikslas. Tyrėjų darbo vietų sukūrimo efektyvumo palyginimas pagal vieneto kainą (n=2887)

Šaltinis: apskaičiuota vertintojų pagal SFMIS duomenis.

23 paveikslas. Verslo produktyvumą skatinusių intervencijų palyginimas pagal sukurtų nuolatinių darbo vietų kainą (n=12 721)

Šaltinis: apskaičiuota vertintojų pagal SFMIS duomenis.

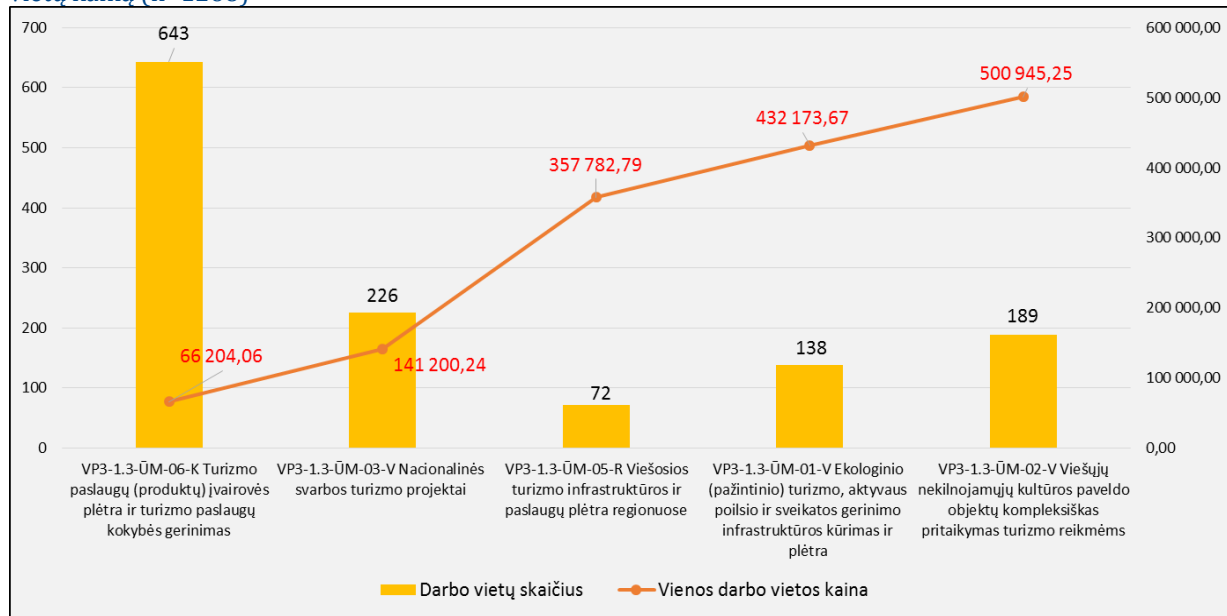
Pastaba: atliekant priemonių „Asistentas-1“ ir „E-verslas“ įgyvendinimo stebėseną, kartu buvo sumuojama dėl intervencijos sukurtos ir išsaugotos darbo vietos. Pagal šių priemonių intervencinę logiką tikėtina, kad didžiąją dalį stebėsenos rodiklyje sudaro išlaikytos darbo vietos.

Brangiausiai kainavo nuolatinių darbo vietų kūrimas infrastruktūrinėse turizmo ir socialinių paslaugų priemonėse (kaina varijuoja nuo 66 204 iki 500 945 EUR/darbo vietai). Tačiau svarbu pastebėti, kad turizmo projektams darbo vietų rodiklis buvo privalomas pagal EK nustatytą pagrindinių rodiklių sąrašą⁸², bet pagal intervencijų paskirtį – užimtumo situacijos gerinimas yra šalutinis tikslas. Be to, infrastruktūros kūrimo ir gerinimo priemonės turėjo netiesioginį poveikį laikinų darbo vietų kūrimui statybų sektoriuje, kuris neatsispindi priemonių įgyvendinimo stebėsenoje. Itin aukšta darbo vietos sukūrimo kaina, skiriant paramą turizmo ir socialinei infrastruktūrai, buvo ir kitose ES valstybėse narėse: varijavo nuo 63 tūkst. iki 522 tūkst. EUR⁸³.

⁸² Darbo dokumentas Nr. 2: Priežiūros ir vertinimo rodiklių metodinės rekomendacijos, 2006.

⁸³ EVALNET. Job creation as an indicator of outcomes in ERDF programmes.

24 paveikslas. Turizmo sektoriaus plėtrą skatinusių intervencijų palyginimas pagal sukurtų nuolatinių darbo vietų kainą (n=1268)

Šaltinis: apskaičiuota vertintojų pagal SFMIS duomenis.

Apibendrinant darbo vietų kūrimo kainos analizės rezultatus, galima daryti išvadą, kad tiesioginės darbo vietos ES struktūrinių fondų lėšomis Lietuvoje buvo kuriamos pakankamai mažomis sąnaudomis, išskyrus socialinės infrastruktūros ir turizmo sektoriaus projektus. Prie santykinai mažų darbo vietų kūrimo kaštų prisidėjo socialinis-ekonominis kontekstas. Ekonominės krizės metu stipriai išaugęs nedarbas ir darbo jėgos pasiūla lėmė didelį laikinų darbo vietų sukūrimą pagal ADRP priemones, o subsidijomis užtikrintas išsilankymas darbo rinkoje ir įgūdžių nepraradimas ar jų pagerinimas per profesinio mokymo komponentą paskatino lengvesnį įsidarbinimą ekonomikai atsigaunant ir didėjant darbo jėgos paklausai.

Viena efektyviausių priemonių kuriant naujas darbo vietas buvo priemonė Nr. VP1-1.1-SADM-08-K „Verslumo skatinimas“. 2009–2015 m. laikotarpiu sukurti vieną tiesioginę darbo vietą pagal šią priemonę kainavo 5 327 EUR, o darant prielaidą, kad iki 2020 m. į fondą sugrįš 73 proc. išskolintų lėšų⁸⁴, darbo vietos sukūrimo kaina sumažėja 3,5 karto. Rengiant Verslumo skatinimo fondo investavimo strategiją buvo planuota, kad vidutinė paskola sieks 11 500 EUR, tačiau priemonės įgyvendinimas parodė, kad dauguma pareiškėjų kreipiasi dėl maksimalios paskolos sumos – 25 000 EUR. Todėl atsižvelgiant į vyravusius rinkos poreikius ir pareiškėjų aktyvumą galima teigti, kad vykdant platesnę Verslumo skatinimo fondo intervenciją buvo galima sukurti daugiau tiesioginių nuolatinių darbo vietų. Tiesa, pagal šią priemonę buvo kuriama santykinai daug žemos kokybės darbo vietų lyginant su kitomis ES struktūrinių fondų intervencijomis (apie tai plačiau 4 ataskaitos dalyje).

3.4 2007–2013 M. ES STRUKTŪRINĖS PARAMOS INTERVENCIJŲ, SKIRTŲ PLĖTOTTI AUKŠČIAUSIOS KVALIFIKACIJOS DARBO JĖGĄ, ANALIZĖ

Siekiant įgyvendinti vieną iš Strategijoje numatytų plėtros uždavinių – plėtoti aukščiausios kvalifikacijos darbo jėgą, 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos lėšomis buvo planuota padidinti tyrėjų skaičių ir jų dalį versle. Nors strateginio konteksto rodiklis dėl tyrėjų skaičiaus, tenkančio 1000 užimtųjų, buvo pasiektas ir viršytas, nėra aišku, kaip stipriai prie šio pasiekimo prisidėjo ES struktūrinė parama. Pasibaigus 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos įgyvendinimo laikotarpiui, labai svarbu įvertinti MTEP darbo vietų sukūrimą numaćiusių priemonių rezultatyvumą ir efektyvumą. Nemažiau svarbu

⁸⁴ 2015 m. lapkričio 25 d. Europos Sąjungos 2007–2013 metų veiksmų programų metinės apžvalgos renginyje SADM atstovų pristatyta informacija.

įvardyti būdus, kaip galėtų būti užtikrintas sukurtų naujų MTEP darbo vietų tvarumas (ilgalaikiškumas). Minėti uždaviniai buvo kelti šio vertinimo metu atliktai intervencijų, skirtų plėtoti aukščiausios kvalifikacijos darbo jėgą, atvejo studijai. Atvejo studija apėmė 11 ES struktūrinės paramos priemonių, turinčių MTEP darbo vietų sukūrimo rodiklius (žr. 28 lentelę).

28 lentelė. 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos priemonės, patenkančios į atvejo studijos objektą

Veiksmų programos priemonės kodas	Veiksmų programos priemonės pavadinimas
VP1-3.1-ŠMM-01-V	Mokslininkų ir kitų tyrėjų kvalifikacijos tobulinimas, mobilumo ir studentų mokslinių darbų skatinimas
VP1-3.1-ŠMM-06-V	MTTP kokybė ir ekspertų rengimas
VP1-3.1-ŠMM-07-K	Parama mokslininkų ir kitų tyrėjų mokslinei veiklai (visuotinė dotacija)
VP1-3.1-ŠMM-08-K	Mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros veiklų vykdymas pagal nacionalinių kompleksinių programų tematikas
VP1-3.1-ŠMM-10-V	Aukšto tarptautinio lygio mokslinių tyrimų skatinimas
VP2-1.1-ŠMM-04-V	Bendrosios mokslo ir studijų infrastruktūros stiprinimas
VP2-1.1-ŠMM-06-V	Nacionalinių mokslo programų ir kitų aukšto lygio mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros projektų vykdymas
VP1-3.2-ŠMM-01-K	Valstybės pagalba aukštos kvalifikacijos darbuotojų įdarbinimui įmonėse
VP2-1.4-ŪM-02-K	Inoklaster LT+
VP2-1.3-ŪM-02-K	Intelektas LT
VP2-1.3-ŪM-03-K	Intelektas LT+

Šaltinis: sudarė vertintojai.

3.4.1 Intervencinė logika

Šiame skyriuje aprašoma 2007–2013 m. programavimo laikotarpiu ES lėšomis finansuojamų intervencijų, skirtų aukščiausios kvalifikacijos reikalaujančių darbo vietų kūrimui, logika. 2007–2013 m. programavimo laikotarpiu iš viso įgyvendinta 11 priemonių, kuriomis *inter alia* siekiama sukurti naujas aukščiausios kvalifikacijos reikalaujančias darbo vietas. Svarbu pabrėžti, kad darbo vietų kūrimas buvo tik papildomas šių priemonių tikslas⁸⁵. Pagrindiniai LR švietimo ir mokslo ministerijos (toliau – ŠMM) administruojamų priemonių uždaviniai buvo atnaujinti mokslo ir studijų institucijų infrastruktūrą ir atlikti aukštos kokybės mokslinius tyrimus. Tokiu būdu buvo siekiama tobulinti mokslininkų ir tyrėjų kompetencijas⁸⁶. LR ūkio ministerijos (toliau – ŪM) administruojamos priemonės buvo orientuotos į verslui skirtos MTEP infrastruktūros kūrimą bei galimybių atlikti MTEP veiklas įmonėse sudarymą⁸⁷. Pažymėtina, kad šioje atvejo studijoje 11 į vertinimo objektą patekusių priemonių buvo analizuojamos siauresne apimtimi, t. y. siekiama parodyti, kaip šios priemonės prisideda kuriant aukščiausios kvalifikacijos darbo vietas.

6 iš 11 aktualių priemonių buvo įgyvendinamos pagal ŽIPVP. Šios priemonės apėmė tyrėjų kvalifikacijos ir kompetencijų kėlimą, jų mobilumo skatinimą, investicijas į mokslinius tyrimus bei mokslininkų, tyrėjų ir MTEP darbuotojų įdarbinimą įmonėse. Dar 5 priemonės buvo įgyvendinamos pagal EAVP ir apėmė viešosios MTEP infrastruktūros stiprinimą, investicijas į MTEP veiklą ir infrastruktūrą įmonėse bei Lietuvos pramonės šakų ir sektorių bendradarbiavimo stiprinimą. 8 priemonės įgyvendino ŠMM (6 iš jų pagal ŽIPVP), 3 – ŪM (visas pagal EAVP).

⁸⁵ Vienintelė išimtis yra priemonė VP1-3.2-ŠMM-01-K „Valstybės pagalba aukštos kvalifikacijos darbuotojų įdarbinimui įmonėse“, kurios svarbiausias tikslas buvo kurti darbo vietas įmonėse.

⁸⁶ 2016 m. sausio 19 d. interviu su LR švietimo ir mokslo ministerijos Studijų, mokslo ir technologijų departamento Mokslo skyriaus vyriausiąja specialiste Ginvile Jekentiene.

2016 m. balandžio 20 d. interviu su LR finansų ministerijos Europos Sąjungos struktūrinės paramos valdymo departamento Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programos valdymo skyriaus vedėja Rima Martinėniene.

⁸⁷ 2016 m. sausio 20 d. interviu su LR ūkio ministerijos Europos Sąjungos paramos koordinavimo departamento Struktūrinės paramos politikos skyriaus vedėja Olga Celova.

2016 m. balandžio 20 d. interviu su Europos Sąjungos struktūrinės paramos valdymo departamento Ekonomikos augimo veiksmų programos valdymo skyriaus vedėjo pavaduotoja Simona Daukilaite.

Pagrindinė problema, kurią siekta išspręsti kuriant aukščiausios kvalifikacijos reikalaujančias darbo vietas, yra mažas tyrėjų skaičius (ypač versle). 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos panaudojimo strategijoje pažymima, kad programavimo laikotarpio pradžioje Lietuva beveik du kartus atsiliko nuo ES vidurkio pagal tyrėjų dalį nuo visų dirbančių gyventojų. Be to, 2003 m. vos 6,7 proc. visų tyrėjų dirbo verslo įstaigose ir tai buvo žemiausias procentas tarp ES narių (ES vidurkis sudarė 49 proc.). Kuriant aukščiausios kvalifikacijos reikalaujančias darbo vietas taip pat buvo siekiama į MTEP veiklas pritraukti jaunus specialistus ir tokiu būdu sumažinti viešojo sektoriaus tyrėjų amžiaus vidurkį. Taip pat buvo tikimasi, kad darbo vietos padės spręsti labai aktualią protų nutekėjimo problemą.

Siekiami analizuojamų intervencijų rezultatai yra įvardyti Strategijos 1 prioritetingos krypties 3 uždavinio „Plėtoti aukščiausios kvalifikacijos darbo jėgą“ aprašyme. Nurodomi trys siekiami rezultatai: 1) padidinti tyrėjų skaičių iki 6,1/15 proc. (bendras skaičius, tenkantis tūkstančiui dirbančių asmenų/dalis versle); 2) pasiekti 400 vnt. mokslinių publikacijų, tenkančių 1 mln. gyventojų, lygį; 3) padidinti jaunų tyrėjų dalį iki 50 proc. Aktualių strateginio planavimo dokumentų analizė leidžia įvardyti ir tuos rezultatus, kurių buvo ketinama siekti ilgesniu laikotarpiu. Strategijoje numatyta, kad augantis tyrėjų darbo vietų skaičius ir besiplečianti MTEP veikla įmonėse suteiks postūmį įmonių inovacinei veiklai⁸⁸. Taip pat buvo tikimasi, kad didėjantis tyrėjų darbo vietų skaičius leis padidinti aukštųjų ir vidutiniškai aukštųjų technologijų sektorių sukuriama produkto dalį ir tokiu būdu padidinti bendrą darbo produktyvumą šalyje.

Analizuojamų priemonių gausa ir tai, kad jas pagal dvi skirtingas programas įgyvendino dvi atskiros institucijos, rodo, kad aukščiausios kvalifikacijos reikalaujančių darbo vietų kūrimui 2007–2013 m. programavimo laikotarpiu buvo pasitelktas įvairaus pobūdžio veiklų rinkinys. Galima išskirti keturias pagrindines veiklų grupes: 1) MTEP darbo vietų subsidijavimas įmonėse; 2) investicijos į MTEP veiklą mokslo ir studijų institucijose bei įmonėse; 3) mokslo ir studijų institucijų, įmonių ir klasterių MTEP infrastruktūros stiprinimas; 4) tyrėjų ir studentų kvalifikacijos kėlimas⁸⁹. Subsidijuojant MTEP darbo vietas įmonėse tiesiogiai buvo prisidedama prie aukščiausios kvalifikacijos reikalaujančių darbo vietų kūrimo. MTEP veiklų finansavimas taip pat dažniausiai apėmė naujų darbo vietų kūrimą. Naujai sukurtos darbo vietos buvo kai kurių priemonių, pagal kurias finansuojamos pastarojo tipo veiklos, projektų naudos ir kokybės vertinimo kriterijus (pavyzdžiui, „Intelektas LT“). EAVP buvo numatyta, kad MTEP bazės atnaujinimas sudarys sąlygas mokslininkams, ypač jaunimui, dirbti Lietuvoje, stabdys protų nutekėjimą, paskatins iš šalies išvykusių mokslininkų grįžimą, didins tyrėjo profesijos patrauklumą tarp jaunimo. Tyrėjų ir studentų kvalifikacijos kėlimas buvo siejamas su tyrėjų darbo jėgos pasiūlos problemos sprendimu. Aukštos kvalifikacijos žmogiškieji ištekliai yra būtina sąlyga naujoms aukščiausios kvalifikacijos darbo vietoms kurti. Toliau pateikiamoje lentelėje parodoma, pagal kokias priemonės buvo įgyvendinamos kiekvieno tipo veiklos.

⁸⁸ Pažymėtina, kad tyrėjų skaičiaus versle augimą nebūtinai lydi sukuriamų inovatyvių produktų skaičiaus padidėjimas. Tuose verslo sektoriuose, kuriuose produktai sukuriami per palyginti trumpą laiką ir dažnai perimamos jau sukurtos naujovės, tyrėjų skaičiaus augimas yra mažiau aktualus (pavyzdžiui, informacinių technologijų sektorius). Kita vertus, kai kuriuose verslo sektoriuose tyrėjų skaičiaus augimas yra būtina, nors ir nepakankama sėkmingos įmonių inovacinės veiklos sąlyga. Tai pasakytina apie daugiau akademinį žinių reikalaujančius ir ilgesniu verslo ciklu pasižyminčius sektorius (pavyzdžiui, puslaidininkių fizikos, biofarmacijos ir kt.). Tyrėjų skaičiaus versle augimą apsunkina tai, kad šiuo metu mokslo ir studijų sektoriuje dirbantiems tyrėjams nėra sudaromos sąlygos dirbti versle ir tuo pat metu išlaikyti akademinę pozicijas (2016 m. sausio 26 d. interviu su Infobalt inovacijų vadovu Andriumi Plečkaičiu).

⁸⁹ Finansuojamos įvairios priemonės prieš tyrėjų ir studentų kvalifikacijos kėlimą prisidedančios veiklos. Pagal VP1-3.1-ŠMM-01-V „Mokslininkų ir kitų tyrėjų kvalifikacijos tobulinimas, mobilumo ir studentų mokslinių darbų skatinimas“ – podoktorantūrinės stažuotės; podoktorantūrinių stažuotėjų metu vykdomi moksliniai tyrimai vienoje arba keliuose mokslo srityse; podaktaro studijos (ypač socialinių ir humanitarinių mokslų srityse), kurios apima tyrėjo (moksline), dėstytojo (pedagogine) ir vadovo (vadybine) akademinę kompetencijas; mokslininkų iš užsienio trumpi vizitai į mokslo ir studijų institucijas, siekiant sustiprinti mokslinius ryšius; studentų mokslinių darbų skatinimas: trumpi moksliniai tyrimai, stažuotės, konferencijos, studijos; doktorantūros proceso įgyvendinimas; neformalus mokslininkų ir kitų tyrėjų ugdymas; mokslininkų ir kitų tyrėjų kvalifikacijos ir kompetencijos tobulinimas pagal pagrindinių ir profesinių gebėjimų poreikius. Pagal VP1-3.1-ŠMM-06-V „MTTP kokybė ir ekspertų rengimas“ – mokslo ir studijų ekspertinių ir koordinavimo institucijų ekspertų ir personalo ugdymas (įskaitant ekspertinio darbo skatinimą ir organizavimą); Lietuvos mokslininkų mobilumo centro veiklos plėtojimas; mokslininkų ir kitų tyrėjų gebėjimų dalyvauti tarptautinėse mokslinių tyrimų programose ugdymas. Pagal VP1-3.1-ŠMM-10-V „Aukšto tarptautinio lygio mokslinių tyrimų skatinimas“ – mokslininkų ir kitų tyrėjų, mokslo ir studijų institucijų darbuotojų, atsakingų už mokslinių tyrimų rezultatų komercinimo, mokslo ir verslo bendradarbiavimo skatinimo klausimus, kvalifikacijos ir kompetencijų tobulinimas pagal specialiųjų ir bendrųjų gebėjimų poreikius mokslinių tyrimų srityse.

29 lentelė. Veiklų grupių ir priemonių sąsajos

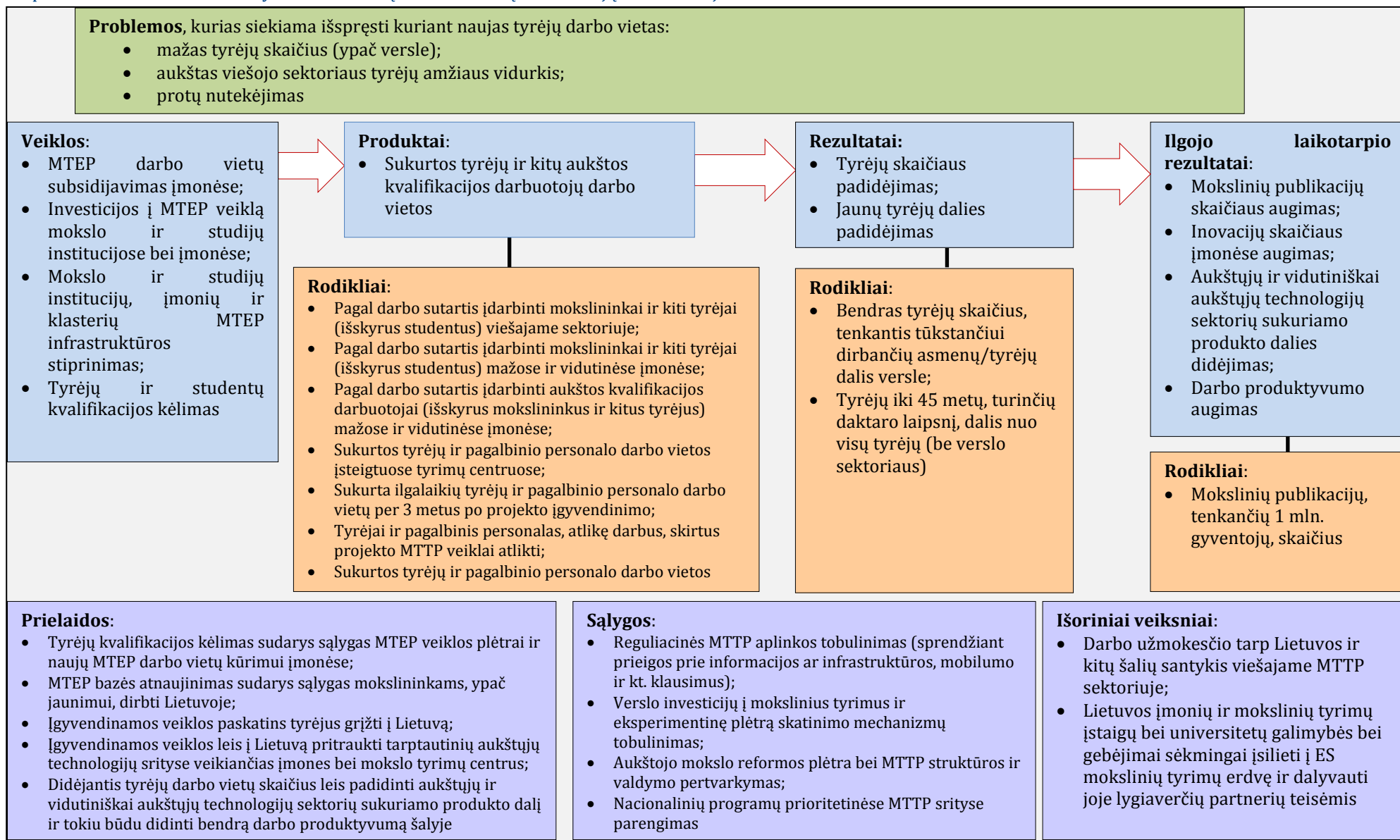
Veiklų grupės	Priemonės
MTEP darbo vietų subsidijavimas įmonėse	VP1-3.2-ŠMM-01-K „Valstybės pagalba aukštos kvalifikacijos darbuotojų įdarbinimui įmonėse“
Investicijos į MTEP veiklą mokslo ir studijų institucijose bei įmonėse	VP1-3.1-ŠMM-06-V „MTTP kokybė ir ekspertų rengimas“ VP1-3.1-ŠMM-07-K „Parama mokslininkų ir kitų tyrėjų mokslinei veiklai (visuotinė dotacija)“ VP1-3.1-ŠMM-08-K „Mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros veiklų vykdymas pagal nacionalinių kompleksinių programų tematikas“ VP1-3.1-ŠMM-10-V „Aukšto tarptautinio lygio mokslinių tyrimų skatinimas“ VP2-1.3-ŪM-02-K „Intelektas LT“
Mokslo ir studijų institucijų, įmonių ir klasterių MTEP infrastruktūros stiprinimas	VP2-1.1-ŠMM-04-V „Bendrosios mokslo ir studijų infrastruktūros stiprinimas“ VP2-1.1-ŠMM-06-V „Nacionalinių mokslo programų ir kitų aukšto lygio mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros projektų vykdymas“ VP2-1.4-ŪM-02-K „Inoklaster LT+“ VP2-1.3-ŪM-03-K „Intelektas LT+“
Tyrėjų ir studentų kvalifikacijos kėlimas	VP1-3.1-ŠMM-06-V „MTTP kokybė ir ekspertų rengimas“ VP1-3.1-ŠMM-01-V „Mokslininkų ir kitų tyrėjų kvalifikacijos tobulinimas, mobilumo ir studentų mokslinių darbų skatinimas“ VP1-3.1-ŠMM-10-V „Aukšto tarptautinio lygio mokslinių tyrimų skatinimas“

Šaltinis: parengta vertintojų.

Strateginio planavimo dokumentuose taip pat išskirtos kelios iniciatyvos, kurios nėra tiesiogiai susijusios su analizuojamomis priemonėmis, bet yra svarbios užsibrėžtų darbo vietų kūrimo tikslams pasiekti. Aukštojo mokslo reformos plėtra bei MTTP struktūros ir valdymo pertvarkymas ŽIPVP buvo siejami su tyrėjų ir mokslininkų gebėjimų stiprinimo prioritetu. Kaip vieną iš priemonių, padėsiančių išspręsti prieigos prie informacijos ar infrastruktūros, mobilumo ir kitas aktualias problemas, ŽIPVP nurodo reguliacinės MTTP aplinkos tobulinimą. Tam, kad verslas pats investuotų į MTEP veiklą ir kurtų aukštos kvalifikacijos reikalaujančias darbo vietas, būtina tobulinti privačių investicijų skatinimo mechanizmus. Strateginio planavimo dokumentuose taip pat buvo išskirti nuo valdžios institucijų tik iš dalies priklausantys veiksniai, nuo kurių stipriai priklauso aukščiausios kvalifikacijos reikalaujančių darbo vietų kūrimo srityje užsibrėžtų tikslų pasiekimas. Prie tokių išorinių veiksnių galima priskirti darbo užmokesčio tarp Lietuvos ir kitų šalių santykį viešajame MTTP sektoriuje bei Lietuvos įmonių ir mokslinių tyrimų įstaigų bei universitetų galimybes bei gebėjimus sėkmingai įsiliesti į ES mokslinių tyrimų erdvę.

25 paveiksle pateikiama aukščiausios kvalifikacijos darbo jėgai plėtoti skirtų 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos intervencijų logikos schema.

25 paveikslas. Aukščiausios kokybės darbo vietų kūrimui skirtų intervencijų kaitos teorija

Šaltinis: parengta vertintojų.

3.4.2 Rezultatyvumo vertinimas

4 priede yra pateikti visų 11 atvejo studijoje analizuotų priemonių pasiekti rezultatai kuriant naujas darbo vietas. Iš pateiktų duomenų matyti, kad 2007–2013 m. programavimo laikotarpiu pagal 11 analizuojamų priemonių buvo sukurtos 7 662 aukščiausios kvalifikacijos reikalaujančios darbo vietos⁹⁰. Tai yra 52,4 proc. daugiau nei programavimo laikotarpio pradžioje šioms priemonėms iškeltas tikslas. Ilgalaikių darbo vietų kūrimo rezultatyvumą vertinti dar anksti, nes nuo analizuojamų ES struktūrinės paramos priemonių įgyvendinimo pabaigos praėjo nepakankamai laiko. Projektų finansavimo sutarčių duomenys rodo, kad įgyvendinus visus projektus turėtų būti sukurta 2,43 karto daugiau ilgalaikių darbo vietų nei planuota. Remiantis šia informacija galima teigti, kad aukščiausios kvalifikacijos darbo jėgą plėtojančių intervencijų rezultatyvumas kuriant darbo vietas yra aukštas.

Sukurtų darbo vietų rodiklių planuotos reikšmės jau yra pasiektos aštuoniose iš vienuolikos analizuotų priemonių (4 priede įrašytos žaliame fone). Dar dvi ES struktūrinės paramos priemonės jau yra pasiekusios sukurtų laikinų darbo vietų rodiklius, bet nėra sukūrusios visų planuotų nuolatinių darbo vietų, nes nuo projektų įgyvendinimo pabaigos dar nepaėjo pakankamai laiko (4 priede įrašytos geltoname fone). Daugiausia darbo vietų buvo sukurta tose priemonėse, pagal kurias buvo finansuojamos MTEP veiklos mokslo ir studijų institucijose bei įmonėse (VP1-3.1-ŠMM-07-K „Parama mokslininkų ir kitų tyrėjų mokslinei veiklai (visuotinė dotacija)“, VP1-3.1-ŠMM-08-K „Mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros veiklų vykdymas pagal nacionalinių kompleksinių programų tematikas“, VP1-3.1-ŠMM-10-V „Aukšto tarptautinio lygio mokslinių tyrimų skatinimas“, VP2-1.3-ŪM-02-K „Intelektas LT“⁹¹). Pagal šias priemones buvo sukurta daug daugiau darbo vietų, nei buvo tikimasi sukurti programavimo laikotarpio pradžioje. MTEP projektai pasižymi tuo, kad juos yra sunku planuoti: sudėtingų MTEP veiklų įgyvendinimo metu neretai atsiranda naujų specialistų poreikis, kurio neįmanoma numatyti projekto planavimo fazėje⁹². LR ŪM administruojamos priemonės VP2-1.3-ŪM-02-K „Intelektas LT“ sukurtų darbo vietų rodikliai buvo nustatyti remiantis tais sukurtų darbo vietų rezultatais, kurie buvo fiksuojami priemonės įgyvendinimo pradžioje. Jie buvo palyginti žemi, nes iš pradžių daugelis įmonių neturėjo MTEP veiklai reikalingos infrastruktūros ir buvo linkusios pirkti MTEP paslaugas iš mokslo ir studijų institucijų. Įmonėms pradėjus atnaujinti MTEP infrastruktūrą, padaugėjo ir samdomų darbuotojų⁹³. Tiksliau numatyti sukurtų darbo vietų paramą administruojančioms institucijoms neleido ir patirties įgyvendinant panašaus dydžio priemones trūkumas.

Taip pat daug aukščiausios kvalifikacijos reikalaujančių darbo vietų buvo sukurta pagal viešosios MTEP infrastruktūros vystymo priemonę VP2-1.1-ŠMM-04-V „Bendrosios mokslo ir studijų infrastruktūros stiprinimas“. Pažymėtina, kad į šios priemonės rodiklį „Bendros darbo vietos mokslinių tyrimų srityje“ įeina ne tik sukurtos, bet ir atnaujintos darbo vietos. Atnaujinta darbo vieta gali reikšti dėl investicijų į infrastruktūrą pagerėjusias darbo sąlygas tiems mokslininkams ir tyrėjams, kurie ir anksčiau užėmė tą pačią darbo vietą⁹⁴. Kitos „infrastruktūrinės“ priemonės – VP2-1.4-ŪM-02-K „Inoklaster LT+“ – įgyvendinimą apsunkino įmonių varžymasis dėl klasterio koordinatoriaus statuso, atnešančio įmonei su projekto lėšų ir sukurtos infrastruktūros valdymu susijusių privalumų. Be to, ekonominės krizės laikotarpiu sumažėjo rizikingų MTEP projektų ir padidėjo finansų inžinerijos ir verslo subsidijavimo priemonių populiarumas⁹⁵.

⁹⁰ Į šį skaičių įeina ir LR ŠMM administruojamose infrastruktūros stiprinimo priemonėse skaičiuojamos atnaujintos darbo vietos. Žr. toliau.

⁹¹ Vienas iš priemonės VP2-1.4-ŪM-02-K „Intelektas LT“ įgyvendinimo trūkumų buvo tai, kad įmonės turėdavo pateikti daug techninės dokumentacijos paraiškos teikimo pradžioje. Vėliau neretai paaiškėdavo, kad įmonės siūlomas projektas ir parengtas verslo planas nėra tinkami finansuoti pagal šią priemonę. Kitas trūkumas, kad įmonės paraišką neretai vertindavo vienas ekspertas. Vertinant vienam ekspertui, neretai kildavo nesutarimų dėl to, kokias veiklas galima laikyti MTEP. 2016 m. sausio 26 d. interviu su Infobalt inovacijų vadovu Andriumi Plečkaičiu.

⁹² 2016 m. sausio 19 d. interviu su LR švietimo ir mokslo ministerijos ES paramos koordinavimo departamento ES paramos įgyvendinimo skyriaus vyriausiąja specialiste Egidija Kasperiūniene.

⁹³ 2016 m. sausio 20 d. interviu su LR ūkio ministerijos Europos Sąjungos paramos koordinavimo departamento Struktūrinės paramos politikos skyriaus vedėja Olga Celova.

⁹⁴ 2016 m. sausio 19 d. interviu su LR švietimo ir mokslo ministerijos ES paramos koordinavimo departamento ES paramos įgyvendinimo skyriaus vyriausiąja specialiste Egidija Kasperiūniene.

⁹⁵ 2016 m. sausio 20 d. interviu su LR ūkio ministerijos Europos Sąjungos paramos koordinavimo departamento Struktūrinės paramos politikos skyriaus vedėja Olga Celova.

Paradoksalu, bet prasčiausi rezultatai naujų darbo vietų kūrimo srityje yra tiesiogiai su darbo vietų kūrimu susijusioje priemonėje (VP1-3.2-ŠMM-01-K „Valstybės pagalba aukštos kvalifikacijos darbuotojų įdarbinimui įmonėse“). LR valstybės kontrolė 2011 m. ataskaitoje pažymi, kad prieš rengiant priemonės „Valstybės pagalba aukštos kvalifikacijos darbuotojų įdarbinimui įmonėse“ sąlygas nebuvo atlikta pakankama priemonės poreikio analizė⁹⁶. Priemonės įgyvendinimą apsunkino griežtos finansavimo sąlygos⁹⁷. Priemonės finansavimo taisyklės numatė, kad 50 proc. projekto išlaidų turėjo skirti pats pareiškėjas (įmonė). Be to, dėl paramos besikreipianti įmonė turėjo pagrįsti, kad turi nustatyto dydžio apyvartą ir užsiima MTEP veikla. Priemonės įgyvendinimas buvo paremtas delegavimo principu, t. y. tarp įmonės ir mokslinių tyrimų organizacijos / didelės įmonės turėjo būti sudaroma delegavimo sutartis, pagal kurią mokslinių tyrimų organizacija arba didelė įmonė deleguoja – perkelia mokslininką dirbti į kitą įmonę. Manytina, kad dalis mokslininkų nebuvo linkę užimti pagal šią priemonę subsidijuojamas laikinas darbo vietas, nes nebuvo tikri, kad bus išlaikyta jų iki tol turėta darbo vieta viešajame sektoriuje⁹⁸. Priemonės VP1-3.2-ŠMM-01-K „Valstybės pagalba aukštos kvalifikacijos darbuotojų įdarbinimui įmonėse“ įgyvendinimui taip pat galėjo neigiamai atsiliiepti konkurencija su ŪM įgyvendinamomis priemonėmis VP2-1.3-ŪM-02-K „Intelektas LT“, VP2-1.3-ŪM-03-K „Intelektas LT +“ ir VP2-1.4-ŪM-02-K „Inoklaster LT+“. Nors ŠMM reagavo į mažą priemonės populiarumą peržiūrėdama priemonės finansavimo sąlygas, priemonės stebėsenos rodikliai išliko žemi. 2014–2020 m. programavimo laikotarpiu ŠMM neplanuoja įgyvendinti panašios priemonės.

Pagrindinis aukščiausios kvalifikacijos darbo jėgą plėtojančių ES struktūrinės paramos priemonių stebėsenos trūkumas yra tas, kad duomenys apie sukurtas naujas darbo vietas nėra išreiškiami viso etato ekvivalentu. Naujausioje 7-os versijos Frascati vadove pažymima, kad viso etato ekvivalentu skaičiuojamos darbo vietos yra pagrindinis MTEP darbuotojų rodiklis, naudojamas tarptautiniuose palyginimuose⁹⁹. Nepaisant to, iki šiol sukurtos darbo vietos viso etato ekvivalentu buvo skaičiuojamos tik dviejų ES struktūrinės paramos priemonių – „VP2-1.3-ŪM-02-K Intelektas LT“ ir „VP2-1.3-ŪM-03-K Intelektas LT +“ – įgyvendinimo pabaigoje. Sukurtų darbo vietų skaičiavimą viso etato ekvivalentu inicijavo priemonės įgyvendinanti Lietuvos verslo paramos agentūra, pastebėjusi, kad dalis pagal priemonės įdarbintų asmenų dirba tik labai nedidelę savaitės dalį¹⁰⁰. Nemažai painiavos į MTEP priemonių metu sukurtų darbo vietų stebėseną įneša tai, kad ŠMM ir ŪM skirtingais būdais skaičiuoja nuolatines darbo vietas. ŠMM nuolatine darbo vieta laiko tokią darbo vietą, kuri išlaikoma bent 6 mėnesius po projekto įgyvendinimo. Tuo tarpu ŪM skaičiuoja sukurtas darbo vietas per 3 metus po projekto įgyvendinimo.

3.4.3 Bendrojo poveikio vertinimas

2007–2013 m. ES paramos panaudojimo strategijoje numatyti du konteksto rodikliai, tiesiogiai susiję su šioje atvejo studijoje analizuojamomis ES struktūrinės paramos priemonėmis – „Tyrėjų skaičius, tenkantis tūkstančiui užimtųjų/dalis versle (proc.)“ ir „Jaunų tyrėjų dalis (su daktaro laipsniu, iki 45 m. ir be verslo sektoriaus) (proc.)“. Kaip matyti iš 30 lentelės, tūkstančiui užimtųjų tenkantis tyrėjų skaičius 2004–2014 m. paaugo nuo 5,12 iki 6,5 ir viršijo 2015 metams iškeltą tikslą (6,1). 2014 m. 23,1 proc. Lietuvos tyrėjų dirbo verslo sektoriuje – t. y. 8,1 proc. punktais daugiau nei siektina rodiklio reikšmė. Kita vertus, pagal šį rodiklį Lietuva vis dar stipriai atsilieka nuo ES vidurkio (2013 m. ES vidurkis siekė 48,10 proc.). Jaunų tyrėjų dalis 2014 m. siekė 44,6 proc. ir buvo mažesnė nei 2015 metams numatyta siektina rodiklio reikšmė (50 proc.). Vis dėlto reikia pažymėti, kad 2007–2014 m. buvo fiksuojamas jaunų tyrėjų dalies augimas.

⁹⁶ LR valstybės kontrolės valstybinio audito ataskaita „Sąveikos tarp mokslo ir verslo skatinimas“. 2011 m. birželio 28 d., p. 28.

⁹⁷ 2016 m. balandžio 20 d. interviu su LR finansų ministerijos Europos Sąjungos struktūrinės paramos valdymo departamento Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programos valdymo skyriaus vedėja Rima Martinėniene.

⁹⁸ 2016 m. sausio 19 d. interviu su LR švietimo ir mokslo ministerijos ES paramos koordinavimo departamento ES paramos įgyvendinimo skyriaus vyriausiąja specialiste Egidija Kasperiušiene.

⁹⁹ OECD, *Frascati Manual 2015*, 165 p.

¹⁰⁰ 2016 m. sausio 12 d. interviu su Lietuvos verslo paramos agentūros Mokslo ir inovacijų projektų skyriaus vedėja Sigita Trinkūnaite.

30 lentelė. Į Strategiją įtrauktų konteksto rodiklių dinamika

Strategijoje nustatytas konteksto rodiklis	Pradinė situacija	Skaiciais išreikštas uždavinys 2015 m.	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Tyrėjų skaičius, tenkantis tūkstančiui užimtųjų/dalis versle (proc.)	5,12/ 6,6 proc. (2004 m.)	6,1/ 15 proc.	5,8/ 15,4 proc.	5,9/ 13,9 proc.	6,4/ 13 proc.	6,9/ 14,4 proc.	6,7/ 16,3 proc.	6,3/ 16,4 proc.	6,6/ 20,6 proc.	6,5/ 23,1 proc.
Jaunų tyrėjų dalis (su daktaro laipsniu, iki 45 m. ir be verslo sektoriaus) (proc.)	38,2 (2004 m.)	50	34,9	35,3	36,5	39	42,7	43,6	45	44,6

Šaltinis: parengta vertintojų.

Nors 30 lentelėje matyti teigiami aktualių Strategijos konteksto rodiklių pokyčiai, neaišku, kaip stipriai prie šių pokyčių prisidėjo analizuojamos ES struktūrinės paramos priemonės. Vienas iš būdų įvertinti poveikį galėtų būti ES struktūrinės paramos priemonių pasiekimų darbo vietų kūrimo srityje sugretinimas su bendra tyrėjų ir kitų aukštos kvalifikacijos darbuotojų statistika Lietuvoje. Lietuvos statistikos departamento (toliau – LSD) duomenimis, priemonių įgyvendinimo pradžioje (2008 m.) Lietuvoje buvo 16 101 tyrėjai, technikai ir jiems prilyginti darbuotojai¹⁰¹. 2007–2013 m. programavimo laikotarpiu pagal 11 analizuojamų ES struktūrinės paramos priemonių jau sukurtos 7 662 darbo vietos, dauguma jų – tyrėjams ir pagalbiniam personalui. Tai sudaro 47,6 proc. visų tyrėjų, technikų ir jiems prilygintų darbuotojų skaičiaus programavimo laikotarpio pradžioje. Planuojamos sukurti ilgalaikės darbo vietos (2 498,5) sudaro 15,5 proc. minėto skaičiaus.

31 lentelė. 2008–2014 m. statistika apie MTEP srityje dirbančius asmenis

Rodiklis	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Tyrėjai, technikai ir jiems prilyginti darbuotojai, dalyvaujantys MTEP mokslo ir valdžios sektoriuose	13.523	13.907	13.913	15.396	15.639	15.632	15.293
MTEP darbuotojai, dalyvaujantys MTEP verslo sektoriuje	2.578	2.148	2.873	3.179	2.863	3.455	4.405
Iš viso:	16.101	16.055	16.786	18.575	18.502	19.087	19.698

Šaltinis: Lietuvos statistikos departamento duomenys.

Vis dėlto šių duomenų nepakanka teigti, kad ES struktūrinė parama padarė reikšmingą poveikį tyrėjų skaičiaus augimui Lietuvoje. Nors įgyvendinant analizuojamas ES struktūrinės paramos priemones buvo sukurta daug darbo vietų, šiuo metu naudojama stebėsenos sistema neleidžia pasakyti, kuri įdarbintų asmenų dalis iki priemonių įgyvendinimo nedirbo MTEP srityje. Šios asmenų grupės įdarbinimas turi tiesioginį poveikį Strategijos konteksto rodikliui „Tyrėjų skaičius, tenkantis tūkstančiui užimtųjų/dalis versle (proc.)“. Siekiant įvertinti analizuojamų ES struktūrinės paramos priemonių poveikį padėtų ir informacija apie sukurtas viso etato darbo vietas. Deja, iš stebėsenos duomenų ji taip pat nėra prieinama. Poveikio konteksto rodikliui „Tyrėjų skaičius, tenkantis tūkstančiui užimtųjų/dalis versle (proc.)“ įvertinimą apsunkina ir tai, kad rodiklis yra stipriai priklausomas nuo rodiklio bazės (užimtųjų skaičiaus) pokyčių. Rodiklio reikšmė kai kuriais atvejais gali gerėti ne dėl veiksmingos ES struktūrinės paramos, o dėl sumažėjusio užimtų asmenų skaičiaus. Minėto konteksto rodiklio reikšmei įtaką daro ir MTEP veiklą vykdančių įmonių statistinė apskaita. Prie tyrėjų skaičiaus augimo gali prisidėti tai, kad vis daugiau MTEP veiklą vykdančių įmonių teikia Statistikos departamentui metines statistines ataskaitas.

Analizuojamos ES struktūrinės paramos priemonės skatino jaunų tyrėjų dalies augimą. Į pagalbą administruojamas priemones finansuojamas MTEP veiklas mokslo ir studijų institucijose buvo siekiama įtraukti jaunus tyrėjus (įskaitant ir magistrantus bei doktorantus)¹⁰². Ankstesniame vertinime atlikta 6

¹⁰¹ LSD rodiklių duomenų bazė nesuteikia galimybės pamatyti, kokią visų verslo sektoriuje dirbančių MTEP darbuotojų dalį sudaro tyrėjai, technikai ir jiems prilyginti darbuotojai. Šioje studijoje remiamasi prielaida, kad visi verslo sektoriaus MTEP darbuotojai yra tyrėjai, technikai ir jiems prilyginti darbuotojai. Dėl šios prielaidos bendras tyrėjų, technikų ir jiems prilygintų darbuotojų skaičius Lietuvoje gali būti mažesnis nei parodyta 5 lentelėje.

¹⁰² 2016 m. sausio 19 d. interviu su LR švietimo ir mokslo ministerijos ES paramos koordinavimo departamento ES paramos įgyvendinimo skyriaus vyriausiąja specialiste Nerija Lučinskaite.

priemonių, patenkančių į šios atvejo studijos objektą, projektų vykdytojų apklausa parodė, kad iš 500 daktaro laipsnį turinčių tyrėjų, kurie vertinimo atlikimo metu buvo įdarbinti viešajame sektoriuje dėl respondentų projektų veiklų įgyvendinimo, 65 proc. yra jauni tyrėjai¹⁰³.

Siekiant užtikrinti ilgalaikį tyrėjų skaičiaus augimą, 2007–2013 m. programavimo laikotarpiu buvo labai svarbu investuoti į MTEP infrastruktūros plėtrą. ES struktūrinės paramos lėšomis įdarbinant tyrėjus ir kitus MTEP darbuotojus buvo skatinamas mokslo ir studijų institucijų bei įmonių nuostatų pasikeitimas¹⁰⁴. Buvo tikimasi, kad pasibaigus projektų įgyvendinimui atliktų veiklų naudą pajutusios institucijos ir įmonės tyrėjus toliau samdys savo ištekliams. Taip pat pažymėtina, kad sukurtų darbo vietų tvarumui didelę įtaką daro įgyvendintų projektų kokybė ir įgyvendinančios institucijos vykdomos priežiūros efektyvumas¹⁰⁵.

Artimiausioje ateityje vieni iš pagrindinių iššūkių bus esamos MTEP infrastruktūros atnaujinimas ir doktorantų skaičiaus didinimas¹⁰⁶. Taip pat labai svarbu skatinti atliekamų mokslinių tyrimų tarptautiškumą ir tarpdiscipliniškumą, tokiu būdu tobulinant tyrėjų gebėjimus ir gerinant jų galimybes įsitraukti į darbo rinką¹⁰⁷. Tyrėjų darbo vietų skaičius priklauso ir nuo mokslo ir verslo bendradarbiavimo kokybės. Išskyrus Lietuvoje lyderiaujančius biotechnologijų ir lazerių sektorius, bendradarbiavimas tarp mokslo ir verslo išlieka nepakankamas¹⁰⁸. Siekiant paskatinti verslą daugiau investuoti į MTEP veiklas, reikia sudaryti verslui sąlygas realizuoti sukurtą produkciją tarptautinėse rinkose. Tik turėdamas gerą priėjimą prie tarptautinių rinkų ir gerai išvystytus tarptautinius ryšius verslas pajaus investicijų į eksperimentinę plėtrą grąžą ir kurs tyrėjų darbo vietas¹⁰⁹. Dėl šios priežasties labai svarbus vaidmuo skatinant verslą investuoti į MTEP veiklas tenka inovacijų tarpininkams. Verslui skirtos ES struktūrinės paramos priemonės taip pat turėtų būti orientuotos į galutinį rezultatą – MTEP veiklų metu sukurtų produktų realizavimą rinkoje. Tyrėjų skaičiaus versle augimą galėtų paskatinti ir geriau išvystytos profesinės doktorantūros studijos¹¹⁰.

Svarbu paminėti, kad tyrėjų skaičiaus augimui neigiamai atsiliepti gali prasidėjusi aukštųjų mokyklų konsolidacija bei tyrėjų darbo užmokesčio skirtumai Lietuvoje ir užsienyje. Be to, nemaža tyrėjo darbą dirbti galinčių jaunų žmonių dalis labai anksti palieka Lietuvą ir tęsia mokslus užsienyje. Taip pat pažymėtina, kad iš kai kurių inovatyvių produktus kuriančių įmonių nereikėtų tikėtis ilgalaikių darbo vietų kūrimo. Šių įmonių darbo specifiška lemia tai, kad baigus kurti naują produktą darbo vietos nėra išlaikomos. Nuo inovatyvios įmonių veiklos yra neatsiejama ir rizika – nepavykus sukurti rinkoje paklausą suradusio produkto, darbo vietų skaičius įmonėje gali mažėti¹¹¹.

2014–2020 m. darbo vietų kūrimas išliks papildomu ŠMM administruojamų MTEP priemonių tikslu, tačiau žmogiškieji ištekliai bus labai svarbūs siekiant pažangos LR Vyriausybės patvirtintose sumanios specializacijos kryptyse. Todėl ir nauju programavimo laikotarpiu svarbu užtikrinti nuoseklią tyrėjų darbo vietų kūrimo stebėseną.

¹⁰³ Europos Sąjungos struktūrinės paramos poveikio žmogiškųjų išteklių plėtrai vertinimas. LR finansų ministerijos užsakymų atliko BGI Consulting, 2015, 89 p. Į apklausos anketą atsakė 78 respondentai.

¹⁰⁴ 2016 m. balandžio 20 d. interviu su LR finansų ministerijos Europos Sąjungos struktūrinės paramos valdymo departamento Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programos valdymo skyriaus vedėja Rima Martinėniene.

¹⁰⁵ 2016 m. balandžio 20 d. interviu su Europos Sąjungos struktūrinės paramos valdymo departamento Ekonomikos augimo veiksmų programos valdymo skyriaus vedėjo pavaduotoja Simona Daukilaite.

¹⁰⁶ 2016 m. sausio 19 d. interviu su LR švietimo ir mokslo ministerijos ES paramos koordinavimo departamento ES paramos įgyvendinimo skyriaus vyriausiąja specialiste Egidija Kasperūniene.

¹⁰⁷ 2016 m. sausio 19 d. interviu su LR švietimo ir mokslo ministerijos Studijų, mokslo ir technologijų departamento Mokslo skyriaus vyriausiąja specialiste Ginvile Jekentiene.

¹⁰⁸ 2016 m. sausio 20 d. interviu su LR ūkio ministerijos Europos Sąjungos paramos koordinavimo departamento Struktūrinės paramos politikos skyriaus vedėja Olga Celova.

¹⁰⁹ 2016 m. sausio 26 d. interviu su Infobalt inovacijų vadovu Andriumi Plečkaičiu.

¹¹⁰ Ibid.

¹¹¹ Ibid.

3.4.4 Grynojo paramos poveikio vertinimas: priemonių „Intelektas LT“ ir „Intelektas LT+“ kontrafaktinio poveikio analizė

Kontrafaktinio priemonių VP2-1.3-ŪM-02-K „Intelektas LT“ ir VP2-1.3-ŪM-03-K „Intelektas LT+“ poveikio vertinimo tikslas buvo įvertinti šių ES struktūrinės paramos priemonių poveikį tyrėjų skaičiui, MTEP darbuotojų skaičiui¹¹² ir MTEP darbuotojų darbo užmokesčiui paramą gavusiose įmonėse pasibaigus projektų įgyvendinimui. Pagrindinis vertinimo metodas buvo panašiausių atvejų analizė, kurios metu į tikslinę ir kontrolinę grupes patekusios įmonės buvo lyginamos pagal įvardytus poveikio parametrus. Tikslinę grupę sudarė įmonės, gavusios paramą pagal priemonę VP2-1.3-ŪM-02-K „Intelektas LT“ ir / arba VP2-1.3-ŪM-03-K „Intelektas LT+“. Dėl mažo atvejų skaičiaus vertintojai neturėjo galimybių atskirai nustatyti ir palyginti šių priemonių poveikio dydžių. Kontrolinę grupę sudarė pagal ekonominės veiklos pobūdį, darbuotojų skaičių, apyvartą, eksporto apimtį ir veiklos trukmę į tikslinę grupę panašios, bet paramos negavusios įmonės. Kadangi atliekant panašiausių atvejų analizę buvo naudojami 2014 m. duomenys apie tyrėjų ir MTEP darbuotojų skaičių bei MTEP darbuotojų darbo užmokestį, į analizę pateko tik tos įmonės, kurios iki 2014 m. pabaigos jau buvo baigusios vykdyti projekto veiklas. Kaip papildomas vertinimo metodas buvo naudojama dvigubo skirtumo analizė¹¹³. Kontrafaktinio poveikio vertinimo rezultatai padeda atsakyti į šiuos vertinimo klausimus: kiek tiesiogiai ir kiek netiesiogiai ES struktūrinė parama prisidėjo prie darbo vietų kūrimo? Koks sukurtų darbo vietų tvarumas?

Atlikus panašiausių atvejų analizę buvo nustatytas statistiškai reikšmingas priemonių VP2-1.3-ŪM-02-K „Intelektas LT“ ir VP2-1.3-ŪM-03-K „Intelektas LT+“ poveikis tyrėjų skaičiui paremtose įmonėse. Paramą gavusios įmonės 2014 m. pabaigoje vidutiniškai turėjo 4,3 tyrėjais daugiau nei būtų turėjusios tuo atveju, jei nebūtų dalyvavusios vertinamose ES struktūrinės paramos priemonėse. Paramą gavusiose įmonėse pasibaigus projektų įgyvendinimui vidutiniškai dirbo 7,1 tyrėjas – tai yra 2,5 karto daugiau nei būtų dirbę kontrafaktiniame scenarijuje¹¹⁴. Taip pat nustatytas statistiškai reikšmingas vertinamų priemonių poveikis sąlyginiam tyrėjų skaičiui. Sąlyginis tyrėjų skaičius yra apskaičiuojamas atsižvelgiant į tyrėjų darbo dienos trukmę, metinę darbo laiko trukmę ir MTEP veikloms skirtą darbo laiką¹¹⁵. Nustatyta, kad paramą gavusiose įmonėse dirbo 2,7 sąlyginiais tyrėjais daugiau nei būtų dirbę tuo atveju, jei įmonės nebūtų gavusios paramos. Taigi galima teigti, kad pagal ES struktūrinės paramos priemones VP2-1.3-ŪM-02-K „Intelektas LT“ ir VP2-1.3-ŪM-03-K „Intelektas LT+“ buvo kuriamos tvarios tyrėjų darbo vietos, kurios be vertinamų priemonių nebūtų atsiradusios¹¹⁶. Priemonės prisidėjo prie strateginio konteksto rodiklio dėl tyrėjų skaičiaus gerėjimo. Toliau pateiktuose grafikuose apibendrinami panašiausių atvejų analizės rezultatai.

Kontrafaktinės poveikio analizės metu taip pat nustatyta, kad dalyvavimas priemonėse VP2-1.3-ŪM-02-K „Intelektas LT“ ir VP2-1.3-ŪM-03-K „Intelektas LT+“ neturėjo įtakos MTEP darbuotojų skaičiui paremtose įmonėse. Nors panašiausių atvejų analizė parodė, kad paramą gavusiose įmonėse 2014 m. pabaigoje dirbo 1 MTEP darbuotoju ir 1,3 sąlyginiais MTEP darbuotojais daugiau nei būtų dirbę tuo atveju, jei įmonės nebūtų gavusios paramos, nustatyti poveikio koeficientai nebuvo statistiškai reikšmingi. Atsižvelgiant į anksčiau užfiksuotą statistiškai reikšmingą vertinamų priemonių poveikį tyrėjų skaičiui, ši išvada yra netikėta. Ją galima paaiškinti tuo, kad dalis paramą gavusių įmonių tyrėjais įdarbino toje pačioje įmonėje dirbusius ir MTEP statusą jau turėjusius asmenis. Už priemonių įgyvendinimą atsakingos Lietuvos verslo paramos

¹¹² Pagal Lietuvos statistikos departamento generalinio direktoriaus 2014 m. sausio 22 d. įsakymu Nr. DĮ-32 patvirtintą metodiką darbuotojai, dalyvaujantys MTEP veikloje, skirstomi į tyrėjus ir kitus MTEP darbuotojus. Tyrėjas – aukštąjį išsilavinimą turintis asmuo, plėtojantis pažinimą, konceptualizuojantis ar kuriantis naujus produktus, procesus, metodus ir sistemas arba vadovaujantis MTEP projektams. Kiti MTEP darbuotojai – technikai ir jiems prilyginti darbuotojai, kvalifikuoti ir nekvalifikuoti meistrai, vadybininkai, administratoriai ir tarnautojai, dalyvaujantys MTEP darbų projektuose ar tiesiogiai su jais susiję.

¹¹³ Išsamus kontrafaktinio poveikio vertinimo metodologijos ir eigos aprašymas pateiktas 5 priede.

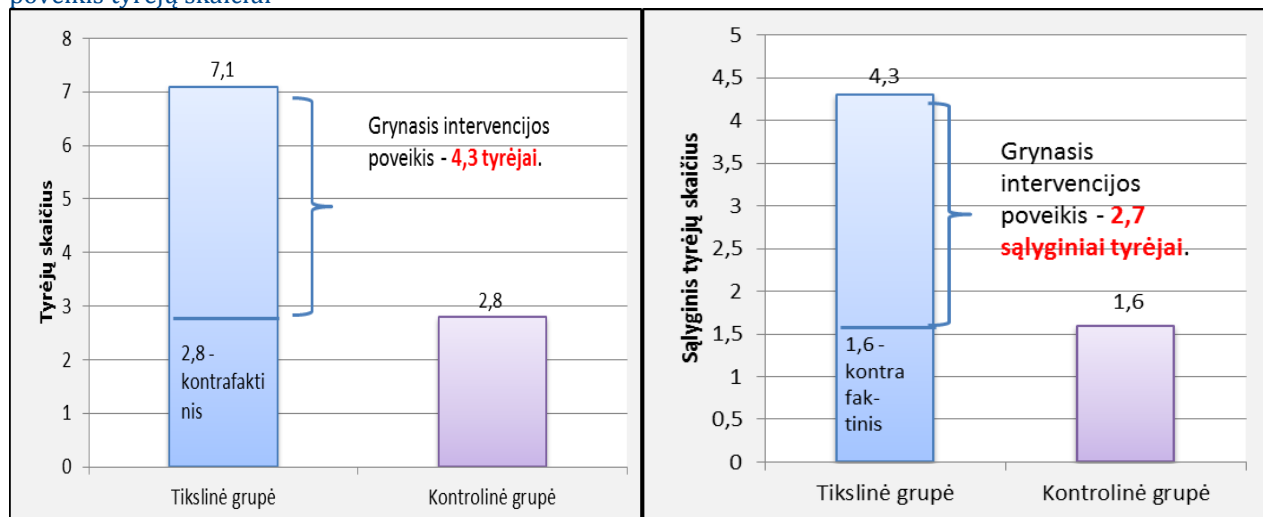
¹¹⁴ Kontrafaktinis scenarijus yra hipotetinė situacija, parodanti, kokie būtų poveikio parametrai paramą gavusiose įmonėse tuo atveju, jei jos nebūtų gavusios paramos.

¹¹⁵ Mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros statistinės ataskaitos forma (MT-02), patvirtinta Lietuvos statistikos departamento generalinio direktoriaus 2013 m. sausio 30 d. įsakymu Nr. DĮ-38. Kiekvienai tyrėjo darbo vietai pritaikoma ši formulė: darbo dienos trukmė (0,1–1; visa darbo diena – 1, pusė darbo dienos – 0,5) x metinė darbo laiko trukmė (0,1–1; 12 mėn. – 1, 6 mėn. – 0,5) x darbo laikas, skirtas MTEP (0,1–1; jei 100 proc. darbo laiko skiriama MTEP veikloms – 1; jei 50 proc. – 0,5). Sąlyginis tyrėjų skaičius apskaičiuojamas sudėjus gautas tyrėjų darbo vietų vertes.

¹¹⁶ Pažymėtina, kad tvirtesnes išvadas apie sukurtų tyrėjų darbo vietų tvarumą bus galima daryti praėjus daugiau laiko nuo projektų įgyvendinimo pabaigos.

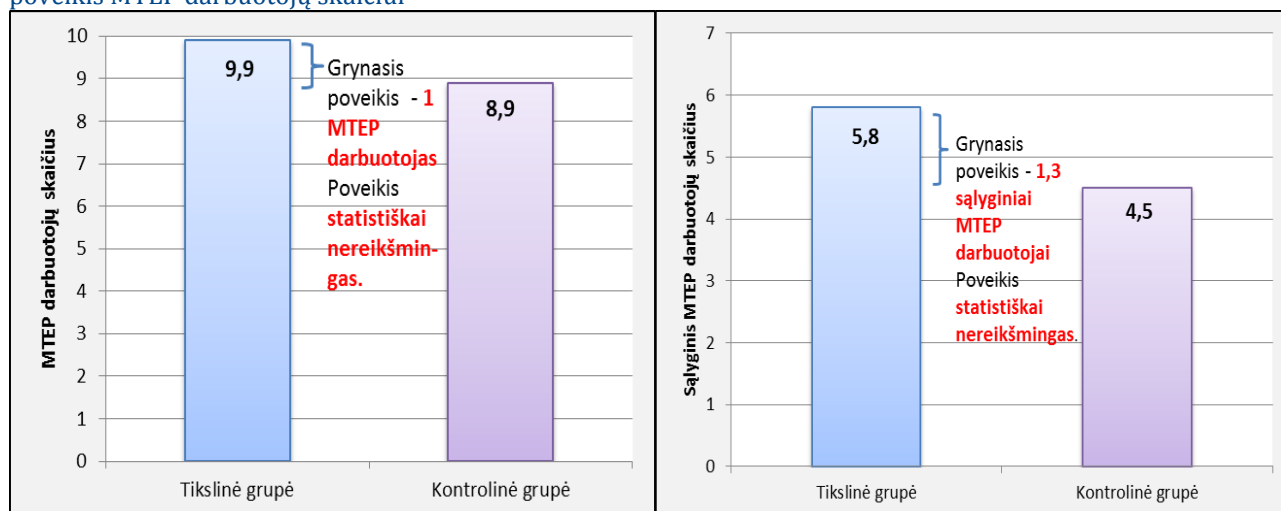
agentūros teigimu, projektus pagal vertinamas priemones įgyvendinančios įmonės domėdavosi galimybėmis tyrėjais įdarbinti savo įmonėje dirbančius ir reikalingas kompetencijas turinčius asmenis. Kai kuriais atvejais tokie asmenys iš tiesų būdavo įdarbinami tyrėjais¹¹⁷. Neatmestina ir tai, kad tyrėjų skaičių padidinusios ir su išaugusiais darbo jėgos išlaikymo kaštais susidūrusios įmonės mažino kitų MTEP darbuotojų skaičių.

26 paveikslas. Priemonių VP2 1.3-ŪM-02-K „Intelektas LT“ ir VP2-1.3-ŪM-03-K „Intelektas LT+“ grynas poveikis tyrėjų skaičiui

Šaltinis: apskaičiuota vertintojų.

27 paveikslas. Priemonių „VP2 1.3-ŪM-02-K Intelektas LT“ ir „VP2-1.3-ŪM-03-K Intelektas LT+“ grynas poveikis MTEP darbuotojų skaičiui

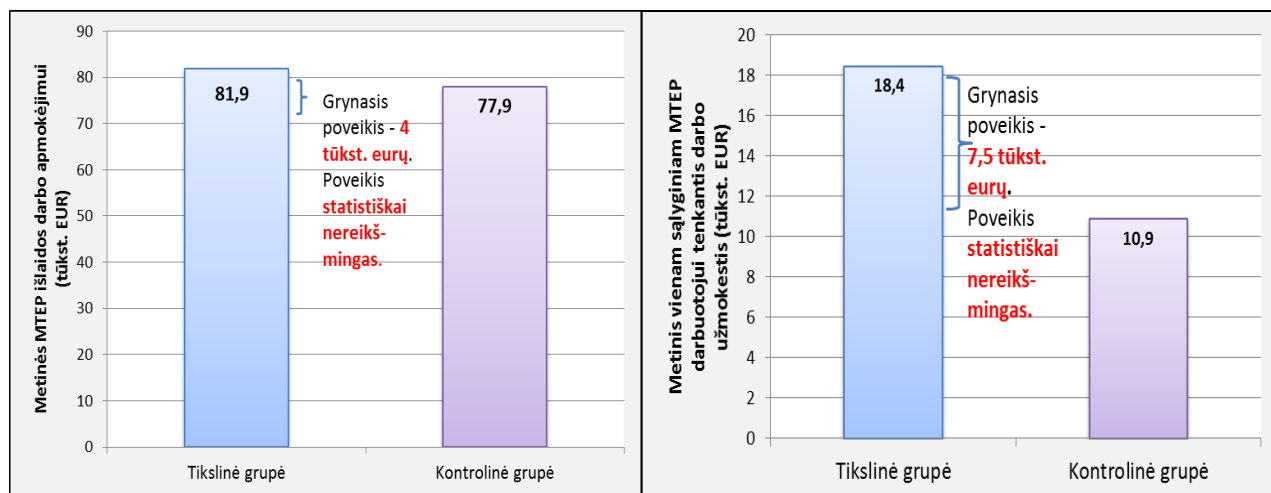

Šaltinis: apskaičiuota vertintojų.

Atlikta analizė parodė, kad dalyvavimas priemonėse VP2-1.3-ŪM-02-K „Intelektas LT“ ir VP2-1.3-ŪM-03-K „Intelektas LT+“ neturėjo įtakos paramą gavusių įmonių MTEP išlaidoms darbo užmokesčiui. Taip pat nustatyta, kad paramą gavusios įmonės vieno sąlyginio MTEP darbuotojo darbo užmokesčiui 2014 m. vidutiniškai išleido 7 524 EUR daugiau nei būtų išleidusios tuo atveju, jei nebūtų gavusios paramos pagal vertinamas priemones. Vis dėlto šio poveikio koeficiento statistinio reikšmingumo lygmuo yra 0,115 ir viršija leistiną 0,05 ribą. Anksčiau pristatyti vertinimo rezultatai leidžia tikėtis aukštesnio MTEP darbuotojų darbo užmokesčio lygio paramą gavusiose įmonėse, nes jose dirba sąlyginai daugiau aukščiausią kvalifikaciją turinčių asmenų.

28 paveikslas. Priemonių VP2 1.3-ŪM-02-K „Intelektas LT“ ir VP2-1.3-ŪM-03-K „Intelektas LT+“ grynas poveikis MTEP darbuotojų darbo užmokesčiui

¹¹⁷ 2016 m. balandžio 25 d. interviu su Lietuvos verslo paramos agentūros Mokslo ir inovacijų projektų skyriaus vedėja Sigita Trinkūnaite.

Šaltinis: apskaičiuota vertintojų.

Panašiausių atvejų analizės rezultatai apibendrinti 32 lentelėje.

32 lentelė. Panašiausių atvejų analizės apibendrinimas

	Tyrėjų skaičius	Sąlyginis tyrėjų skaičius	MTEP darbuotojų skaičius	Sąlyginis MTEP darbuotojų skaičius	Įmonės MTEP išlaidos darbo apmokėjimui (per metus, EUR)	Vienam sąlyginiam MTEP darbuotojui tenkantis darbo užmokestis (per metus, EUR)
Poveikio koeficientas	4,3	2,7	1	1,3	3.966,5	7.524,3
Tikslinė grupė	7,1	4,3	9,9	5,8	81.868	18.469,8
Kontrolinė grupė	2,8	1,6	8,9	4,5	77.901,5	10.945,5
Statistinis reikšmingumas	0,016*	0,046*	0,723	0,496	0,917	0,115
Atvejų skaičius	167	167	180	180	180	178

Šaltinis: parengta vertintojų.

Paaiškinimai: raudonai pažymėti statistiškai reikšmingi poveikio koeficientai.

Siekiant verifikuoti panašiausių atvejų analizės rezultatus buvo atlikta dvigubo skirtumo (angl. *difference-in-differences*) analizė. Dvigubo skirtumo metodas yra paremtas poveikio parametrų lyginimu tikslinėje ir kontrolinėje grupėse prieš ir po intervencijos. Prieš pritaikant šį metodą buvo atlikta panašiausių atvejų analizė, leidusi užtikrinti tikslinės ir kontrolinės grupių panašumą. Grynasis intervencijos poveikis buvo nustatytas naudojant šią formulę:

$$\text{GRYNASIS INTERVENCIJOS POVEIKIS} = \text{SKIRTUMAS TARP DVIEJŲ GRUPIŲ ĮGYVENDINUS POLITIKĄ} - \text{SKIRTUMAS TARP DVIEJŲ GRUPIŲ PRIEŠ ĮGYVENDINANT POLITIKĄ}$$

Dvigubo skirtumo analizę labai apsunkino su duomenų spragomis susijęs mažas analizės atvejų skaičius¹¹⁸. Dėl šios priežasties dvigubo skirtumo analizė buvo naudojama tik kaip papildomas tyrimo metodas. 33 lentelėje anksčiau aprašyti panašiausių atvejų analizės rezultatai palyginami su rezultatais, gautais derinant panašiausių atvejų analizę su skirtumo tarp skirtumų metodu.

33 lentelė. Panašiausių atvejų analizės rezultatų palyginimas su rezultatais, gautais derinant panašiausių atvejų analizę su skirtumo tarp skirtumų metodu

¹¹⁸ Daugiau informacijos apie šio kontrafaktinio poveikio vertinimo apribojimus pateikta 5 priede.

Pritaikyti metodai		Tyrėjų skaičius	Sąlyginis tyrėjų skaičius	MTEP darbuotojų skaičius	Sąlyginis MTEP darbuotojų skaičius	Įmonės MTEP išlaidos darbo apmokėjimui (per metus, eurai)	Vienam sąlyginiam MTEP darbuotojui tenkantis darbo užmokestis (per metus, eurai)
Panašiausių atvejų analizė	Poveikio koeficientas	4,3	2,7	1	1,3	3.966,5	7.524,3
	Statistinis reikšmingumas	0,016*	0,046*	0,723	0,496	0,917	0,115
	Atvejų skaičius	167	167	180	180	180	178
Panašiausių atvejų analizė + dvigubo skirtumo analizė	Poveikio koeficientas	4,1	1,5	-0,6	-2,9	-32.326,30	13.079,8
	Statistinis reikšmingumas	0,522	0,784	0,947	0,689	0,893	0,026**
	Atvejų skaičius	45	45	49	49	49	49

Šaltinis: parengta vertintojų.

Derinant panašiausių atvejų analizę su dvigubo skirtumo metodu gauti rezultatai buvo panašūs į tuos, kurie buvo gauti apsiribojant panašiausių atvejų analize. Abiem atvejais buvo nustatyti panašaus dydžio poveikio koeficientai tyrėjų skaičiui. Pažymėtina, kad atliekant dvigubo skirtumo analizę nustatyti poveikio koeficientai dėl mažo analizės atvejų skaičiaus nebuvo statistiškai reikšmingi. Taip pat nebuvo nustatytas statistiškai reikšmingas dalyvavimo vertinamose priemonėse poveikis kitų MTEP darbuotojų (ne tyrėjų) skaičiui ir įmonės MTEP išlaidoms darbo apmokėjimui. Kita vertus, dvigubo skirtumo analizė leido nustatyti statistiškai reikšmingą priemonių poveikį metiniam darbo užmokesčiui, tenkančiam vienam sąlyginiam MTEP darbuotojui. Paramą gavusios įmonės vienam sąlyginiam MTEP darbuotojui per metus vidutiniškai skyrė 13 079,8 EUR daugiau nei būtų skyrusios tuo atveju, jei nebūtų gavusios paramos pagal vertinamas priemones. Šis rezultatas patvirtina prielaidą, kad paramą gavusiose ir daugiau tyrėjų samdančiose įmonėse atlyginimų lygis yra aukštesnis. Vis dėlto tvirtesnes išvadas dėl priemonių poveikio MTEP darbuotojų darbo užmokesčiui bus galima daryti tuomet, kai praeis daugiau laiko nuo priemonių įgyvendinimo.

4 SUKURTŲ DARBO VIETŲ KOKYBĖS ANALIZĖ

Šioje ataskaitos dalyje nagrinėjami vertinimo klausimai:

- **TS 9.2.5.:** Kokia sukurtų darbo vietų kokybė?
- **TS 9.2.4.:** Kiek ir kokiose ūkio šakose darbo vietų sukurta daugiausiai / mažiausiai panaudojant ES struktūrinę paramą ir kodėl?
- **TS 9.2.8.:** Ar pakankamai Lietuvoje išnaudojamos ES struktūrinių fondų investicijų teikiamos galimybės, sprendžiant geresnių darbo vietų kūrimą Lietuvoje? Kaip padidinti kuriamų darbo vietų kokybę ateityje?

4.1 DARBO VIETOS KOKYBĖS APIBRĖŽIMAI IR MATAVIMO METODAI

Egzistuoja įvairūs sukurtos darbo vietos kokybės apibrėžimai, indeksai ir matavimo metodai. Išsami jų apžvalga pateikiama 2009 m. ES vidaus politikos direktorato ataskaitoje „Darbo kokybės indikatoriai Europos Sąjungoje“¹¹⁹. Paprasčiausias standartinis darbo vietos kokybės matavimo būdas, kurį pasiūlė Nobelio premijos laureatas Josephas Stiglitzas – vertinti pagal darbo užmokestį. Tačiau darbo vietos kokybę lemia ne tik ekonominiai, bet ir socialiniai bei asmeniniai veiksniai, todėl yra nemažai bandymų pateikti labiau sofistikuotą darbo vietos kokybės apibrėžimą.

Pirmuoju bandymu ES mastu apibrėžti kokybiškos darbo vietos sąvoką laikytinas 2001 m. Europos Komisijos komunikatas „Užimtumas ir socialinė politika: investicijų į kokybę pagrindas“¹²⁰. Komunikatas rėmėsi ES socialinės politikos darbotvarke ir Lisabonos strategija, pagal kurias pagrindiniai kokybiškos darbo vietos elementai buvo suskirstyti į dvi plačias dimensijas: darbo vietos charakteristiką ir platesnį darbo rinkos kontekstą. Darbo vietos charakteristiką sudaro šie elementai: pasitenkinimas darbu, darbo užmokestis, nematerialinis atlygis, darbo laikas, įgūdžiai, mokymosi ir karjeros perspektyvos, darbo turinys, darbo vietos reikalavimų atitikimas darbuotojo gebėjimams ir lūkesčiams. O darbo rinkos kontekstas susideda iš šių elementų: lyčių lygybės, sveikatos ir saugumo, darbo santykių lankstumo, darbo prieinamumo, darbo ir poilsio laiko balanso, socialinio dialogo, darbuotojų įtraukimo ir nediskriminavimo. Tačiau tik dalis šių kokybiškos darbo vietos elementų gali būti kiekybiškai įvertinami, todėl 2002 m. Eurofound¹²¹ agentūra (ES agentūra, teikianti socialinei ir užimtumo politikai kurti reikalingas žinias) paskelbė ataskaitą „Kokybiškas darbas ir užimtumo problemos bei iššūkiai Europoje“¹²², kurioje pateikė lengviau išmatuojamą kokybiškos darbo vietos koncepciją (žr. 29 pav.).

Eurofound darbo vietos kokybės modelis atskleidžia keturis pagrindinius kokybiškos darbo vietos kriterijus. Karjeros ir užimtumo garantijų kriterijus susideda iš užimtumo pobūdžio (samdomas, savarankiškai dirbantis ir t. t.), darbuotojų teisių, skiriant papildomą dėmesį organizacijų konsultavimuisi su savo darbuotojais ar jų informavimui prieš įgyvendinant struktūrinius organizacijos pokyčius, gaunamų pajamų ir socialinės apsaugos.

Taip pat darbo vietos kokybė priklauso nuo sveikatos ir geros savijautos aspekto. Sveikata suprantama plačiąja prasme, įtraukiant fizinę ir psichinę sveikatą. Paminėtina, kad gerai savijautai darbo vietoje iš dalies trukdo hierarchiniai darbo santykiniai, horizontalioji ir vertikalioji profesinė lyčių segregacija, darbo laiko organizavimas neatsižvelgiant į darbuotojo amžių ir t. t.

Trečiasis kokybiškos darbo vietos kriterijus yra tinkamas darbo ir poilsio laiko balansas. Geresnis darbo ir kitų (privačių) veiklų derinimas yra viena iš esminių sąlygų, skatinančių lengvesnį įsiliejimą į darbo rinką ir

¹¹⁹ DG for Internal Policies, „Indicators of Job Quality in the European Union“, 2009.

¹²⁰ Commission of the European Communities. Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. Employment and Social policies: a framework for investing in quality. Brussels, 20.6.2001 COM(2001) 313 final.

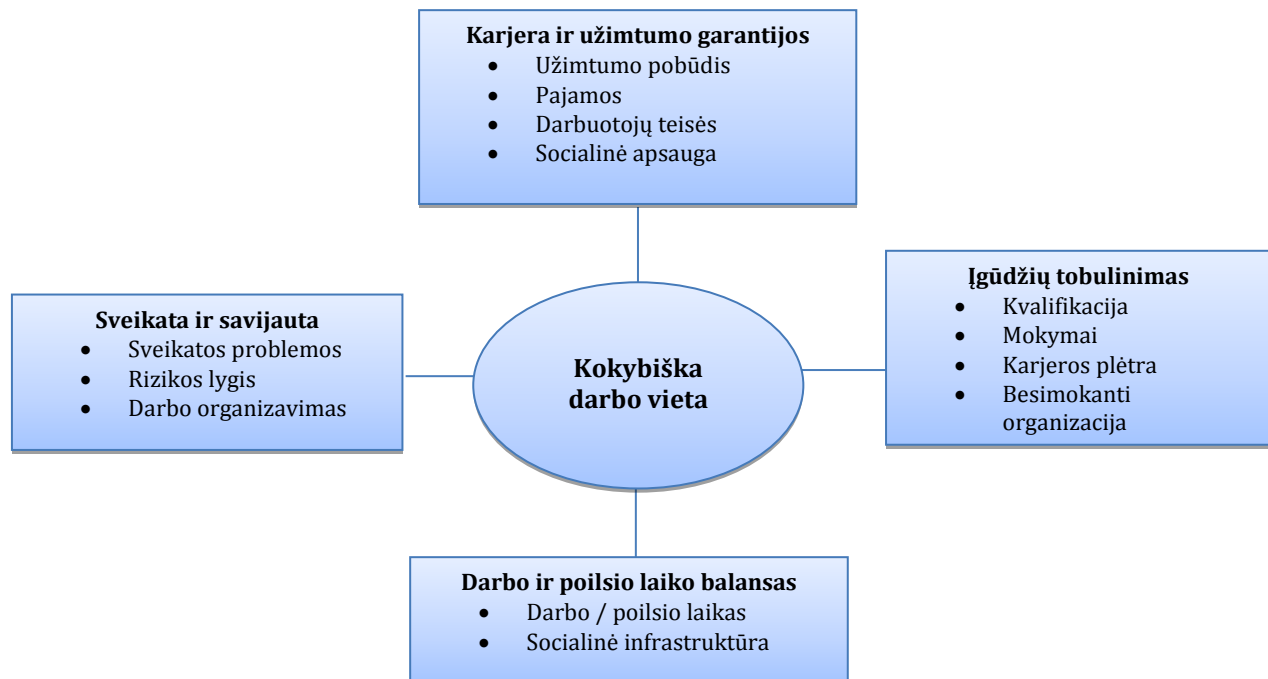
¹²¹ Angl. *European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions or Eurofound*

¹²² European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions. Quality of work and employment in European: issues and challenges. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, https://www.eurofound.europa.eu/sites/default/files/ef_files/pubdocs/2002/12/en/1/ef0212en.pdf

ilgesnį išlikimą joje. Viena vertus, lengvesnis išsiliejimas į darbo rinką skatina jaunimo užimtumo augimą. Kita vertus, galimybė išlikti darbo vietoje nepaisant pokyčių privačiame gyvenime (motinystė, tėvystė, dalyvavimas mokymuose, kūrybinės atostogos ir t. t.) didina darbo jėgos aktyvumą. Teigiama, kad socialinė infrastruktūra (darželiai, mokyklos ir t. t.) taip pat prisideda prie darbo jėgos aktyvumo didėjimo.

Ketvirtasis Eurofound modelyje minimas kokybiškos darbo vietos kriterijus yra kvalifikacijos tobulinimas. Viena iš įgūdžių tobulinimo sudedamųjų dalių yra besimokančių organizacijų plėtra. Besimokanti organizacija apibrėžiama kaip organizacija, kuri nuolat plečia savo kompetencijas, kad pasiektų norimų rezultatų, kurioje ugdomi nariai ir atviri mąstymo modeliai bei laisvai plėtojami kolektyviniai siekiai¹²³. Antroji įgūdžių tobulinimo dalis yra darbuotojų mokymai.

29 paveikslas. Eurofound darbo vietos kokybės matavimo modelis

Šaltinis: European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions. (2002). Quality of work and employment in Europe: issues and challenges. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, https://www.eurofound.europa.eu/sites/default/files/ef_files/pubdocs/2002/12/en/1/ef0212en.pdf

Nei 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos panaudojimo strategijoje, nei veiksmų programose nėra naudojama kokybiškos darbo vietos sąvoka, tačiau Strategijoje buvo nustatytas tikslas sukurti daugiau geresnių darbo vietų. Šiame vertinime buvo laikyta, kad geresnė darbo vieta tolygi kokybiškesnei darbo vietai.

Remiantis programinių dokumentų logika „geresnė darbo vieta“ suvokiama kaip aukštesnės kvalifikacijos reikalaujanti, didesnę pridėtinę vertę kurianti ir didesnę tikimybę išlikti ilgesniuoju laikotarpiu turinti darbo vieta.

Galima daryti išvadą, kad programiniuose dokumentuose pateiktas geresnės darbo vietos apibrėžimas atitinka pirmąjį ir ketvirtąjį Eurofound darbo vietos kokybės modelio kriterijus: darbuotojo kvalifikacija ir kuriama pridėtinė vertė siejasi su pajamų rodikliu, o darbo vietos tipas (ilgalaikė, trumpalaikė) su socialinės apsaugos ir darbuotojų teisių rodikliais. Šio vertinimo metu atliktos ekonometrinės analizės rezultatai parodė, kad 2007–2013 m. ES struktūrinių fondų parama turėjo teigiamą poveikį darbo užmokesčio augimui – lyginant su ūkio plėtros hipotetiniu scenarijumi, kai 2007–2013 m. ES struktūrinių fondų parama nebūtų išsiliejusi į ekonomiką, darbo užmokestis Lietuvoje padidėjo 4 proc. Paramos poveikis darbo užmokesčio augimui tolygiai stiprėjo per visą programavimo laikotarpį ir 2015 m. prie vidutinio mėnesinio darbo užmokesčio „pridėjo“ 34,4 EUR.

¹²³ M. Pedler, J. Burgoyne, Boydell T. „The Learning Company: A Strategy for Sustainable Development“, 1996.

Siekiant nustatyti, kokios kokybės yra tiesiogiai ES struktūrinės paramos finansuotuose projektuose sukurtos darbo vietos ir kaip investuojant į žmogiškąjį kapitalą buvo pagerinta esamų darbo vietų kokybė, vertinimo metu buvo atlikta mikrolygmens analizė, kurios metu visos tiesiogiai projektuose sukurtos / išlaikytos darbo vietos buvo suskirstytos į 4 kategorijas: labai aukštos, aukštos, vidutinės ir žemos kokybės darbo vietas. Sprendimą dėl konkrečios sukurtos / išlaikytos darbo vietos priskyrimo atitinkamai kategorijai lėmė du kriterijai: sektorius, kuriame buvo sukurta / išlaikyta darbo vieta, ir darbo vietos ilgalaikiškumas (laikina vs nuolatinė). Tam tikrų priemonių atveju analizės rezultatai buvo patikslinti, įvedant trečią kriterijų dėl darbo vietai reikiamos kvalifikacijos. Ši korekcija buvo taikyta intervencijoms, nukreiptoms į tyrėjų darbo vietų kūrimą.

Darant prielaidą, kad šalies ekonomikos konkurencingumui ilguoju laikotarpiu svarbiuose sektoriuose sukurtos / išlaikytos darbo vietos yra aukštesnės kokybės, lyginant su sukurtomis / išlaikytomis kituose sektoriuose, visos ekonominės veiklos grupės buvo suskirstytos¹²⁴ į 4 grupes:

- Nepažangiųjų technologijų gamyba ir žinioms neimlios paslaugos (šioje kategorijoje sukurtai / išlaikytai darbo vietai analizės metu buvo skirtas 1 balas);
- Mažai pažangiųjų technologijų gamyba ir mažai žinioms imlios paslaugos (2 balai);
- Vidutiniškai pažangiųjų technologijų gamyba ir didelę pridėtinę vertę kuriantys, konkurencingi tarptautinėje rinkoje Lietuvos apdirbamosios pramonės skyriai (3 balai);
- Pažangiųjų technologijų gamyba ir žinioms imlios paslaugos (4 balai).

Pagal ekonominės veiklos rūšių klasifikatorių (EVRK 2 red.) visos ekonominės veiklos yra suklasifikuotos į tam tikras sekcijas (pavyzdžiui, A – žemės ūkis, miškininkystė ir žuvininkystė, B – kasyba ir karjerų eksploatavimas, C – apdirbamoji gamyba ir t. t.)¹²⁵. Visos šios sekcijos remiantis anksčiau išvardytais dokumentais buvo priskirtos vienai iš 4 kategorijų, išskyrus apdirbamosios pramonės sekciją (C), transporto ir saugojimo sekciją (H) bei administracinės ir aptarnavimo veiklos sekciją (N). Šios išskirtos sekcijos yra santykinai plačios, t. y. joms priskiriama daug įvairių ekonominių veiklų ir tos veiklos remiantis anksčiau išvardytais dokumentais yra priskiriamos skirtingoms kategorijoms. Taigi ekonominės veiklos pagal šias tris kategorijas buvo suskirstytos ne sekcijų lygiu, o žemesniu – skyriaus lygiu. Tokiu atveju ekonominės veiklos rūšių klasifikatoriaus konkretus skyrius, kuriame buvo sukurta ar išsaugota darbo vieta, buvo tiksliau priskirtas prie atitinkamos kategorijos. Tikslus sąrašas, kokios ekonominės veiklos sekcijų ir atitinkamais atvejais skyrių lygiu buvo priskirtos tam tikrai kategorijai, yra pateiktas 6 priede.

Pastebėtina, kad pagal Eurostato naudojamą ERVK 2 red. sektorių klasifikaciją, dalis šiame vertinime 3 balais įvertintų apdirbamosios gamybos skyrių yra priskiriami nepažangiųjų technologijų gamybos kategorijai. Atsižvelgus į specifinę Lietuvos ekonomikos situaciją ir Lietuvos inovacijų strategiją buvo nuspręsta didelę pridėtinę vertę kuriančius ir tarptautinėje rinkoje konkurencingus Lietuvos apdirbamosios pramonės skyrius priskirti prie 3 balų kategorijos.

Darbo vietos kokybė taip pat buvo įvertinta pagal darbo vietos ilgalaikiškumą: sukurtai nuolatinei darbo vietai buvo skirti 2 balai, laikinai – 1 balas, o atvejais, kada SFMIS rodikliuose fiksuojama bendra darbo vieta (neišskiriant, ar tai nuolatinė, ar laikina), – 1,5 balo.

Galiausiai kiekvienoje VP priemonėje sukurtų darbo vietų kokybė buvo įvertinta pagal toliau pateiktą formulę, t. y. susumuojant sukurtų darbo vietų kokybę apibūdinančių kriterijų reikšmes. Pagal šią metodologiją, maksimalus pagal priemonę sukurtų darbo vietų kokybės įvertinimas galėjo būti 6 balai (jei sukurta didelę pridėtinę vertę kurianti ilgalaikė darbo vieta), o mažiausias – 2 balai (jei laikina darbo vieta, sukurta sektoriuje, priskirtam nepažangiųjų technologijų gamybai ir žinioms neimlioms paslaugoms).

SEKTORIUS + DARBO VIETOS TIPAS = SUKURTŲ DARBO VIETŲ KOKYBĖ

¹²⁴ Ekonominės veiklos grupių priskyrimas tam tikrai kategorijai paremtas Lietuvos inovacijų 2010–2020 m. strategija, patvirtinta 2010 m. vasario 17d. LR Vyriausybės nutarimu Nr. 163, Statistikos departamento metinėse ataskaitose „Moksliniai tyrimai ir eksperimentinė plėtra Lietuvoje“ ir Eurostato naudojama sektorių klasifikacija.

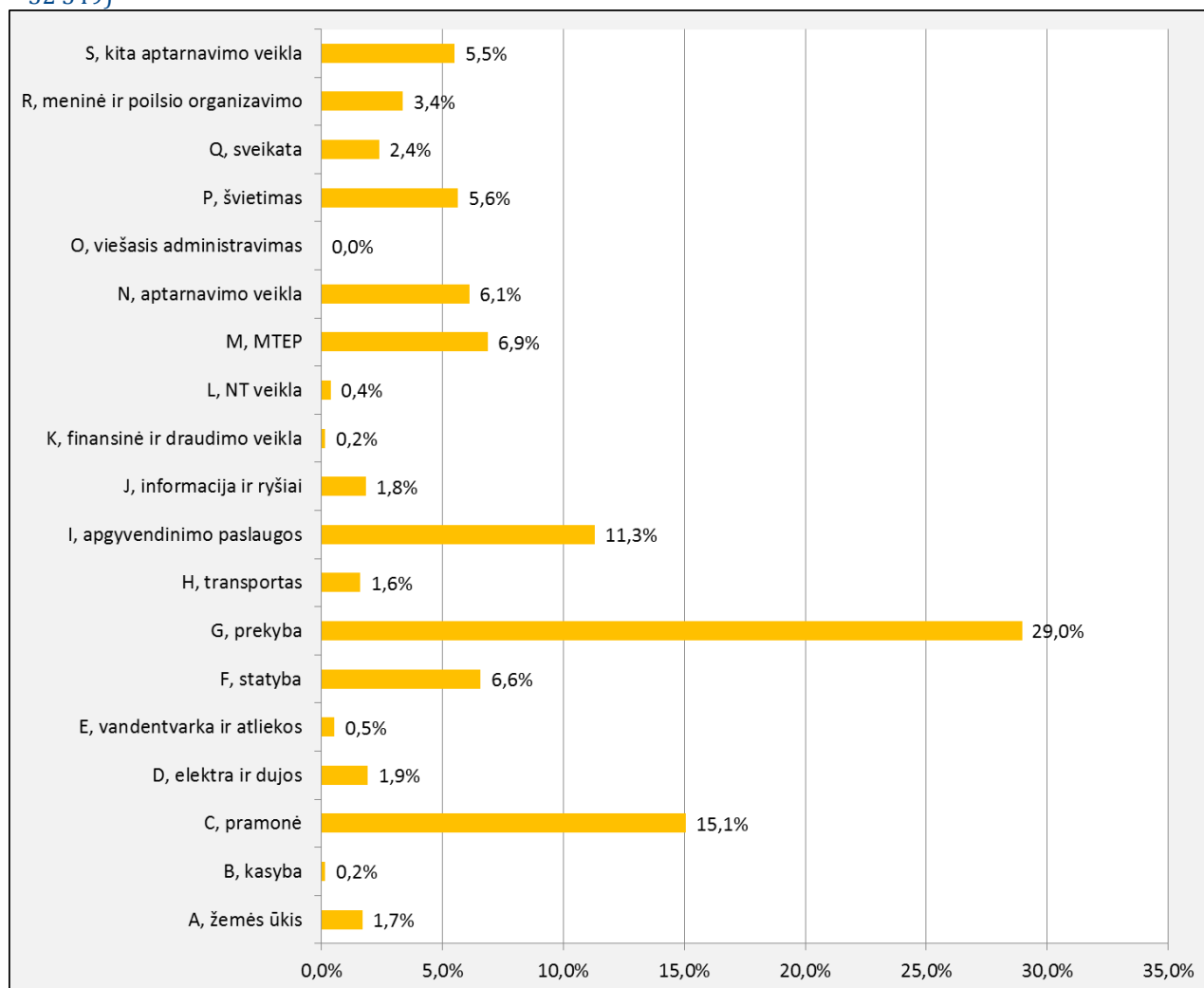
¹²⁵ Ten pat.

Tolesniuose skyriuose pateikiami tiesiogiai ES struktūrinės paramos lėšomis sukurtų darbo vietų kokybės ir esamų darbo vietų kokybės pagerinimo įvertinimo rezultatai.

4.2 SUKURTŲ IR IŠSAUGOTŲ DARBO VIETŲ KOKYBĖ

Atsižvelgiant į vertinimo apimtį ir priemonių stebėsenos rodiklius buvo išanalizuota dėl 28 VP priemonių¹²⁶ įgyvendinimo sukurtų darbo vietų kokybė. Iš viso buvo įvertinta 6 930 laikinų darbo vietų ir 25 619 nuolatinių darbo vietų. 30 paveiksle pateikiamas procentinis sukurtų darbo vietų pasiskirstymas pagal ūkio sektorius. Matyti, kad pagal analizuojamas VP priemones daugiausia darbo vietų buvo sukurta ūkio subjektuose, pagrindinę veiklą vykdančiuose didmeninės ir mažmeninės prekybos (29 proc.), apdirbamosios pramonės (15 proc.) ir apgyvendinimo paslaugų (11 proc.) sektoriuose.

30 paveikslas. ES lėšomis išlaikytų ir sukurtų tiesioginių darbo vietų pasiskirstymas pagal atskiras ūkio šakas (n = 32 549)

Šaltinis: apskaičiuota vertintojų pagal SFMIS duomenis.

Visos pagal analizuojamas VP priemones sukurtos darbo vietos buvo suskirstytos į 4 grupes: labai aukštos (6 balai), aukštos (5 balai), vidutinės (4 balai), žemos (3 ir mažiau balų) kokybės. Detali informacija priemonių lygiu apie sukurtų darbo vietų kokybę, ilgalaikiškumą ir sektorių pateikta ataskaitos 6 priede. Analizės rezultatų apibendrinimas, pateiktas 34 lentelėje, rodo, kad daugiau nei pusė (61 proc.) visų ES

¹²⁶ Į šio vertinimo objektą patenkančių priemonių sąrašas pateiktas 2 priede. Iš viso – 34 priemonės. Tačiau dėl duomenų trūkumo sukurtų darbo vietų kokybės analizė nebuvo galima pagal 6 priemones: VP1-1.2-SADM-01-V „Ieškančių darbo asmenų integracija į darbo rinką“, VP1-1.2-SADM-02-V „Neįgaliųjų profesinės reabilitacijos sistemos kūrimas ir įgyvendinimas“, VP1-1.2-SADM-04-V „Parama pirmajam darbui“, VP1-1.2-SADM-05-V „Jaunimo užimtumo ir motyvacijos skatinimas“, VP1-1.3-SADM-02-K „Socialinės rizikos ir socialinę atskirtį patiriančių asmenų integracija į darbo rinką“, VP1-1.3-SADM-03-V „Asmenų, sergančių priklausomybės nuo psichoaktyviųjų medžiagų ligomis, psichologinė ir socialinė reabilitacija“.

struktūrinių fondų lėšomis sukurtų ar išlaikytų darbo vietų yra auštos ir labai aukštos kokybės. Beveik pusė¹²⁷ analizuotų priemonių kūrė išskirtinai tik aukštos ir labai aukštos kokybės darbo vietas. Daugiausia aukštos ir labai aukštos kokybės darbo vietų buvo sukurta pagal šias priemones: VP1-1.1-SADM-04-K „Šeimos ir darbo išsipareigojimų derinimas“, VP2-1.3-ŪM-02-K „Intelektas LT“, VP2-1.3-ŪM-03-K „Intelektas LT+“, VP2-2.1-ŪM-05-V „Invest LT+“, VP3-2.4-SADM-01-R „Paslaugas, tarp jų profesinės reabilitacijos, neįgaliesiems teikiančių įstaigų plėtra“.

Žemos kokybės darbo vietų grupei priskirta tik 3 proc. visų darbo vietų. Jos buvo sukurtos pagal priemones Nr. VP1-1.1-SADM-08-K „Verslumo skatinimas“ ir Nr. VP2-2.1-ŪM-02-K „E-verslas LT“.

34 lentelė. Sukurtų darbo vietų kokybės įvertinimo apibendrinimas

Darbo vietos kokybės įvertinimas	Sukurtos darbo vietos	
	skaičius	proc.
Labai aukšta	13 384	41 %
Aukšta	6 619	20 %
Vidutinė	11 562	36 %
Žema	984	3 %
Iš viso	32 549	100 %

Šaltinis: apskaičiuota vertintojų. Pasiskirstymas pagal VP priemones pateiktas 6 priede.

4.3 ESAMŲ DARBO VIETŲ KOKYBĖS PAGERINIMAS

Investicijos į darbuotojų įgūdžių tobulinimą tiesiogiai siejasi su darbuotojų darbo našumu ir, atitinkamai, geresne darbo vieta. 2007–2013 m. programavimo laikotarpiu šiam tikslui iš viso buvo skirta 183 mln. EUR ES struktūrinių fondų lėšų pagal 13 VP priemonių (35 lentelė). EK parengtose gairėse dėl struktūrinių fondų poveikio užimtumui¹²⁸ nurodyta analizuojant paramos poveikį esamų darbo vietų kokybei remtis stebėsenos rodikliu, kuriuo buvo matuojamas mokymų metu kvalifikaciją pakėlusiu dalyvių skaičius. Apibendrinant aktualių VP priemonių stebėsenos rodiklius, susijusius su kvalifikacijos kėlimu, galima konstatuoti, kad dėl ES struktūrinių fondų paramos savo darbinis įgūdžius pagerino ir (ar) kvalifikaciją pakėlė 175 tūkst. mokymuose dalyvavusių dalyvių (unikalių dalyvių skaičiaus išskirti nėra galimybės), kurių didžioji dalis (64 proc.) buvo iš viešojo sektoriaus.

Remiantis tuo pačiu ekonominių veiklų suskirstymu į 4 kategorijas, kuris buvo taikytas analizuojant sukurtų darbo vietų kokybę, buvo apskaičiuota, kad daugiausia kvalifikaciją kėlė dirbantys pažangiųjų technologijų gamybos ir žinioms imlių paslaugų kategorijai priskiriamuose sektoriuose – 117 447. Šį rezultatą labiausiai lėmė priemonės Nr. VP1-1.1-SADM-06-K „Žmogiškųjų išteklių tobulinimas viešajame sektoriuje“ įgyvendinimas, kurios metu buvo padidinta 46 035 viešojo sektoriaus institucijų ir įstaigų darbuotojų kvalifikacija, žinių ir gebėjimų lygis. Kaip rodo projektų lygmens duomenys, kvalifikacijos tobulinimo mokymai pagal šią priemonę vyko viešojo valdymo (O), švietimo (P) ir žmonių sveikatos priežiūros (Q) ERVK 2 red. sekcijų darbuotojams.

Pagal VRM kvalifikacijos kėlimo priemones Nr. VP1-4.1-VRM-02-V „Kvalifikacijos tobulinimas Europos Sąjungos reikalų ir tarnybinės etikos srityse“, Nr. VP1-4.1-VRM-03-V „Valstybės institucijų ir įstaigų dirbančiųjų kvalifikacijos tobulinimas“, Nr. VP1-4.1-VRM-04-R „Savivaldybių institucijų ir įstaigų dirbančiųjų kvalifikacijos tobulinimas“ iš viso mokymuose dalyvavo 37 050 valstybės tarnautojų, statutinių tarnautojų ir kitų valstybės ir savivaldybių institucijų darbuotojų. 2013 m. atlikto vertinimo¹²⁹ metu buvo

¹²⁷ 12 priemonių: VP1-1.1-SADM-14-V „Darbo ir šeimos išsipareigojimų derinimas: integralios pagalbos plėtra“, VP1-3.1-ŠMM-01-V „Mokslininkų ir kitų tyrėjų kvalifikacijos tobulinimas, mobilumo ir studentų mokslinių darbų skatinimas“, VP1-3.1-ŠMM-06-V „MTTP kokybė ir ekspertų rengimas“, VP1-3.1-ŠMM-07-K „Parama mokslininkų ir kitų tyrėjų mokslinei veiklai (visuotinė dotacija)“, VP1-3.1-ŠMM-08-K „Mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros veiklų vykdymas pagal nacionalinių kompleksinių programų tematikas“, VP1-3.1-ŠMM-10-V „Aukšto tarptautinio lygio mokslinių tyrimų skatinimas“, VP3-1.3-ŪM-03-V „Nacionalinės svarbos turizmo projektai“, VP2-1.1-ŠMM-04-V „Bendrosios mokslo ir studijų infrastruktūros stiprinimas“, VP2-1.1-ŠMM-06-V „Nacionalinių mokslo programų ir kitų aukšto lygio mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros projektų vykdymas“, VP2-1.4-ŪM-02-K „Inoklaster LT+“, VP3-1.3-ŪM-01-V „Ekologinio (pažintinio) turizmo, aktyvaus poilsio ir sveikatos gerinimo infrastruktūros kūrimas ir plėtra“, VP3-2.4-SADM-02-V „Paslaugas, tarp jų profesinės reabilitacijos, neįgaliesiems teikiančių įstaigų plėtra“ priemonės.

¹²⁸ DG for Regional and Urban Policy. (2007). Information note on Measuring Structural Funds Employment Effects.

¹²⁹ 2007–2013 m. Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programos (ŽIPVP) 4 prioriteto rodiklių tarpinių rezultatų vertinimas.

nustatyta, kad mokymuose įgytas žinias sėkmingai darbe taiko 58,5 proc. visų mokymus baigusiu asmenų. Nepakankamas įgytų žinių darbo vietoje taikymas mažina įgyvendintų priemonių efektyvumą ir poveikį darbo vietos kokybei.

35 lentelė. Esamų darbo vietų kokybės pagerinimo įvertinimo apibendrinimas

VP priemonė	Tiesiogiai pagerintų darbo vietų skaičius atitinkamoje kategorijoje				
	Iš viso	Nepažangiųjų technologijų gamyba ir žinioms neimlios paslaugos	Mažai pažangiųjų technologijų gamyba ir mažai žinioms imlios paslaugos	Vidutiniškai pažangiųjų technologijų gamyba ir didelę pridėtinę vertę kuriantys ir konkurencingi tarptautinėje rinkoje Lietuvos apdirbamosios pramonės skyriai	Pažangiųjų technologijų gamyba ir žinioms imlios paslaugos
VP1-1.1-SADM-01-K	44 019	2 678	34 506	1 150	5 685
VP1-1.1-SADM-06-K	46 035	0	3 691	0	42 344
VP1-1.1-SADM-09-V	10 904	10 904	0	0	0
VP1-1.1-SADM-10-V	25 885	0	0	0	25 885
VP1-1.1-SADM-11-V	1 585	18	435	370	762
VP1-1.1-SADM-13-V	4 862	0	0	0	4 862
VP1-2.1-ŠMM-03-V	760	0	0	0	760
VP1-2.2-ŠMM-02-V	18 492	0	0	0	18 492
VP1-4.1-VRM-02-V	4 887	0	0	0	4 887
VP1-4.1-VRM-03-V	20 868	0	0	0	20 868
VP1-4.1-VRM-04-R	11 295	0	0	0	11 295
VP2-1.4-ŪM-02-K	277	0	77	0	200
VP2-2.1-ŪM-03-K	6 723	1 126	1 562	2 870	1 165
Iš viso:	175 161	14 479	39 641	3 594	117 447

Šaltinis: apskaičiuota vertintojų.

5 VERTINIMO IŠVADOS

Remiantis atlikto 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos poveikio užimtumui ir kitiems Lietuvos ūkio makroekonominiams rodikliams vertinimo rezultatais, galima išskirti keletą svarbiausių strateginių išvadų ir pamokų 2014–2020 m. programavimo laikotarpiui, susijusių su paramos poveikiu. Išvados pateikiamos atsakymų į vertinimo klausimus forma.

TS. 9.1.1. Kiek 2007–2013 m. ES struktūrinė parama prisidėjo prie makroekonominių rodiklių pokyčių? Prie kokių pokyčių ir kodėl ES struktūrinė parama prisidėjo daugiausiai / mažiausiai (šalies, ekonominių veiklų ir regionų mastu)? Klausimo analizė pateikta vertinimo ataskaitos 2.2–2.4 skyriuose.

2007–2015 m. laikotarpiu Lietuvos ekonomikoje įvyko daug kiekybinių ir struktūrinių ūkio pasikeitimų, kuriuos lėmė 2008 m. prasidėjusi pasaulinė ekonominė krizė. Suvaldyti neigiamus krizės padarinius ūkiui ir stabilizuoti ekonomiką padėjo Vyriausybės vykdytos struktūrinės reformos (sustiprintas fiskalinis valdymas, valstybės įmonių pertvarka), perorientuotas eksportas, auganti vidaus paklausa ir 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos investicijos. Vertinimo metu atliktos ekonometrinės analizės rezultatai parodė, kad 2007–2013 m. ES struktūrinių fondų parama vidutiniškai penktadaliu didino metinį BVP augimą 2007–2015 m. laikotarpiu. Lyginant skirtingas paramos formas (subsидijas vs lengvatines paskolas ir kitas finansų inžinerijos priemones), buvo nustatytas šiek tiek didesnis paramos, teiktos įgyvendinant finansų inžinerijos priemones, efektyvumas.

Matuojant pagal papildomą dėl ES struktūrinių fondų intervencijų 2007–2015 m. laikotarpiu sukurtą BVP, paramos, teiktos subsidijų forma, efektyvumo koeficientas yra 1,38, o finansų inžinerijos priemonių – 1,5. Trumpalaikį paramos poveikį ekonomikai mažino menkas paklausos augimas pagrindinėse eksporto rinkose, ypač dėl prekybos su Rusija taikytų apribojimų.

Didžiausią impulsą BVP augimui ES struktūrinių fondų parama padarė per bendrojo kapitalo investicijų dalies padidinimą ir vidaus vartojimo paskatinimą. Taikant ekonometrinį modeliavimą ir lyginant faktinį ekonomikos vystymąsi 2007–2015 m. su hipotetiniu scenarijumi, kuomet į šalies ekonomiką nebūtų įsiliejusios 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos lėšos, buvo apskaičiuota, kad dėl paramos išlaidos bendrojo kapitalo formavimui (materialinės investicijos) buvo 17 proc. didesnės, TUI – 16,5 proc., namų ūkio vartojimo išlaidos – 3,2 proc., darbo našumas – 2 proc., importas – 4 proc., eksportas – 1 proc. Įvertintas ES paramos poveikis kainoms yra mažas: ekonometrinio modeliavimo rezultatai rodo, kad dėl paramos sąlygotų antrinių efektų BVP defliatoriaus ir vartotojų kainų indeksas augo gana nedaug, apie 0,1 proc. punkto.

Grynasis ES struktūrinės paramos poveikis darbo vietų kūrimui ir išlaikymui 2015 m. sudarė 33 tūkst. papildomų sąlyginių darbo vietų ir lėmė apie 1,4 proc. didesnę užimtumo lygį tarp 15–64 metų gyventojų ir vidutiniškai 2,3 proc. mažesnę nedarbo lygį.

2007–2013 m. ES struktūrinių fondų parama, skatinusi BVP augimą ir neturėjusi poveikio kainų augimui, prisidėjo ir prie spartesnės šalies ekonominės konvergencijos su ES-28 vidurkiu, matuojamos pagal vienam gyventojui tenkančią BVP dalį. Remiantis Eurostato duomenimis, 2014 m. vienam Lietuvos gyventojui tenkantis BVP (išreikštas perkamosios galios standartais) sudarė 75 proc. ES-28 vidurkio. Šio vertinimo metu atliktos ekonometrinės analizės rezultatai rodo, kad be 2007–2013 m. ES struktūrinių fondų paramos šis rodiklis būtų 3,8 proc. punktais mažesnis ir siektų 71 proc.

Ekonometrinio modeliavimo rezultatai rodo, kad ekonomikos sektorių lygmeniu pagrindiniai *ilgalaikės* naudos gavėjai (matuojant pagal paramos investuotų lėšų grąžą) yra pramonės ir privačiųjų paslaugų sektoriai, kuriuose pridėtinės vertės kūrimo, darbo vietų išsaugojimo, investicijų pritraukimo bei prekių ir paslaugų eksporto apimčių augimo nauda pasireiškė daugiausia. Tiek pramonės, tiek privačiųjų paslaugų sektoriuje ES struktūrinės paramos efektyvumo koeficientas 2007–2015 m. laikotarpiu yra dvigubai didesnis, lyginant su gauta ES struktūrinių fondų lėšų suma. Kita vertus, statybų sektoriui ES struktūrinių fondų parama turėjo reikšmingą *trumpalaikį* efektą. Būtent šis sektorius trumpalaikėje perspektyvoje (tol, kol buvo finansuojami didieji infrastruktūriniai projektai) labiausiai pajautė ES struktūrinės paramos

naudą: 2012–2015 m. apie 15–17 proc. visų darbo vietų statybų sektoriuje buvo sukurta ar išlaikyta netiesiogiai ES struktūrinių fondų lėšomis, o vidutinis darbo užmokestis paaugo apie 14 proc. (90,5 EUR).

Vertinime atlikta ES struktūrinės paramos pasiskirstymo pagal Lietuvos apskritis analizė ir ekonometrinio modeliavimo rezultatai leidžia daryti išvadą, kad parama neturėjo teigiamos įtakos regionų ekonominei konvergencijai šalies viduje, nes daugiausia papildomo BVP buvo sukurta pirmaujančiose Vilniaus, Kauno ir Klaipėdos apskrityse.

Papildomas klausimas: Kaip kito pagrindiniai strateginiai konteksto rodikliai Strategijos įgyvendinimo metu? TS 9.2.1.: Ar pasiekti Strategijoje iškelti tikslai užimtumo srityje ir kodėl? Klausimo analizė pateikta vertinimo ataskaitos 2.2 skyriuje.

Vertinimo ataskaitoje buvo apžvelgta bendra Lietuvos ekonomikos, atskirų ūkio sektorių ir apskričių makroekonominė raida 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos veiksmų programų įgyvendinimo laikotarpiu. Atskirai buvo pateikta penkių, su analizuotais makroekonominiais rodikliais susijusių, strateginio konteksto rodiklių pasiekimo analizė. 36 lentelėje apibendrinami šios analizės rezultatai. Bendrai galima konstatuoti, kad atliktos ekonometrinės analizės rezultatai patvirtino tiesioginį teigiamą ES struktūrinės paramos poveikį visiems analizuotiems strateginiams konteksto rodikliams, o kai kuriems net reikšmingą (pavyzdžiui, bendrojo kapitalo investicijų gausinimui). Kita vertus, daugelis įgyvendintų veiksmų programų priemonių nebuvo tokio masto, kad galėtų vienos pakeisti strateginį kontekstą šalyje ir paskatinti struktūrinius pokyčius. Strateginio konteksto rodiklių pokyčiams didesnę reikšmę turėjo ne ES struktūrinės paramos intervencijos, o 2008–2009 m. ekonomikos krizė.

36 lentelė. Strateginio konteksto rodiklių pokyčiai ir 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos poveikis jiems

Konteksto rodiklis	Pradinė reikšmė (2005 m.)	2015 m. tikslas	2015 m. pasiekta reikšmė	Veiksniai lėmę rodiklio kitimą
Investicijų į pagrindinio kapitalo formavimą dalis BVP struktūroje	32,3 proc.	30 proc. nuo BVP	18,6 proc. nuo BVP	ES struktūrinių fondų parama stipriai darė įtaką materialinių investicijų augimui 2007–2015 m. Be 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos rodiklis būtų 17 proc. mažesnis. Tačiau ekonominis nuosmukis, lėmęs ženklų statybų sektoriaus susitraukimą ir skolinimosi iš bankų sąlygų suvaržymą, buvo pagrindinis veiksnys, lėmęs išlaidų bendro kapitalo formavimui dinamiką.
Darbo našumas per darbo valandą (proc. nuo ES-15 vidurkio)	41,7 proc.	65 proc.	2013 m. rodiklis: 59 proc. (ES-15) 66,5 proc. (ES-28)	Šio rodiklio reikšmė tiesiogiai koreliuoja su išlaidomis bendrajam kapitalui. Ekonometrinės analizės rezultatai rodo, kad ES struktūrinių fondų parama darbo našumą padidino 2 proc., o bendrai analizuojamu laikotarpiu darbo našumo rodiklis Lietuvoje lyginant su ES-15 vidurkiu ūgtelėjo 12,7 proc. punkto (nuo 46,4 proc. 2007 m. iki 59,1 proc. 2013 m.). Tiesiogiai prie darbo našumo augimo prisidėjo ESF investicijos, skirtos darbuotojų kvalifikacijos kėlimui, ir ERPF investicijos, skirtos (1) verslo produktyvumui bei (2) geresnių darbo vietų kūrimui (65 proc. ERPF lėšomis sukurtų darbo vietų dalis buvo įmonėse, kurių pagrindinė veikla priskiriama AVAT sektoriams). Tačiau šių investicijų didesnę poveikį darbo našumui mažino kelios priežastys. Pirma, didžioji dalis investicijų, skirtų darbuotojų kvalifikacijos didinimui (64 proc.) ir, atitinkamai, našumo didinimui, atiteko viešojo administravimo, švietimo ir sveikatos apsaugos sektoriams, kurie kartu sukuria tik 14 proc. visos pridėtinės vertės šalyje. Antra, tik penktadalis ES lėšų, tekusių bendrajam kapitalui, yra priskirtinos produktyviosioms investicijoms, tiesiogiai lemiančioms darbo našumo augimą.

Konteksto rodiklis	Pradinė reikšmė (2005 m.)	2015 m. tikslas	2015 m. pasiekta reikšmė	Veiksniai lėmę rodiklio kitimą
Lietuviškos kilmės prekių eksportas, išskyrus rafinuotus naftos produktus	51,8 proc.	60 proc.	60,3	Rodiklis pasiektas, tačiau ekonometrinė analizė rodo tik nedidelį paramos poveikį eksportui. Dėl ES struktūrinės paramos 2007–2015 m. Lietuvos eksportas buvo 1,38 mlrd. EUR didesnis, lyginant su situacija be paramos. Tai sudaro maždaug 1 proc. viso analizuojamo laikotarpio eksporto apimčių. Eksportą stipriau nei investicijas veikė paklausos pokyčiai užsienio rinkose (ypač Rusijos ir Vokietijos importo dinamika).
Darbo jėgos aktyvumo lygis	68,3 proc.	73,5 proc.	74,1 proc.	Darbo jėgos aktyvumo lygio augimui įtakos turėjo dėl ekonominės krizės išaugęs bedarbių skaičius – dėl įvairių priežasčių, tokių kaip ekonomikos krizė, prievolės mokėti privalomojo sveikatos draudimo mokesčių reglamentavimo pokyčiai, suaktyvėjo bedarbių registracija darbo biržoje.
Bendras 15–64 metų amžiaus gyventojų užimtumas	62,6 proc.	70 proc.	66,3 proc.	2007–2013 m. ES struktūrinės paramos programavimo laikotarpiu Lietuva padarė pažangą siekdama strateginių užimtumo tikslų, nustatytų nacionalinėse Lisabonos ir „Europa 2020“ strategijos įgyvendinimo programose. Tam teigiamą įtaką turėjo vykdytos ES struktūrinių fondų intervencijos. Ekonometrinio modeliavimo rezultatai rodo, kad dėl jų 2015 m. ekonomikoje buvo 33 tūkst. papildomų sąlyginių darbo vietų. Dėl paramos poveikio 2015 m. užimtumo lygis tarp 15–64 metų gyventojų buvo 1,4 proc. punktais didesnis, o nedarbo lygis šalyje 2,3 proc. punktais mažesnis. Tačiau stipresnį poveikį bendro užimtumo rodikliui Lietuvoje turėjo ekonominė krizė ir reguliacinės aplinkos pasikeitimai (2012 m. pavėlintas išėjimo į pensiją amžius).

TS 9.1.2. Koks ES struktūrinės paramos poveikio makroekonominiams rodikliams tvarumas (šalies, ekonominių veiklų ir regionų mastu)? Paaiškinti priežastis. Klausimo analizė pateikta vertinimo ataskaitos 2.2–2.4 skyriuose.

Ekonometrinės analizės rezultatai rodo, kad 2007–2013 m. ES struktūrinių fondų lėšomis sukurti rezultatai bus tvarūs, o ES paramos poveikis makroekonominių rodiklių pokyčiams išliks, pasibaigus paramos lėšų mokėjimui. Pavyzdžiui, ES paramos poveikis tokiems rodikliams kaip darbo našumas, tiesioginių užsienio investicijų pritraukimas, investicijos į pagrindinio kapitalo formavimą, prekių ir paslaugų eksportas tęsis net ir pasibaigus ES struktūrinių fondų lėšų mokėjimui. Tiesa, teigiamas 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos poveikis pagrindiniams Lietuvos ūkio rodikliams po 2015 m. sparčiai silpnėja, nes bendras paramos efektas ekonomikai daugiausia buvo pasiektas per trumpalaikius paklausos stimuliavimo efektus. Bendrame kontekste išsiskiria tik pramonės ir privačiųjų paslaugų sektoriai, kuriems poveikį analizuota ES struktūrinių fondų parama darė per pasiūlos pusės efektus, gerindama bendrojo produktyvumo parametą. Todėl šiuose sektoriuose stebimas aukštas paramos poveikio tvarumas BVP, materialinėms investicijoms, darbo našumui ir eksportui iki pat 2020 m.

ES struktūrinės paramos poveikio Lietuvos apskričių makroekonominiams rodikliams tęstinumas atkartoja bendras tendencijas šalies mastu.

TS 9.2.2.: Kiek planuotų ir neplanuotų darbo vietų sukurta dėl ES struktūrinės paramos (pagal kiekvieną veiksmų programą atskirai)? Kiek sukurta trumpalaikių, kiek ilgalaikių darbo vietų? Koks sukurtų darbo vietų tvarumas? Klausimo analizė pateikta vertinimo ataskaitos 2.2 ir 3.3–3.4 skyriuose.

Vertinimo metu atlikta užimtumo rodiklių analizė rodo, kad tiesiogiai 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos lėšomis finansuotuose projektuose buvo sukurta beveik 266 tūkst. darbo vietų. Šiek tiek daugiau nei pusė (53 proc.) visų sukurtų darbo vietų buvo laikinos (trumpalaikės), t. y. buvo sukurtos tik projekto įgyvendinimo metu, o 47 proc. sukurtų darbo vietų buvo išlaikytos ilgiau nei metus po projekto įgyvendinimo, todėl jas galima laikyti ilgalaikėmis nuolatinėmis darbo vietomis.

Sprendžiant pagal priemonių įgyvendinimo stebėsenos rezultatus, pasiekti darbo vietų kūrimo ar išlaikymo rezultatai gerokai viršija VP prieduose nustatytus kiekybinius intervencijų tikslus – buvo sukurta beveik pusantro karto daugiau darbo vietų, lyginant planuotas ir pasiektas stebėsenos rodiklių reikšmes. Didesnius rezultatus užimtumo srityje lėmė beveik 3 kartus didesnis nei prognozuotas nuolatinis darbo vietų sukūrimo ar išlaikymo rezultatas. Tokį neatitikimą tarp plano ir fakto paaiškina dvi priežastys. Pirmą, daugiau nei planuota darbo vietų buvo sukurta dėl pakitusios programų įgyvendinimo aplinkos ir pasikeitusių darbo rinkos poreikių: krizės metu 4 kartus išaugus nedarbui, ES struktūrinės paramos lėšos buvo perskirstytos ir nukreiptos šios problemos sprendimui bei naujų darbo vietų kūrimui. Ši priežastis svarbiausia aiškinant ŽIPVP intervencijų sąlygotų darbo vietų viršplaninius pasiekimus. Antra priežastis aktualesnė EAVP ir SSVP intervencijų rezultatams. Tai bendra ES struktūrinę paramą administruojančių institucijų praktika – nustatyti neambicingus, tačiau realiai pasiekiamus tikslus.

Absoliuti dauguma (92 proc.) visų 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos įgyvendinimo stebėsenoje deklaruotų darbo vietų buvo sukurta įgyvendinant ŽIPVP finansuotas intervencijas. ESF lėšomis sukurta 245 761 darbo vieta, 136 502 buvo laikinos, o 109 259 – nuolatinės darbo vietos. Aukštus sukurtų darbo vietų pasiekimus iš esmės lėmė priemonės Nr. VP1-1.2-SADM-01-V „Ieškančių darbo asmenų integracija į darbo rinką“ įgyvendinimas. Dėl 2009–2010 m. išaugusio nedarbo lygio Lietuvoje buvo perskirstytos ESF lėšos ir ADRP priemonių įgyvendinimui paskirtas 2,5 karto didesnis finansavimas nei buvo planuota. Be to, buvo pasiekti geresni nei planuoti įsidarbinimo po dalyvavimo ADPR priemonėse rezultatai – LDB kaupiami duomenys apie tikslinės grupės padėtį darbo rinkoje rodo, kad po intervencijos daugiau nei metus darbo rinkoje išsilaikė 45 proc. visų dalyvių. Prie šio rezultato teigiamai prisidėjo gana greitai po krizės atsigavusi Lietuvos ekonomika ir atitinkamai pradėjusi augti paklausa darbo jėgai.

Įgyvendinus EAVP finansuotas priemones buvo sukurta 18 036 darbo vietos, iš jų 14 323 (arba 79 proc.) – nuolatinės. Be to, net 11 639 (arba 65 proc.) darbo vietų, sukurtų įgyvendinant EAVP finansuotas priemones, buvo įmonėse, kurių pagrindinė veikla priskiriama AVAT sektoriams.

Mažiausiai tiesioginių darbo vietų (1 878) buvo sukurta pagal SSVP priemones, tačiau visos jos yra ilgalaikės.

Šio vertinimo metu atlikta kontrafaktinė analizė leidžia daryti išvadas apie ES struktūrinės paramos lėšomis sukurtų tyrėjų darbo vietų tvarumą. Atlikus kontrafaktinį poveikio vertinimą buvo nustatytas statistiškai reikšmingas ES struktūrinės paramos priemonių VP2-1.3-ŪM-02-K „Intelektas LT“ ir VP2-1.3-ŪM-03-K „Intelektas LT+“ poveikis tyrėjų skaičiui paremtose įmonėse. Paramą gavusios įmonės pasibaigus intervencijai vidutiniškai turėjo 4,3 tyrėjais daugiau nei būtų turėjusios tuo atveju, jei nebūtų dalyvavusios vertinamose ES struktūrinės paramos priemonėse.

Tačiau vertinimo metu atlikta ES struktūrinės paramos poveikio ekonometrinė analizė nenustatė ilgalaikio poveikio darbo vietų tvarumui. Viena vertus, toks rezultatas gautas todėl, kad daugiau buvo kuriama laikinų, o ne nuolatinis darbo vietų. Tačiau svarbesnė priežastis ta, kad trūkstant kvalifikuotos darbo jėgos naujų darbo vietų sukūrimas atskirose įmonėse beveik nedidina bendro užimtųjų skaičiaus ekonomikoje. Šiuo metu ištekčiai kvalifikuotos darbo jėgos pasiūlai beveik išsemti, emigracijos srautai gerokai viršija imigraciją, o esminių pokyčių siekiant geriau suderinti švietimo ir mokslo sistemą su darbo jėgos paklausa – trūksta. Šios išvados atitinka ir vertinimo ataskaitoje minėto Europos centrinio banko užsakymu atlikto didelio ekonometrinio tyrimo¹³⁰, apėmusio 1999–2007 m. laikotarpį ir nagrinėjusio, ar ES struktūrinė

¹³⁰ Mohl, P., Hagen, T., (2011). Do EU structural funds promote regional employment? Evidence from dynamic panel data models. *European central bank*, No. 1403.

parama skatina užimtumą, pagrindinę išvadą: teigiamą poveikį užimtumui ES struktūrinės paramos intervencijos gali turėti tuomet, kai darbo jėgos pasiūla šalyje ar regione atitinka intervencijų paskatintą papildomą paklausą aukštos kvalifikacijos darbo jėgai.

TS 9.2.3.: Kiek tiesiogiai ir kiek netiesiogiai ES struktūrinė parama prisidėjo prie darbo vietų kūrimo? TS 9.2.7.: Kaip skiriasi ES struktūrinės paramos poveikis darbo vietų kūrimui mikrolygmeniu ir makrolygmeniu? Klausimo analizė pateikta vertinimo ataskaitos 2.2, 2.3 ir 3.3 skyriuose.

Sprendžiant pagal veiksmų programų priemonių įgyvendinimui nustatytus stebėsenos rodiklius, darbo vietų kūrimo (išsaugojimo) tikslo tiesiogiai siekė 34 VP priemonės, o joms įgyvendinti buvo skirta 18 proc. visos paramos (daugiau nei 1,3 mlrd. EUR). Įgyvendinant šias priemones iš viso projektuose buvo sukurtos ar išlaikytos 265 675 darbo vietos. Tačiau tai yra bendrasis paramos poveikis užimtumui. Kaip rodo kitose ES šalyse ir Lietuvoje atlikti kontrafaktiniai poveikio tyrimai, ES struktūrinės paramos lėšomis sukurtos ar išlaikytos darbo vietos dažniausiai pakeičia ar išstumia kitas darbo vietas ekonomikoje, todėl grynasis poveikis skirtinguose intervencijose ir priklausomai nuo ekonominio ciklo svyruoja nuo 10 iki 35 proc. Tokią išvadą patvirtino ir šiame vertinime atlikta paramos poveikio tyrėjų darbo vietų kūrimui kontrafaktinė analizė, kurios rezultatai leidžia teigti, kad sukurtos tyrėjų darbo vietos dažniausiai pakeitė arba išstūmė kitų MTEP darbuotojų vietas. Viena vertus, kontrafaktinė poveikio analizė parodė, kad paramą gavusiose įmonėse pasibaigus projektų įgyvendinimui vidutiniškai dirbo 7,1 tyrėjas – tai yra 2,5 karto daugiau nei būtų dirbę hipotetiniame scenarijuje be paramos. Kita vertus, buvo nustatyta, kad dalyvavimas priemonėse VP2-1.3-ŪM-02-K „Intelektas LT“ ir VP2-1.3-ŪM-03-K „Intelektas LT +“ neturėjo įtakos bendram MTEP darbuotojų (į kurių įskaičiuojami ir tyrėjai) skaičiui paremtose įmonėse. Tai leidžia daryti išvadą, kad dalis paramą gavusių įmonių tyrėjais įdarbino toje pačioje įmonėje dirbusius ir MTEP statusą jau turėjusius asmenis (tokiu būdu pasireiškė paramos pakeitimo efektas) arba tyrėjų skaičių padidinusios ir su išaugusiomis darbo jėgos išlaikymo sąnaudomis susidūrusios įmonės mažino kitų MTEP darbuotojų skaičių (pasireiškė išstūmimo efektas).

Apie tiesioginį ir netiesioginį grynąjį *visos* 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos poveikį darbo vietų kūrimui galima spręsti remiantis ekonometrinės analizės rezultatais, kurie parodė, kad aukščiausias paramos poveikis užimtumui buvo 2012 m., kuomet lėmė 42 tūkst. papildomų sąlyginių darbo vietų šalies ekonomikoje. 2015 m. ES struktūrinės paramos poveikis jau silpnėjo, ypač dėl projektų įgyvendinimo metu sukurtų laikinų darbo vietų panaikinimo, ir siekė 33 tūkst. Ekonometrinis modelis leido įvertinti ir netiesiogines darbo vietas, kurios buvo sukurtos per antrinius paramos efektus ekonomikai. Vien tik netiesiogiai sukurtų darbo vietų rezultatai atspindi statybų ir žemės ūkio sektorių įvertinimuose. Šiuose sektoriuose netiesioginis ES struktūrinės paramos poveikis darbo vietų kūrimui taip pat labiausiai buvo juntamas 2012 m. ir statybų sektoriuje siekė 15 270, o žemės ūkyje – 1 418 papildomų sąlyginių darbo vietų.

TS 9.2.4.: Kiek ir kokiose ūkio šakose darbo vietų sukurta daugiausiai / mažiausiai panaudojant ES struktūrinę paramą ir kodėl? Klausimo analizė pateikta vertinimo ataskaitos 2.3 ir 4.2 skyriuose.

Ekonometrinės analizės rezultatai rodo, kad daugiausia darbo vietų buvo sukurta statybų sektoriuje. Išnagrinėjus ES struktūrinės paramos pasiskirstymą pagal tiekėjus buvo nustatyta, kad statybų sektoriui kaip pagrindiniams paslaugų teikėjams ES struktūrinės paramos lėšomis finansuotuose projektuose atiteko daugiau nei pusė visos ES struktūrinės paramos lėšų (56,4 proc.). Didžiausias paramos poveikis užimtumui statybų sektoriuje stebimas 2011–2014 m., kuomet dėl ES struktūrinių fondų lėšomis finansuotų infrastruktūrinių projektų statybų įmonėse papildomai buvo įdarbinta 13–15 tūkst. sąlyginių darbuotojų. Lyginant 2012 m. bendrą užimtųjų skaičių statybų sektoriuje (89 500 dirbančiųjų) su ekonometrinio modeliavimo nustatytu paramos poveikiu užimtumui (15 270 dirbančiųjų) galima konstatuoti, kad 17 proc. visų darbo vietų statybų sektoriuje šiais metais buvo sukurta ar išlaikyta ES struktūrinių fondų lėšomis.

Tačiau sprendžiant pagal projektų stebėsenos duomenis ir ekonometrinės analizės rezultatus, sąlyginai mažai darbo vietų lyginant su skirtu finansavimu dydžiu buvo sukurta energetikos, vandentvarkos ir atliekų tvarkymo bei transporto sektoriuose. Mažas šių investicijų poveikis užimtumui paaiškinamas tuo, kad buvo finansuojamas stambios infrastruktūros kūrimas ar atnaujinimas, todėl darbo vietos buvo

kuriamos ne sektoriuose, gavusiuose paramą, o kaip netiesioginis efektas paslaugų ir prekių teikėjų sektoriuose (statybų ir didmeninės prekybos sektoriuose).

TS 9.2.6.: Kokios priemonės daugiausiai / mažiausiai prisidėjo prie sukurtų darbo vietų ir kodėl? Klausimo analizė pateikta vertinimo ataskaitos 3.3 skyriuje.

Vertinimo ataskaitos 3.3 dalyje yra pateikta išsami analizė dėl atskirų 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos prioritetų ir priemonių indėlio į darbo vietų kūrimą ar išsaugojimą. Daugiausia darbo vietų buvo sukurta pagal priemonę Nr. VP1-1.2-SADM-01-V „Ieškančių darbo asmenų integracija į darbo rinką“ (laikinių – 109 000 ir nuolatinių – 89 245), mažiausiai – pagal priemonę Nr. VP1-3.2-ŠMM-01-K „Valstybės pagalba aukštos kvalifikacijos darbuotojų įdarbinimui įmonėse“ (20 nuolatinių darbo vietų). Apibendrinant atskirų ES struktūrinių fondų intervencijų poveikį užimtumui galima išskirti šiuos pagrindinius veiksnius, lėmusius skirtingą priemonių indėlį: pagrindinis intervencijos tikslas (tos priemonės, kurių pagrindinis tikslas buvo kurti darbo vietas, turėjo didžiausią poveikį, išskyrus priemonę „Valstybės pagalba aukštos kvalifikacijos darbuotojų įdarbinimui įmonėse“); prioritetinių balų dėl kuriamų darbo vietų skyrimas, atrenkant projektus konkurso būdu; intervencijos mastas ir skirtas finansavimas; finansuojamos veiklos (priemonės, kurios investavo į veiklą, o ne infrastruktūrą, sukūrė daugiau darbo vietų). Lyginant skirtingas intervencijų grupes šalutiniai paramos efektai (natūralios paklausos, pakeičiamumo, išstūmimo) yra mažesni ten, kur parama sprendžia akivaizdžius rinkos trūkumus (MTEP plėtra, SVV finansavimas lengvatinių paskolų ar kitų finansų inžinerijos priemonių formomis).

TS 9.2.5.: Kokia sukurtų darbo vietų kokybė? Klausimo analizė pateikta vertinimo ataskaitos 4.2–4.3 skyriuose.

Vienas iš trijų pagrindinių 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos panaudojimo tikslų buvo sukurti daugiau geresnių darbo vietų Lietuvoje. Remiantis programinių dokumentų logika, „geresnė darbo vieta“ suvokiama kaip aukštesnės kvalifikacijos reikalaujanti, didesnę pridėtinę vertę kurianti ir didesnę tikimybę išlikti ilgesniu metu laikotarpiu turinti darbo vieta. Vertinimo metu buvo atlikta tiesiogiai sukurtų darbo vietų kokybės įvertinimo analizė. Į šios analizės objektą iš 34 VP priemonių, kurių stebėsenai buvo nustatyti su darbo vietų kūrimu ar išsaugojimu susiję rodikliai, pateko 28 priemonės. Kitose priemonėse sukurtų darbo vietų kokybė negalėjo būti įvertinta dėl duomenų apie sektorių, kuriame sukurta tiesioginė darbo vieta, trūkumo.

Iš viso įvertinus 32 549 ES struktūrinių fondų lėšomis tiesiogiai sukurtas ar išlaikytas darbo vietas, buvo nustatyta, kad daugiau nei pusė (61 proc.) visų jų yra aukštos ir labai aukštos kokybės. Beveik pusę į šios analizės apimtį patekusių VP priemonių kūrė tik aukštos ir labai aukštos kokybės darbo vietas. Daugiausia aukštos ir labai aukštos kokybės darbo vietų buvo sukurta pagal šias priemones: VP1-1.1-SADM-04-K „Šeimos ir darbo įsipareigojimų derinimas“, VP2-1.3-ŪM-02-K „Intelektas LT“, VP2-1.3-ŪM-03-K „Intelektas LT+“, VP2-2.1-ŪM-05-V „Invest LT+“, VP3-2.4-SADM-01-R „Paslaugas, tarp jų profesinės reabilitacijos, neįgaliesiems teikiančių įstaigų plėtra“. Žemos kokybės darbo vietų grupei priskirta tik 3 proc. visų išanalizuotų darbo vietų. Jos buvo sukurtos pagal priemones Nr. VP1-1.1-SADM-08-K „Verslumo skatinimas“ ir Nr. VP2-2.1-ŪM-02-K „E-verslas LT“.

Sugretinant mikrolygmens ir makrolygmens analizės rezultatus galima apibendrinti, kad ES struktūrinės paramos lėšomis mikrolygiu (įmonių) buvo sukurta gana didelė paklausa aukštos kvalifikacijos darbo vietoms, tačiau dėl ribotos kvalifikuotos darbo jėgos pasiūlos darbo rinkoje grynąjį paramos poveikį sumažino aukštas pakeitimo efektas.

TS 9.2.5.: Koks sukurtų darbo vietų efektyvumas / kaina? Ar galima buvo pasiekti geresnių rezultatų tomis pačiomis sąnaudomis? Klausimo analizė pateikta vertinimo ataskaitos 3.3–3.4 skyriuose.

Vertinime atlikta 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos lėšomis sukurtų darbo vietos sąnaudų analizė rodo, kad vienos tiesioginės darbo vietos sukūrimo kaina labai skirtinga: nuo 1 317 EUR, įgyvendinant ADRP priemones, iki 500 945 EUR, pritaikant viešuosius nekilnojamojo kultūros paveldo objektus turizmo

reikmėms. Vidutinė vienos tiesioginės nuolatinės darbo vietos sukūrimo ES struktūrinės paramos lėšomis kaina buvo 66 204 EUR, o laikinos – 13 840 EUR.

Palyginus nuolatinių darbo vietų sukūrimo sąnaudas buvo nustatyta, kad daugiausiai ir pigiausiai darbo vietas kūrė tos priemonės, kurių pagrindinis intervencijos tikslas buvo geresnio įsidarbinimo galimybių sudarymas (ADRP priemonės) ir aukštos kvalifikacijos darbo vietų kūrimo skatinimas (verslumą, produktyvumą ir MTEP plėtrą remiančios intervencijos). Lyginant su kitose ES šalyse 2007–2013 m. programavimo laikotarpiu pasiektais rezultatais pagal nuolatinių darbo vietų kūrimo sąnaudas labai gerų rezultatų Lietuvoje pavyko pasiekti: (1) lengvatinių paskolų ir subsidijų darbo užmokesčiui forma skatinant savarankišką užimtumą (3555 EUR/darbo vietai įgyvendinant priemones Nr. VP1-1.1-SADM-08-K „Verslumo skatinimas“ ir Nr. VP1-1.1-SADM-12-V „Subsidijos verslumui skatinti“), (2) skiriant paramą tiesioginėms užsienio ir vidaus investicijoms, nukreiptoms į didelės pridėtinės vertės gamybos ir paslaugų pradžią ar plėtrą Lietuvoje ir kuriančioms naujas ilgalaikes aukščiausios kvalifikacijos reikalaujančias darbo vietas (8 366 EUR/darbo vietai pagal priemonę Nr. VP2-2.1-ŪM-05-V „Invest LT+“ ir 27 111 EUR/darbo vietai pagal priemonę Nr. VP2-2.1-ŪM-06-K „Invest LT-2“), (3) remiant MTEP veiklas ir geresnį tyrėjų įdarbinimą viešajame bei privačiajame sektoriuose. Vidutinė tyrėjo darbo vietos, sukurtos ir išlaikytos po projekto ne mažiau kaip 6 mėn., kaina buvo 36 509 EUR.

Brangiausiai kainavo nuolatinių darbo vietų kūrimas infrastruktūrinėse turizmo ir socialinių paslaugų priemonėse (kaina varijuoja nuo 66 204 iki 500 945 EUR/darbo vietai). Tačiau svarbu pastebėti, kad pagal intervencijų paskirtį užimtumo situacijos gerinimas joms yra šalutinis tikslas.

Apibendrinant darbo vietų kūrimo kainos analizės rezultatus, galima daryti išvadą, kad tiesioginės darbo vietos ES struktūrinių fondų lėšomis Lietuvoje buvo kuriamos pakankamai mažomis sąnaudomis, išskyrus socialinės infrastruktūros ir turizmo sektoriaus projektus. Prie santykinai mažų darbo vietų kūrimo kaštų prisidėjo socialinis ir ekonominis kontekstas. Ekonominės krizės metu stipriai išaugęs nedarbas ir darbo jėgos pasiūla lėmė didelį laikinų darbo vietų sukūrimą pagal ADRP priemones, o subsidijomis užtikrintas išsilaikymas darbo rinkoje ir įgūdžių nepraradimas ar jų pagerinimas per profesinio mokymo komponentą paskatino lengvesnį įsidarbinimą ekonomikai atsigaunant ir didėjant darbo jėgos paklausai.

TS 9.2.8.: Ar pakankamai Lietuvoje išnaudojamos ES struktūrinių fondų investicijų teikiamos galimybės, sprendžiant geresnių darbo vietų kūrimą Lietuvoje? Kaip padidinti kuriamų darbo vietų kokybę ateityje? Klausimo analizė pateikta vertinimo ataskaitos 3.4 skyriuje.

Aukščiausios kvalifikacijos reikalaujančių darbo vietų (tyrėjų) kūrimo ES struktūrinės paramos lėšomis atvejo studija parodė, kokiu mastu ES investicijos prisidėjo prie geresnių darbo vietų kūrimo privačiame ir viešajame sektoriuje, skatinant MTEP veiklą. Nors darbo vietų kūrimas buvo tik papildomas vienuolikos į vertinimo objektą patekusių MTEP priemonių tikslas, 2007–2013 m. programavimo laikotarpiu pagal šias priemones buvo sukurtos 7 662 aukščiausios kvalifikacijos reikalaujančios darbo vietos. Tai yra 52,4 proc. daugiau nei programavimo laikotarpio pradžioje buvo numatyta šioms priemonėms. Be to, tai sudaro 47,6 proc. visų tyrėjų, technikų ir jiems prilygintų darbuotojų skaičiaus programavimo laikotarpio pradžioje.

Nepaisant šių pasiekimų, Lietuva galėtų geriau pasinaudoti ES struktūrinių fondų investicijų teikiamomis galimybėmis kuriant geresnes darbo vietas. Dauguma sukurtų tyrėjų darbo vietų yra laikinos. Todėl 2014–2020 m. programavimo laikotarpiu rekomenduojama daugiau dėmesio skirti nuolatinių tyrėjų darbo vietų kūrimui, numatant aiškius reikalavimus dėl nuolatinių darbo vietų sukūrimo projektų finansavimo sąlygose bei užtikrinant tinkamą stebėseną. ES struktūrinės paramos priemonės VP1-3.2-ŠMM-01-K „Valstybės pagalba aukštos kvalifikacijos darbuotojų įdarbinimui įmonėse“ įgyvendinimo patirtis rodo, kaip svarbu iš anksto įvertinti priemonių poreikį ir jos suderinamumą su kitomis ES struktūrinės paramos priemonėmis. Taip pat labai svarbu užtikrinti, kad projektų finansavimo sąlygos nebūtų per griežtos ir kurtų paskatas dalyvauti priemonių įgyvendinime.

Kita vertus, geresnių rezultatų ES struktūrinės paramos lėšomis 2014–2020 m. programavimo laikotarpiu kuriant paklausą aukštos kvalifikacijos darbo jėgai nepavyks pasiekti, jei artimiausiu laikotarpiu Vyriausybės prioritetu netaps kvalifikuotos darbo jėgos pasiūlos skatinimo priemonių įgyvendinimas.

6 STRATEGINIAI SIŪLYMAI IR REKOMENDACIJOS

Nr.	Problema	Strateginis siūlymas/ rekomendacija	Atsakingos institucijos	Įgyvendinimo laikotarpis
Strateginiai siūlymai dėl 2014–2020 m. ES fondų intervencijų, susijusių su užimtumo skatinimu ir darbo vietų kūrimu				
1.	<p>Vertinimo metu atlikta ES struktūrinės paramos poveikio ekonometrinė analizė nustatė, kad grynasis paramos poveikis darbo vietų kūrimui sudaro apie 12 proc. bendrojo paramos poveikio (stebėsenoje deklaruotų darbo vietų). Viena vertus, toks rezultatas gautas todėl, kad daugiau buvo kuriama laikinų, o ne nuolatinių darbo vietų. Tačiau svarbesnė priežastis ta, kad trūkstant kvalifikuotos darbo jėgos naujų darbo vietų sukūrimas atskirose įmonėse beveik nedidina bendro užimtųjų skaičiaus ekonomikoje. ES ir nacionalinių institucijų ataskaitose, nagrinėjančiose Lietuvos darbo rinkos situaciją ir ateities tendencijas, nurodoma, kad tam tikruose ekonomikos sektoriuose jaučiamas stiprus kvalifikuotų darbuotojų trūkumas. 2016 m. ES Tarybos rekomendacijose¹³¹ Lietuvai akcentuojama, kad dėl visuomenės senėjimo, prastų sveikatos priežiūros rezultatų ir didelės grynosios emigracijos Lietuvoje sparčiai mažėja darbingo amžiaus gyventojų skaičius. Tai kelia didelę grėsmę Lietuvos augimo potencialui ir šalies ekonominei konvergencijai. Rekomendacijose nurodoma, kad vis dar žemas suaugusiųjų mokymosi lygis kenkia pastangoms pagerinti žmogiškojo kapitalo kokybę ir padidinti našumą šalyje.</p> <p>2004–2013 m. ES paramos lėšomis daugiausia buvo remiamos tos visuomenės grupės, kurios greičiausiai būtų</p>	<p>ES struktūrinės paramos investicijų įgyvendinimas turi būti labiau susietas su Lietuvos demografiniais ir darbo rinkos poreikiais bei atitikti šalies ūkio plėtros tikslus. Siūloma:</p> <p>1.1. Peržiūrėti 2014–2020 m. ES fondų veiksmų programos priemones, skirtas mokymosi visą gyvenimą plėtrai, apsvarstant galimybes išplėsti suaugusiųjų formalaus švietimo paklausos skatinimo veiklas. Suplanuotuose ŠMM ir SADM priemonėse, skirtose mokymosi visą gyvenimą skatinimui (konkrečiai, 08.3.2-ESFA-K-415 „54+“, 09.4.2-ESFA-V-714 „Formaliojo ir neformaliojo mokymosi galimybių plėtra“, 09.4.2-ESFA-V-715 „Formaliojo ir neformaliojo mokymo paslaugų įvairioms besimokančiųjų grupėms teikimas“) intervencijos koncentruotos į neformalų švietimą, o suaugusiųjų formalaus švietimo rėmimas (sprendžiant pagal remtiną veiklą, priemonių stebėsenos rodiklius, veikloms numatytą finansavimą) yra orientuotas į pasiūlos gerinimą (programų rengimą, pedagogų kvalifikacijos</p>	<p>Vadovaujančioji institucija ir tarpinės institucijos (ŠMM, SADM, ŪM) savo atsakomybės srityse</p>	2016–2022 m.

¹³¹ TARYBOS REKOMENDACIJA dėl 2016 m. Lietuvos nacionalinės reformų programos su Tarybos nuomone dėl 2016 m. Lietuvos stabilumo programos, Briuselis, 2016 05 18 COM(2016) 335 final

Nr.	Problema	Strateginis siūlymas/ rekomendacija	Atsakingos institucijos	Įgyvendinimo laikotarpis
	<p>mokėsi ir be valstybės paramos¹³². 2007–2013 m. ES struktūrinė parama mokymosi visą gyvenimą srityje daugiausia buvo skirta aukštos kvalifikacijos viešųjų paslaugų darbuotojų ir bedarbių bei išpėtų apie atleidimą iš darbo mokymui. Taip pat teikta gana didelė parama įmonėms, skatinant jų investicijas į darbuotojų mokymąsi, kurios taip pat daugiausia investavo į aukštos kvalifikacijos darbuotojų tolesnį mokymąsi. Nekvalifikuotų ir žemesnės kvalifikacijos dirbančių asmenų, kurie sudaro daugiau negu pusę visos šalies darbo jėgos, mokymuisi iki šiol skirta nepakankamai dėmesio¹³³.</p>	<p>tobulinimą ir pan.). Atsižvelgiant į Lietuvos demografines tendencijas ir darbo rinkos poreikius platesnio masto intervencijos reikalingos dirbantiems asmenims, siekiantiems įgyti darbo rinkoje paklausią profesinę kvalifikaciją arba jos dalį, bei žemos kvalifikacijos ir nekvalifikuotiems asmenimis, siekiantiems įgyti ar pakelti savo kvalifikaciją. Didesnės finansinės paskatos turėtų būti teikiamos vyresniems nei 40 metų amžiaus asmenims. Sprendimas dėl intervencijų peržiūros gali būti priimtas įvertinus pirmųjų kvietimų teikti paraiškas rezultatus.</p> <p>1.2. Įgyvendinant 2014–2020 m. ES fondų investicijų programos prioritetus, skirtus kokybiško užimtumo ir dalyvavimo darbo rinkoje skatinimui bei visuomenės švietimui ir žmogiškųjų išteklių potencialo didinimui, turi būti užtikrintos sąsajos su nacionaline žmogiškųjų išteklių stebėsenos sistema, kuri vykdoma pagal LR Vyriausybės 2016 m. vasario 18 d. nutarimu Nr. 162 patvirtintą aprašą. Stebėsenos informaciją būtų tikslinga naudoti atrenkant projektus finansavimui formaliojo ir neformaliojo švietimo, mokymosi visą gyvenimą, įmonių</p>		

¹³² Neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi 2016–2023 m. plėtros programa, patvirtina 2016 m. balandžio 6 d. LR Vyriausybės nutarimu Nr. 347

¹³³ 2014-2020 m. ES fondų investicijų veiksmų programa.

Nr.	Problema	Strateginis siūlymas/ rekomendacija	Atsakingos institucijos	Įgyvendinimo laikotarpis
		darbuotojų kvalifikacijos tobulinimo srityse.		
2.	2008 m. prasidėjęs ekonominis nuosmukis pakeitė ES ir valstybių narių investicinius prioritetus bei lėmė ženklius pokyčius ES sanglaudos politikoje. Vienu iš svarbiausių uždavinių tapo nedarbo problemos sprendimas ir naujų darbo vietų kūrimas. Lietuvoje įgyvendinant 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos veiksmų programas svariausia indėlių į užimtumo situacijos gerinimą ekonominės krizės laikotarpiu įnešė ADRP priemonės, vykdytos pagal priemonę Nr. VP1-1.2-SADM-01-V „Ieškančių darbo asmenų integracija į darbo rinką“. Taip pat skatinant savarankišką užimtumą ypač pasiteisino nauja krizės laikotarpiu inicijuota priemonė Nr. VP1-1.1-SADM-08-K „Verslumo skatinimas“, pagrįsta lengvatinių paskolų teikimu labai mažoms ir mažoms įmonėms bei fiziniams asmenims, ketinantiems pradėti savo verslą.	2014–2020 m. programavimo laikotarpiu įvykus didesnio masto socialiniams-ekonominiams pokyčiams, siekiant geriau arba kitaip atsižvelgti į nacionalinių arba Europos Bendrijos prioritetų pokyčius, siūloma naudoti 2007–2013 m. laikotarpiu pasiteisinusios priemonės: išplėsti Verslumo skatinimo fondo ir ADRP priemonių intervencijos mastą.	Vadovaujančioji institucija ir tarpinės institucijos (SADM) savo atsakomybės srityse	2016–2022 m.
3.	Įgyvendinant 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos intervencijas buvo sukurta beveik pusantro karto daugiau darbo vietų, lyginant planotas ir pasiektas stebėsenos rodiklių reikšmes. Viena iš priežasčių – bendra ES struktūrinę paramą administruojančių institucijų praktika nustatyti nerizikingus, lengvai pasiekiamus kiekybinius tikslus. Sprendžiant pagal 2014–2020 m. ES investicijų veiksmų programų priemonėms nustatytus kiekybinius tikslus ši tendencija išlieka ir nauju programavimo laikotarpiu.	2014–2020 m. programavimo laikotarpyje įgyvendinant analogiškas ar panašias intervencijas kaip 2007–2013 m. laikotarpiu kiekybinius intervencijų tikslus siūloma nustatyti atsižvelgiant į ankstesnio programavimo laikotarpio rezultatus ir šioje vertinimo ataskaitoje pateiktą analizę dėl vidutinių darbo kainų sukūrimo skirtingose intervencijose.	Vadovaujančioji institucija ir tarpinės institucijos savo atsakomybės srityse	2016 m.
Rekomendacijos dėl ES struktūrinių fondų investicijų poveikio užimtumui matavimo, stebėsenos ir vertinimo				
4.	Vertinimo metu nustatyta, kad 2007–2013 m. programavimo laikotarpiu buvo nepakankamai išnaudotos struktūrinių fondų galimybės kuriant tyrėjų darbo vietas privačiame sektoriuje, dauguma sukurtų darbo vietų	2014–2020 m. programavimo laikotarpiu vykdant konkursinę doktorantūrą pagal priemonę Nr. 09.3.3-ESFA-V-711 „Mokslininkų ir kitų tyrėjų gebėjimų stiprinimas“	Vadovaujančioji institucija, ŠMM, Lietuvos mokslo taryba	2016–2022 m.

Nr.	Problema	Strateginis siūlymas/ rekomendacija	Atsakingos institucijos	Įgyvendinimo laikotarpis
	buvo laikinos (t. y. sukurtos projekto veikloms vykdyti). Viena iš priežasčių buvo reguliacinės bazės, numatančios galimybes vykdyti doktorantūros studijas ne tik mokslo įstaigose, trūkumas. Teisinio reglamentavimo, numatančio doktorantūros finansavimo galimybes įmonėse, vykdančiose aukšto lygio mokslinius tyrimus ar eksperimentinės plėtos darbus, problema išspręsta 2016 m. birželio 29 d. Seimo patvirtintoje naujoje Mokslo ir studijų įstatymo redakcijoje.	ir po doktorantūros studijas pagal priemonę Nr. 09.3.3-LMT-K-712 „Mokslininkų, kitų tyrėjų, studentų mokslinės kompetencijos ugdymas per praktinę mokslinę veiklą“ projektų finansavimo sąlygų aprašuose numatyti galimybę ir skatinti doktorantūros bei po doktorantūrinių studijų vykdymą žinioms imliose įmonėse. Taip pat rekomenduojama potencialiems pareiškėjams pristatyti naujas galimybes, nes pirmasis 2016 m. konkursinės doktorantūros kvietimas rodo, kad jomis kol kas nepasinaudota.		
5.	2014–2020 m. ES fondų investicijų veiksmų programos stebėsenos rodiklių sistemoje yra numatyta daug ADRP priemonių rodiklių, kurių pasiekimą planuojama matuoti vykdant tikslinės grupės apklausas. Pavyzdžiui, tokiu būdu planuojama matuoti šių rodiklių pasiekimą: R.B. 027 „Dalyviai, kurie baigę dalyvauti ESF veiklose pradėjo dirbti, įskaitant savarankišką darbą“, R.B.029 „Dalyviai, kurie baigę dalyvauti ESF veiklose po 6 mėnesių pradėjo dirbti, įskaitant savarankišką darbą“, R.B.031 „Vyresni negu 54 metų dalyviai, kurie baigę dalyvauti ESF veiklose po 6 mėnesių pradėjo dirbti, įskaitant savarankišką darbą“, R.B.032 „Dalyviai, kurių padėtis yra nepalanki, kurie baigę dalyvauti ESF veiklose po 6 mėnesių pradėjo dirbti, įskaitant savarankišką darbą“, R.B. 034 „Dalyviai, kurie baigę dalyvauti ESF veiklose pradėjo dirbti, įskaitant savarankišką darbą“, R.B.111 „Dalyviai, kurie baigę dalyvavimą po šešių mėnesių dirba“, R.B. 112 „Dalyviai, kurie baigę dalyvavimą po šešių mėnesių savarankiškai dirba“. 2016 m. sausio 6 d. finansų	Patiksinti 2016 m. sausio 6 d. finansų ministro įsakymu Nr. 1K-8 patvirtintame stebėsenos rodiklių skaičiavimo apraše nustatytų stebėsenos rodiklių R.B. 027, R.B.029, R.B.031, R.B.032, R.B. 034, R.B.111, R.B. 112 pasiekimo matavimo būdą. Atkreiptinas dėmesys, kad pagal priemonę Nr. 07.3.2-ESFA-V-403 „Lietuvos darbo biržos administracinių gebėjimų ugdymas“ planuojama sukurti ADRP ir tvaraus įdarbinimo stebėsenos ir vertinimo sistemą. Ši kuriama informacinė sistema būtų tinkamas instrumentas reikiamai ADRP priemonių, finansuotų ESF lėšomis, stebėsenos informacijai gauti.	Vadovaujančioji institucija, SADM, ESFA, LDB	2016 – 2017 m.

Nr.	Problema	Strateginis siūlymas/ rekomendacija	Atsakingos institucijos	Įgyvendinimo laikotarpis
	<p>ministro įsakymu Nr. 1K-8 patvirtintame stebėsenos rodiklių skaičiavimo apraše numatyta, kad šių stebėsenos rodiklių reikšmės bus nustatomos kiekvienais einamaisiais kalendoriniais metais Europos socialinio fondo agentūrai atliekant tyrimą (apklausą), kurio metu intervencijoje dalyvavęs asmuo deklaruos, ar praėjus 6 mėnesiams po dalyvavimo intervencijos veiklose pabaigos jis dirba. Tokių apklausų organizavimas nėra tikslingas, nes duomenis galima gauti iš SODROS duomenų bazės. Be to iš SODROS renkami duomenys bus tikslūs (apklausos atveju - subjektyvūs), bus gauta informacija apie visus dalyvius (apklausų būdu gaunama tik dalis respondentų atsakymų), pareikalaus mažiau sąnaudų, bus galima stebėti ne tik priemonės poveikį dalyvių įsidarbinimui praėjus 6 mėnesiams po dalyvavimo intervencijoje, bet ir rinkti duomenis apie įsidarbinimo tvarumą ilgesnėje perspektyvoje (pavyzdžiui, gali būti aktualu atliekant ES struktūrinės paramos poveikio vertinimus).</p>			
6.	<p>Šio vertinimo metu buvo susidurta su duomenų, reikalingų kontrafaktinei poveikio analizei atlikti, gavimo problema. Nors reikiamus duomenis įmonių lygiu renka Statistikos departamentas, tačiau pagal Lietuvos Respublikos statistikos įstatymo 15 straipsnio 4 dalį jie yra teikiami tik mokslo įstaigoms mokslo tikslams.</p>	<p>Atsižvelgiant į tai, kad kontrafaktinis poveikio vertinimas yra vienas iš pagrindinių metodų, kuriuos EK rekomenduoja taikyti vertinant ES struktūrinės paramos poveikį 2014–2020 metų programavimo laikotarpiu, siūloma inicijuoti Lietuvos Respublikos statistikos įstatymo pataisas, pagal kurias nuasmeninti konfidencialūs duomenys viešojo valdymo tikslais galėtų būti teikiami ir Lietuvos viešojo administravimo institucijoms, kurios garantuotų atitinkamą šių duomenų apsaugą.</p>	Vadovaujančioji institucija	2016 m.

7 NAUDOTOS LITERATŪROS IR KITŲ INFORMACIJOS ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

ES struktūrinę paramą ir užimtumo rėmimą reglamentuojantys dokumentai:

1. 2006 m. liepos 11 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1083/2006, nustatantis bendrąsias nuostatas dėl Europos regioninės plėtros fondo, Europos socialinio fondo ir Sanglaudos fondo bei panaikinantį Reglamentą (EB) N. 1260/1999
2. Nacionalinė bendroji strategija: Lietuvos 2007–2013 metų Europos Sąjungos struktūrinės paramos panaudojimo strategija konvergencijos tikslui įgyvendinti, patvirtinta 2007 m. kovo 30 d. ir redaguota 2012 m. rugsėjo 25 d.
3. Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programa, patvirtinta EK 2007 m. rugsėjo 24 d. sprendimu Nr. K(2007)4475 (aktuali redakcija nuo 2013 m. rugsėjo 26 d.; EK sprendimas Nr. K(2013) 6262)
4. Ekonomikos augimo veiksmų programa, patvirtinta 2007 m. liepos 30 d. EK sprendimu Nr. K(2007)3740 (aktuali redakcija EK sprendimas Nr. K(2014) 3643, 2014 m. birželio 2 d.)
5. Sanglaudos skatinimo veiksmų programa, patvirtinta 2007 m. liepos 30 d. EK sprendimu Nr. K(2007)3738 (aktuali redakcija EK sprendimas Nr. K(2014) 3476, 2014 m. gegužės 26 d.)
6. Techninės paramos veiksmų programa, patvirtinta 2007 m. lapkričio 22 d. EK sprendimu Nr. K(2007)6717 (aktuali redakcija EK sprendimas Nr. K(2013) 6269, 2013 m. spalio 1 d.)
7. 2005 m. gegužės 23 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 575 "Dėl Lietuvos regioninės politikos iki 2013 metų strategijos
8. 2008 m. liepos 23 d. LR Vyriausybės nutarimas Nr. 789 "Dėl Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programos priedo patvirtinimo"
9. 2010 m. vasario 17d. LR Vyriausybės nutarimas Nr. 163 „Dėl Lietuvos inovacijų 2010-2020 metų strategijos patvirtinimo“
10. 2014 m. liepos 9 d. LR Vyriausybės nutarimas Nr. 650 " Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. liepos 23 d. nutarimo Nr. 789 "Dėl Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programos priedo patvirtinimo" pakeitimo"
11. 2016 m. gegužės 18 d. Tarybos rekomendacija dėl 2016 m. Lietuvos nacionalinės reformų programos su Tarybos nuomone dėl 2016 m. Lietuvos stabilumo programos

Metodiniai vertinimo dokumentai:

12. Commission of the European Communities. Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. Employment and Social policies: a framework for investing in quality. 20.6.2001 COM(2001)
13. DG for Regional and Urban Policy. Information note on Measuring Structural Funds Employment Effects, 2007
14. DG for Employment, Social Affairs and Inclusion Design and Commissioning of Counterfactual Impact Evaluations, 2012
15. Centre for Labour Market Research & Research Centre for Evaluation, Aalborg University. Evaluating What Works for Whom in Employment Services, 2013
16. DG for Internal Policies, „Indicators of Job Quality in the European Union“, 2009
17. DG for Regional and Urban Policy. (2007). Information note on Measuring Structural Funds Employment Effects
18. EK darbo dokumentas Nr. 2: Priežiūros ir vertinimo rodiklių metodinės rekomendacijos, 2006

Tyrimai, vertinimai ir kiti aktualūs antriniai informacijos šaltiniai:

19. Bachtler J., Begg I., Polverari L., Charles D. (2013) Evaluation of the main achievements of Cohesion policy programmes and projects over the longer term in 15 selected regions
20. BGI. Europos Sąjungos struktūrinės paramos poveikio žmogiškųjų išteklių plėtrai vertinimas, 2015 m.
21. Boldrin, M., Canova, F. Regional Policies and EU Enlargement // Funck, B., Pizziti, L. (eds.) (2003) European Integration, Regional Policy, and Growth, Washington, D. C.: World Bank
22. Busch, B., Lichtblau, K., Schnabel, C., (1998). "Kohaesionspolitik, Konvergenz und Arbeitslosigkeit in der Europaeischen Union." Jahrbunch fuer Wirtschaftswissenschaften 49
23. Cappelen et al. (2003) "The Impact of Regional Support on Growth and Convergence in the European Union", Journal of Common Market Studies 41 (4)

24. CEPS Special Report (2012) "The use of innovative financial instruments for financing EU policies and objectives: implications for EU and national budgets". No. 68/October
25. Department for Culture, Media and Sport, Tourism Marketing Return on Investment: The Impact of Displacement. Report Prepared for DCMS by Optimal Economics and TNS Research International, October 2012
26. ESTEP. 2007-2013 m. Žmoniškųjų išteklių plėtros veiksmų programos (ŽIPVP) 4 prioriteto rodiklių tarpinių rezultatų vertinimas, 2013 m.
27. ESTEP. ES struktūrinės paramos poveikio gyvenimo kokybei, socialinės atskirties ir skurdo mažinimui Lietuvoje vertinimas, 2014 m.
28. ESTEP. ES struktūrinės paramos poveikio Lietuvos konkurencingumui vertinimas, 2015 m.
29. European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions. (2002). Quality of work and employment in Europe: issues and challenges. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities
30. EVALNET. Job creation as an indicator of outcomes in ERDF programmes: Latvia, 2013
31. Fay, R. G. (1996), "Enhancing the Effectiveness of Active Labour Market Policies: Evidence from Programme Evaluations in OECD Countries", OECD Labour Market and Social Policy Occasional Papers, No. 18, OECD Publishing
32. Hall, R. E., and Jones, C. I. (1999). Why Do Some Countries Produce So Much More Output per Worker than Others? // Quarterly Journal of Economics
33. Klenow P., Rodriguez-Clare A. (1997) The Neoclassical Revival in Growth Economics: Has It Gone Too Far? // NBER Macroeconomics Annual
34. Kutun et al (2007) "European integration, productivity growth and real convergence", European Economic Review. Volume 51, Issue 6, 2007
35. Lietuvos bankas. Lietuvos ekonomikos apžvalga. 2015 m. gruodis
36. Martini A., Bondonio D. (2012) "Counterfactual impact evaluation of Cohesion policy: Impact and cost-effectiveness of investment subsidies in Italy"
37. Midelfart-Knarvik, Karen Helen and Henry G. Overman (2002). Delocation and European Integration: Is Structural Spending Justified?, Economic Policy
38. Mohl P, Hagen T. (2008) Does EU Cohesion Policy Promote Growth? Evidence from Regional Data and Alternative Econometric Approaches?
39. Mohl, P., Hagen, T., (2011). Do EU structural fundus promote regional employment? Evidence from dynamic panel data models. European central bank, No. 1403
40. National Audit Office (2003), The Department of Trade and Industry: Regional Grants in England, Report by the Comptroller and Auditor General, HC 702, Session 2002 03, London
41. OECD Small and Medium Enterprise Outlook 2000. OECD Publishing, 2000
42. Pedler M., Burgoyne J., Boydell T. "The Learning Company: A Strategy for Sustainable Development", 1996
43. Scottish Government Social Research, "Evaluation of SMART: Scotland", 2009
44. Sigrid Suetens, "R&D subsidies and production effects of R&D personnel: evidence from the Flemish region"
45. Statistikos departamentas. Lietuvos statistikos metraštis 2015
46. Valstybės kontrolės valstybinio audito ataskaita "Sąveikos tarp mokslo ir verslo skatinimas", 2011 m.
47. VPVI. ESF lėšomis Lietuvoje finansuotų ADRP priemonių kontrafaktinis poveikio vertinimas, 2015 m.
48. VPVI. Lietuvos mokslo ir verslo sričių bendradarbiavimo efektyvumo bei finansavimo galimybių koordinavimo vertinimas, 2011 m.

1 PRIEDAS. TAIKYTO EKONOMETRINIO MODELIO PRISTATYMAS IR REZULTATAI

Atliekant ES struktūrinės paramos poveikio vertinimą bus nagrinėjamos ES struktūrinės paramos ir bendrojo finansavimo lėšos,¹³⁴ išmokėtos paramos gavėjams per visą VP įgyvendinimo laikotarpį. Svarbu pažymėti, kad atsižvelgiant į tinkamų išlaidų įgyvendinant finansų inžinerijos priemones¹³⁵ deklaravimo Europos Komisijai specifiką vertinime bus nagrinėjamos ne tinkamomis finansuoti pripažintos išlaidos (t. y. mokėjimai Kontroluojantiems fondams ar finansiniams tarpininkams), o faktiniai mokėjimai galutiniams naudos gavėjams, t. y. realus ES finansinės paramos įsiliejimas į ekonomiką. Dėl šio metodinio sprendimo intervencijos, įgyvendinant JESSICA kontroliuojančio fondo priemonę Nr. VP3-1.1-AM-01-V, dydis sumažėja nuo 227.000.000 EUR iki 112.865.549 EUR, tačiau net 8 kartus padidėja priemonės Nr. VP2-2.3-ŪM-03-V „Garantijų fondas“ apimtis (nuo 37.360.982 EUR iki 302.452.549 EUR), nes į analizę įtraukiamas Garantijų fondo lėšomis užgarantuotų paskolų vertė. Išsamesnė informacija apie faktinius mokėjimus, įgyvendinant finansų inžinerijos priemones.

Vienas iš dažnai taikomų prognozavimo bei poveikio vertinimo kiekybinių metodų yra ekonometrinis modeliavimas. Sudarant ekonometrinių modelių veikiantys kintamieji išreiškiami kiekybiškai, nustatomi jų sąryšiai ir tarpusavio priklausomybė. Statistiniai duomenys interpretuojami remiantis ekonomikos teorija ir formalizuojami matematinėmis išraiškėmis, įtraukiant į šią sistemą tikimybių teorijos ir matematinės statistikos komponentus. Ekonometrinis modeliavimas leidžia įvertinti skirtingų veiksmų poveikį ir matematiškai formalizuoti istorinį šių veiksmų veikimą.

Ekonometrinis šalies ūkio ir atskirų ekonominių sektorių modeliavimas naudingas tiek įvairiais aspektais analizuojant ekonominę-socialinę plėtrą, tiek vertinant ES struktūrinės paramos efektyvumą. Tinkamai parinkta metodologija turi tenkinti kelis kriterijus. Pirma, sudaroma šalies ūkio ar nagrinėjamo ekonomikos sektoriaus modelio struktūra turi atitikti pagrindines vietinės ekonomikos nuostatas. Antra, šalies ir atskirų sektorių plėtros perspektyvos yra glaudžiai susijusios su pasaulinėmis tendencijomis, todėl į modelį yra įtraukti jas atspindintys ekonominiai rodikliai. Trečia, į modelį turi būti įtraukti ne tik konkretaus sektoriaus rodikliai, bet ir bendrą Lietuvos ekonomikos plėtrą atspindintys rodikliai. Ketvirta, modelis turi įvertinti trumpalaikius ir ilgalaikius sąryšius tarp sektorių ir bendro šalies ūkio rodiklių. Galiausiai modelio pagrindinės prielaidos turi būti patikrinamos statistinių kriterijų pagalba. Tačiau ekonometrinio modeliavimo galimybės yra ribotos, kai turima mažai stebėjimų, t. y. turimos laiko eilutės yra trumpos. Šiuo atveju tikslinga papildomai panaudoti kitus metodus: įmonių apklausas bei ekspertinę analizę. Tinkamas kokybinių metodų taikymas taip pat leidžia patvirtinti tyrimo prielaidas, kai to negalima identifikuoti iš statistinių duomenų.

Atsižvelgiant į vertinimo uždavinį, tyrimo metu buvo sukurtas nedidelės apimties Lietuvos makroekonometrinis modelis, pritaikytas šios studijos numatytų tikslų įgyvendinimui. Šis modelis yra supaprastintas mažos atviros ekonomikos visuminės paklausos – pasiūlos (AD-AS) modelis. Matematiškai naudojamą modelį galima apibūdinti kaip dinaminių lygčių sistemą, kur lygtys yra specifikuotos paklaidų koregavimo formoje, kuri ypatinga tuo, kad atsižvelgiama kartu į ilgo laikotarpio (dalinės pusiausvyros) sąryšius tarp ekonominių rodiklių ir trumpalaikius nuokrypius nuo jų.

Sudarant bet kokią makroekonometrinių modelių natūraliai iškyla klausimas: kokią teorinio ir empirinio suderinamumo laipsnį pasirinkti, nes kaip buvo pažymėta ankstesnėse modeliavimo studijose, esamos pasaulinės modeliavimo žinios vis dar riboja galimybes sukurti universalų makroekonomikos modelį. Modeliavimui naudojamų ekonomikos teorijų ir modelio detalumo pasirinkimą iš esmės lemia šie pagrindiniai veiksniai: modelio sudarymo tikslas, nagrinėjami ekonominės kintamieji, aprašomos ekonomikos ypatybės, orientacija į trumpalaikius ar ilgalaikius rezultatus. Pirmieji du veiksniai daugiau nulemia modelio dydį ir detalumą, o kiti - modelio teorinį pagrindą. Teoriniai modelio pagrindai gali būti pasirenkami iš daugelio alternatyvų. Pastebėta, jog paprastai juose vyrauja keinsistinės orientacijos teoriniai pagrindai (Danijos MONA, Korėjos BOK makroekonominiai modeliai), jeigu modeliai sudaryti trumpo laikotarpio proceso analizei. Kai orientuojamasi į vidutinio ar ilgo laikotarpio rezultato analizę, modeliuose daugiau vyrauja klasikinės teorijos arba akcentuojama racionalių lūkesčių svarba (Suomijos BOF5 modelis). Vertinimo metu Lietuvos

¹³⁴ Šiame tyrime modeliai taikomi, įtraukiant nagrinėjamos ES paramos dalį drauge su atitinkamu valstybės biudžeto indėliu, nes projektų įgyvendinimo metu makroekonominiai rodikliai veikia visos į ekonomiką nukreipiamos lėšos.

¹³⁵ Keturios finansų inžinerijos priemonės: VP1-1.1-SADM-08-K „Verslumo skatinimas“, VP2-2.3-ŪM-01-K „Kontroliuojantieji fondai“, VP2-2.3-ŪM-03-V „Garantijų fondas“, VP3-1.1-AM-01-V „JESSICA kontroliuojantysis fondas“.

makroekonominio modelio kūrimui buvo pasirinktas tarpinis būdas - neoklasikinė sintezė. Jai būdinga tai, kad ilgalaikės modelio savybės remiasi pasiūla, o dėl realaus ar nominalaus inertiškumo trumpalaikėje analizėje remiamasi paklausa. Ekonomikos struktūrų modeliavimo, teorijų taikymo ir analizės požiūriais šis būdas yra lanksčiausias.

Atsižvelgiant į modelio kūrimo tikslus ir teorinį pagrindą, makroekonometrinio modelio struktūra sudaro keli blokai, kiekvieną bloką suvokiant kaip rinkinį lygčių, apibūdinančių vienos klasės endogeninius kintamuosius. Modelis suskaidomas į blokus pagal nagrinėjamus ekonomikos sektorius (žemės ūkio, pramonės, statybos, energetikos, privačiųjų ir viešųjų paslaugų), kur svarbiausias vaidmuo tenka apibendrinančiam darbo ir prekių rinkų bei visuminių išlaidų blokui, apimančiam BVP vertinimo išlaidų metodu. ES struktūrinės paramos įsiliejimas į šalies ekonomiką ir jos poveikis yra modeliuojamas per atskirų sektorių paramos srautus, sektorių tarpusavio sąryšius ir jų bendrą įtaką Lietuvos šalies ūkiui.

Pagal ekonometrinio vertinimo metodologiją, rodikliai į modelį įtraukiami ar neįtraukiami atsižvelgiant į jų statistinį reikšmingumą. Vertinimo rezultatai rodo, kad nagrinėjamuose žemės ūkio, pramonės, statybos, energetikos, privačiųjų ir viešųjų paslaugų sektoriuose ES struktūrinės paramos lėšos turi statistiškai reikšmingus teigiamus efektus, kurie pasireiškia per sektorių materialines investicijas ir bendrąją produkciją. Kas yra natūralu, atsižvelgiant į tai kad didžioji dalis paramos lėšų į ekonomiką įsiliejo per viešojo ir privataus sektoriaus materialines investicijas, t. y. buvo skirtos įrenginių pirkimui ir statybų darbams atlikti. Pirminiai paramos impulsai per modeliu aprašytus tarpusavio sąryšius sukuria antrinius efektus. Todėl galutinis paramos poveikis makroekonominiams rodikliams (BVP, užimtumui ir pan.) ir yra nustatomas kaip skirtumas tarp makroekonometrinio modelio (lygčių sistemos) sprendinių su parama ir be jos.

Šiame vertinime atlikta ES struktūrinės paramos poveikio ekonometrinio modeliavimo analizė buvo suskirstyta į tris etapus:

4. Nedidelės apimties Lietuvos makroekonometrinio modelio kūrimas, pagrindiniams šalies ūkio procesams prekių ir paslaugų bei darbo rinkose aprašyti. Modelio endogeninių kintamųjų sąrašą sudaro pagrindiniai makroekonominiai rodikliai: BVP komponentai išlaidų metodu (namų ūkių ir vyriausybės vartojimas, išlaidos pagrindinio kapitalo formavimui, eksportas, importas), valdžios sektoriaus pajamos, tiesioginės užsienio investicijos, užimtųjų skaičius, vidutinis darbo užmokestis, kainų indeksai ir kt.; o egzogeniniais buvo laikomi banko paskolų palūkanų normų ir srautų, darbo jėgos pasiūlos, importo ir eksporto kainų, užsienio paklausos, žaliavų kainų rodikliai, taip pat ES struktūrinės paramos duomenys.
5. Žemės ūkio, pramonės, energetikos, statybos, viešųjų ir privačiųjų paslaugų sektorių dalinės pusiausvyros ekonometrinių modelių (ekonometrinių lygčių sistemų) kūrimas, kur modelio endogeniniai kintamieji yra sektorių pridėtinė vertė, užimtųjų skaičius, darbo užmokestis, investicijos į materialųjį turtą, kainų indeksai, eksportas. Šalies ekonominiai rodikliai įeina į modelį kaip egzogeniniai kintamieji. Tarp egzogeninių kintamųjų buvo irgi įtraukti ES paramos poveikį atspindintys rodikliai.
6. ES struktūrinės paramos poveikio makroekonominiams rodikliams vertinimas regionų mastu remiantis I-II etapuose įvertintais šalies ir sektorių poveikių rezultatais. Regioninio poveikio skaičiavimo prielaidos yra aprašytos 3 priedo skyriuje.

Taikytą makroekonometrinių modelių galima trumpai apibūdinti kaip dinaminių lygčių sistemą, kur lygtys yra specifiškuotos autoregresijos su egzogeniniais kintamaisiais (AEK) arba paklaidų koregavimo formoj (PKM). Šie modeliai yra vieni svarbiausių įrankių šiuolaikinėje ekonometrijoje.

Apibendrinta autoregresinio pasiskirsčiųsių vėlavimų modelio ADL136(m,n) išraiška su konstanta ir p egzogeninių kintamųjų skaičiumi užrašoma tokiu pavidalu:

$$(1) \quad Y_t = \alpha_0 + \sum_{i=1}^m \alpha_i Y_{t-i} + \sum_{j=1}^p \sum_{i=1}^n \beta_{ij} X_{jt-i} + \varepsilon_t$$

Šioje išraiškoje y_t ir x_{jt} žymi logaritmines (skirtumines) modeliuojamojo ir egzogeninių kintamųjų transformacijas. Logaritmuoti duomenis reikia dėl to, kad tarp ekonominių rodiklių labiau būdingi multiplikatyvūs sąryšiai (pvz., Cobb-Douglas gamybos funkcija). Skirtuminė transformacija atliekama, siekiant užtikrinti kintamųjų stacionarumą, tačiau, jei duomenys yra kointegruoti (jų tiesiniai deriniai yra stacionarūs), AEK modelis tinka ir nestacionariems rodikliams, pateikiant modelį PKM forma.

¹³⁶ Angliškai šis modelis vadinamas *Autoregressive Distributive Lags Model*.

Paklaidų koregavimo modelio forma gaunama transformuojant (1) lygtį. Pastaroji forma ypatinga tuo, kad atsižvelgiama kartu į ilgo laikotarpio (dalinės pusiausvyros) sąryšius ir trumpalaikius nuokrypius nuo jų. Remiantis modeliu galima nusakyti, kaip greitai endogeniniai ir egzogeniniai kintamieji grįžta į pusiausvyros lygį. Bendriausiu atveju PKM forma atrodo taip:

$$(2) \quad \Delta y_t = \alpha_0 + \sum_{i=1}^r \eta_i \left(y_{t-i} - \sum_{j=1}^p \theta_{ji} x_{jt-i} \right) + \sum_{j=1}^p \beta_{j0} \Delta x_{jt-i} + \sum_{i=r+1}^m \alpha_i y_{t-i} + \sum_{j=1}^p \sum_{i=r+1}^n \beta_{ij} x_{jt-i} + \varepsilon_t.$$

Bendru atveju nagrinėjamų sektorių dalinės pusiausvyros modelių specifikacija galima formaliai nusakyti tokia funkcinių ryšių sistema:

(1) Bendroji pridėtinė vertė (BPV):	$Y_1 = f_1(Y_2, Y_3, Y_5, Y_6, X_0, X_1, X_5, Z_1)$
(2) Materialinės investicijos:	$Y_2 = f_2(Y_1, Y_6, X_2, X_6, X_7, Z_1)$
(3) Sąlyginis darbuotojų skaičius:	$Y_3 = f_3(Y_1, Y_2, Y_4, Z_1)$
(4) Vidutinis bruto darbo užmokestis:	$Y_4 = f_4(Y_1, Y_2, X_4, X_7, Z_1)$
(5) BPV defliatorius:	$Y_5 = f_5(Y_1, Y_4, Z_1)$
(6) Sektoriaus produkcijos eksportas	$Y_6 = f_6(Y_1, X_1, X_3, X_5, X_8, X_9, X_{10}, Z_1)$

Pateiktose lygtyse naudoti tokie egzogeninių kintamųjų žymėjimai:

- X_0 – bendrasis vidaus produktas (BVP);
- X_1 – valdžios išlaidos;
- X_2 – bendrosios vidaus investicijos;
- X_3 – namų ūkių išlaidos;
- X_4 – vidutinis darbo užmokestis šalyje;
- X_5 – efektyvūs lito keitimo kurso indeksas;
- X_6 – vidutinė paskolų palūkanų norma;
- X_7 – nedarbo lygis;
- X_8 – Rusijos prekių importas;
- X_9 – ES (Vokietijos) prekių importas;
- X_{10} – šalies importas;
- Z_1 – struktūrinių fondų parama, skirta atliekų sektoriui.

Priklausomai nuo statistinių reikšmingumo testų rezultatų, paramą atspindintis rodiklis Z_1 buvo įtrauktas į atitinkamas modelio lygtis, atsižvelgiant į paramos panaudojimą. Nagrinėjamuose žemės ūkio, pramonės, statybos, energetikos, privačiųjų ir viešųjų paslaugų sektoriuose ES struktūrinės paramos lėšos turi statistiškai reikšmingus teigiamus efektus, kurie pasireiškia per sektorių materialines investicijas ir bendrąją produkciją. Šie pirminiai paramos impulsai per modeliu aprašytus tarpusavio sąryšius sukuria antrinius efektus. Todėl galutiniam paramos poveikiui apskaičiuoti pagal pasiūlytus modelius yra vertinami dviejų tipų scenarijai. Pirmajame (baziniame) scenarijuje nagrinėjamas atvejis, kuomet yra skiriama parama. Vertinamo rezultato rodiklio reikšmės apskaičiuotos bazinio scenarijaus dinaminės deterministines (neatsitiktines) prognozes lyginant su antrojo tipo scenarijumi „be paramos“. Poveikio dydžiai apibrėžiami kaip skirtumai tarp nurodytų scenarijų.

Pažymėtina, kad pasiūlytas šalies ir sektorių modelis yra tik supaprastintas sudėtingų makroekonominių ir sektorių sąryšių, nusakomų per bendrąją ekonomikos pusiausvyrą, dalis. Visi tiesioginiai ir netiesioginiai kitų šalių ar ūkio šakų poveikiai, bei natūralus modeliuojamų kintamųjų apribojimai paliekami už modelio ribų, t. y. jie egzogeniniai. Sisteminga sąsaja galima nagrinėjant skaičiuojamosios bendrosios pusiausvyros modelius arba visos ekonomikos sektorių-regioninius makro-ekonometrinius modelius.

Šiame vertinime šalies ūkio, žemės ūkio, statybos, pramonės, energetikos, privačiųjų ir viešųjų paslaugų sektorių modeliai buvo sudaryti naudojant ketvirtinius duomenis nuo 2005 m. iki 2015 m. Į šiuos modelius buvo įtraukti tokie vidiniai (endogeniniai) ir išoriniai (egzogeniniai) rodikliai:

Žymėjimas	Rodiklis	Tipas	Duomenų šaltinis
MAKROEKONOMINIAI RODIKLIAI			
Y	Bendras vidaus produktas	Endog.	Statistikos dep.
VA	Bendroji pridėtinė vertė	Endog.	Statistikos dep.
I	Bendrojo pagrindinio kapitalo formavimas	Endog.	Statistikos dep.
G	Valdžios išlaidos	Endog.	Statistikos dep.
G_I	Valdžios pajamos (mokesčiai, socialiniai įnašai)	Endog.	Statistikos dep.
T	Mokesčiai	Endog.	Statistikos dep.
B	Socialiniai įnašai	Endog.	Statistikos dep.
C	Privataus vartojimo išlaidos	Endog.	Statistikos dep.
X	Paslaugų ir prekių eksportas	Endog.	Statistikos dep.
M	Paslaugų ir prekių importas	Endog.	Statistikos dep.
LP	Darbo našumas	Endog.	Statistikos dep.
WH	Dirbtų valandų skaičius, tenkantis vienam darbuotojui	Egzog.	Statistikos dep.
E	Užimtųjų skaičius	Endog.	Statistikos dep.
E_1564	Užimtumo lygis (15-64 m.)	Endog.	Statistikos dep.
L	Darbo jėga	Egzog.	Statistikos dep.
U	Nedarbo lygis	Endog.	Statistikos dep.
W	Vidutinis bruto darbo užmokestis	Endog.	Statistikos dep.
P_Y	BVP defliatorius	Endog.	Statistikos dep.
P_C	Vartotojų kainų indeksas	Endog.	Statistikos dep.
P_M	Importo kainų indeksas	Egzog.	Statistikos dep.
P_X	Eksporto kainų indeksas	Egzog.	Statistikos dep.
L_NC_S	Paskolų nefinansinėms korporacijos sandorių apimtis	Egzog.	Lietuvos bankas
L_H_S	Paskolų namų ūkiams sandorių apimtis	Egzog.	Lietuvos bankas
FDI	Tiesioginės užsienio investicijos (likučiai)	Endog.	Statistikos dep.
RS	Palūkanų norma (Overnight Interbank Rate)	Egzog.	Lietuvos bankas
P_OIL	Naftos kaina (Crude Oil – WTI)	Egzog.	www.eia.gov
M_GER	Vokietijos importas	Egzog.	Eurostat duomenų bazė
M_RU	Rusijos importas	Egzog.	Rusijos statistikos dep.
P_Y_GER	Vokietijos BVP defliatorius	Egzog.	Eurostat duomenų bazė.
SEKTORINIAI RODIKLIAI			
VA_A	Žemės ūkio ir maisto pramonės sektoriaus pridėtinė vertė	Endog.	Statistikos dep.
MI_A	Žemės ūkio ir maisto pramonės sektoriaus materialinės investicijos	Endog.	Statistikos dep.
E_SAL_A	Žemės ūkio ir maisto pramonės sektoriaus darbuotojų skaičius (sąlyginis)	Endog.	Statistikos dep.
W_A	Žemės ūkio ir maisto pramonės sektoriaus vidutinis bruto darbo užmokestis	Endog.	Statistikos dep.
P_A	Žemės ūkio ir maisto pramonės sektoriaus pridėtinės vertės defliatorius	Endog.	Statistikos dep.
X_A	Žemės ūkio ir maisto pramonės sektoriaus prekių eksportas	Endog.	Statistikos dep.
VA_DE	Energetikos sektoriaus pridėtinė vertė	Endog.	Statistikos dep.
MI_DE	Energetikos sektoriaus materialinės investicijos	Endog.	Statistikos dep.
E_SAL_DE	Energetikos sektoriaus darbuotojų skaičius (sąlyginis)	Endog.	Statistikos dep.
W_DE	Energetikos sektoriaus vidutinis bruto darbo užmokestis	Endog.	Statistikos dep.
P_DE	Energetikos sektoriaus gamintojų kainų indeksas	Endog.	Statistikos dep.
S_F	Šalyje atlikti statybos darbai	Endog.	Statistikos dep.
VA_F	Statybos sektoriaus pridėtinė vertė	Endog.	Statistikos dep.
MI_F	Statybos sektoriaus materialinės investicijos	Endog.	Statistikos dep.
E_SAL_F	Statybos sektoriaus darbuotojų skaičius (sąlyginis)	Endog.	Statistikos dep.
W_F	Statybos sektoriaus vidutinis bruto darbo užmokestis	Endog.	Statistikos dep.
P_F	Statybos sąnaudų elementų kainų indeksas	Endog.	Statistikos dep.
VA_BC	Pramonės sektoriaus pridėtinė vertė	Endog.	Statistikos dep.
MI_BC	Pramonės sektoriaus materialinės investicijos	Endog.	Statistikos dep.
E_SAL_BC	Pramonės sektoriaus darbuotojų skaičius (sąlyginis)	Endog.	Statistikos dep.
W_BC	Pramonės sektoriaus vidutinis bruto darbo užmokestis	Endog.	Statistikos dep.
P_BC	Pramonės sektoriaus gamintojų kainų indeksas	Endog.	Statistikos dep.
X_BC	Pramonės sektoriaus prekių eksportas	Endog.	Statistikos dep.
VA_GL	Privačiųjų paslaugų sektoriaus pridėtinė vertė	Endog.	Statistikos dep.
MI_GL	Privačiųjų paslaugų sektoriaus materialinės investicijos	Endog.	Statistikos dep.

Žymėjimas	Rodiklis	Tipas	Duomenų šaltinis
E_SAL_GL	Privačiųjų paslaugų sektoriaus darbuotojų skaičius (sąlyginis)	Endog.	Statistikos dep.
W_GL	Privačiųjų paslaugų sektoriaus vidutinis bruto darbo užmokestis	Endog.	Statistikos dep.
P_GL	Privačiųjų paslaugų sektoriaus pridėtinės vertės defliatorius	Endog.	Statistikos dep.
X_GL	Privačiųjų paslaugų sektoriaus paslaugų eksportas	Endog.	Statistikos dep.
VA_MU	Viešųjų paslaugų sektoriaus pridėtinė vertė	Endog.	Statistikos dep.
MI_MU	Viešųjų paslaugų sektoriaus materialinės investicijos	Endog.	Statistikos dep.
E_SAL_MU	Viešųjų paslaugų sektoriaus darbuotojų skaičius (sąlyginis)	Endog.	Statistikos dep.
W_MU	Viešųjų paslaugų sektoriaus vidutinis bruto darbo užmokestis	Endog.	Statistikos dep.
P_MU	Viešųjų paslaugų sektoriaus pridėtinės vertės defliatorius	Endog.	Statistikos dep.
ES PARAMOS RODIKLIAI			
Z	Bendra 2007-2013 m. ES struktūrinių fondų ir bendrojo finansavimo suma, išmokėta projektų vykdytojams 2007-2015 m. laikotarpiu	Egzog.	SFMIS (projektų tinkamų finansuoti išlaidų ataskaita), finansų inžinerijos priemonių valdytojų pateikti finansiniai duomenys
Z_F	Paramos mokėjimai projektų tiekėjams statybos sektoriuje	Egzog.	SFMIS (projektų tinkamų finansuoti išlaidų ataskaita), Statistikos dep.
Z_A	Paramos mokėjimai projektų vykdytojams žemės ūkio ir maisto pramonės sektoriuje	Egzog.	
Z_BC	Paramos mokėjimai projektų vykdytojams pramonės sektoriuje	Egzog.	
Z_GL	Paramos mokėjimai projektų vykdytojams privačiųjų paslaugų sektoriuje	Egzog.	
Z_MU	Paramos mokėjimai projektų vykdytojams viešųjų paslaugų sektoriuje	Egzog.	
Z_DE	Paramos mokėjimai projektų vykdytojams energetikos sektoriuje	Egzog.	

Šaltinis: sudaryta vertintojų pagal vertinimo techninės specifikacijos reikalavimus.

Atliekant ekonometrinę analizę buvo remiamasi šiomis prielaidomis:

1. Modeliuojami žemės ūkio ir maisto pramonės sektoriaus rodikliai yra A ir C10-C12 sektorių pagal EVRK 2 red. (kurie apima šias ekonominės veiklos rūšis: žemės ūkis, miškininkystė ir žuvininkystė, maisto produktų, gėrimų ir tabako gamyba) atitinkamų rodiklių junginiai.
2. Modeliuojami pramonės sektoriaus rodikliai yra B ir C sektorių pagal EVRK 2 red. (kurie apima šias ekonominės veiklos rūšis: kasyba ir karjerų eksploatavimas; apdirbamoji gamyba) atitinkamų rodiklių junginiai.
3. Modeliuojami energetikos sektoriaus rodikliai yra D ir E sektorių pagal EVRK 2 red. (kurie apima šias ekonominės veiklos rūšis: elektros, dujų, garo tiekimas ir oro kondicionavimas; vandens tiekimas, nuotekų valymas, atliekų tvarkymas ir regeneravimas) atitinkamų rodiklių junginiai.
4. Modeliuojami privačiųjų paslaugų sektoriaus rodikliai yra G-L sektorių pagal EVRK 2 red. (kurie apima šias ekonominės veiklos rūšis: didmeninė ir mažmeninė prekyba; variklinių transporto priemonių ir motociklų remontas; transportas ir saugojimas; apgyvendinimo ir maitinimo paslaugų veikla; informacija ir ryšiai; finansinė ir draudimo veikla; nekilnojamojo turto operacijos) atitinkamų rodiklių junginiai.
5. Modeliuojami viešųjų paslaugų sektoriaus rodikliai yra M-U sektorių pagal EVRK 2 red. (kurie apima šias ekonominės veiklos rūšis: profesinė, mokslinė ir techninė veikla; administracinė ir aptarnavimo veikla; Viešasis valdymas ir gynyba; privalomasis socialinis draudimas; švietimas; žmonių sveikatos priežiūra ir socialinis darbas; meninė, pramoginė ir poilsio organizavimo veikla; kita aptarnavimo veikla) atitinkamų rodiklių junginiai.
6. Nors ryšiai tarp metinių rodiklių yra gerokai stabilesni nei tarp ketvirtinių, tačiau dėl trumpų duomenų eilučių dažniau yra nagrinėjami ketvirtiniai modeliai, nes jų atitinkamos eilutės yra keturis kartus ilgesnės. Tačiau dėl 2005–2015 m. laikotarpyje stebėto staigaus ūkio nuosmukio, minėti ryšiai tarp ketvirtinių rodiklių buvo nestabilūs, todėl šioje studijoje buvo pasirinktas dar kitas būdas – modeliuoti vidutiniai rodikliai ne tik kalendoriniais, bet ir slenkančiais metais. Šiuo atveju nagrinėjamų rodiklių laiko eilutės buvo nedaug trumpesnės nei ketvirtinio modelio atveju, ryšiai tarp rodiklių buvo stabilesni ir tuo pačiu išvengta sezoniškumo problemų.
7. Visos modelio lygtys gavosi adekvatesnės, modeliuojant nelogaritmuitus rodiklius veikusiomis kainomis. Tai paaiškinama gana nedideliu modeliuojamu laiko tarpu ir ES paramos indėliu, kuris pasireiškia adityviai.
8. Kadangi į sudarytą modelį įeina keletas egzogeninių kintamųjų, turinčių reikšmingą įtaką nagrinėjamų socialinių ir ekonominių rodiklių dinamikai, norint įvertinti ilgalaikę projektų, įgyvendinamų ES struktūrinės paramos lėšomis, įtaką ekonomikai, būtina iš pradžių nustatyti tokių rodiklių prognozes. Šios problemos sprendimui buvo panaudotos kitų institucijų atliktos studijos ir skaičiavimai. Egzogeninių kintamųjų prognozių šaltiniai ir padarytos prielaidos yra pateiktos lentelėje apačioje. Šios prognozės kartu su sudarytu ekonometrinio modeliu buvo panaudotos ilgalaikio ES struktūrinės paramos poveikio vertinimui.

Egzogeninių kintamųjų prognozės:

Egzogeniniai kintamieji	Prognozių šaltinis/prielaida	2014	2015	2016	2017	2018-2020
		Faktas				
Vokietijos BVP defliatorius (% , augimas per metus)	IMF, WEO	1.8	2.4	0.9	0.9	1.2
Rusijos BVP defliatorius (% , augimas per metus)	IMF, WEO	7.2	8.7	8.7	7.3	4.0
Vokietijos importas (% , nominalus augimas per metus)	IMF, WEO (su prielaida, kad importo santykis su BVP yra pastovus)	3.4	3.9	2.5	2.4	2.5
Rusijos importas (% , nominalus augimas per metus)	IMF, WEO (su prielaida, kad importo santykis su BVP yra pastovus)	7.9	4.5	8.0	8.4	5.4
Importo kainos (% , pokytis per metus)	Finansų Ministerija	-3.1	-3.8	1.3	0.5	0.5
Eksporto kainos (% , pokytis per metus)	Finansų Ministerija	-2.3	-2.4	1.1	1.5	1.5
Darbo jėga (% , pokytis per metus)	Finansų Ministerija	1.0	-0.2	-0.2	-0.2	-0.2
Paskolų namų ūkiams likučiai, (% , nominalus augimas per metus)	Finansų Ministerija (su prielaida, kad paskolų portfelio santykis su BVP yra pastovus)	-	1.9	4.7	5.7	6.4
Paskolų nefinansinėms korporacijos likučiai (% , nominalus augimas per metus)	Finansų Ministerija (su prielaida, kad paskolų portfelio santykis su BVP yra pastovus)	-	1.9	4.7	5.7	6.4
Naftos kaina (Crude Oil - BRENT), \$ per barelį	Consensus Economics Inc.	99.0	52.3	42.8	49.6	60.0

- Dėl detalesnių duomenų apie ES struktūrinės paramos išskaidymą pagal Lietuvos regionų ekonomines veiklas stokos, šio tyrimo metu paramos poveikio apskričių ekonominiams rodikliams vertinimas buvo daromas, remiantis įvertintų šalies ūkio ir nagrinėjamų sektorių ekonometriniu modeliu bei ES paramos išskaidymu pagal regionus. Todėl ekonominio modeliavimo metu daroma prielaida, kad regioninės paramos įsiliejimas į ekonomiką veikia tokio pačiu principu kaip ir bendra ES struktūrinė parama šalies mastu, tik pagrindinį poveikį patiria būtent nagrinėjamas regionas. Poveikio apskričių rodikliams apskaičiavimui bendros paramos rodikliai, įtraukti į modelį, buvo proporcingai sumažinti, atsižvelgiant į regionų gautos paramos srautus.
- Finansų inžinerijos priemonės, skirtos iš esmės teikti lengvatines paskolas arba garantijoms paskolų gavimui, tyrime buvo nagrinėjamos kaip faktiniai mokėjimai galutiniams naudos gavėjams. Atsižvelgiant į tai, kad šių priemonių lėšos į ekonomiką įsiliejo per paskolų srautus, poveikio vertinimo metu jie buvo įtraukti į modelius darant atitinkamus impulsus į paskolų nefinansinėms korporacijos srautų rodiklius. Neabejotinai nagrinėjamos priemonės leidžia santykinai sumažinti daromų investicijų kainą, bet dėl santykinai nedidelės bendros mokėjimų apimties (apie 11% ES struktūrinės paramos, suteiktos subsidijų forma) vertinimo metu į lengvatinę paskolų ypatybę nebuvo atsižvelgta.
- Vertinant ES struktūrinės paramos, skirtą įgyvendinant finansų inžinerijos priemones, buvo lyginami du scenarijai: pirmajame (baziniame) scenarijuje nagrinėjama ekonomikos raida tuo atveju, kuomet yra gaunama visa skirta parama: visi faktiniai mokėjimai galutiniams naudos gavėjams pagal finansų inžinerijos priemones; o antrojo tipo scenarijuje imituojama hipotetinė tiriama dinaminės sistemos elgsena, kai eliminuojama dalis suteiktųjų paskolų srauto, priklausomai nuo SVV apklausos rezultatų:

Sektoriai	Dalis paskolų, kurias projektų vykdytojai sugebėtų gauti be finansų inžinerijos priemonių, %
Žemės ūkio ir maisto pramonės	35.6
Pramonės	37.5
Energetikos	35.6
Statybos	26.2
Privačiųjų paslaugų	55.2
Viešųjų paslaugų	27.0

Šaltinis: Lietuvos teisinės ir finansinės sistemos tinkamumo SVV plėtrai skirtų finansinės inžinerijos priemonių, finansuojamų iš ES struktūrinių fondų lėšų, steigimui ir įgyvendinimui vertinimas, 2011.

Ekonometriniam modeliui sudaryti buvo naudojami ketvirtiniai duomenys, apimantys laikotarpį nuo 2005K1 iki 2015K2. Duomenys buvo suglodinti, priklausomai nuo nagrinėjamo rodiklio imant ketvirtinių reikšmių slenkančias metines sumas arba slenkančius metinius vidurkius.

Pastabos:

- Užrašytose lygtyse ilgalaikius ryšius parodantis kointegravimo narys išskirtas laužtiniais skliaustais
- Skaičiai skliausteliuose, esantys po kintamojo, rodo pavėlinimo eilę (pavyzdžiui, $X(-1)$ reiškia, kad imama praeito ketvirčio reikšmė);
- Δ žymi skirtuminę transformaciją ($\Delta X = X - X(-1)$)
- R2 rodo determinacijos koeficiento reikšmę; kuo šis rodiklis yra arčiau vieneto, tuo didesnė nagrinėjamo rodiklio dispersijos dalis yra paaiškinta modeliu. Pavyzdžiui, R2 = 0,72 rodo, kad paklaidų korekcijos modelis (PKM) paaiškina apie 72 procentus stebėjimų kintamumo. Pažymėtina, kad augimo tempo modeliams šis rodiklis nebūtinai turi būti didelis (ypač kuomet pasikeičia augimo kryptis arba reikšmės artimos nuliui), tačiau reikšmės didesnės negu 0,5 rodo pakankamai aukštą modeliutos dalies atitikmenį faktiniams stebėjimams.

Pramonės sektoriaus modelis

Pramonės sektoriuje įvertinta, jog ES struktūrinės paramos srautas, skirtas sektoriaus plėtrai, statistiškai reikšmingai teigiamai veikia materialinių investicijų augimą. Netiesioginis paramos poveikis pasireiškia per makro lygmens kintamuosius, tokius kaip bendras bendrojo kapitalo formavimas, eksportas, užimtųjų skaičius bei bendras šalies algų ir kainų lygis.

Materialinių investicijų lygtis

Pramonės sektoriaus materialinės investicijos daugiausia priklauso nuo bendrų šalies investicijų (išlaidos bendrojo kapitalo formavimui), sektoriaus kuriamos pridėtinės vertės, paskolų nefinansinėms korporacijoms srautų bei ES paramos sektoriui.

$$\Delta MI_{BC} = -0.284 * [MI_{BC}(-1) - 64.881 - 0.062 * VA_{BC}(-3) - 0.738 * L_{NC_S}(-1)] + 0.336 * \Delta L_{NC_S} + 0.060 * \Delta I(-1) + 1.097 * Z_{BC}(-1)$$

$$R^2 = 0,80$$

Sektoriumi priskiriamų prekių eksporto lygtis

Sektoriaus prekių eksporto judėjimą ilguoju laikotarpiu daugiausia lemia investicijų, užsienio paklausos ir naftos kainų dinamika. Trumpuoju laikotarpiu šio sektoriaus eksporto didėjimui įtakos turi praeities investicijų ir naftos kainų svyravimai bei užsienio paklausos, kuri aproksimuojama Rusijos ir Vokietijos importu, didėjimas.

$$\Delta X_{BC} = -0.259 * [X_{BC}(-1) - 9790.504 - 1.056 * MI_{BC}(-5) - 0.00047 * M_{RU}(-1) - 0.015 * M_{GER}(-1) - 32.591 * P_{OIL}(-1)] + 0.015 * \Delta M_{GER} + 0.00035 * \Delta M_{RU} + 27.409 * \Delta P_{OIL}$$

$$R^2 = 0,85$$

Pridėtinės vertės lygtis

Sektoriaus pridėtinę vertę ilgu laikotarpiu veikia sektoriaus materialinių investicijų bei eksporto dinamika, o trumpuoju laikotarpiu – paskolų nefinansinėms korporacijoms srautų, eksporto ir investicijų svyravimai.

$$\Delta VA_{BC} = -0.211 * [VA_{BC}(-1) - 1399.617 - 0.466 * MI_{BC}(-2) - 0.194 * X_{BC}(-1)] + 0.606 * \Delta MI_{BC}(-1) + 0.199 * \Delta X_{BC} + 0.188 * \Delta L_{NC_S}$$

$$R^2 = 0,84$$

Vidutinio bruto darbo užmokesčio lygtis

Sektoriaus darbo užmokestis ilguoju ir trumpuoju laikotarpiu priklauso nuo sektoriaus pridėtinės vertės bei šalies vidutinio darbo užmokesčio pasikeitimų.

$$\Delta W_{BC} = -0.185 * [W_{BC}(-1) + 37.191 - 0.025 * VA_{BC}(-2) - 0.882 * W(-2)] + 0.033 * \Delta VA_{BC} + 0.875 * \Delta W(-1)$$

$$R^2 = 0,92$$

Gamintojų kainų lygtis

Trumpuoju laikotarpiu šio sektoriaus kainų didėjimui įtakos turi šalies BVP defliatoriaus, importo ir naftos kainų pokyčiai.

$$\Delta P_{BC} = -0.500 + 0.316 * \Delta P_Y(-1) + 1.162 * \Delta P_M + 0.125 * \Delta P_{OIL}$$

$$R^2 = 0,94$$

Sąlyginio darbuotojų skaičiaus lygtis

Kaip matyti iš įvertintų sąlyginio darbuotojų skaičiaus lygties koeficientų, reikšmingą poveikį šio sektoriaus užimtumui daro bendras šalies užimtųjų skaičius ir sektoriaus sukuriama realioji pridėtinė vertė.

$$\Delta E_{SAL_{BC}} = -912.349 + 3567.773 * \Delta(VA_{BC}/P_{BC}) + 140.458 * \Delta E(-1)$$

$$R^2 = 0,68$$

Privačiųjų paslaugų sektoriaus modelis

Ekonometrinio modeliavimo rezultatai rodo, kad paramos lėšos, kurios buvo skirtos privačiųjų paslaugų sektoriaus plėtrai, daro tiesioginį statistiškai reikšmingą poveikį sektoriaus materialinių investicijų dinamikai.

BPV defliatoriaus lygtis

Sektoriaus defliatorių ilguoju ir trumpuoju laikotarpiu apibūdina šalies BVP defliatoriaus dinamika.

$$\Delta P_{GL} = -0.208 * [P_{GL}(-1) - 13.749 - 0.907 * P_Y(-2)] + 0.801 * \Delta P_Y(-1)$$

$$R^2 = 0,62$$

Pridėtinės vertės lygtis

Gauta pridėtinės vertės lygtis rodo, kad tiek ilgu, tiek trumpu laikotarpiu šio sektoriaus PV apimtis lemia šalies BPV pokyčiai. Ilguoju laikotarpiu įtakos taip pat turi sektoriaus eksporto dinamika.

$$\Delta VA_{GL} = -0.222 * [VA_{GL}(-1) - 3545.999 - 0.186 * VA(-3) - 0.958 * X_{GL}(-1)] + 0.412 * \Delta VA(-1)$$

$$R^2 = 0,84$$

Materialinių investicijų lygtis

Materialinės investicijos į privačiųjų paslaugų sektorių tiesiogiai priklauso nuo sektoriaus kuriamos pridėtinės vertės, paskolų nefinansinėms korporacijoms srautų bei ES struktūrinės paramos, skirtos šio sektoriaus plėtrai.

$$\Delta MI_{GL} = -0.361 * [MI_{GL}(-1) + 297.350 - 2.004 * L_{NC_S}(-2) - 0.182 * VA_{GL}(-1)] + 1.492 * \Delta L_{NC_S}(-1) + 0.237 * Z_{GL}$$

$$R^2 = 0,61$$

Sektoriaus paslaugų eksporto lygtis

Sektoriaus paslaugų eksporto dinamiką ilguoju laikotarpiu daugiausia lemia bendro šalies eksporto, sektoriaus materialinių investicijų, užsienio paklausos apimties ir kainų tendencijos. Trumpuoju laikotarpiu šio sektoriaus eksporto dinamikai įtakos turi praeities svyravimai ir materialinių investicijų kitimas.

$$\Delta X_{GL} = -0.217 * [X_{GL}(-1) - 1698.225 - 0.175 * X(-1) - 0.332 * MI_{GL}(-3) - 0.001 * M_{GER}(-1) + 2896.438 * (P_X/P_Y_{GER})(-2)] + 0.588 * \Delta X_{GL}(-2) + 0.265 * \Delta MI_{GL}$$

$$R^2 = 0,63$$

Sąlyginio darbuotojų skaičiaus lygtis

Sąlyginio darbuotojų skaičiaus sektoriuje dinamika aprašoma bendro šalies užimtųjų skaičiaus ir sektoriaus realiosios pridėtinės vertės kitimu.

$$\Delta E_{SAL_GL} = 1354.485 + 282.954 * \Delta E(-1) + 1254.202 * \Delta (VA_{GL}/P_{GL})(-2)$$

$$R^2 = 0,82$$

Vidutinio bruto darbo užmokesčio lygtis

Darbo užmokestis statistiškai reikšmingai priklauso nuo sektoriaus kuriamos pridėtinės vertės ir darbuotojų skaičiaus dinamikos. Šį rodiklį taip pat apibūdina šalies darbo užmokesčio tendencijos.

$$\Delta W_{GL} = -1.131 + 0.899 * \Delta W(-1) + 4512.586 * \Delta (VA_{GL}/E_{SAL_GL})$$

$$R^2 = 0,88$$

Energetikos ir atliekų sektorių modelis

Energetikos ir atliekų sektoriuose įvertinta, jog ES struktūrinės paramos srautas, skirtas ilgalaikiai sektoriaus plėtrai, statistiškai reikšmingai teigiamai veikia materialinių investicijų augimą sektoriuje. Netiesioginis paramos poveikis pasireiškia per makro lygmens kintamuosius, tokius kaip vadžios vartojimo išlaidos, užimtųjų skaičius, algų ir kainų lygis.

Gamintojų kainų lygtis

Trumpuoju laikotarpiu šio sektoriaus kainų didėjimui įtakos turi jų praeities dinamika, bendras šalies kainų ir importo kainų augimai.

$$\Delta P_{DE} = -0.410 + 0.743 * \Delta P_{DE}(-1) + 0.485 * \Delta P_Y(-1) + 0.361 * \Delta P_M$$

$$R^2 = 0,89$$

Vidutinio bruto darbo užmokesčio lygtis

Energetikos sektoriaus darbo užmokesčio dinamikai didžiausia įtaką daro šalies bruto darbo užmokesčio bei sektoriaus pridėtinės vertės ir darbuotojų skaičiaus pasikeitimai.

$$\Delta W_{DE} = -0.232 * [W_{DE}(-1) - 113.708 - 2728.933 * (VA_{DE}/E_{SAL_DE})(-3) - 0.852 * W(-2)] + 0.936 * \Delta W(-1)$$

$$R^2 = 0,86$$

Pridėtinės vertės lygtis

Sektoriaus pridėtinę vertę ilguoju ir trumpuoju laikotarpiu veikia sektoriaus materialinių investicijų ir kainų dinamika.

$$\Delta VA_{DE} = -0.227 * [VA_{DE}(-1) - 529.855 - 2.552 * P_{DE}(-2) - 0.154 * MI_{DE}(-5)] + 3.991 * \Delta P_{DE} + 0.132 * \Delta MI_{DE}(-1)$$

$$R^2 = 0,53$$

Materialinių investicijų lygtis

Materialinės investicijos ilguoju laikotarpiu daugiausia priklauso nuo valdžios vartojimo išlaidų, paskolų palūkanų normų ir naftos kainų. Trumpuoju laikotarpiu investicijų apimtį lemia praeities naftos kainų ir paskolų nefinansinėms korporacijoms srautų svyravimai bei ES parama sektoriui.

$$\Delta MI_{DE} = -0.840 * [MI_{DE}(-1) - 256.107 - 0.133 * G(-1) + 36.410 * RS(-1) + 4.199 * P_{OIL}(-4)] - 3.554 * \Delta P_{OIL}(-3) + 0.059 * \Delta L_{NC_F} + 0.080 * Z_{DE}$$

$$R^2 = 0,54$$

Sąlyginio darbuotojų skaičiaus lygtis

Kaip matyti iš įvertintų sąlyginio darbuotojų skaičiaus lygties koeficientų, reikšmingą poveikį šio sektoriaus užimtumui daro bendras šalyje užimtųjų skaičius bei šio sektoriaus realiosios pridėtinės vertės dinamika.

$$\Delta E_SAL_DE = -87.729 + 10.431 * \Delta E(-1) + 428.374 * \Delta(VA_DE/P_DE)$$

$$R^2 = 0,64$$

Viešųjų paslaugų sektoriaus modelis

Ekonometrinio modeliavimo rezultatai rodo, kad ES struktūrinės paramos lėšos, kurios buvo skirtos viešųjų paslaugų sektoriaus plėtrai, daro tiesioginį statistiškai reikšmingą poveikį sektoriaus materialinių investicijų dinamikai. Netiesioginis paramos poveikis pasireiškia per makro lygmens kintamuosius, tokius kaip bendras bendrojo kapitalo formavimas, užimtųjų skaičius, šalies algų ir kainų lygis.

BPV defliatoriaus lygtis

Sektoriaus defliatorių ilguoju ir trumpuoju laikotarpiu apibūdina šalies BVP defliatoriaus ir vidutinio darbo užmokesčio dinamika.

$$\Delta P_MU = -0.533 * [P_MU(-1) + 6.437 - 0.710 * P_Y(-3) - 0.097 * W_MU(-2)] + 0.377 * \Delta P_Y(-2) + 0.117 * \Delta W_MU(-1)$$

$$R^2 = 0,90$$

Pridėtinės vertės lygtis

Sektoriaus pridėtinė vertė statistiškai reikšmingai priklauso nuo darbuotojų skaičiaus ir užmokesčio dinamikos.

$$\Delta VA_MU = 40.594 + 0.020 * \Delta E_SAL_MU + 5.179 * \Delta W_MU(-1)$$

$$R^2 = 0,73$$

Materialinių investicijų lygtis

Materialinės investicijos į sektorių tiesiogiai priklauso nuo šalies BVP ir bendrų investicijų (išlaidos bendrojo kapitalo formavimui), paskolų nefinansinėms korporacijoms srautų bei ES paramos, skirtos sektoriaus plėtrai.

$$\Delta MI_MU = -0.625 * [MI_MU(-1) + 125.327 - 0.083 * I(-1) - 0.952 * L_NC_S(-3)] + 0.093 * \Delta Y(-1) + 0.736 * Z_MU(-1)$$

$$R^2 = 0,58$$

Sąlyginio darbuotojų skaičiaus lygtis

Sąlyginio darbuotojų skaičiaus sektoriuje dinamika aprašoma bendro šalies užimtųjų skaičiaus ir sektoriaus realiosios pridėtinės vertės kitimu.

$$\Delta E_SAL_MU = 486.531 + 149.191 * \Delta E(-1) + 948.382 * \Delta(VA_MU/P_MU)(-1)$$

$$R^2 = 0,78$$

Vidutinio bruto darbo užmokesčio lygtis

Darbo užmokestis statistiškai reikšmingai priklauso nuo valdžios išlaidų ir šalies darbo užmokesčio tendencijos.

$$\Delta W_MU = -0.295 * [W_MU(-1) - 30.376 - 0.838 * W(-2) - 0.016 * G(-2)] + 0.983 * \Delta W(-1)$$

$$R^2 = 0,95$$

Žemės ūkio ir maisto pramonės sektoriaus modelis

Dėl per menko (mažiau negu 1%) nagrinėjamos ES struktūrinės paramos srauto, skirto žemės ūkio sektoriaus plėtrai, tiesiogiai paramos rodikliai į sektoriaus lygčių sistemą neįeina. Netiesioginis paramos poveikis pasireiškia per makro lygmens kintamuosius, tokius kaip bendras bendrojo kapitalo formavimas, eksportas, namų ūkių vartojimas, užimtųjų skaičius bei bendras šalies algų ir kainų lygis.

Materialinių investicijų lygtis

Žemės ūkio ir maisto pramonės sektoriaus materialinės investicijos daugiausia priklauso nuo bendrų šalies investicijų, sektoriaus kuriamos pridėtinės vertės ir paskolų nefinansinėms korporacijoms srautų.

$$\Delta MI_A = -0.357 * [MI_A(-1) + 127.406 - 0.023 * I(-1) - 0.113 * VA_A(-1) - 0.143 * L_{NC_S}(-1)] + 0.030 * \Delta I(-1) + 0.088 * \Delta VA_A$$

$$R^2 = 0,68$$

Sektoriumi priskiriamų prekių eksporto lygtis

Sektoriaus prekių eksporto judėjimą ilguoju laikotarpiu daugiausia lemia bendro šalies eksporto ir užsienio paklausos kitimas. Trumpuoju laikotarpiu šio sektoriaus eksporto didėjimui įtakos daro praeities dinamika bei užsienio paklausos, kuri aproksimuojama Rusijos importu, didėjimas.

$$\Delta X_A = -0.139 * [X_A(-1) + 420.580 - 0.106 * X(-1) - 0.0001 * M_{RU}(-1)] + 0.721 * \Delta X_A(-1) + 0.000068 * \Delta M_{RU}$$

$$R^2 = 0,78$$

Pridėtinės vertės lygtis

Sektoriaus pridėtinę vertę ilgu laikotarpiu veikia šalies namų ūkių vartojimas bei eksporto dinamika, o trumpuoju laikotarpiu – eksporto ir investicijų svyravimai.

$$\Delta VA_A = -0.429 * [VA_A(-1) - 845.090 - 0.193 * X_A(-1) - 0.031 * C(-1)] + 0.051 * \Delta C(-2) + 1.449 * \Delta MI_A(-1) + 0.184 * \Delta X_A$$

$$R^2 = 0,51$$

Vidutinio bruto darbo užmokesčio lygtis

Sektoriaus darbo užmokestis ilguoju ir trumpuoju laikotarpiu priklauso nuo sektoriaus pridėtinės vertės bei šalies vidutinio darbo užmokesčio pasikeitimų.

$$\Delta W_A = -0.242 * [W_A(-1) + 44.99 - 0.751 * W(-3) - 0.069 * VA_A(-1)] + 0.885 * \Delta W(-1) + 0.018 * \Delta VA_A$$

$$R^2 = 0,85$$

BPV defliatoriaus lygtis

Trumpuoju laikotarpiu šio sektoriaus kainų didėjimui įtakos turi šalies BVP defliatoriaus ir naftos kainų pokyčiai.

$$\Delta P_A = 0.072 + 0.846 * \Delta P_Y(-1) + 0.159 * \Delta P_{OIL}$$

$$R^2 = 0,80$$

Sąlyginio darbuotojų skaičiaus lygtis

Kaip matyti iš įvertintų sąlyginio darbuotojų skaičiaus lygties koeficientų, reikšmingą poveikį šio sektoriaus užimtumui daro bendras šalyje užimtųjų skaičius ir sektoriaus sukuriama realioji pridėtinė vertė.

$$\Delta E_{SAL_A} = -155.148 + 38.845 * \Delta E(-1) + 169.339 * \Delta (VA_A / P_A)$$

$$R^2 = 0,55$$

Statybos sektoriaus modelis

Kaip jau buvo paminėta, reikšminga (virš 50%) ES struktūrinės paramos lėšų dalis yra skirta statybų sektoriui, kaip vienam iš pagrindinių tiekėjų, kuris faktiškai vykdo projektų įgyvendinimo darbus. Todėl ekonometrinio modeliavimo metu paramos poveikis sektoriui yra vertinamas netiesiogiai, per kitų sektorių materialinių investicijų ir plėtros įtaką statybų sektoriui bei iš makroekonominio modelio ateinančius impulsus.

Šalyje atliktų statybos darbų lygtis

Statybos sektoriaus atliktų darbų apimtis tiek ilguoju, tiek trumpuoju laikotarpiu stipriai priklauso nuo pagrindinio bendrojo kapitalo formavimo.

$$\Delta S_F = -0.156 * [S_F(-1) + 910.214 - 0.500 * I(-1)] + 0.429 * \Delta I(-1)$$

$$R^2 = 0,89$$

Pridėtinės vertės lygtis

Iš esmės sektoriuje sukuriama pridėtinę vertę pilnai apibūdina atliktų statybos darbų apimtis, ką ir atspindi sekanti lygtis:

$$\Delta VA_F = 8.751 + 0.869 * \Delta S_F$$

$$R^2 = 0,98$$

Materialinių investicijų lygtis

Materialines investicijas šiame sektoriuje statistiškai reikšmingai teigiamai veikia sektoriaus pridėtinės vertės pokyčiai ir paskolų nefinansinėms korporacijoms bei namų ūkiams srautų dinamika.

$$\Delta MI_F = -0.182 * [MI_F(-1) - 100.025 - 0.024 * VA_F(-2) - 0.359 * L_{NC_S}(-1)] + 0.355 * \Delta L_{H_S}$$

$$R^2 = 0,57$$

Vidutinio bruto darbo užmokesčio lygtis

Darbo užmokestis ilguoju ir trumpuoju laikotarpiu statistiškai reikšmingai teigiamai priklauso nuo sektoriaus pridėtinės vertės dinamikos. Ši rodiklį taip pat veikia šalies darbo užmokesčio tendencijos.

$$\Delta W_F = -0.222 * [W_F(-1) - 176.722 - 0.291 * W(-2) - 0.110 * VA_F(-2)] + 0.485 * \Delta W(-1) + 0.11 * \Delta VA_F$$

$$R^2 = 0,92$$

Gamintojų kainų lygtis

Sektoriaus gamintojų kainų lygį ilguoju laikotarpiu nusako BPV defliatoriaus, importo kainų bei sektoriaus vidutinio bruto darbo užmokesčio dinamika. Trumpalaikių svyravimų įneša sektoriaus darbo užmokesčio ir BVP defliatoriaus pokyčiai.

$$\Delta P_F = -0.370 * [P_F(-1) - 24.474 - 0.271 * P_Y(-1) - 0.121 * P_M(-3) - 0.092 * W_F(-1)] + 0.402 * \Delta P_Y(-1) + 0.082 * \Delta W_F$$

$$R^2 = 0,97$$

Sąlyginio darbuotojų skaičiaus lygtis

Sąlyginio darbuotojų skaičiaus sektoriuje dinamika aprašoma šalies bendrojo užimtųjų skaičiaus bei sektoriaus realiosios pridėtinės vertės pokyčiais.

$$\Delta E_{SAL_F} = -270.296 + 2757.005 * \Delta (VA_F / P_F)(-1) + 43.041 * \Delta E(-1)$$

$$R^2 = 0,84$$

Bendras makroekonominis modelis

BVP defliatoriaus lygtis

Šalies BPV defliatorius statistiškai reikšmingai priklauso nuo importo ir eksporto kainų bei šalies vidutinio bruto darbo užmokesčio dinamikos.

$$\Delta P_Y = -0.322 * [P_Y(-1) - 29.270 - 0.075 * W(-2) - 0.415 * P_M(-2)] + 0.071 * \Delta W(-1) + 0.352 * \Delta P_X$$

$$R^2 = 0,90$$

Vartotojų kainų lygtis

Vartotojų kainų prieaugį daugiausia apibūdina jų praeities svyravimai bei importo ir BVP defliatoriaus pokyčiai.

$$\Delta P_C = -0.013 + 0.832 * \Delta P_C(-1) + 0.052 * \Delta P_M + 0.082 * \Delta P_Y(-1)$$

$$R^2 = 0,93$$

Bendrojo pagrindinio kapitalo formavimo lygtis

Trumpuoju laikotarpiu bendrojo pagrindinio kapitalo formavimo pokyčius lemia nagrinėjamų sektorių (žemės ūkio, pramonės, energetikos, statybos, privačiųjų ir viešųjų paslaugų) materialinių investicijų svyravimai.

$$\Delta I = 19.319 + 1.153 * \Delta (MI_A + MI_{BC} + MI_{DE} + MI_F + MI_{GL} + MI_{MU})$$

$$R^2 = 0,93$$

Užimtųjų lygtis

Kaip matyti iš įvertintų užimtųjų skaičiaus lygties koeficientų, reikšmingą poveikį šalies užimtumui daro nagrinėjamų sektorių sąlyginio darbuotojų skaičiaus ir šalies BVP dinamika bei darbo jėgos pasikeitimai.

$$\Delta E = -2.528 + 0.0008 * \Delta (E_{SAL_A} + E_{SAL_{BC}} + E_{SAL_{DE}} + E_{SAL_F} + E_{SAL_{GL}} + E_{SAL_{MU}}) + 0.428 * \Delta L + 0.250 * \Delta (Y/P_Y)(-4)$$

$$R^2 = 0,94$$

Užimtumo lygio (15-64 m.) lygtis

15-64 metų užimtumo lygio dinamiką geriausiai apibūdina bendro šalies nedarbo lygio bei vidutinio darbo užmokesčio pokyčiai.

$$\Delta E_{1564} = 0.176 - 0.663 * \Delta U(-1) - 3.330 * \Delta W/W$$

$$R^2 = 0,89$$

Prekių ir paslaugų eksporto lygtis

Pagrindinę dalį šalies prekių ir paslaugų eksporte sudaro žemės ūkio ir pramonės sektorių prekių eksportas bei viešųjų paslaugų sektoriaus eksportas, ką ir atspindi toliau pateikta lygtis:

$$\Delta X = 49.84 + 0.968 * \Delta (X_{BC} + X_{GL} + X_A)$$

$$R^2 = 0,95$$

Valdžios sektoriaus vartojimo išlaidų lygtis

Reikšmingą poveikį valdžios sektoriaus išlaidų pokyčiams daro praeities šalies vidutinio bruto darbo užmokesčio bei BVP kitimas.

$$\Delta G = -7.570 + 0.048 * \Delta Y(-1) + 6.172 * \Delta W(-1)$$

$$R^2 = 0,75$$

BVP lygtis

BVP gamybos metodu sudaro bendros pridėtinės vertės ir grynųjų mokesčių gaminiams suma, ką ir atspindi ši lygtis:

$$\Delta Y = 1.1196 * \Delta VA$$

$$R^2 = 0,99$$

Privataus vartojimo išlaidų lygtis

Vartojimo išlaidų prieaugį daugiausia lemia praeities BVP dinamika bei užimtumo ir darbo užmokesčio pokyčiai.

$$\Delta C = -0.261 * [C(-1) - 2411.886 - 0.568 * Y(-2)] + 0.319 * \Delta Y(-1) + 0.011 * \Delta (E * W)$$

$$R^2 = 0,93$$

Valdžios pajamų lygtis

Valdžios pajamos statistiškai reikšmingai priklauso nuo namų ūkių vartojimo išlaidų, darbo užmokesčio ir užimtųjų skaičiaus dinamikos.

$$\Delta G_I = -0.309 * [G_I(-1) + 1850.553 - 0.46 * C(-1) - 3.569 * W(-1) - 0.868 * E(-1)] + 0.589 * \Delta C$$

$$R^2 = 0,88$$

Mokesčių lygtis

Mokesčių apimtį ilgu laikotarpiu labiausiai veikia šalies namų ūkių vartojimas, darbo užmokesčio ir užimtųjų skaičiaus dinamika, o trumpuoju laikotarpiu – namų ūkių vartojimo svyravimai.

$$\Delta T = -0.281 * [T(-1) + 10210.140 - 4.173 * W(-1) - 7.812 * E(-1) - 0.14 * C(-2)] + 7.293 * \Delta E + 0.36 * \Delta C$$

$$R^2 = 0,89$$

Socialinių įnašų lygtis

Socialinių įnašų apimtį prieaugį daugiausia apibūdina darbo užmokesčio fondo pokyčiai.

$$\Delta B = 42.963 + 0.002 * \Delta (W * E)(-2)$$

$$R^2 = 0,71$$

Tiesioginių užsienio investicijų lygtis

Tiesiogines užsienio investicijas daugiausiai įtakoja praeities užimtųjų skaičiaus ir ateities valdžios sektoriaus išlaidų pokyčiai bei numatomi ES struktūrinės paramos srautai.

$$\Delta TUI_S = -109.050 + 1.494 * \Delta G(+4) - 5.328 * \Delta E(-1) + 0.245 * Z(+3)$$

$$R^2 = 0,69$$

BPV lygtis

BPV yra apibrėžiama kaip nagrinėjamų sektorių (žemės ūkio, pramonės, energetikos, statybos, privačiųjų ir viešųjų paslaugų) pridėtinų verčių suma.

$$VA = VA_A + VA_{BC} + VA_{DE} + VA_F + VA_{GL} + VA_{MU}$$

Nedarbo lygtis

Nedarbo lygis apibrėžiamas per darbo jėgos ir užimtųjų skaičiaus rodiklius.

$$U=(L-E)/L*100$$

Vidutinio bruto darbo užmokesčio (šalyje) lygtis

Darbo užmokestis šalyje skaičiuojamas kaip nagrinėjamų žemės ūkio, pramonės, energetikos, statybos, privačių ir viešųjų paslaugų sektorių darbo užmokesčių svertinė suma.

$$W=(W_A*E_{SAL_A}+W_{BC}*E_{SAL_BC}+W_{DE}*E_{SAL_DE}+W_F*E_{SAL_F}+W_{GL}*E_{SAL_GL}+W_{MU}*E_{SAL_MU})/(E_{SAL_A} + E_{SAL_BC} + E_{SAL_DE} + E_{SAL_F} + E_{SAL_GL} + E_{SAL_MU})$$

Prekių ir paslaugų importo lygtis

Iš BVP išlaidų metodu apibrėžimo gauname importo skaičiavimo formulę:

$$M=C+I+G+X-Y$$

Darbo našumo lygtis

Darbo našumas apibrėžiamas per BPV, užimtųjų skaičiaus ir dirbtų valandų skaičiaus (tenkančiam vienam darbuotojui) rodiklius.

$$LP = VA/(E*WH)$$

2 PRIEDAS. MIKRO LYGMENS ANALIZĖS OBJEKTO APIMTIS IR UŽIMTUMO RODIKLIŲ SĄRAŠAS

Šiame priede pateikiama vertinimo mikro lygmens analizės objekto apimtis – t.y. 37 lentelėje nurodytos VP priemonės, kurių stebėsenai tiesiogiai buvo taikomi darbo vietos sukūrimo ir (ar) išsaugojimo rodikliai. 38 lentelėje papildomai nurodytos VP priemonės, kuriomis buvo siekiama pagerinti darbuotojų kompetenciją, kitaip tariant, sukurti kokybiškesnes darbo vietas.

37 lentelė. Užimtumo rodiklių, kurių analizė atlikta vertinime, sąrašas

Priemonės numeris	Priemonės pavadinimas	Interven- cinės srities kodas	Finan- savimo forma	Rodiklis	Rodiklio tipas	Darbo vietos pobūdis* (ekspertinis sprendimas)
VP1-1.1-SADM-04-K	Šeimos ir darbo įsipareigojimų derinimas	69	1	asmenų, išsilaikiusių savo darbo vietoje praėjus 6 mėnesiams po projekto įgyvendinimo, dalis (iš visų vienos iš priemonės tikslinės grupės projektų dalyvių)	rezultato	išsaugotos nuolatinės darbo vietos
				asmenų, įsidarbinusių projekto įgyvendinimo metu ir per 6 mėnesius po projekto įgyvendinimo, dalis (iš visų vienos iš priemonės tikslinės grupės projektų dalyvių)	rezultato	sukurtos nuolatinės darbo vietos
VP1-1.1-SADM-08-K	Verslumo skatinimas	68	2	sukurta naujų darbo vietų	rezultato	sukurtos nuolatinės darbo vietos
VP1-1.1-SADM-12-V	Subsidijos verslumui skatinti	66	2	Verslumo skatinimo fondo paskolų gavėjai, pasinaudoję subsidija	produkto	sukurtos nuolatinės darbo vietos
VP1-1.1-SADM-14-V	Darbo ir šeimos įsipareigojimų derinimas: integralios pagalbos plėtra	69		įdarbinti slaugos specialistai	rezultato	laikinos darbo vietos
VP1-1.2-SADM-01-V	Ieškančių darbo asmenų integracija į darbo rinką	66, 71	1	bedarbių įsidarbinimo lygis per 6 mėnesius po dalyvavimo profesinio ir (ar) remiamojo įdarbinimo programose	rezultato	sukurtos nuolatinės darbo vietos
				bedarbiai ir asmenys, kuriems gresia nedarbas, įtraukti į remiamojo įdarbinimo programas	produkto	laikinos darbo vietos
VP1-1.2-SADM-02-V	Neįgaliųjų profesinės reabilitacijos sistemos kūrimas ir įgyvendinimas	71		neįgaliųjų asmenų įsidarbinimo lygis per 6 mėnesius baigus profesinės reabilitacijos programas	rezultato	sukurtos nuolatinės darbo vietos
VP1-1.2-SADM-04-V	Parama pirmajam darbui	66	2	pirmą kartą įsidarbinę asmenys nuo 16 iki 29 metų	rezultato	laikinos darbo vietos
VP1-1.2-SADM-05-V	Jaunimo užimtumo ir motyvacijos skatinimas	66	1	Jaunų žmonių, dalyvaujančių aktyviose darbo rinkos priemonėse, dalis (iš visų, baigusių intensyvios pagalbos programą)	rezultato	laikinos darbo vietos

Priemonės numeris	Priemonės pavadinimas	Interven- cinės srities kodas	Finan- savimo forma	Rodiklis	Rodiklio tipas	Darbo vietos pobūdis* (ekspertinis sprendimas)
VP1-1.3-SADM-02-K	Socialinės rizikos ir socialinę atskirtį patiriančių asmenų integracija į darbo rinką	71	1	socialinės rizikos ir socialinę atskirtį patiriančių asmenų, kurie toliau mokosi arba įsidarbino per 6 mėnesius nuo dalyvavimo veiklose pabaigos, dalis (iš visų šios tikslinės grupės projektų dalyvių)	rezultato	sukurtos nuolatinės darbo vietos
				neįgalųjų, kurie toliau mokosi arba įsidarbino per 6 mėnesius nuo dalyvavimo veiklose pabaigos, dalis (iš visų šios tikslinės grupės projektų dalyvių)	rezultato	sukurtos nuolatinės darbo vietos
				nuteistųjų ir asmenų, paleistų iš laisvės atėmimo vietų, kurie toliau mokosi arba įsidarbino per 6 mėnesius nuo dalyvavimo veiklose pabaigos, dalis (iš visų šios tikslinės grupės projektų dalyvių)	rezultato	sukurtos nuolatinės darbo vietos
				asmenų, sergančių priklausomybės nuo psichoaktyviųjų medžiagų ligomis, kurie toliau mokosi arba įsidarbino per 6 mėnesius nuo dalyvavimo veiklose pabaigos, dalis (iš visų šios tikslinės grupės projektų dalyvių)	rezultato	sukurtos nuolatinės darbo vietos
VP1-1.3-SADM-03-V	Asmenų, sergančių priklausomybės nuo psichoaktyviųjų medžiagų ligomis, psichologinė ir socialinė rehabilitacija	71	1	asmenų, sergančių priklausomybės nuo psichoaktyviųjų medžiagų ligomis, kurie toliau mokosi arba įsidarbino per 6 mėnesius nuo dalyvavimo veiklose pabaigos, dalis (iš visų šios tikslinės grupės projektų dalyvių)	rezultato	sukurtos nuolatinės darbo vietos
VP1-3.1-ŠMM-01-V	Mokslininkų ir kitų tyrėjų kvalifikacijos tobulinimas, mobilumo ir studentų mokslinių darbų skatinimas	74	1	pagal darbo sutartis įdarbinti mokslininkai ir kiti tyrėjai (išskyrus studentus) viešajame sektoriuje	produkto	laikinos darbo vietos
VP1-3.1-ŠMM-06-V	MTTP kokybė ir ekspertų rengimas	74		pagal darbo sutartis įdarbinti mokslininkai ir kiti tyrėjai (išskyrus studentus) viešajame sektoriuje	produkto	laikinos darbo vietos
VP1-3.1-ŠMM-07-K	Parama mokslininkų ir kitų tyrėjų mokslinei veiklai (visuotinė dotacija)	74	1	pagal darbo sutartis įdarbintų mokslininkų ir kitų tyrėjų (išskyrus studentus), kurie ir toliau ten dirba po 6 mėnesių po projekto pabaigos, dalis	rezultato	sukurtos nuolatinės darbo vietos
				pagal darbo sutartis įdarbinti mokslininkai ir kiti tyrėjai (išskyrus studentus) viešajame sektoriuje	produkto	laikinos darbo vietos

Priemonės numeris	Priemonės pavadinimas	Interven- cinės srities kodas	Finan- savimo forma	Rodiklis	Rodiklio tipas	Darbo vietos pobūdis* (ekspertinis sprendimas)
VP1-3.1-ŠMM-08-K	Mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros veiklų vykdymas pagal nacionalinių kompleksinių programų tematikas	74	1	pagal darbo sutartis įdarbinti mokslininkai ir kiti tyrėjai (išskyrus studentus) viešajame sektoriuje	produkto	laikinos darbo vietos
VP1-3.1-ŠMM-10-V	Aukšto tarptautinio lygio mokslinių tyrimų skatinimas	74	1	pagal darbo sutartis įdarbintų mokslininkų ir kitų tyrėjų (išskyrus studentus), kurie ir toliau ten dirba praėjus 6 mėnesiams po projekto pabaigos, dalis	rezultato	sukurtos nuolatinės darbo vietos
				pagal darbo sutartis įdarbinti mokslininkai ir kiti tyrėjai (išskyrus studentus) viešajame sektoriuje	produkto	laikinos darbo vietos
VP1-3.2-ŠMM-01-K	Valstybės pagalba aukštos kvalifikacijos darbuotojų įdarbinimui įmonėse	74	1	pagal darbo sutartis mažose ir vidutinėse įmonėse įdarbintų mokslininkų ir kitų tyrėjų (išskyrus studentus), kurie ir toliau ten dirba praėjus 6 mėnesiams po projekto pabaigos, dalis	rezultato	sukurtos nuolatinės darbo vietos
				pagal darbo sutartis mažose ir vidutinėse įmonėse įdarbintų aukštos kvalifikacijos darbuotojų (išskyrus mokslininkus ir kitus tyrėjus), kurie ir toliau ten dirba praėjus 6 mėnesiams po projekto pabaigos, dalis	rezultato	sukurtos nuolatinės darbo vietos
				pagal darbo sutartis įdarbinti mokslininkai ir kiti tyrėjai (išskyrus studentus) mažose ir vidutinėse įmonėse	produkto	laikinos darbo vietos
				pagal darbo sutartis įdarbinti aukštos kvalifikacijos darbuotojai (išskyrus mokslininkus ir kitus tyrėjus) mažose ir vidutinėse įmonėse	produkto	laikinos darbo vietos
VP2-1.1-ŠMM-04-V	Bendrosios mokslo ir studijų infrastruktūros stiprinimas	74	1	bendros darbo vietos mokslinių tyrimų srityje	rezultato	sukurtos nuolatinės darbo vietos
VP2-1.1-ŠMM-06-V	Nacionalinių mokslo programų ir kitų aukšto lygio mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros projektų vykdymas	74	1	bendros darbo vietos mokslinių tyrimų srityje	rezultato	sukurtos nuolatinės darbo vietos
VP2-1.3-ŪM-02-K	Intelektas LT	4		tyrėjai ir pagalbinis personalas, atlikę darbus, skirtus projekto MTTP veiklai vykdyti	produkto	laikinos darbo vietos
				sukurta ilgalaikių tyrėjų ir pagalbinio personalo darbo vietos	rezultato	sukurtos nuolatinės darbo vietos

Priemonės numeris	Priemonės pavadinimas	Interven- cinės srities kodas	Finan- savimo forma	Rodiklis	Rodiklio tipas	Darbo vietos pobūdis* (ekspertinis sprendimas)
VP2-1.3-ŪM-03-K	Intelektas LT +	7	1	sukurtos tyrėjų ir pagalbinių personalo darbo vietos	produkto	sukurtos nuolatinės darbo vietos
				sukurtos ilgalaikių tyrėjų ir pagalbinių personalo darbo vietos per 3 metus po projekto įgyvendinimo	rezultato	sukurtos nuolatinės darbo vietos
VP2-1.4-ŪM-02-K	Inoklaster LT+	3	1	sukurtos tyrėjų ir pagalbinių personalo darbo vietos įsteiguose tyrimų centruose	rezultato	sukurtos nuolatinės darbo vietos
VP2-2.1-ŪM-02-K	E-verslas LT	8	1	sukurtos arba išsaugotos darbo vietos	rezultato	sukurtos ir išsaugotos nuolatinės darbo vietos
VP2-2.1-ŪM-04-K	Naujos galimybės	9	1	Sukurtos ir (arba) išsaugotos darbo vietos.	rezultato	sukurtos ir išsaugotos nuolatinės darbo vietos
VP2-2.1-ŪM-05-V	Invest LT+	8	1	sukurtos ilgalaikės darbo vietos	rezultato	sukurtos nuolatinės darbo vietos
VP2-2.1-ŪM-06-K	Invest LT-2	8	1	sukurtos ilgalaikės darbo vietos	rezultato	sukurtos nuolatinės darbo vietos
VP2-2.2-ŪM-01-K	Asistentas-1	5	4	įmonėse, dalyvavusiose projekto veiklose, sukurtos arba išsaugotos darbo vietos	rezultato	sukurtos ir išsaugotos nuolatinės darbo vietos
VP2-2.2-ŪM-03-V	Asistentas-3	5	4	sukurtos darbo vietos	rezultato	sukurtos nuolatinės darbo vietos
VP3-1.3-ŪM-01-V	Ekologinio (pažintinio) turizmo, aktyvaus poilsio ir sveikatos gerinimo infrastruktūros kūrimas ir plėtra	55	1	sukurtos naujos darbo vietos (tiesioginės): vyrai / moterys	rezultato	sukurtos nuolatinės darbo vietos
VP3-1.3-ŪM-02-V	Viešųjų nekilnojamojų kultūros paveldo objektų kompleksiškas pritaikymas turizmo reikmėms	58	1	sukurtos naujos darbo vietos (tiesioginės): vyrai / moterys	rezultato	sukurtos nuolatinės darbo vietos
VP3-1.3-ŪM-03-V	Nacionalinės svarbos turizmo projektai	59	1	sukurtos naujos darbo vietos (tiesioginės): vyrai / moterys	rezultato	sukurtos nuolatinės darbo vietos
VP3-1.3-ŪM-05-R	Viešosios turizmo infrastruktūros ir paslaugų plėtra regionuose	57	4	sukurtos naujos darbo vietos (tiesioginės): vyrai/moterys	rezultato	sukurtos nuolatinės darbo vietos

Priemonės numeris	Priemonės pavadinimas	Interven- cinės srities kodas	Finan- savimo forma	Rodiklis	Rodiklio tipas	Darbo vietos pobūdis* (ekspertinis sprendimas)
VP3-1.3-ŪM-06-K	Turizmo paslaugų (produktų) įvairovės plėtra ir turizmo paslaugų kokybės gerinimas	57	4	sukurtos naujos darbo vietos (tiesioginės): vyrai / moterys	rezultato	sukurtos nuolatinės darbo vietos
VP3-2.4-SADM-01-R	Nestacionarių socialinių paslaugų infrastruktūros plėtra	79	1	naujos darbo vietos	rezultato	sukurtos nuolatinės darbo vietos
VP3-2.4-SADM-02-V	Paslaugas, tarp jų profesinės reabilitacijos, neįgaliesiems teikiančių įstaigų plėtra	79	1	naujos darbo vietos	rezultato	sukurtos nuolatinės darbo vietos

* Šioje lentelėje naudojami darbo vietų tipų apibrėžimai, vartoti Veiksmų programų priemonių įgyvendinimo stebėsenos rodiklių skaičiavimo aprašymuose, kurie buvo rengiami ir tvirtinami vadovaujantis Veiksmų programų įgyvendinimo stebėsenos rodiklių skaičiavimo rekomendacijomis, patvirtintomis Finansų ministro 2009 m. gegužės 12 d. įsakyму Nr. 1K-159.

38 lentelė. VP priemonės, kuriomis siekta sukurti geresnes darbo vietas, keliant darbuotojų kvalifikaciją

Priemonės numeris	Priemonės pavadinimas	Interven- cinės srities kodas	Finan- savimo forma	Rodiklis	Rodiklio tipas
VP1-1.1-SADM-01-K	Žmogiškųjų išteklių tobulinimas įmonėse	62	1	Mokyme dalyvavę asmenys, suteikiančiame ar tobulinančiame profesinę kvalifikaciją, specialiąsias profesines žinias ir įgūdžius	produkto
				Sėkmingai baigusieji mokymą (įgyti kvalifikacijos ar neformaliojo mokymo kursų baigimo pažymėjimai)	rezultato
VP1-1.1-SADM-06-K	Žmogiškųjų išteklių tobulinimas viešajame sektoriuje	62	1	Mokyme dalyvavę asmenys, suteikiančiame ar tobulinančiame profesinę kvalifikaciją, specialiąsias profesines žinias ir įgūdžius	produkto
				Sėkmingai baigusieji mokymą (įgyti kvalifikacijos ar neformaliojo mokymo kursų baigimo pažymėjimai).	rezultato
VP1-1.1-SADM-09-V	Kaimo vietovių darbo jėgos persiorientavimas iš žemės ūkio į kitas veiklas	64	1	Mokyme dalyvavę asmenys, suteikiančiame ar tobulinančiame profesinę kvalifikaciją, specialiąsias profesines žinias ir įgūdžius	produkto
				Sėkmingai baigę mokymus dalyviai (įgyti kvalifikacijos ar neformaliojo mokymo kursų baigimo pažymėjimai).	rezultato
VP1-1.1-SADM-10-V	Sveikatos specialistų, prisidedančių prie sergamumo ir mirtingumo nuo pagrindinių neinfekcinių ligų mažinimo, kvalifikacijos kėlimas	62	1	Mokyme dalyvavę asmenys, suteikiančiame ar tobulinančiame profesinę kvalifikaciją, specialiąsias profesines žinias ir įgūdžius	produkto
				Sėkmingai baigę mokymus dalyviai (įgyti kvalifikacijos ar neformaliojo mokymo kursų baigimo pažymėjimai).	rezultato
VP1-1.1-SADM-11-V	Žmogiškieji ištekliai INVEST LT+	62	1	Mokyme dalyvavę asmenys, suteikiančiame ar tobulinančiame profesinę kvalifikaciją, specialiąsias profesines žinias ir įgūdžius	produkto
				Sėkmingai baigę mokymus dalyviai (įgyti kvalifikacijos ar neformaliojo mokymo kursų	rezultato

Priemonės numeris	Priemonės pavadinimas	Interven- cinės srities kodas	Finan- savimo forma	Rodiklis	Rodiklio tipas
				baigimo pažymėjimai).	
VP1-1.1-SADM-12-V	Subsidijos verslumui skatinti	66	2	-	-
VP1-1.1-SADM-13-V	Socialinių paslaugų įstaigų darbuotojų kompetencijų ugdymas	62	1	Mokyme dalyvavę asmenys, suteikiančiame ar tobulinančiame profesinę kvalifikaciją, specialiąsias profesines žinias ir įgūdžius	produkto
				Sėkmingai baigę mokymus dalyviai (įgyti kvalifikacijos ar neformaliojo mokymo kursų baigimo pažymėjimai).	rezultato
VP1-2.1-ŠMM-03-V	Švietimo personalo (administravimo personalo, švietimo vadybininkų) kvalifikacijos tobulinimo sistemų plėtra	72/73	1	Mokymosi visą gyvenimą sistemos administracijos darbuotojų, kurie gavo neformaliojo švietimo programos baigimo pažymėjimus, skaičius	rezultato
VP1-2.2-ŠMM-02-V	Bendrojo lavinimo, profesinio mokymo institucijų ir aukštųjų mokyklų pedagoginio personalo kvalifikacijos tobulinimas	72/73	1	Švietimo pagalbos darbuotojų, kurie gavo neformaliojo švietimo programos baigimo pažymėjimus, skaičius	rezultato
				Mokytojų (bendrasis ugdymas ir profesinis mokymas), kurie gavo neformaliojo švietimo programos baigimo pažymėjimus, skaičius	rezultato
				Dėstytojų (aukštojo mokslo studijos), kurie gavo neformaliojo švietimo programos baigimo pažymėjimus, skaičius	rezultato
				Mokymosi visą gyvenimą sistemos administracijos darbuotojų, kurie gavo neformaliojo švietimo programos baigimo pažymėjimus, skaičius	rezultato
VP1-4.1-VRM-02-V	Kvalifikacijos tobulinimas Europos Sąjungos reikalų ir tarnybinės etikos srityse	62/81	1	Mokyme dalyvavusių asmenų (valstybės tarnautojų, statutinių tarnautojų, kitų darbuotojų), kurie sėkmingai baigė mokymą ir gavo mokymo pažymėjimus skaičius	rezultato
VP1-4.1-VRM-03-V	Valstybės institucijų ir įstaigų dirbančiųjų kvalifikacijos tobulinimas	62/81	1	Mokyme dalyvavusių asmenų (valstybės tarnautojų, statutinių tarnautojų, kitų darbuotojų), kurie sėkmingai baigė mokymą ir gavo mokymo pažymėjimus skaičius	rezultato
VP1-4.1-VRM-04-R	Savivaldybių institucijų ir įstaigų dirbančiųjų kvalifikacijos tobulinimas	62/81	1	Mokyme dalyvavusių asmenų (valstybės tarnautojų, statutinių tarnautojų, kitų darbuotojų), kurie sėkmingai baigė mokymą ir gavo mokymo pažymėjimus skaičius	rezultato

3 PRIEDAS. PRIEMONĖSE SUKURTŲ DARBO VIETŲ STATISTIKA IR PALYGINIMAS PAGAL DARBO VIETOS KAINĄ

3.1. Darbo vietų statistika ir darbo vietos kaina pagal darbo vietos pobūdį (laikinos, nuolatinės, bendros)

LAIKINOS DARBO VIETOS						
Priemonės Nr.	Priemonės pavadinimas	Prioritetinės srities kodas	Finansavimo forma	Bendra projektų vertė	Darbo vietų skaičius	Vienos darbo vietos kaina
VP1-1.2-SADM-04-V	Parama pirmajam darbui*	66	2	7 999 441,68	24 320	328,92
VP1-1.2-SADM-01-V	Ieškančių darbo asmenų integracija į darbo rinką	71	1	261 165 694,76	109 000	1 317,39
VP1-1.2-SADM-05-V	Jaunimo užimtumo ir motyvacijos skatinimas	66	1	2 322 125,63	602	3 857,35
VP1-1.1-SADM-14-V	Darbo ir šeimos įsipareigojimų derinimas: integralios pagalbos plėtra	69	4	6 140 640,98	635	9 670,30
VP1-3.1-ŠMM-08-K	Mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros veiklų vykdymas pagal nacionalinių kompleksinių programų tematikas	74	1	10 009 854,77	590	16 965,86
VP1-3.1-ŠMM-10-V	Aukšto tarptautinio lygio mokslinių tyrimų skatinimas	74	1	13 741 368,26	401	19 381,34
VP1-3.1-ŠMM-07-K	Parama mokslininkų ir kitų tyrėjų mokslinei veiklai (visuotinė dotacija)	74	1	32 066 393,71	815	22 361,50
VP1-3.2-ŠMM-01-K	Valstybės pagalba aukštos kvalifikacijos darbuotojų įdarbinimui įmonėse	4	1	1 073 239,27	27	22 834,88
VP1-3.1-ŠMM-06-V	MTTP kokybė ir ekspertų rengimas	74	1	3 620 772,79	112	32 328,33
VP1-3.1-ŠMM-01-V	Mokslininkų ir kitų tyrėjų kvalifikacijos tobulinimas, mobilumo ir studentų mokslinių darbų skatinimas	74	1	35 088 883,02	225	155 950,59
VP2-1.3-ŪM-02-K	Intelektas LT	74	1	51 692 673,27	3 712	10 713,51
Viso:				424 921 088,14	140 214	
Vienos darbo vietos kainos vidurkis: 26 883 EUR						
Vienos darbo vietos kainos mediana: 13 840 EUR						

NUOLATINĖS IŠSAUGOTOS IR SUKURTOS DARBO VIETOS						
Priemonės Nr.	Priemonės pavadinimas	Prioritetinės srities kodas	Finansavimo forma	Bendra projektų vertė	Darbo vietų skaičius	Vienos darbo vietos kaina
VP1-1.1-SADM-04-K	Šeimos ir darbo įsipareigojimų derinimas	69	1	13 676 598,65	2 638	5 184,46
VP2-2.2-ŪM-01-K	Asistentas-1	5	4	5 351 659,16	5 119	1 045,45
VP2-2.2-ŪM-02-K	Asistentas-4	66	4	3 409 919,92	1 377	2 476,34

VP2-2.1-ŪM-02-K	E-verslas LT	8	1	14 829 959,26	1 331	11 141,97
VP2-2.1-ŪM-04-K	Naujos galimybės	9	1	33 093 418,72	1 365	24 244,26
Viso:				70 361 555,71	11 830	
Vienos darbo vietos kainos vidurkis: 8 819 EUR						
Vienos darbo vietos kainos mediana: 5 185 EUR						

NUOLATINĖS SUKURTOS DARBO VIETOS						
Priemonės Nr.	Priemonės pavadinimas	Prioritetinės srities kodas	Finansavimo forma	Bendra projektų vertė	Darbo vietų skaičius	Vienos darbo vietos kaina
VP1-1.1-SADM-08-K	Verslumo skatinimas**	68	2	14 481 000,93	3 555	5 326,69
VP1-1.2-SADM-01-V	Ieškančių darbo asmenų integracija į darbo rinką	71	1	261 165 694,76	89 245	2 926,39
VP1-1.2-SADM-02-V	Neįgaliųjų profesinės reabilitacijos sistemos kūrimas ir įgyvendinimas	71	1	12 977 328,79	1 050	12 359,36
VP1-1.3-SADM-02-K	Socialinės rizikos ir socialinę atskirtį patiriančių asmenų integracija į darbo rinką	71	1	52 676 307,60	11 180	4 711,66
VP1-1.3-SADM-03-V	Asmenų, sergančių priklausomybės nuo psichoaktyviųjų medžiagų ligomis, psichologinė ir socialinė reabilitacija	71	1	3 864 023,74	201	19 224,00
VP1-3.1-ŠMM-07-K	Parama mokslininkų ir kitų tyrėjų mokslinei veiklai (visuotinė dotacija)	74	1	32 066 393,71	619	51 803,54
VP1-3.2-ŠMM-01-K	Valstybės pagalba aukštos kvalifikacijos darbuotojų įdarbinimui įmonėse	74	1	1 073 239,27	20	53 661,96
VP2-1.1-ŠMM-04-V	Bendrosios mokslo ir studijų infrastruktūros stiprinimas	74	1	307 906 002,73	629	489 516,70
VP2-1.1-ŠMM-06-V	Nacionalinių mokslo programų ir kitų aukšto lygio mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros projektų vykdymas	74	1	7 130 101,62	122	58 443,46
VP2-1.3-ŪM-03-K	Intelektas LT +	7	1	35 088 883,02	225	155 950,59
VP2-2.1-ŪM-05-V	Invest LT+	8	1	21 759 049,45	2 601	8 365,65
VP2-2.1-ŪM-06-K	Invest LT-2	8	1	62 491 379,66	2 305	27 111,23
VP3-1.3-ŪM-06-K	Turizmo paslaugų (produktų) įvairovės plėtra ir turizmo paslaugų kokybės gerinimas	57	4	42 569 208,16	643	66 204,06
VP3-2.4-SADM-01-R	Nestacionarių socialinių paslaugų infrastruktūros plėtra	79	1	52 592 706,11	702	74 918,38
VP3-2.4-SADM-02-V	Paslaugas, tarp jų profesinės reabilitacijos, neįgaliesiems teikiančių įstaigų plėtra	79	1	27 365 826,36	134	204 222,58
VP3-1.3-ŪM-05-R	Viešosios turizmo infrastruktūros ir paslaugų plėtra regionuose	57	4	25 760 360,64	72	357 782,79
VP3-1.3-ŪM-01-V	Ekologinio (pažintinio) turizmo, aktyvaus poilsio ir sveikatos gerinimo infrastruktūros kūrimas ir plėtra	55	1	59 639 966,12	138	432 173,67
VP3-1.3-ŪM-02-V	Viešųjų nekilnojamųjų kultūros paveldo objektų kompleksiškas pritaikymas turizmo reikmėms	58	1	94 678 652,44	189	500 945,25

Viso:				1 115 286 125,11	113 631	
Vienos darbo vietos kainos vidurkis: 140 314 EUR						
Vienos darbo vietos kainos mediana: 56 053 EUR						

* Mėlynų šriftu parašytų priemonių pagrindinis intervencijos tikslas - kurti naujas darbo vietas.

** Į priemonės Nr. VP1-1.1-SADM-08-K "Verslumo skatinimas" rezultatus įskaičiuota ir parama, skirta pagal priemonę Nr. VP1-1.1-SADM-12-V "Subsidijos verslumui skatinti"

3.2. Darbo vietų statistika ir darbo vietos kaina skirtingose intervencijų grupėse

PARAMA VERSLUI, nuolatinės darbo vietos							
Priemonės Nr.	Priemonės pavadinimas	Prioritetinė srities kodas	Finansavimo forma	Bendra projektų vertė	Darbo vietos tipas	Darbo vietų skaičius	Vienos darbo vietos kaina / vidurkis
VP2-2.2-ŪM-01-K	Asistentas-1	5	4	5 351 659,16	Nuolatinė	5 119	1 045,45
VP2-2.1-ŪM-05-V	Invest LT+	8	1	21 759 049,45	Nuolatinė	2 601	8 366,93
VP2-2.1-ŪM-02-K	E-verslas LT	8	1	14 829 959,26	Nuolatinė	1 331	11 141,97
VP2-2.1-ŪM-04-K	Naujos galimybės	9	1	33 093 418,72	Nuolatinė	1 365	24 244,26
VP2-2.1-ŪM-06-K	Invest LT-2	8	1	62 491 379,66	Nuolatinė	2 305	27 111,23
Paramos ir darbo vietų suma bei vienos darbo vietos kainos vidurkis				137 525 466,25		12 721	14 381,97

* Mėlynų šriftu parašytų priemonių pagrindinis intervencijos tikslas - kurti arba išsaugoti darbo vietas.

PARAMA VERSLUMUI, nuolatinės darbo vietos							
Priemonės Nr.	Priemonės pavadinimas	Prioritetinė srities kodas	Finansavimo forma	Bendra projektų vertė	Darbo vietos tipas	Darbo vietų skaičius	Vienos darbo vietos kaina
VP2-2.2-ŪM-02-K	Asistentas-4	66	4	3 409 919,92	Nuolatinė	1 377	2 476,34
VP1-1.1-SADM-08-K**	Verslumo skatinimas	68	2	14 481 000,93	Nuolatinė	3 555	5 326,69
Paramos ir darbo vietų suma bei vienos darbo vietos kainos vidurkis				17 890 920,85		4 932	3 901,52

** Į priemonės Nr. VP1-1.1-SADM-08-K "Verslumo skatinimas" rezultatus įskaičiuota ir parama, skirta pagal priemonę Nr. VP1-1.1-SADM-12-V "Subsidijos verslumui skatinti"

PARAMA MTTP, visos darbo vietos
--

Priemonės Nr.	Priemonės pavadinimas	Prioritetinė srities kodas	Finansavimo forma	Bendra projektų vertė	Darbo vietos tipas	Darbo vietų skaičius	Vienos darbo vietos kaina
VP2-1.3-ŪM-02-K	Intelektas LT	4	1	51 692 673,27	Nuolatinė	1 113	10 713,51
					Laikina	3 712	10 713,51
VP2-1.4-ŪM-02-K	Inoklaster LT+	3	1	13 100 827,34	Nuolatinė	109	120 191,08
VP1-3.1-ŠMM-08-K	Mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros veiklų vykdymas pagal nacionalinių kompleksinių programų tematikas	74	1	10 009 854,77	Laikina	590	16 965,86
VP1-3.1-ŠMM-10-V	Aukšto tarptautinio lygio mokslinių tyrimų skatinimas	74	1	13 741 368,26	Nuolatinė	308	19 381,34
					Laikina	401	19 381,34
VP1-3.1-ŠMM-07-K	Parama mokslininkų ir kitų tyrėjų mokslinei veiklai (visuotinė dotacija)	74	1	32 066 393,71	Laikina	815	22 361,50
					Nuolatinė	619	50 182,15
VP1-3.2-ŠMM-01-K	Valstybės pagalba aukštos kvalifikacijos darbuotojų įdarbinimui įmonėse	74	1	1 073 239,27	Nuolatinė	20	22 834,88
					Laikina	27	22 834,88
VP1-3.1-ŠMM-06-V	MTTP kokybė ir ekspertų rengimas	74	1	3 620 772,79	Laikina	112	32 328,33
VP2-1.1-ŠMM-06-V	Nacionalinių mokslo programų ir kitų aukšto lygio mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros projektų vykdymas	74	1	7 130 101,62	Bendra	122	58 443,46
VP2-1.3-ŪM-03-K	Intelektas LT +	7	1	58 309 768,60	Nuolatinė	718	81 267,97
VP1-3.1-ŠMM-01-V	Mokslininkų ir kitų tyrėjų kvalifikacijos tobulinimas, mobilumo ir studentų mokslinių darbų skatinimas	74	1	35 088 883,02	Laikina	225	155 950,59
VP2-1.1-ŠMM-04-V	Bendrosios mokslo ir studijų infrastruktūros stiprinimas	74	1	307 906 002,73	Bendra	629	489 516,70
Paramos ir darbo vietų suma bei vienos darbo vietos kainos vidurkis				533 739 885,38		9 520	75 537,80

PARAMA MTTP, laikinos darbo vietos							
Priemonės Nr.	Priemonės pavadinimas	Prioritetinė srities kodas	Finansavimo forma	Bendra projektų vertė	Darbo vietos tipas	Darbo vietų skaičius	Vienos darbo vietos kaina
VP2-1.3-ŪM-02-K	Intelektas LT	74	1	51 692 673,27	Laikina	3 712	10 713,51
VP1-3.1-ŠMM-08-K	Mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros veiklų vykdymas pagal nacionalinių kompleksinių programų tematikas	74	1	10 009 854,77	Laikina	590	16 965,86
VP1-3.1-ŠMM-10-V	Aukšto tarptautinio lygio mokslinių tyrimų skatinimas	74	1	13 741 368,26	Laikina	401	19 381,34
VP1-3.1-ŠMM-07-K	Parama mokslininkų ir kitų tyrėjų mokslinei veiklai (visuotinė dotacija)	74	1	32 066 393,71	Laikina	815	22 361,50
VP1-3.2-ŠMM-01-K	Valstybės pagalba aukštos kvalifikacijos darbuotojų įdarbinimui įmonėse	4	1	1 073 239,27	Laikina	27	22 834,88

VP1-3.1-ŠMM-06-V	MTTP kokybė ir ekspertų rengimas	74	1	3 620 772,79	Laikina	112	32 328,33
VP1-3.1-ŠMM-01-V	Mokslininkų ir kitų tyrėjų kvalifikacijos tobulinimas, mobilumo ir studentų mokslinių darbų skatinimas	74	1	35 088 883,02	Laikina	225	155 950,59
Paramos ir darbo vietų suma bei vienos darbo vietos kainos vidurkis				147 293 185,09		5 882	40 076,57

PARAMA MTTP, nuolatinės darbo vietos							
Priemonės Nr.	Priemonės pavadinimas	Prioritetinė srities kodas	Finansavimo forma	Bendra projektų vertė	Darbo vietos tipas	Darbo vietų skaičius	Vienos darbo vietos kaina
VP2-1.3-ŪM-02-K	Intelektas LT	4	1	51 692 673,27	Nuolatinė	1 113	10 713,51
VP2-1.4-ŪM-02-K	Inoklaster LT+	3	1	13 100 827,34	Nuolatinė	109	120 191,08
VP1-3.1-ŠMM-10-V	Aukšto tarptautinio lygio mokslinių tyrimų skatinimas	74	1	13 741 368,26	Nuolatinė	308	19 381,34
VP1-3.1-ŠMM-07-K	Parama mokslininkų ir kitų tyrėjų mokslinei veiklai (visuotinė dotacija)	74	1	32 066 393,71	Nuolatinė	619	50 182,15
VP1-3.2-ŠMM-01-K	Valstybės pagalba aukštos kvalifikacijos darbuotojų įdarbinimui įmonėse	74	1	1 073 239,27	Nuolatinė	20	22 834,88
VP2-1.3-ŪM-03-K	Intelektas LT +	7	1	58 309 768,60	Nuolatinė	718	81 267,97
Paramos ir darbo vietų suma bei vienos darbo vietos kainos vidurkis				169 984 270,45		2 887	50 761,82

PARAMA TURIZMUI, nuolatinės darbo vietos							
Priemonės Nr.	Priemonės pavadinimas	Prioritetinė srities kodas	Finansavimo forma	Bendra projektų vertė	Darbo vietos tipas	Darbo vietų skaičius	Vienos darbo vietos kaina
VP3-1.3-ŪM-06-K	Turizmo paslaugų (produktų) įvairovės plėtra ir turizmo paslaugų kokybės gerinimas	57	4	42 569 208,16	Nuolatinė	643	66 204,06
VP3-1.3-ŪM-03-V	Nacionalinės svarbos turizmo projektai	59	1	31 911 255,26	Nuolatinė	226	141 200,24
VP3-1.3-ŪM-05-R	Viešosios turizmo infrastruktūros ir paslaugų plėtra regionuose	57	4	25 760 360,64	Nuolatinė	72	357 782,79
VP3-1.3-ŪM-01-V	Ekologinio (pažintinio) turizmo, aktyvaus poilsio ir sveikatos gerinimo infrastruktūros kūrimas ir plėtra	55	1	59 639 966,12	Nuolatinė	138	432 173,67
VP3-1.3-ŪM-02-V	Viešųjų nekilnojamojų kultūros paveldo objektų kompleksiškas pritaikymas turizmo reikmėms	58	1	94 678 652,44	Nuolatinė	189	500 945,25
Paramos ir darbo vietų suma bei vienos darbo vietos kainos vidurkis				254 559 442,62		1 268	299 661,20

PARAMA ADRP PRIEMONIŲ ĮGYVENDINIMUI IR INTEGRACIJAI Į DARBO RINKĄ, visos darbo vietos							
Priemonės Nr.	Priemonės pavadinimas	Prioritetinė srities kodas	Finansavimo forma	Bendra projektų vertė	Darbo vietos tipas	Darbo vietų skaičius	Vienos darbo vietos kaina
VP1-1.2-SADM-04-V	Parama pirmajam darbui	66	2	7 999 441,68	Laikina	24 320	328,92
VP1-1.2-SADM-01-V	leškančių darbo asmenų integracija į darbo rinką	71	1	261 165 694,76	Laikina	109 000	1 317,39
					Nuolatinė	89 245	1 317,39
VP1-1.2-SADM-05-V	Jaunimo užimtumo ir motyvacijos skatinimas	66	1	2 322 125,63	Laikina	602	3 857,35
VP1-1.3-SADM-02-K	Socialinės rizikos ir socialinę atskirtį patiriančių asmenų integracija į darbo rinką	71	1	52 676 307,60	Bendra	11 180	4 711,66
VP1-1.1-SADM-04-K	Šeimos ir darbo įsipareigojimų derinimas	69	1	13 676 598,65	Nuolatinė	2 638	5 184,46
VP1-1.1-SADM-14-V	Darbo ir šeimos įsipareigojimų derinimas: integralios pagalbos plėtra	69	4	6 140 640,98	Laikina	635	9 670,30
VP1-1.2-SADM-02-V	Neįgaliųjų profesinės rehabilitacijos sistemos kūrimas ir įgyvendinimas	71	1	12 977 328,79	Bendra	1 050	12 359,36
VP1-1.3-SADM-03-V	Asmenų, sergančių priklausomybės nuo psichoaktyviųjų medžiagų ligomis, psichologinė ir socialinė rehabilitacija	71	1	3 864 023,74	Bendra	201	19 224,00
Paramos ir darbo vietų suma bei vienos darbo vietos kainos vidurkis				360 822 162		238 871	6 441

PARAMA INVESTICIJOMS Į SOCIALINĘ INFRASTRUKTŪRĄ, visos darbo vietos							
Priemonės Nr.	Priemonės pavadinimas	Prioritetinė srities kodas	Finansavimo forma	Bendra projektų vertė	Darbo vietos tipas	Darbo vietų skaičius	Vienos darbo vietos kaina
VP3-2.4-SADM-01-R	Nestacionarių socialinių paslaugų infrastruktūros plėtra	79	1	52 592 706,11	Nuolatinė	702	74 918,38
VP3-2.4-SADM-02-V	Paslaugas, tarp jų profesinės rehabilitacijos, neįgaliesiems teikiančių įstaigų plėtra	79	1	27 365 826,36	Nuolatinė	134	204 222,58
Paramos ir darbo vietų suma bei vienos darbo vietos kainos vidurkis				79 958 532,47		836	139 570

PARAMA ADRP PRIEMONIŲ ĮGYVENDINIMUI IR INTEGRACIJAI Į DARBO RINKĄ, laikinos darbo vietos							
Priemonės Nr.	Priemonės pavadinimas	Prioritetinė srities kodas	Finansavimo forma	Bendra projektų vertė	Darbo vietos tipas	Darbo vietų skaičius	Vienos darbo vietos kaina
VP1-1.2-SADM-04-V	Parama pirmajam darbui	66	2	7 999 441,68	Laikina	24 320	328,92

VP1-1.2-SADM-01-V	ieškančių darbo asmenų integracija į darbo rinką	71	1	261 165 694,76	Laikina	109 000	1 317,39
VP1-1.2-SADM-05-V	Jaunimo užimtumo ir motyvacijos skatinimas	66	1	2 322 125,63	Laikina	602	3 857,35
VP1-1.1-SADM-14-V	Darbo ir šeimos įsipareigojimų derinimas: integralios pagalbos plėtra	69	4	6 140 640,98	Laikina	635	9 670,30
Paramos ir darbo vietų suma bei vienos darbo vietos kainos vidurkis				277 627 903		134 557	3 793

PARAMA ADRP PRIEMONIŲ ĮGYVENDINIMUI IR INTEGRACIJAI Į DARBO RINKĄ, nuolatinės darbo vietos							
Priemonės Nr.	Priemonės pavadinimas	Prioritetinės srities kodas	Finansavimo forma	Bendra projektų vertė	Darbo vietos tipas	Darbo vietų skaičius	Vienos darbo vietos kaina
VP1-1.2-SADM-01-V	ieškančių darbo asmenų integracija į darbo rinką	71	1	261 165 694,76	Nuolatinė	89 245	1 317,39
VP1-1.1-SADM-04-K	Šeimos ir darbo įsipareigojimų derinimas	69	1	13 676 598,65	Nuolatinė	2 638	5 184,46
Paramos ir darbo vietų suma bei vienos darbo vietos kainos vidurkis				274 842 293		91 883	3 251

4 AUKŠČIAUSIOS KVALIFIKACIJOS PLĖTRĄ SKATINUSIŲ PRIEMONIŲ REZULTATYVUMAS

Priemonių, skirtų aukštos kvalifikacijos darbuotojų įdarbinimui, rezultatai kuriant naujas darbo vietas

VP priemonės kodas	VP priemonės pavadinimas	Skirtas finansavimas, EUR	Su darbo vietų kūrimu susiję rodikliai	Planuota	Pasiekta	Pagal finansavimo sutartis planuojama pasiekti rodiklio reikšmė	Intervencijų tipas
Intervencijos vykdytos aukštojo mokslo ir valdžios sektoriuose:							
VP1-3.1-ŠMM-01-V	Mokslininkų ir kitų tyrėjų kvalifikacijos tobulinimas, mobilumo ir studentų mokslinių darbų skatinimas	36.705.263	pagal darbo sutartis įdarbinti mokslininkai ir kiti tyrėjai (išskyrus studentus) viešajame sektoriuje	200	225	225	Tyrėjų ir studentų kvalifikacijos kėlimas
VP1-3.1-ŠMM-06-V	MTTP kokybė ir ekspertų rengimas	1.837.558,87	pagal darbo sutartis įdarbinti mokslininkai ir kiti tyrėjai (išskyrus studentus) viešajame sektoriuje	50	129	112	Tyrėjų ir studentų kvalifikacijos kėlimas; Investicijos į MTEP veiklą mokslo ir studijų institucijose
VP1-3.1-ŠMM-07-K	Parama mokslininkų ir kitų tyrėjų mokslinei veiklai (visuotinė dotacija)	32.889.576	pagal darbo sutartis įdarbinti mokslininkai ir kiti tyrėjai (išskyrus studentus) viešajame sektoriuje	200	815	769	Investicijos į MTEP veiklą mokslo ir studijų institucijose
			pagal darbo sutartis įdarbinti mokslininkų ir kitų tyrėjų (išskyrus studentus), kurie ir toliau ten dirba po 6 mėnesių po projekto pabaigos, dalis	80	4,66	81,53	
VP1-3.1-ŠMM-08-K	Mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros veiklų vykdymas pagal nacionalinių kompleksinių programų tematikas	9.847.879	pagal darbo sutartis įdarbinti mokslininkai ir kiti tyrėjai (išskyrus studentus) viešajame sektoriuje	60	590	527	Investicijos į MTEP veiklą mokslo ir studijų institucijose
VP1-3.1-ŠMM-10-V	Aukšto tarptautinio lygio mokslinių tyrimų skatinimas	13.791.969	pagal darbo sutartis įdarbinti mokslininkai ir kiti tyrėjai (išskyrus studentus) viešajame sektoriuje	10	401	368	Investicijos į MTEP veiklą mokslo ir studijų institucijose; Tyrėjų ir studentų kvalifikacijos kėlimas
			pagal darbo sutartis įdarbinti mokslininkų ir kitų tyrėjų (išskyrus studentus), kurie ir toliau ten dirba praėjus 6 mėnesiams po projekto pabaigos, dalis	80	0	83,70	

VP priemonės kodas	VP priemonės pavadinimas	Skirtas finansavimas, EUR	Su darbo vietų kūrimu susiję rodikliai	Planuota	Pasiekta	Pagal finansavimo sutartis planuojama pasiekti rodiklio reikšmė	Intervencijų tipas
VP2-1.1-ŠMM-04-V	Bendrosios mokslo ir studijų infrastruktūros stiprinimas	306.335.833	Bendros darbo vietos mokslinių tyrimų srityje	605	605	629	Mokslo ir studijų institucijų, įmonių ir klasterių MTEP infrastruktūros stiprinimas
VP2-1.1-ŠMM-06-V	Nacionalinių mokslo programų ir kitų aukšto lygio mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros projektų vykdymas	7.174.793	Bendros darbo vietos mokslinių tyrimų srityje	45 (pradinė planuota reikšmė – 60)	122	121	Mokslo ir studijų institucijų, įmonių ir klasterių MTEP infrastruktūros stiprinimas
Intervencijos vykdytos verslo sektoriuje:							
VP1-3.2-ŠMM-01-K	Valstybės pagalba aukštos kvalifikacijos darbuotojų įdarbinimui įmonėse	1.878.696	pagal darbo sutartis įdarbinti mokslininkai ir kiti tyrėjai (išskyrus studentus) mažose ir vidutinėse įmonėse	18 (pradinė planuota reikšmė – 260)	18	14	MTEP darbo vietų subsidijavimas įmonėse
			pagal darbo sutartis įdarbinti aukštos kvalifikacijos darbuotojai (išskyrus mokslininkus ir kitus tyrėjus) mažose ir vidutinėse įmonėse	5 (pradinė planuota reikšmė – 300)	9	8	
			pagal darbo sutartis mažose ir vidutinėse įmonėse įdarbintų mokslininkų ir kitų tyrėjų (išskyrus studentus), kurie ir toliau ten dirba praėjus 6 mėnesiams po projekto pabaigos, dalis (proc.)	80	22,22	92,86	
			pagal darbo sutartis mažose ir vidutinėse įmonėse įdarbintų aukštos kvalifikacijos darbuotojų (išskyrus mokslininkus ir kitus tyrėjus), kurie ir toliau ten dirba praėjus 6 mėnesiams po projekto pabaigos, dalis (proc.)	80	33,33	87,50	
VP2-1.4-ŪM-02-K	Inoklaster LT+	22.266.712	Sukurtos tyrėjų ir pagalbinio personalo (Lietuvos profesijų klasifikatoriuje (LPK-2005) tyrėjai apibrėžti 2 pozicijoje, pagalbinis personalas – 3 pozicijoje) darbo vietos įsteigtuose tyrimų centruose	20	26	109	Mokslo ir studijų institucijų, įmonių ir klasterių MTEP infrastruktūros stiprinimas

VP priemonės kodas	VP priemonės pavadinimas	Skirtas finansavimas, EUR	Su darbo vietų kūrimu susiję rodikliai	Planuota	Pasiekta	Pagal finansavimo sutartis planuojama pasiekti rodiklio reikšmė	Intervencijų tipas
VP2-1.3-ŪM-02-K	Intelektas LT	121.118.280	sukurta ilgalaikių tyrėjų ir pagalbinių personalo (Lietuvos profesijų klasifikatoriuje (LPK-2005), pateiktame centrinėje klasifikatorių duomenų bazėje, tyrėjai apibrėžti 2 pozicijoje, pagalbinių personalas – 3 pozicijoje) (toliau vadinama – tyrėjai, pagalbinių personalas) darbo vietų per 3 metus po projekto įgyvendinimo)	212	602,65	1.113	Investicijos į MTEP veiklą mokslo ir studijų institucijose bei įmonėse
			tyrėjai ir pagalbinių personalas, atlikę darbus, skirtus projekto MTTP veiklai atlikti	2.650	3.615	3.712	
VP2-1.3-ŪM-03-K	Intelektas LT +	107.006.842	Sukurtos tyrėjų ir pagalbinių personalo darbo vietos	200	289	287	Mokslo ir studijų institucijų, įmonių ir klasterių MTEP infrastruktūros stiprinimas
			sukurtos ilgalaikių tyrėjų ir pagalbinių personalo darbo vietos per 3 metus po projekto įgyvendinimo	200	216	430,50	
			659.015.843	5.027	7.662,65	8424,5	
			Iš viso darbo vietų ¹³⁷ :	1.028	863,63	2.498,5	
			iš jų ilgalaikių:				

Šaltinis: SFMIS duomenys. Raudonu šriftu įrašytos 2016 m. sausio 19 d. ŠMM pateiktos rodiklių reikšmės.

Paaškinimai: žaliame fone įrašytos tos priemonės, kurių visi su darbo vietų kūrimu susiję rodikliai jau yra pasiekti. Geltoname – tos priemonės, kurių vienas iš dviejų su darbo vietų kūrimu susijusių rodiklių yra pasiektas. Raudoname – priemonės, dar nepasiekusios nė vieno su darbo vietų kūrimu susijusio rodiklio planuotos reikšmės.

¹³⁷ Į šiuos skaičiavimus yra įtrauktos ilgalaikės darbo vietos, sukurtos pagal priemones „VP2-1.3-ŪM-02-K Intelektas LT“ ir „VP2-1.3-ŪM-03-K Intelektas LT +“. Svarbu pažymėti, kad dalis asmenų, užėmusių ilgalaikes darbo vietas, atliko darbus ir projekto įgyvendinimo metu, todėl tikrasis iš viso sukurtų darbo vietų skaičius yra mažesnis.

5 PRIEDAS. KONTRAFAKTINIO POVEIKIO VERTINIMO METODOLOGIJA IR EIGA

Siekiant įvertinti grynąjį ES struktūrinės paramos priemonių Nr. VP2-1.3-ŪM-02-K „Intelektas LT“ ir Nr. VP2-1.3-ŪM-03-K „Intelektas LT +“ poveikį buvo atlikta kontrafaktinė analizė. Kontrafaktinis poveikio vertinimas remiasi tikslinės ir kontrolinės grupių lyginimu pagal pasirinktus poveikio parametrus. Tikslinę grupę sudaro pagal vertinamas priemones paramą gavusios įmonės, o į kontrolinę grupę patenka intervencijos poveikio nepatyrusios įmonės. Tam, kad tikslinės ir kontrolinės grupių lyginimas parodytų realų intervencijos poveikį, būtina, kad šios dvi grupės būtų kiek įmanoma panašesnės viena į kitą. Vienas iš būdų atsižvelgti į skirtumus tarp tikslinės ir kontrolinės grupių ir juos kontroliuoti yra panašiausių atvejų analizė (angl. *propensity score matching*). Panašiausių atvejų analizė leidžia užtikrinti tikslinės ir kontrolinės grupių panašumą pagal tas savybes, kurios daro įtaką įmonių dalyvavimui intervencijoje (t.y. atsiliepia įmonių motyvacijai siekti paramos ir galimybėms atitikti projektų atrankos kriterijus) ir poveikio parametrus. Atsižvelgiant į kontroliuojamų įmonės savybių rinkinį kiekvienai į analizę patenkančiai įmonei priskiriamas panašumo įvertis, rodantis tikimybę, kad įmonė dalyvavo intervencijoje. Lyginamos tos tikslinei ir kontrolinei grupei priskirtos įmonės, kurios turi panašius panašumo įverčius.

Panašiausių atvejų analizės atlikimui vertintojai naudojo 2016 kovo mėnesį Statistikos departamento pateiktus duomenis apie MTEP įmones. Analizė buvo atlikta su STATA programa. Analizės tikslas buvo įvertinti dalyvavimo priemonėse Nr. VP2-1.3-ŪM-02-K „Intelektas LT“ ir Nr. VP2-1.3-ŪM-03-K „Intelektas LT +“ poveikį šiems parentų įmonių rodikliams (toliau – poveikio parametrai): tyrėjų skaičiui, sąlyginiam tyrėjų skaičiui, MTEP darbuotojų skaičiui, sąlyginiam MTEP darbuotojų skaičiui, įmonės metinėms MTEP išlaidoms darbo apmokėjimui ir vienam sąlyginiam MTEP darbuotojui tenkančiam metiniam darbo užmokesčiui. Pažymėtina, kad vertinimo metu buvo nustatytas vidutinis dalyvavimo priemonėse poveikis intervencijoje dalyvavusioms įmonėms (angl. *average treatment effect on the treated*). Kaip minėta anksčiau, priemonėse Nr. VP2-1.3-ŪM-02-K „Intelektas LT“ ir Nr. VP2-1.3-ŪM-03-K „Intelektas LT +“ dalyvavusioms įmonėms yra būdingos savybės, lemiančios jų motyvaciją siekti paramos ir galimybes atitikti projektų atrankos kriterijus. Nuo tų pačių įmonių savybių gali priklausyti ir nustatyto poveikio dydis. Dėl šios priežasties negalima teigti, kad dalyvavimas priemonėse turėtų tokį patį poveikį ir MTEP įmonėms, pasižyminčioms kitokiu aktualių savybių rinkiniu.

Tikslinę grupę sudaro įmonės, gavusios paramą pagal priemonę Nr. VP2-1.3-ŪM-02-K „Intelektas LT“ ir/arba Nr. VP2-1.3-ŪM-03-K „Intelektas LT +“. Dėl mažo atvejų skaičiaus vertintojai neturėjo galimybių atskirai nustatyti ir palyginti priemonių Nr. VP2-1.3-ŪM-02-K „Intelektas LT“ ir Nr. VP2-1.3-ŪM-03-K „Intelektas LT +“ poveikio dydžių. Taip pat pažymėtina, kad tiek tikslinėje, tiek kontrolinėje grupėse yra įmonių, kurios gavo paramą pagal kitas ES struktūrinės paramos priemones. Atliekant vertinimą buvo daroma prielaida, kad dalyvavimas kitose ES struktūrinės paramos priemonėse neturėjo įtakos analizuojamiems poveikio parametrus.

Vertintojai iš Statistikos departamento gavo duomenis apie aštuonias MTEP veiklą vykdančių įmonių savybes, darančias įtaką įmonių dalyvavimui intervencijoje (t.y. atsiliepančias įmonių motyvacijai siekti paramos ir galimybėms atitikti projektų atrankos kriterijus) ir poveikio parametrus. Aktualios įmonių savybės buvo fiksuojamos tokios, kokios jos buvo prieš prasidedant vertinamų priemonių įgyvendinimui. Toliau pateikiamas šių savybių sąrašas:

1. Įmonės pagrindinės veiklos kodas (2008 m.)¹³⁸;
2. Darbuotojų skaičius įmonėje (2008 m.);
3. Įmonės apyvarta (2008 m.);
4. Įmonės eksporto apimtys (2008 m.);
5. Įmonės veiklos trukmė;
6. 2004-2008 metais rinkai pateiktas naujas ar iš esmės pagerintas gaminys, paslauga (pateiktas/nepateiktas);
7. 2004-2008 metais rinkai pateiktos naujos ar iš esmės pagerintos technologijos (pateiktos/nepateiktos);
8. 2004-2008 metais įgyvendinti bendri projektai su mokslo bei studijų institucijomis (universitetais ar kitomis aukštosiomis mokyklomis ir (arba) valstybės mokslinių tyrimų įstaigomis) (bendradarbiavo/nebendradarbiavo).

Atliekant panašiausių atvejų analizę buvo kontroliuojamos pirmos penkios įmonių savybės. Kadangi Statistikos departamentas pateikė duomenis tik apie labai nedidelės įmonių dalies rinkai pateiktas inovacijas bei

¹³⁸ Atliekant panašiausių atvejų analizę buvo užtikrintas tikslinės ir kontrolinės grupių panašumas ekonominės veiklos sekcijų lygiu.

bendradarbiavimo su mokslo bei studijų institucijomis istoriją, 6–8 įmonių savybių įtraukti į panašiausių atvejų analizę nebuvo galimybių.

Naujausi vertintojams prieinami duomenys apie poveikio parametrus įmonėse (tyrėjų skaičių, MTEP darbuotojų skaičių ir kt.) buvo 2014 m., todėl šių metų duomenys ir buvo naudojami atliekant panašiausių atvejų analizę. Iš Statistikos departamento buvo gauti duomenys apie 2014 m. poveikio parametrų įverčius 330–350 įmonėse (priklausomai nuo poveikio parametro). Kadangi poveikis matuojamas jau pasibaigus intervencijai, į analizę buvo neįtrauktos tos įmonės, kurios 2015 m. dar vykdė projekto veiklas. Į analizę taip pat nebuvo įtrauktos tos įmonės, apie kurių bent vieną iš penkių kontroliuojamų savybių nebuvo informacijos. Tokiu būdu analizės atvejų skaičius susitraukė iki 167–180 (priklausomai nuo poveikio parametro). Tikslinės grupės dydis svyravo nuo 42 iki 46 atvejų.

Esama skirtingų būdų, kaip panaudoti panašumo įverčius ir užtikrinti tikslinės bei kontrolinės grupių panašumą. Šiame kontrafaktiniame poveikio vertinime buvo naudojamas „artimiausio kaimyno“ metodas (angl. *nearest-neighbour matching*). Naudojant šį metodą kiekviena į tikslinę grupę patekusi įmonė buvo „suporuota“ su ta paramos pagal analizuojamas priemones negavusia įmone, kurios panašumo įvertis yra jai artimiausias. Tam, kad būtų užtikrinta aukšta „suporavimo“ kokybė, buvo nustatyta sąlyga, kad tikslinės ir kontrolinės grupių įmonių panašumo įverčiai skirtųsi ne daugiau kaip 0,02. Rekomenduojama, kad maksimalus skirtumas tarp tikslinės ir kontrolinės grupės panašumo įverčių būtų lygus penktadaliui panašumo įverčių standartinio nuokrypio¹³⁹. Kadangi analizės metu apskaičiuotų panašumo įverčių standartinis nuokrypis buvo lygus 0,107, nustatytas maksimalus skirtumas tarp tikslinės ir kontrolinės grupių panašumo įverčių buvo 0,02. Pažymėtina, kad trys į tikslinę grupę patekusios įmonės neturėjo pakankamai panašių atitikmenų kontrolinėje grupėje. Dėl šios priežasties šios įmonės buvo pašalintos iš analizės.

Šio vertinimo įvadininėje ataskaitoje buvo numatyta panašiausių atvejų analizę derinti su dvigubo skirtumo metodu. Dvigubo skirtumo metodas (angl. *difference-in-differences*) yra paremtas poveikio rodiklių lyginimu tikslinėje ir kontrolinėje grupėse prieš ir po intervencijos:

GRYNASIS INTERVENCIJOS POVEIKIS = SKIRTUMAS TARP DVIEJŲ GRUPIŲ ĮGYVENDINUS POLITIKĄ – SKIRTUMAS TARP DVIEJŲ GRUPIŲ PRIEŠ ĮGYVENDINANT POLITIKĄ

Vis dėlto šią analizę labai apsunkino su duomenų spragomis susijęs mažas analizės atvejų skaičius. Iš Statistikos departamento buvo gauti 2008 m. duomenys apie tyrėjų skaičių 53 įmonėse. Iš viso buvo 42 įmonės, kurių tyrėjų skaičius buvo žinomas ir prieš intervenciją (2008 m.), ir po intervencijos (2014 m.). Po 21 įmonę priklausė tikslinei ir kontrolinei grupėms. Tai yra nepakankamas atvejų skaičius kontrafaktiniam poveikio vertinimui atlikti. Dėl šios priežasties buvo nuspręsta naudoti dvigubo skirtumo analizę kaip pagalbinį, panašiausių atvejų analizės rezultatus verifikuojantį metodą.

Prieš atliekant dvigubo skirtumo analizę buvo siekiama padidinti į analizę patenkančių atvejų skaičių. Tai buvo daroma papildant 2008 m. duomenis apie poveikio parametrus tais įverčiais, kuriuos galima pagrįstai „išvesti“ iš turimų duomenų. Buvo naudojamos šios „išvedimo“ taisyklės.

Tikslinės grupės įmonių atveju:

- 1) jei turimi 2006 arba 2007 m. duomenys apie poveikio parametrų įverčius, bet nėra 2008 m. duomenų, tariama, kad prieš intervenciją įmonėje buvo tiek tyrėjų, kiek buvo nurodyta 2006 m. arba 2007 m.;
- 2) tų įmonių, kurios baigė įgyvendinti veiklas ne anksčiau kaip 2014 m., „priešintervenčiniu“ tyrėjų skaičiumi galima laikyti 2009 arba 2010 metus. Daroma prielaida, kad tais metais šios įmonės dar nebuvo pradėjusios įgyvendinti projektų.

Dėl kontrolinės grupės:

- 1) Jei turimi 2006 arba 2007 m. duomenys, bet nėra 2008 m. duomenų, tariama, kad prieš intervenciją įmonėje buvo tiek tyrėjų, kiek buvo nurodyta 2006 arba 2007 m.;
- 2) jei nėra 2006-2008 m. duomenų, „priešintervenčiniu“ tyrėjų skaičiumi galima laikyti 2009 arba 2010 metus.

Iš viso buvo gauta 70 analizės atvejų (36 atvejai tikslinėje grupėje ir 34 kontrolinėje). Atliekant dvigubo skirtumo analizę atvejų skaičius sumažėjo iki 45–49, nes iš analizės buvo eliminuotos įmonės, kurios 2015 m. vis dar įgyvendino projektus pagal vertinamas priemones. Į analizę taip pat nebuvo įtrauktos tos įmonės, apie kurių bent

¹³⁹ Peter C Austin, „Optimal caliper widths for propensity-score matching when estimating differences in means and differences in proportions in observational studies“. *Pharm Stat.* 2011 Mar; 10(2): 150–161.

vieną iš penkių kontroliuojamų savybių nebuvo informacijos. Turimas atvejų skaičius leido naudoti dvigubo skirtumo metodą tik kaip pagalbinį.

Atliekant dvigubo skirtumo analizę tikslinės ir kontrolinės grupių panašumas buvo užtikrintas naudojant Kernel metodą. Kernel funkcija kiekvienam iš kontrolinės grupės narių priskiria svorį – koeficientą, kurio dydis priklauso nuo to, kiek įmonei priskirtas panašumo įvertis yra artimas tikslinės grupės narių panašumo įverčiams. Tokiu būdu skaičiuojant kontrolinės grupės poveikio rodiklius didesnis svoris suteikiamas toms įmonėms, kurios pagal stebimas savybes yra panašios į tikslinę grupę. Užtikrinus tikslinės ir kontrolinės grupių panašumą, buvo palyginti poveikio rodikliai tikslinėje ir kontrolinėje grupėse prieš ir po intervencijos (naudojant aukščiau nurodytą formą).

6 PRIEDAS. DARBO VIETŲ KOKYBĖS ĮVERTINIMO DUOMENYS

Paveikslas. EVRK sekcijų ir skyrių sugrupavimas pagal imlumą žinioms

A sekcija - Žemės ūkis, miškininkystė ir žuvininkystė

B sekcija - Kasyba ir karjerų eksploatavimas

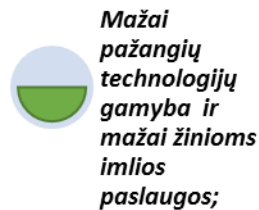
C sekcija - Apdirbamoji gamyba:

- C12. Tabako gaminių gamyba
- C14. Drabužių siuvimas (gamyba)
- C15. Odos ir odos dirbinių gamyba
- C16. Medienos bei medienos ir kamštienos gaminių, išskyrus baldus, gamyba; gaminių iš šiaudų ir pynimo medžiagų gamyba
- C17. Popieriaus ir popieriaus gaminių gamyba
- C18. Spausdinimas ir įrašytų laikmenų tiražavimas
- C32. Kita gamyba

D sekcija - Elektros, dujų, garo tiekimas ir oro kondicionavimas

E sekcija - Vandens tiekimas, nuotekų valymas, atliekų tvarkymas ir regeneravimas

F sekcija - Statyba

C sekcija - Apdirbamoji gamyba:

- C19. Kokso ir rafinuotų naftos produktų gamyba;
- C22. Guminių ir plastikinių gaminių gamyba;
- C23. Kitų nemetalo gaminių bei dirbinių gamyba;
- C24. Pagrindinių metalų gamyba;
- C25. Metalų gaminių, gamyba;
- C33. Mašinų ir įrangos remontas ir įrengimas.

G sekcija - Didmeninė ir mažmeninė prekyba; variklinių transporto priemonių ir motociklų remontas

H sekcija - Transportas ir saugojimas:

- H49. Sausumos transportas ir transportavimas vamzdynais
- H52. Sandėliavimas ir transportui būdingų paslaugų veikla
- H53. Pašto ir pasiuntinių (kurjerių) veikla

I sekcija - Apgyvandinimo ir maitinimo paslaugų veikla

L sekcija - Nekilnojamojo turto operacijos

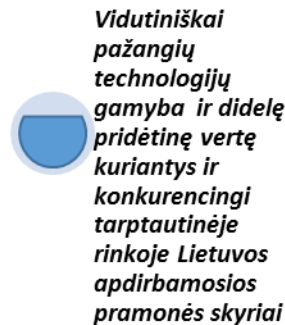
N sekcija - Administracinė ir aptarnavimo veikla:

- N77. Nuoma ir išperkamoji nuoma
- N79. Kelionių agentūrų, ekskursijų organizatorių, išankstinio užsakymo paslaugų ir susijusi veikla
- N81. Pastatų aptarnavimas ir kraštovaizdžio tvarkymas
- N82. Administracinė veikla, įstaigų ir kitų verslo įmonių aptarnavimo veikla

S sekcija - Kita aptarnavimo veikla

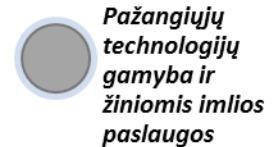
T sekcija - Namų ūkių, samdančių darbininkus, veikla; namų ūkių veikla, susijusi su savoms reikmėms tenkinti skirtų nediferencijuojamų gaminių gamyba ir paslaugų teikimu

U sekcija - Ekstrateritorinių organizacijų ir įstaigų veikla

C sekcija - Apdirbamoji gamyba:

- C10. Maisto produktų
- C11. Gėrimų gamyba
- C13. Tekstilės gaminių gamyba
- C16. Medienos ir medinių dirbinių gamyba
- C20. Chemikalų, chemijos produktų (ir cheminio pluošto gamyba)
- C27. Elektros įrangos gamyba;
- C28. Niekur kitur nepriskirtų mašinų ir įrangos gamyba;
- C29. Variklinių transporto priemonių, priekabų ir puspriekabių gamyba;
- C30. Kitų transporto priemonių ir įrangos gamyba
- C31. Baldų gamyba

C sekcija - Apdirbamoji gamyba:

- C21. Pagrindinių vaistų pramonės gaminių ir farmacinių preparatų gamyba
- C26. Kompiuterinių, elektroninių ir optinių gaminių gamyba;

H sekcija - Transportas ir saugojimas:

- H50. Vandens transportas;
- H51. Oro transportas;

J sekcija - Informacija ir ryšiai

K sekcija - Finansinė ir draudimo veikla

M sekcija - Profesinė, mokslinė ir techninė veikla

N sekcija - Administracinė ir aptarnavimo veikla:

- N78. Įdarbinimo veikla;
- N80. Apsaugos ir tyrimo veikla;

O sekcija - Viešasis valdymas ir gynyba; privalomasis socialinis draudimas

P sekcija - Švietimas

Q sekcija - Žmonių sveikatos priežiūra ir socialinis darbas

R sekcija - Meninė, pramoginė ir poilsio organizavimo veikla

Šaltinis: parengta autorių remiantis Lietuvos inovacijų 2010-2020 metų strategija, Statistikos departamento metine ataskaita „Moksliniai tyrimai ir eksperimentinė plėtra Lietuvoje“ ir Eurostat pažangiųjų technologijų ir paslaugų žinių imlumo rodikliais.

Lentelė. Sukurtų darbo vietų kokybės įvertinimo matrica

VP priemonė		Tiesiogiai sukurtų darbo vietų skaičius									
		iš viso		Pagal kategoriją							
				Nepažangių technologijų gamyba ir žinioms neimlios paslaugos (1 balas)		Mažai pažangių technologijų gamyba ir mažai žinioms imlios paslaugos (2 balai)		Vidutiniškai pažangių technologijų gamyba ir didelę pridėtinę vertę kuriantys ir konkurencingi tarptautinėje rinkoje Lietuvos apdirbamosios pramonės skyriai (3 balai)		Pažangiųjų technologijų gamyba ir žinioms imlios paslaugos (4 balai)	
				ilgalaikiškumas		ilgalaikiškumas		ilgalaikiškumas		ilgalaikiškumas	
laikina (1 balas)	nuolatinė (2 balai)	laikina (1 balas)	nuolatinė (2 balai)	laikina (1 balas)	nuolatinė (2 balai)	laikina (1 balas)	nuolatinė (2 balai)	laikina (1 balas)	nuolatinė (2 balai)		
VP1-1.1-SADM-04-K	Šeimos ir darbo įsipareigojimų derinimas	0	2638	0	0	0	1210	0	0	0	1428
VP1-1.1-SADM-08-K	Verslumo skatinimas	0	2768	0	388	0	1629	0	274	0	477
VP1-1.1-SADM-12-V	Subsidijos verslumui skatinti	0	787	0	110	0	463	0	78	0	136
VP1-1.1-SADM-14-V	Darbo ir šeimos įsipareigojimų derinimas: integralios pagalbos plėtra	635	0	0	0	0	0	0	0	635	0
VP1-1.2-SADM-01-V	Ieškančių darbo asmenų integracija į darbo rinką	109000	89245	Neįmanoma nustatyti							
VP1-1.2-SADM-02-V	Neįgalųjų profesinės reabilitacijos sistemos kūrimas ir įgyvendinimas	1050									
VP1-1.2-SADM-04-V	Parama pirmajam darbui	24320	0								
VP1-1.2-SADM-05-V	Jaunimo užimtumo ir motyvacijos skatinimas	602	0								
VP1-1.3-SADM-02-K	Socialinės rizikos ir socialinę atskirtį patiriančių asmenų integracija į darbo rinką	11180									
VP1-1.3-SADM-03-V	Asmenų, sergančių priklausomybės nuo psichoaktyviųjų medžiagų ligomis, psichologinė ir socialinė reabilitacija	201									
VP1-3.1-ŠMM-01-V	Mokslininkų ir kitų tyrėjų kvalifikacijos tobulinimas, mobilumo ir studentų mokslinių darbų skatinimas	225	0	0	0	0	0	0	0	225	0
VP1-3.1-ŠMM-06-V	MTTP kokybė ir ekspertų rengimas	112	0	0	0	0	0	0	0	112	0
VP1-3.1-ŠMM-07-K	Parama mokslininkų ir kitų tyrėjų mokslinei veiklai (visuotinė dotacija)	815	619	0	0	0	0	0	0	815	619
VP1-3.1-ŠMM-08-K	Mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros veiklų vykdymas pagal nacionalinių kompleksinių programų tematikas	590	0	0	0	0	0	0	0	590	0
VP1-3.1-ŠMM-10-V	Aukšto tarptautinio lygio mokslinių tyrimų skatinimas	401	308	0	0	0	0	0	0	401	308
VP1-3.2-ŠMM-01-K	Valstybės pagalba aukštos kvalifikacijos darbuotojų įdarbinimui įmonėse	27	20	0	0	0	0	11	4	16	16
VP2-1.1-ŠMM-04-V	Bendrosios mokslo ir studijų infrastruktūros stiprinimas	629		0	0	0	0	0	0	0	0
VP2-1.1-ŠMM-06-V	Nacionalinių mokslo programų ir kitų aukšto lygio mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros projektų vykdymas	122		0	0	0	0	0	0	0	0
VP2-1.3-ŪM-02-K	Intelektas LT	3712	1113	138	41	434	126	535	70	2605	876
VP2-1.3-ŪM-03-K	Intelektas LT +	0	718	0	56	0	152	0	137	0	372
VP2-1.4-ŪM-02-K	Inoklaster LT+	0	109	0	0	0	0	0	82	0	27
VP2-2.1-ŪM-02-K	E-verslas LT	0	1331	0	172	0	590	0	252	0	317
VP2-2.1-ŪM-04-K	Naujos galimybės	0	1365	0	299	0	461	0	467	0	138
VP2-2.1-ŪM-05-V	Invest LT+	0	2601	0	0	0	167	0	514	0	1920
VP2-2.1-ŪM-06-K	Invest LT-2	0	2305	0	0	0	861	0	1058	0	386
VP2-2.2-ŪM-01-K	Asistentas-1	0	5119	0	0	0	5119	0	0	0	0

VP priemonė		Tiesiogiai sukurtų darbo vietų skaičius									
		iš viso		Pagal kategoriją							
				Nepažangių technologijų gamyba ir žinioms neimlios paslaugos (1 balas)		Mažai pažangių technologijų gamyba ir mažai žinioms imlios paslaugos (2 balai)		Vidutiniškai pažangių technologijų gamyba ir didelę pridėtinę vertę kuriantys ir konkurencingi tarptautinėje rinkoje Lietuvos apdirbamosios pramonės skyriai (3 balai)		Pažangiųjų technologijų gamyba ir žinioms imlios paslaugos (4 balai)	
				ilgalaikiškumas		ilgalaikiškumas		ilgalaikiškumas		ilgalaikiškumas	
		laikina (1 balas)	nuolatinė (2 balai)	laikina (1 balas)	nuolatinė (2 balai)	laikina (1 balas)	nuolatinė (2 balai)	laikina (1 balas)	nuolatinė (2 balai)	laikina (1 balas)	nuolatinė (2 balai)
VP2-2.2-ŪM-02-K	Asistentas-4	0	1377	0	0	0	441	0	0	0	936
VP3-1.3-ŪM-01-V	Ekologinio (pažintinio) turizmo, aktyvaus poilsio ir sveikatos gerinimo infrastruktūros kūrimas ir plėtra	0	138	0	0	0	0	0	0	0	138
VP3-1.3-ŪM-02-V	Viešųjų nekilnojamųjų kultūros paveldo objektų kompleksiškas pritaikymas turizmo reikmėms	0	189	0	0	0	28	0	0	0	161
VP3-1.3-ŪM-03-V	Nacionalinės svarbos turizmo projektai	0	226	0	0	0	0	0	0	0	226
VP3-1.3-ŪM-05-R	Viešosios turizmo infrastruktūros ir paslaugų plėtra regionuose	0	72	0	0	0	4	0	0	0	68
VP3-1.3-ŪM-06-K	Turizmo paslaugų/produktų, įvairovės plėtra ir turizmo paslaugų kokybės gerinimas	0	643	0	15	0	562	0	12	0	54
VP3-2.4-SADM-01-R	Nestacionarių socialinių paslaugų infrastruktūros plėtra	0	702	0	0	0	16	0	0	0	686
VP3-2.4-SADM-02-V	Paslaugas, tarp jų profesinės reabilitacijos, neįgaliesiems teikiančių įstaigų plėtra	0	134	0	0	0	0	0	0	0	134
Iš viso		0	13182	0	1155	11	2948	5399	9423	0	984
Darbo vietų kokybės suvestinė											
Iš viso sukurtų darbo vietų skaičius pagal darbo vietos kokybę		Labai aukšta (6 balai)		13384		Sukurtų darbo vietų pasiskirstymas pagal darbo vietos kokybę		41%			
		Aukšta (5 balai)		6619				20%			
		Vidutinė (4 balai)		11562				36%			
		Žema (2-3 balai)		984				3%			

*Pagal priemones dėl projektų įgyvendinimo sukurtų ir išsilaikiusių savo darbo vietoje asmenų skaičius.

Šaltinis: apskaičiuota remiantis 2016 m. kovo 17 d. SFMIS duomenimis.

7 PRIEDAS. ANTRIKRIZINIŲ PRIEMONIŲ ATVEJO STUDIJA

Strategija ir veiksmų programos buvo rengiamos 2006–2007 m., (t. y. ekonomikos pakilimo piko metu), ir atitiko to meto poreikius ir realijas. 2008 m. prasidėjęs ekonominis nuosmukis pakeitė ES ir valstybių narių prioritetus bei lėmė ženklus pokyčius ES sanglaudos politikoje. Atsakydama į ekonominės krizės iššūkius, Europos Komisija (EK) 2008 m. pabaigoje parengė komunikatą Europos Tarybai „Europos ekonomikos atkūrimo planas“ (Brukselis, 2008 m. lapkričio 26 d., KOM(2008) 8000 galutinis), kuriame buvo numatyta: a) padidinti perkamąją galią, siekiant padidinti paklausą ir skatinti pasitikėjimą; b) nukreipti veiksmus trumpuoju laikotarpiu taip, kad būtų didinamas Europos ilgalaikis konkurencingumas. ES sanglaudos politika įvardinta kaip vienas iš pagrindinių instrumentų, padėsiančių siekti šio plano tikslų. Atsižvelgiant į Europos ekonomikos atkūrimo plane nustatytų tikslų sąlygotus poreikius, EK ėmėsi eilės veiksmų, kad padidintų ES struktūrinių fondų veiksmų programų įgyvendinimo lankstumą, paskatintų regionų plėtrą ir „sumanias“ investicijas.

Lietuvos Respublikos Vyriausybės atsakas į ekonominę krizę taip pat buvo susijęs su ES struktūrinių fondų parama. 2009 m. buvo parengtas ir patvirtintas Ekonomikos skatinimo planas, kuriame numatytos penkios kryptys: verslo finansavimo galimybių išplėtimas, pastatų energijos efektyvumo didinimas, spartesnis ES struktūrinės paramos panaudojimas, verslo aplinkos gerinimas, eksporto ir investicijų skatinimas. Kaip ir „Europos ekonomikos atkūrimo plano“ atveju, vienas iš pagrindinių vaidmenų siekiant plane užsibrėžtų tikslų buvo numatytas ES struktūrinių fondų paramai.

Tiek ES lygiu pasiūlytos priemonės ekonominei krizei įveikti, tiek nacionalinis Ekonomikos skatinimo planas darė ženkliai įtaką ES struktūrinių fondų paramos Lietuvoje įsisavinimui. Viena vertus, pasikeitė intervencijų prioritetai, pvz., didelės lėšos buvo skirtos energijos efektyvumo didinimo sričiai (LR Aplinkos ministerijos administruojamoms daugiabučių namų modernizavimui, LR Ūkio ministerijos administruojamoms viešųjų pastatų energetinio energijos efektyvumo didinimo priemonėms), verslumo skatinimui (LR Ūkio ministerijos ir LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos administruojamoms finansų inžinerijos priemonėms, skirtoms verslumo skatinimui), dideliems infrastruktūriniais projektams (LR Susisiekimo ministerijos administruojamoms priemonėms, skirtoms transeuropinių transporto tinklų plėtrai). Atskirais atvejais dėl pasikeitusių intervencijų prioritetų buvo koreguojami ne tik nacionaliniai teisės aktai, bet keičiamos ir veiksmų programos (pvz., daugiabučių modernizavimo atveju). Taip pat diegtos priemonės, didinančios ES struktūrinių fondų administravimo sistemos efektyvumą/ spartinančios lėšų įsisavinimą: aktyviai naudoti EK pasiūlyti supaprastinimai, lygiagrečiai buvo imtasi ir nacionalinio lygio priemonių, spartinančių ES struktūrinių fondų lėšų įsisavinimą (pvz., projektų vykdytojai skatinti naudotis centrinės perkančiosios organizacijos paslaugomis, sudaryta galimybė imti lengvatinę paskolą, finansuojamą EIB lėšomis bendrajam finansavimui užtikrinti, peržiūrėti projektų sąrašai, paankstinti viešieji pirkimai ir t.t.). Taip pat, atsižvelgiant į įgyvendintas ES struktūrinių fondų administravimo sistemos efektyvumą didinančias/spartinančias lėšų įsisavinimą priemones ir viešųjų investicijų poreikį bei siekiant sumažinti ekonominės krizės poveikį Lietuvos ekonomikai, buvo nustatyti ambicingesni tikslai ES struktūrinių fondų lėšų įsisavinimo spartai.

FINANSŲ INŽINERIJOS PRIEMONIŲ POVEIKIS UŽIMTUMUI EKONOMINĖS KRIZĖS METU

Viena iš penkių Ekonomikos skatinimo plane numatytų kryptų buvo verslo finansavimo galimybių išplėtimas. Verslo finansavimo galimybės buvo plečiamos įgyvendinant LR SADM ir LR ŪM administruojamas ES struktūrinės paramos priemones, numačiusias finansų inžinerijos taikymą: VP1-1.1-SADM-08-K „Verslumo skatinimas“, VP2-2.3-ŪM-01-K „Kontroliuojantieji fondai“ ir VP2-2.3-ŪM-03-V „Garantijų fondas“. Priemonės Nr. VP1-1.1-SADM-08-K „Verslumo skatinimas“ lėšomis buvo įsteigtas Verslumo skatinimo fondas, kurio tikslas buvo sudaryti sąlygas labai mažoms ir mažoms įmonėms, fiziniams asmenims pradėti savo verslą, taip pat socialinėms įmonėms plėtoti savo verslą, taip skatinant verslumą ir savarankišką užimtumą bei naujų darbo vietų kūrimą. Iki 2016 m. kovo 31 d. pagal priemonę „Verslumo skatinimas“ buvo sukurtos 3.555 naujos darbo vietos. Viena iš Verslumo skatinimo fondo išduota paskola vidutiniškai sukūrė 2,7 darbo vietas. Taigi priemonė „Verslumo skatinimas“ sudarė sąlygas naujų darbo vietų kūrimui ir tokiu būdu prisidėjo prie užimtumo situacijos gerinimo Lietuvoje ekonominės krizės metu. Pažymėtina, kad priemonės įgyvendinimo metu kuriamos nuolatinės darbo vietos, išliekančios ir pasibaigus ekonominiam nuosmukiui. Kita vertus, nėra duomenų, leidžiančių įvertinti pagal priemonę sukurtų darbo vietų tvarumą.

Priemonės Nr. VP2-2.3-ŪM-01-K „Kontroliuojantieji fondai“ ir Nr. VP2-2.3-ŪM-03-V „Garantijų fondas“ taip pat teigiamai atsiliepė užimtumui ekonominės krizės metu. Nors Ekonomikos augimo veiksmų programoje verslui skirtos priemonės (tarp jų ir finansų inžinerijos priemonės) buvo siejamos su investicijų skatinimu ir produktyvumo didinimu, ekonominė krizė pakoregavo finansų inžinerijos priemonių paskirtį. Minėtų priemonių

suteikiamas papildomas priėjimas prie finansavimo šaltinių padėjo smulkiam ir vidutiniam verslui išgyventi sunkų ekonominį laikotarpį. Net 78% pagal finansų inžinerijos schemą „Mažų kreditų teikimas – 2 etapas“ skolintų lėšų sudarė apyvartiniai kreditai, pagal „Atvirą kreditų fondą“ – 64% (iki 2015 m. rugsėjo 30 d.). Apyvartinių kreditų gausa leidžia teigti, kad ekonominio sunkmečio metu įgyvendintos finansų inžinerijos priemonės buvo svarbios jau sukurtų darbo vietų išlaikymui. Pagal finansų inžinerijos priemones buvo išduodami ir investiciniai kreditai, kurie padėjo kurti naujas darbo vietas. Pažymėtina, kad tarp priemonių Nr. VP2-2.3-ŪM-01-K „Kontroliuojantieji fondai“ ir Nr. VP2-2.3-ŪM-03-V „Garantijų fondas“ stebėsenos rodiklių nėra su darbo vietomis susijusių vertinimo kriterijų, todėl sunku kiekybiškai įvertinti priemonių indėlį į darbo vietų kūrimą. Atlikus rizikos kapitalo fondų valdytojų apklausą nustatyta, kad iki 2014 m. pabaigos įgyvendinant rizikos kapitalo fondus sukurtos 435 darbo vietos. Taip pat verta pabrėžti didelę finansų inžinerijos priemonių aprėptį: 2007–2013 m. programavimo laikotarpiu finansų inžinerijos priemonėmis pasinaudojo apie 7% visų Lietuvos MVĮ.

Teigiamą investicinių kreditų poveikį naujų darbo vietų kūrimui patvirtino 2014 m. pabaigtas Europos Sąjungos struktūrinės paramos poveikio smulkiajam ir vidutiniam verslui vertinimas. Vertinimo metu buvo atliktas keturių verslui skirtų ES struktūrinės paramos priemonių kontrafaktinis poveikio vertinimas, į kurį pateko ir dvi finansų inžinerijos schemas – „Garantijų fondas“ ir „Mažų kreditų teikimas – II etapas“. Be kitų poveikio parametrų, vertinime buvo analizuojama, kokią įtaką minėtos intervencijos turėjo darbuotojų skaičiaus pokyčiui paremtose įmonėse. Nustatyta, kad pagal finansų inžinerijos schemą „Mažų kreditų teikimas – II etapas“ išduoti investiciniai kreditai turėjo statistiškai reikšmingą poveikį darbuotojų skaičiaus pokyčiui įmonėse. Nustatyta, kad dėl gautų investicinės paskirties kreditų vidutinis metinis darbuotojų skaičiaus augimas paremtose įmonėse 2010–2012 metais buvo 21 proc. punktu didesnis, nei būtų buvęs be šių kreditų. Tuo tarpu pagal priemonę Nr. VP2-2.3-ŪM-03-V „Garantijų fondas“ teikiamos garantijos neturėjo statistiškai reikšmingo poveikio darbuotojų skaičiui įmonėse. Pažymėtina, kad minėtas vertinimas apėmė ne visas finansų inžinerijos schemas ir todėl neleidžia daryti apibendrinančių išvadų apie finansų inžinerijos priemonių poveikį užimtumui. Be to, statistiškai reikšmingą poveikį buvo sudėtinga nustatyti dėl nedidelio į kontrafaktinę analizę įtrauktą atvejų skaičiaus.

Anot Ūkio ministerijos, pagrindinis priemonių Nr. VP2-2.3-ŪM-01-K „Kontroliuojantieji fondai“ ir Nr. VP2-2.3-ŪM-03-V „Garantijų fondas“ tikslas buvo didinti verslo priėjimą prie finansavimo šaltinių. Kadangi darbo vietų kūrimas buvo tik papildomas šių priemonių tikslas, su darbo vietų kūrimu susijusių stebėsenos rodiklių numatyta nebuvo. Ekonominės krizės metu veiksmingiausi buvo pagal priemonę Nr. VP2-2.3-ŪM-01-K „Kontroliuojantieji fondai“ įgyvendinti paskolų instrumentai bei garantijos, teiktos pagal priemonę Nr. VP2-2.3-ŪM-03-V „Garantijų fondas“. Krizės metu teikiamos paskolos ir garantijos sudarė sąlygas per palyginti trumpą laiką gauti finansavimą dideliame sunkumų patiriančių ūkio subjektų skaičiui. Finansų inžinerijos priemonės papildė priemonę Nr. VP2-2.3-ŪM-02-V „Dalinis palūkanų kompensavimas“. Ekonominės krizės metu išaugus palūkanų normoms, palūkanų kompensavimo galimybė finansų inžinerijos priemonių naudą gavėjams buvo labai svarbi.

Su neigiamų ekonominės krizės pasekmių šalinimu yra susijusi dar viena finansų inžinerija grįsta priemonė Nr. VP3-1.1-AM-01-V „JESSICA kontroliuojantysis fondas“. Buvo tikimasi, kad pagal priemonę vykdoma daugiabučių pastatų renovacija paskatins darbo vietų išlaikymą ir kūrimą statybų sektoriuje ir tokiu būdu pagerins užimtumo situaciją ekonominės krizės laikotarpiu. Vis dėlto dėl patirties įgyvendinant JESSICA programą stokos, ilgai užtrukusios finansinių tarpininkų atrankos ir neefektyvaus renovacijos įgyvendinimo modelio daugiabučių pastatų renovacija užtruko įsibėgėti. Priemonė Nr. VP3-1.1-AM-01-V „JESSICA kontroliuojantysis fondas“ nesužadino svarbaus vaidmens sprendžiant nedarbo problemą ekonominio nuosmukio metu. Pažymėtina, kad gyventojų nenoras prisiimti finansinių įsipareigojimų ekonominės krizės metu buvo vienas iš veiksnių, kodėl JESSICA programos įgyvendinimas strigo. JESSICA programos įgyvendinimas įgavo pagreitį tik 2013 m., kai savivaldybėms buvo patikėta atrinkti prasčiausias energines savybes turinčius daugiabučius namus bei buvo priimtos Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymo pataisos, pagal kurias renovacijai nepritarę daugiabučių gyventojai prarado teisę į anksčiau turėtą šildymo lengvatą.

AKTYVIOS DARBO RINKOS POLITIKOS PRIEMONIŲ POVEIKIS UŽIMTUMUI EKONOMINĖS KRIZĖS METU

Svariausią indėlį į užimtumo situacijos gerinimą ekonominės krizės laikotarpiu įnešė aktyvios darbo rinkos politikos (ADRP) priemonės, įgyvendintos per ES struktūrinės paramos priemonę Nr. VP1-1.2-SADM-01-V „Ieškančių darbo asmenų integracija į darbo rinką“. Dėl šalį apėmusios ekonominės krizės priemonei „Ieškančių darbo asmenų integracija į darbo rinką“ numatytas finansavimas padidėjo daugiau nei du su puse karto (nuo 86,7 mln. eurų iki 228,2 mln. eurų). Remiantis stebėsenos informacija, į remiamojo įdarbinimo programas pagal šią priemonę buvo įtraukti 198 323 bedarbiai ir asmenys, kuriems gresia nedarbas. Palyginimui, 2010 m. – metais, kai Lietuvoje užfiksuotas didžiausias nedarbo lygis – šalyje iš viso buvo 270,4 tūkst. bedarbių. Lietuvos darbo biržos siūlomose programose per metus dalyvaudavo apie trečdalis per metus registruotų bedarbių.

Apibendrinant Lietuvos darbo biržos pateikiamus duomenis, galima daryti prielaidą, kad dėl ADRP priemonių įgyvendinimo registruoto nedarbo lygis kasmet sumažėdavo apie 1 proc. punktu. Projektų sutarčių duomenimis, pagal priemonę per 6 mėnesius po dalyvavimo profesinio ir (ar) remiamojo įdarbinimo programose iš viso įsidarbina 113.590 asmenys. Šie skaičiai gerai iliustruoja esminį priemonės indėlį į nedarbo situacijos gerinimą Lietuvoje ekonominės krizės metu.

Ilgalaikis ADRP priemonių poveikis užimtumui du kartus buvo vertinamas naudojant kontrafaktinį metodą. Nors abu vertinimai nustatė teigiamą priemonės poveikį užimtumui, skiriasi vertinimų išvados dėl atskirų ADRP priemonių. ES struktūrinės paramos poveikio gyvenimo kokybei, socialinės atskirties ir skurdo mažinimui Lietuvoje vertinimo metu buvo atliktas dviejų projektų, įgyvendintų pagal priemonę „VP1-1.2-SADM-01-V Ieškančių darbo asmenų integracija į darbo rinką“ („Laikino užimtumo rėmimas“ ir „Įsidarbinimo galimybių didinimas“), kontrafaktinis poveikio vertinimas. Nustatyta, kad didžiausią grynąjį poveikį dalyvių įsidarbinimui, darbo dienų skaičiui ir pajamoms po intervencijos turėjo tos ADRP priemonės, kurios apėmė įgūdžių suteikimą arba atnaujinimą („Darbo įgūdžių įgijimo rėmimas“ ir „Profesinis mokymas“). Tuo metu priemonės „Įdarbinimas subsidijuojant“ poveikis buvo labai nežymus. Esminis minėtos priemonės trūkumas yra tai, kad pasibaigus subsidijos mokėjimo laikotarpiui darbdaviai yra linkę atleisti darbo biržos siūstus asmenis ir ieškoti naujų būdų gauti subsidiją darbo užmokesčiui. Likusios ADRP priemonės – „Darbo rotacija“ ir „Viešieji darbai“ – poveikio pasibaigus intervencijai neturėjo, nes šios priemonės yra orientuotos į trumpalaikį įdarbinimą. Sudarydamos sąlygas laikinai įsidarbinti, minėtos priemonės suvaidino svarbų vaidmenį kovojant su neigiamomis ekonominės krizės pasekmėmis.

2014–2015 m. EK užsakymu buvo atliktas ESF lėšomis Lietuvoje finansuotų ADRP priemonių kontrafaktinis poveikio vertinimas. Vertinimas apėmė ADRP priemones, įgyvendintas pagal projektą „Įsidarbinimo galimybių didinimas“. Šio projekto poveikis kontrafaktinės analizės būdu jau buvo vertintas aukščiau aprašytame vertinime. EK užsakytas vertinimas parodė, kad profesinis mokymas neturėjo teigiamo poveikio programoje dalyvavusių asmenų įsidarbinimui bei pajamoms po intervencijos. Tuo tarpu subsidijų priemonės („Įdarbinimas subsidijuojant“ ir „Darbo įgūdžių įgijimo rėmimas“) turėjo tvarų poveikį abiem poveikio parametrams. Šio vertinimo rezultatai skiriasi nuo 2014 m. Lietuvoje atlikto to paties projekto kontrafaktinio poveikio vertinimo rezultatų dėl nevienodos vertinimų metodologijos (skyrėsi tikslinės grupės sudarymo principai, poveikio laikotarpiai, kontroliuojamos bedarbių savybės ir kt.).

Institucijų vertinimu, 2007–2013 metų programavimo laikotarpiu kovojant su ekonomine krize veiksmingiausios ADRP priemonės buvo viešieji darbai ir įdarbinimas subsidijuojant. Abi šios priemonės suteikė žmonėms darbo vietas ir pajamas ekonominio sunkmečio sąlygomis. Verta atskirai paminėti projektą „Laikinieji darbai“, skirtą padėti ekonominius sunkumus patiriančioms įmonėms, samdančioms dalį darbuotojų pusei darbo dienos. Jeigu įmonė dalyvavo minėtame projekte, o toje įmonėje dirbantis žmogus sutiko papildomai dirbti 4 val. gerovės gerinimo (viešuosius) darbus, Darbo birža 100 proc. kompensavo šio darbuotojo dirbtas valandas. Šis projektas laikomas kovos su neigiamomis ekonominės krizės pasekmėmis gerosios praktikos pavyzdžiu. Pagrindinis įdarbinimo subsidijuojant privalumas yra palyginti nesudėtingas priemonės įgyvendinimas, nesukeliantis didelės administracinės naštos nei darbdaviui, nei bedarbiui. Tuo tarpu profesinio mokymo negalima laikyti sėkminga „antikrizine“ priemone. Bedarbių baigti mokymai ne visada sudarė sąlygas iškart įsidarbinti. Be to, neretai profesinio mokymo priemonėje dalyvavę bedarbiai nebaigdavo viso mokymo kurso. Tokiais atvejais buvo vykdomas teisminis lėšų išieškojimo procesas. Taigi profesinis mokymas yra ADRP priemonė, orientuota į vidutinę, o ne į trumpąją perspektyvą. Kita vertus, padarius priemonės administravimą efektyvesnį profesinis mokymas taip pat galėtų tapti efektyvia „antikrizine“ priemone.

PASIŪLYMAI DĖL „ANTIKRIZINIŲ“ PRIEMONIŲ TAIKymo 2014–2020 METŲ PROGRAMAVIMO LAIKOTARPIU

ES struktūrinės paramos poveikio žmogiškųjų išteklių plėtrai vertinime buvo pateikta rekomendacija įgyvendinant 2014–2020 m. ES fondų investicijų programas turėti veiksmų planą dėl alternatyvaus priemonių paketo, kuris būtų orientuotas į ekonomikos nuosmukiui būdingų problemų sprendimą. Šiuo metu toks veiksmų planas nėra parengtas. Kaip ir 2007–2013 programavimo laikotarpiu, neigiamų ekonominės krizės pasekmių suvaldymo priemonės būtų pasirinktos atsižvelgiant į Europos Komisijos rekomendacijas. Šiame skyrelyje remiantis interviu duomenimis siekiama išskirti veiksmingiausias „antikrizines“ priemones, įgyvendintas 2007–2013 programavimo laikotarpiu, ir pateikti pasiūlymus dėl galimo „antikrizinių“ priemonių taikymo 2014–2020 metų programavimo laikotarpiu.

2014–2020 metų programavimo laikotarpiu ADRP priemonės bus įgyvendinamos pagal ES struktūrinės priemonė priemonę Nr. 07.3.1-ESFA-V-401 „Bedarbių integracija į darbo rinką“. Priešingai nei 2007–2013 metų programavimo laikotarpiu, pagal šią priemonę nebus finansuojami viešieji darbai. Pažymėtina, kad priemonė Nr. 07.3.1-ESFA-V-401 „Bedarbių integracija į darbo rinką“ yra labiau orientuota į atskiras tikslines grupes, nei

analogiška 2007–2013 metų programavimo laikotarpio priemonė. Priemonė ypatingą dėmesį skiria vyresniems nei 54 metų asmenims, nekvalifikuotiems asmenims, ilgalaikiams bedarbiams ir kt. Kita vertus, nėra aiškiai nustatyta, kokios ADRP priemonės bus laikomos prioritetinėmis remiant atskiras tikslines grupes. Taip pat pažymėtina, kad priemonė Nr. 07.3.1-ESFA-V-401 „Bedarbių integracija į darbo rinką“ yra parengta normalioms ekonominėms sąlygoms ir nėra numatyta, kaip keistųsi priemonės įgyvendinimas ekonominės krizės sąlygomis.

Lietuvos darbo biržos teigimu, 2014–2020 metų programavimo laikotarpiu kilus ekonominei krizei pagrindinėmis neigiamų krizės pasekmių mažinimo priemonėmis vėl turėtų būti viešieji darbai ir įdarbinimas subsidijuojant. Be to, „antikrizinių“ priemonių paketas galėtų būti papildytas priemonėmis, teikiančiomis tiesioginę paramą bedarbiams. Tokių priemonių įgyvendinimas jau buvo finansuojamas iš Europos prisitaikymo prie globalizacijos padarinių fondo. Tarp tokių priemonių galėtų būti vienkartinės įsidarbinimo išmokos greitai (ne vėliau kaip per 2 mėnesius) įsidarbinusiems bedarbiams, išmokos darbo paieškos išlaidoms kompensuoti, išmokos verslumui skatinti.

LR ūkio ministerijos vertinimu, ekonominės krizės atveju svarbiausias vaidmuo kovojant su neigiamomis krizės pasekmėmis turėtų tekti paskolų ir garantijų instrumentams. Paskolos ir garantijos yra aktualūs didžiausiam verslo subjektų skaičiui ir atneša teigiamų pokyčių per trumpiausią laiko tarpą. 2014–2020 metų programavimo laikotarpiu įgyvendinamos verslui skirtos finansų inžinerijos priemonės yra suplanuotos remiantis rinkos trūkumų analize, kuri yra ex ante vertinimo dalis. Vertinant pagal produkto tipą, daugiausiai lėšų (84 mln. eurų) planuojama skirti rizikos kapitalo finansavimui. Pasikeitus ekonominėms sąlygoms, EK reglamentai įpareigoja peržiūrėti ex ante vertinimą. Tikėtina, kad šalį ištikus ekonominei krizei būtų keičiamos priemonių finansavimo sąlygos, būtų pradėti įgyvendinti nauji finansiniai instrumentai, didinamos finansinių instrumentų finansavimo apimtys. Tokio pobūdžio pakeitimai buvo atlikti 2007–2013 metų programavimo laikotarpiu, kai verslui skirtoms finansų inžinerijos priemonėms skirtas finansavimas buvo padidintas beveik dvigubai. Taip pat 2007–2013 metų programavimo laikotarpiu buvo pakoreguotos kai kurių finansų inžinerijos priemonių finansavimo sąlygos. Pavyzdžiui, šalį apėmus ekonominiam nuosmukiui buvo išplėstas Pasidalintos rizikos paskolų priemonės paramos gavėjų sąrašas, suteikiant galimybę gauti paskolas didesnės rizikos subjektams.

Apibendrinant reikia pasakyti, kad Lietuvoje įgyvendintas „antikrizinių“ priemonių paketas atitiko keinsistinės ekonomikos teorijos principus. Lietuva panaudojo ES struktūrinę paramą į neigiamų ekonominės krizės pasekmių mažinimą orientuotų viešųjų investicijų finansavimui. Pagrindinis „antikrizinių“ priemonių paketo elementas buvo ADRP priemonės, suteikusios laikiną užimtumą ir pajamas didelei daliai bedarbių. Valstybės institucijos reagavo į pablogėjusią ekonominę situaciją didindamos ADRP priemonėms skirtą finansavimą. Tai, kartu su verslo priėjimą prie finansavimo šaltinių didinusiomis finansų inžinerijos priemonėmis, padėjo sušvelninti ekonominės krizės pasekmes. 2014–2020 metų programavimo laikotarpiu vėl bus įgyvendinamos ADRP priemonės ir finansiniai instrumentai, kurie, esant poreikiui, galėtų tapti svarbiais kovos su neigiamomis ekonominės krizės pasekmėmis įrankiais. Pasikartojus ekonominės krizės scenarijui rekomenduojama imtis jau išbandytų ir sėkmingai veikusių „antikrizinių“ instrumentų – įdarbinimo subsidijuojant, paskolų ir garantijų teikimo priemonės. Be to, „antikrizinių“ priemonių paketas galėtų būti papildytas priemonėmis, teikiančiomis tiesioginę paramą bedarbiams.

8 PRIEDAS. VERTINIMO METU ATLIKTŲ INTERVIU SĄRAŠAS

Nr.	Vardas, pavardė	Institucija	Pareigos	Interviu data
<i>Antikrizinių priemonių atvejo studija</i>				
1	Julija Kvietkė	Finansų ministerija	Europos Sąjungos struktūrinės paramos valdymo departamento ES Sanglaudos politikos skyriaus vedėjo pavaduotoja	2016 m. kovo 2 d.
2	Vilija Sanajevienė	Lietuvos darbo birža	Užimtumo rėmimo skyriaus vedėja	2016 m. kovo 3 d.
3	Lingailė Biliūnaitė	Socialinės apsaugos ir darbo ministerija	Europos Sąjungos struktūrinės paramos departamento Struktūrinės paramos politikos skyriaus vedėja	2016 m. kovo 4 d.
4	Aušra Milkauskienė	Ūkio ministerija	Europos Sąjungos paramos koordinavimo departamento Finansinių priemonių skyriaus vedėja	2016 m. kovo 14 d.
<i>Aukščiausios kvalifikacijos reikalaujančių darbo vietų kūrimo atvejo studija</i>				
5	Sigita Trinkūnaitė	Lietuvos verslo paramos agentūra	Mokslo ir inovacijų projektų skyriaus vedėja	2016 m. sausio 12 d.; balandžio 25 d.
6	Nijolė Ramanauskienė	Europos socialinio fondo agentūra	Projektų valdymo skyriaus II programos vadovė	2016 m. sausio 14 d.
7	Egidija Kasperiūnienė	Švietimo ir mokslo ministerija	ES paramos koordinavimo departamento ES paramos įgyvendinimo skyriaus vyriausioji specialistė	2016 m. sausio 19 d.
8	Ginvilė Jekentienė	Švietimo ir mokslo ministerija	Studijų, mokslo ir technologijų departamento Mokslo skyriaus vyriausioji specialistė	2016 m. sausio 19 d.
9	Nerija Lučinskaitė	Švietimo ir mokslo ministerija	ES paramos koordinavimo departamento ES paramos įgyvendinimo skyriaus vyriausioji specialistė	2016 m. sausio 19 d.
10	Justė Zokaitienė	Švietimo ir mokslo ministerija	ES paramos koordinavimo departamento ES paramos valdymo skyriaus vyriausioji specialistė	2016 m. sausio 19 d.
11	Olga Celova	Ūkio ministerija	Europos Sąjungos paramos koordinavimo departamento Struktūrinės paramos politikos skyriaus vedėja	2016 m. sausio 20 d.
12	Andrius Plečkaitis	Asociacija „INFOBALT“	Inovacijų vadovas	2016 m. sausio 26 d.
13	Rima Martinėnienė	Finansų ministerija	Europos Sąjungos struktūrinės paramos valdymo departamento Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programos valdymo skyriaus vedėja	2016 m. balandžio 20 d.
14	Simona Daukilaitė	Finansų ministerija	Europos Sąjungos struktūrinės paramos valdymo departamento Ekonomikos augimo veiksmų programos valdymo skyriaus vedėjo pavaduotoja	2016 m. balandžio 20 d.
<i>Priemonių stebėsenos rodiklių skaičiavimo metodologinės konsultacijos</i>				
15	Irma Poškutė	Lietuvos verslo paramos agentūra	Projektų valdymo departamento turizmo projektų valdymo skyriaus vedėja	2015 m. gruodžio 11 d.
16	Karolis Balaišis	Lietuvos verslo paramos agentūra	Projektų valdymo departamento verslo projektų valdymo skyriaus l.e.p. vedėjo pavaduotojas	2015 m. gruodžio 11 d.
17	Jolita Lukšaitė	Lietuvos verslo paramos agentūra	Verslumo skatinimo projektų skyriaus projektų vadovė	2016 m. balandžio 20 d.

9 PRIEDAS. EKSPERTINĖS DISKUSIJOS PROGRAMA IR APIBENDRINIMAS

Siekiant pristatyti 2007–2013 metų ES struktūrinės paramos poveikio užimtumui ir kitiems Lietuvos ūkio makroekonominiams rodikliams vertinimo tarpinius rezultatus bei aptarti galimybes 2014–2020 m. ES struktūrinės paramos lėšomis kurti geresnes darbo vietas 2016 m. birželio 2 d. buvo suorganizuota ekspertinė diskusija.

RENGINIO ROGRAMA

8.30 – 9.00	Dalyvių registracija, pasitikimo kava
9.00 – 9.15	<p>Sveikinimo žodis</p> <p>Agnė BAGOČIUTĖ, Finansų viceministrė</p> <p>Darius ŽERUOLIS, tyrimo „ES struktūrinės paramos užimtumui ir kitiems Lietuvos ūkio makroekonominiams rodikliams poveikio vertinimas“ vadovas</p>
9.15-10.00	<p>ES struktūrinės paramos Lietuvos makroekonominiams rodikliams vertinimo rezultatų pristatymas</p> <p>Prof. habil. dr. Rimantas RUDZKIS, Vilniaus universiteto matematikos ir informatikos instituto dėstytojas, projekto konsultantas</p> <p>Dr. Aleksej BAKŠAJEV, vertinimo ekspertas</p>
10.00-10.30	<p>Ar 2007–2013 m. ES struktūrinė parama sukūrė daugiau geresnių darbo vietų? Kontrafaktinio poveikio vertinimo rezultatai</p> <p>Vainius BARTASEVIČIUS, vertinimo ekspertas</p>
10.30-11.00	<p>Lietuvos darbo rinkos tendencijos ir ateities poreikiai</p> <p>Prof. dr. (HP) Boguslavas GRUŽEVSKIS, Lietuvos socialinių tyrimų centro Darbo rinkos tyrimų instituto vadovas</p>
11.00-11.30	Kavos pertrauka
11.30-13.00	<p>Ekspertų diskusija „Kokias darbo vietas turime kurti ES struktūrinių fondų lėšomis ateityje?“</p> <p>Pagrindiniai klausimai:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Kokias darbo vietas ir gebėjimus, kokiose srityse ir kokiomis priemonėmis skatinti? 2) Kokių sąlygų reikia, kad Lietuva 2014–2020 m. laikotarpyje galėtų sukurti daugiau naujų ir geresnių darbo vietų? 3) Ar Lietuva gali tapti talentų traukos centru Vidurio ir Rytų Europoje? <p>Moderatorius – dr. Klaudijus MANIOKAS, ESTEP Valdybos pirmininkas</p> <p>Dalyviai:</p> <p>Robertas DARGIS, Lietuvos pramoninkų konfederacijos prezidentas</p> <p>Ramūnas DILBA, Finansų ministerijos Europos Sąjungos struktūrinės paramos valdymo departamento direktoriaus pavaduotojas</p> <p>Prof. dr. Rimantas JANKAUSKAS, Vilniaus universiteto vicerektorius</p> <p>Dr. Svetlana KAUZONIENĖ, Švietimo ir mokslo viceministrė</p> <p>Eglė RADIŠAUSKIENĖ, Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos Darbo departamento direktorė</p> <p>Prof. habil. dr. Rimantas RUDZKIS, Vilniaus universiteto matematikos ir informatikos instituto dėstytojas</p> <p>Marius SKARUPSKAS, Ūkio viceministras</p> <p>Arminas VARANAUSKAS, asociacijos „Žinių ekonomikos forumas“ direktorius</p>

DISKUSIJOS APIBENDRINIMAS

Renginyje dalyvavo ES struktūrinę paramą administruojančių institucijų, darbo rinkos institucijų, verslo, mokslo ir akademinės bendruomenės atstovai. Iš viso – 71 dalyvis.

Diskusijos metu buvo nagrinėtos trys temos: 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos poveikis Lietuvos makroekonominiams rodikliams ir užimtumui, darbo rinkos situacija ir ateities poreikiai, galimas 2014–2020 m. ES struktūrinės paramos indėlis į kokybiškesnį gyventojų užimtumą.

Pagrindinės diskusijos išvados ir pasiūlymai dėl darbo vietų kūrimo ES struktūrinių fondų lėšomis 2014-2020 m.:

- ES struktūrinės paramos investicijų įgyvendinimas turi būti susietas su Lietuvos demografiniais poreikiais, didesnės intervencijos turi būti nukreiptos į mokymosi visą gyvenimą skatinimą, senėjančios visuomenės perkvalifikavimą ir pagyvenusių asmenų užimtumo didinimą. Tą rekomenduoja ir Europos Komisija.
- Darbo rinkos problema Lietuvoje yra ne darbo vietų trūkumas ir jų kūrimas. Ateityje dėl senėjančios visuomenės, augančios migracijos, technologijų pažangos apskritai reikės mažiau darbo vietų, tačiau bus svarbūs gebėjimai lanksčiai adaptuotis prie naujų darbo rinkos poreikių ir globalizacijos pokyčių. Šiame kontekste ypač svarbiomis tampa investicijos į vaikų ir jaunimo kūrybiškumo ugdymą. Universitetai ruošdami specialistus turi orientuotis į tarpdisciplinškumą, galima steigti dvigubos specialybės studijas. Siekiant kokybinio švietimo sistemos pokyčio svarbu pakeisti švietimo sistemos finansavimą. Pavyzdžiui, būtų racionaliau universitetams finansavimą skirti ne pagal studijuojančių skaičių, o pagal įsidarbinusiųjų po studijų skaičių.
- Sąlygos aukščiausios kvalifikacijos darbo vietų (tyrėjų) kūrimui yra sudarytos 2004-2006 ir 2007-2013 m. ES struktūrinės paramos lėšomis atnaujinus mokslinę bazę Lietuvoje: virš 1 mlrd. Lt buvo investuota į mokslo ir verslo slėnių projektus. Kadangi infrastruktūrinis pagrindas jau yra, 2014-2020 m. laikotarpio iššūkis bus šių slėnių įveiklinimas. Daugiau investicijų turėtų būti nukreipta į veiklos ir tyrimų finansavimą (atitinkamai ir tyrėjų darbo vietų kūrimą). Slėnių įveiklinimas priklausys ir nuo verslo pajėgumo bei jo imlumo žinioms. Vienas iš sprendimų – industrinės doktorantūros įteisinimas. Danijos pavyzdys rodo, kad tai didina MTEP darbuotojų skaičiaus versle augimą.
- Nesugebėjus sukurti aukštą pridėtinę vertę duodančio verslo ir pramonės gresia patekti į vidutinių pajamų spąstus. Sektoriai, Lietuvoje sukuriantys didžiausią pridėtinę vertę, įdarbinantys daugiausiai darbuotojų išlieka gamintojai ir paslaugų teikėjai, bet ne kūrėjai. Todėl svarbu 2014-2020 m. užtikrinti lėšų koncentraciją bei politinį nuoseklumą ir investicijas koncentruoti sumanios specializacijos srityse.
- Globaliame kontekste Lietuva turi kurti konkurencingas darbo vietas. Dabartinėje permainingoje ekonomikoje sunku prognozuoti ateities poreikius, tačiau neabejotina, kad IT specialistų poreikis bus didelis.
- Jei norime užtikrinti investicijų efektyvumą ir pasiekti kokybinių pokyčių, turime investuoti į pasirengusias sritis. Daugiau reikia pilotinių novatoriškų projektų, o jiems pasiteisinus – svarbu integruoti į bendrą priemonės įgyvendinimą.
- Svarbu atsižvelgti į vertinimo išvadas, kad finansinės inžinerijos priemonės 2007-2013 m. buvo efektyvesnis naujų darbo vietų kūrimo būdas nei subsidijos. Kita vertus, ekonominės krizės kontekste pilnai pasiteisino ADRP priemonių įgyvendinimas: daugiau nei 54 proc. asmenų po dalyvavimo intervencijoje įsidarbino.